# AZ ELSŐFOKÚ BÍRÓSÁG ÍTÉLETE (negyedik tanács)

2006. március 15.*

A T-15/02. sz. ügyben,

a **BASF AG** (székhelye: Ludwigshafen [Németország], képviselik: N. Levy, J. Temple-Lang solicitors, R. O' Donoghue barrister és C. Feddersen ügyvéd)

felperesnek

az **Európai Közösségek Bizottsága** (képviselik: R. Wainwright és L. Pignataro-Nolin, meghatalmazotti minőségben, kézbesítési cím: Luxembourg)

alperes ellen

az EK-Szerződés 81. cikke és az EGT-megállapodás 53. cikke alkalmazására vonatkozó eljárásban (COMP/E-1/37.512 – vitaminok-ügy) hozott 2001. november 21-i 2003/2/EK bizottsági határozat (HL 2003. L 6., 1. o.) 3. cikkének b) pontjában a felperesre kiszabott bírságok megsemmisítése vagy csökkentése iránt benyújtott keresete tárgyában,

* Az eljárás nyelve: angol.

AZ EURÓPAI KÖZÖSSÉGEK ELSŐFOKÚ BÍRÓSÁGA (negyedik tanács),

tagjai: H. Legal elnök, P. Mengozzi és I. Wiszniewska-Białecka bírák,

hivatalvezető: I. Natsinas tanácsos,

tekintettel az írásbeli szakaszra és a 2005. január 12-i tárgyalásra,

meghozta a következő

**Ítéletet**

## A jogvita előzményei

1 Az EK 81. cikke és az EGT-megállapodás 53. cikke alkalmazására vonatkozó eljárásban (COMP/E-1/37.512 – vitaminok-ügy) hozott 2001. november 21-i 2003/2/EK határozatának (HL 2003. L 6., 1. o., a továbbiakban: határozat) 1. cikkében a Bizottság megállapította, hogy több vállalkozás megsértette az EK 81. cikk (1) bekezdését és az Európai Gazdasági Térségről (EGT) szóló megállapodás 53. cikkének (1) bekezdését azáltal, hogy önálló kartellek sorában vettek részt, amelyek vitamintermékek, mégpedig az A-, E-, B1-, B2-, B5-, B6-vitamin, a folsav, a C-, D3-, H-vitamin, a bétakarotin és a karotinoidok tizenkét különböző piacát

érintették. A határozat (2) preambulumbekezdéséből kiderül, hogy e megállapodások keretében az érintett vállalkozások meghatározták különböző termékek árát, eladási kvótákat osztottak szét, közösen határoztak el és hajtottak végre áremeléseket, a megállapodásaiknak megfelelően tették közzé az árismertetőiket, a megállapított árakon adták el termékeiket, a megállapodások tiszteletben tartását felügyelő és ellenőrző mechanizmust hoztak létre, és a terveik végrehajtása érdekében rendszeres találkozókon vettek részt.

2 E vállalkozások közé tartozik többek között a BASF AG (a továbbiakban: BASF vagy felperes), amelynek terhére az A-, E-, B1-, B2-, B5-, C-, D3- és H-vitamin, a bétakarotin és a karotinoidok közösségi és EGT-piacain megvalósított jogsértést róttak (a határozat 1. cikke [1] bekezdésének b) pontja).

3 A határozat 2. cikke a megállapított jogsértésekért felelősnek talált vállalkozások számára előírta, hogy azonnal hagyják abba a jogsértő magatartást, amennyiben még nem tették meg, és a jövőben tartózkodjanak a megállapított jogsértő cselekmények és magatartások megvalósításától, valamint minden olyan intézkedéstől, amelynek célja vagy hatása ezekkel azonos vagy egyenértékű lenne.

4 Miközben a Bizottság összesen 855,23 millió euro összegben bírságot szabott ki az A-, E-, B2-, B5-, C-, D3-vitamin, a bétakarotin és a karotinoidok piacain megállapított jogsértések miatt, nem szabott ki bírságot a B1-, B6-, H-vitamin és a folsav piacain megállapított jogsértések miatt (a határozat 3. cikke).

5 A határozat (645)–(649) preambulumbekezdéséből kiderül ugyanis, hogy az ez utóbbi piacokon megállapított jogsértések a Bizottság vizsgálatának kezdetét megelőzően több mint öt évvel megszűntek, és hogy emiatt e jogsértésekre az eljárások időtartamának korlátozásáról, valamint az Európai Gazdasági Közösség szállításra és versenyre vonatkozó szabályai alapján kezdeményezett szankciók végrehajtásáról szóló, 1974. november 26-i 2988/74/EGK tanácsi rendelet (HL L 319., 1. o., magyar nyelvű különkiadás 7. fejezet, 1. kötet, 61. o.) 1. cikke volt alkalmazandó.

6 Ennek megfelelően a BASF tekintetében nem szabtak ki bírságot a B1– és H–vitaminokra vonatkozó jogsértésekben való részvétele miatt.

7 Ezzel szemben az A-, E-, B2-, B5-, C- és D3-vitaminokra, a bétakarotinra és a karotinoidokra vonatkozó jogsértésekben való részvétele miatt a BASF minden egyes jogsértésért bírságot kapott (a határozat 3. cikkének b) pontja).

8 E bírságok összegének megállapításakor a Bizottság a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése és az ESZAK-szerződés 65. cikkének (5) bekezdése alapján kiszabott bírságok megállapításának módszeréről szóló iránymutatását (HL 1998. C 9., 3. o., a továbbiakban: bírságkiszabási iránymutatás), valamint a kartell ügyek esetében a bírságok alóli mentesítésről és a bírságok csökkentéséről szóló közleményét (HL 1996. C 207., 4. o.; a továbbiakban: engedékenységi közlemény) alkalmazta.

9 A határozat (657) és (658) preambulumbekezdésében a Bizottság ismertette azokat az általános szempontokat, amelyek alapján a bírságok összegét meghatározta. Kifejtette, hogy figyelembe kell venni a jelen ügy összes körülményét, és különösen a jogsértés súlyosságát és időtartamát – e két szempontot a Szerződés [81.] és [82.] cikkének végrehajtásáról szóló első, 1962. február 6-i 17. tanácsi rendelet (HL 1962. 13., 204. o., magyar nyelvű különkiadás 8. fejezet, 1. kötet, 3. o.) 15. cikkének (2) bekezdése kifejezetten meghatározza –, egyedileg kell elbírálni a jogsértésekben részt vevő egyes vállalkozások szerepét, a kiszabott bírság összegének meghatározásakor többek között figyelembe kell venni az esetleges súlyosító vagy enyhítő körülményeket, és adott esetben alkalmazni kell az engedékenységi közleményt.

10 Ami a jogsértések súlyosságát illeti, a Bizottság a vizsgált jogsértések jellege, az érintett vitamintermékek különböző piacaira gyakorolt hatásuk, valamint annak alapján, hogy ezek mindegyike kiterjedt az egész közös piacra, illetve a létrehozását követően az egész EGT-re, úgy ítélte meg, hogy a határozat címzett vállalkozásai

különösen súlyosan megsértették az EK 81. cikk (1) bekezdését és az EGT-megállapodás 53. cikkének (1) bekezdését, amely jogsértések mindegyike legalább 20 millió euro bírsággal sújtható (a határozat [662]–[674] preambulumbekezdése).

11 A bírságok alapösszegének meghatározása érdekében a Bizottság, miután kifejtette, hogy figyelembe veszi az érintett vitamintermékek különböző piacainak méretét, emlékeztetett arra, hogy „a különösen súlyos jogsértések kategóriáján belül a bírságok meghatározott mértéke lehetővé teszi a vállalkozások megkülönböztetett kezelését annak érdekében, hogy mindegyikük esetében figyelembe lehessen venni, hogy milyen tényleges gazdasági lehetőséggel rendelkeznek ahhoz, hogy jelentős kárt okozzanak a versenytársaknak, és a bírságot olyan nagyságrendű összegben kell megállapítani, amely biztosan kellően elrettentő hatású". Megjegyezte, hogy „ezt a gyakorlatot kell követni különösen akkor, amikor – mint a jelen ügyben – jelentős méretbeli különbség áll fenn a jogsértésben részt vevő vállalkozások között". Ezt követően jelezte, hogy „a jelen ügy körülményei között, amely több vállalkozást érint, a bírságok alapösszegének meghatározásához mindegyikük súlyát, és ennélfogva a jogellenes magatartásuknak a versenyre gyakorolt tényleges hatását figyelembe kell venni" (a határozat [675], [678] és [679] preambulumbekezdése).

12 E célból a Bizottság úgy ítélte meg, hogy az érintett vállalkozások különböző csoportokba sorolhatók „az érintett vitamintermékek különböző piacain fennálló viszonylagos jelentőségük szerint", hozzátéve, hogy „a vállalkozás valamely csoportba történő besorolása adott esetben kiigazítható, különösen az elrettentő hatás biztosítása érdekében". A különböző vállalkozásoknak az érintett vitamintermékek egyes piacain való egymáshoz viszonyított jelentősége összehasonlításakor a Bizottság úgy ítélte megfelelőnek, hogy a szóban forgó termékre vonatkozó világméretű forgalmat veszi alapul. A Bizottság ugyanis megjegyezte, hogy „jellegénél fogva mindegyik megállapodás az egész világra kiterjedő volt, és céljuk többek között az volt, hogy világviszonylatban felosszák a piacokat, következésképpen az, hogy megakadályozzák, hogy a versenytartalékok teljes mértékben érvényesüljenek az EGT-ben", valamint hogy „egy meghatározott kartell adott tagjának világméretű forgalma alapján fogalmat alkothatunk arról is, hogy összességében mennyiben járul hozzá e kartell hatékonyságához, vagy fordítva arról, hogy a kartell mennyiben vált volna instabillá akkor, ha abban nem vett volna részt". A Bizottság továbbá azt is jelezte, hogy a szóban forgó forgalmak meghatározásához a „jogsértés utolsó teljes naptári évét" vette figyelembe (a határozat [680] és [681] preambulumbekezdése).

13 Mindazonáltal a határozat (695) és (696) preambulumbekezdéséből kitűnik, hogy a bétakarotin és a karotinoidok piacainak jellegzetességei alapján a Bizottság úgy ítélte meg, hogy a vállalkozások csoportra osztásának módszerét nem célszerű alkalmazni az ezekkel a termékekkel kapcsolatos jogsértésekre, ezért az ezekben a jogsértésekben érintett két vállalkozás, az F. Hoffmann-La Roche AG (a továbbiakban: Roche) és a BASF esetében a bírságok alapösszegeit azonos összegben állapította meg.

14 Ezért a Bizottság a következő alapösszegeket állapította meg a felperes részére, amelyek összesen 128,5 millió eurót tesznek ki: 18 millió euro az A-vitamin esetében; 35 millió euro az E-vitamin esetében; 10 millió euro a B2-vitamin esetében; 14 millió euro a B5-vitamin esetében; 7,5 millió euro a C-vitamin esetében; 4 millió euro a D3-vitamin esetében; 20 millió euro a bétakarotin és végül 20 millió euro a karotinoidok esetében (a határozat [683]–[696] preambulumbekezdése).

15 A bírságok kellően elrettentő hatásának biztosítása érdekében a Bizottság 100%-kal növelte a BASF, a Roche és az Aventis SA részére kiszámított bírságok alapösszegét, e vállalkozások méretének és összesített erőforrásainak figyelembevétele céljából (a határozat [697]–[699] preambulumbekezdése).

16 Ezt követően a Bizottság mindegyik vállalkozás esetében az egyes jogsértésekben való részvételük időtartamától függően növelte a bírságok alapösszegeit, melyeket adott esetben az előző pontban említett 100%-os szorzó alkalmazásával igazítottak ki. Ennek megfelelően a felperesre kiszabott bírságok alapösszegeit, amelyek végösszege 438,75 millió eurót tesz ki, a következőkben állapították meg: 68,4 millió euro az A-vitamin esetében; 133 millió euro az E-vitamin esetében; 28 millió euro a B2-vitamin esetében; 50,4 millió euro a B5-vitamin esetében; 21,75 millió euro a C-vitamin esetében; 11,2 millió euro a D3-vitamin esetében; 64 millió euro a bétakarotin és végül 62 millió euro a karotinoidok esetében (a határozat [701]–[711] preambulumbekezdése).

17 A Roche és a BASF esetében súlyosító körülményként értékelték azt, hogy együttesen irányító és felbujtó szerepet játszottak a különböző kartellekben. Következésképpen a bírságaik alapösszegét 50, illetve 35%-kal növelték (a határozat [712]–[718] preambulumbekezdése). Ezáltal a BASF-re kirótt bírságok összege összesen közel 592,32 millió euróra nőtt.

18 Végül, ami az engedékenységi közlemény alkalmazását illeti, a Bizottság e közlemény B. szakasza értelmében először is mentesítette az Aventist az A– és E–vitaminnal kapcsolatos jogsértések esetében. E tekintetben a Bizottság többek között kiemelte, hogy az Aventis volt az első vállalkozás, amely az 1999. május 19-i és 25-i nyilatkozatokkal meghatározó bizonyítékokat szolgáltatott e jogsértések fennállásának bizonyítására, az engedékenységi közlemény B. szakaszának b) pontjában meghatározott feltételnek megfelelően (a határozat [741] és [742] preambulumbekezdése).

19 Ezenfelül a Bizottság figyelembe vette, hogy a szolgálatainak 1999. június 2-a és július 30-a között átadott dokumentumokkal a Roche és a BASF elsőként szolgáltattak számára meghatározó bizonyítékokat a B2–, B5–, C– és D3–vitamin, a bétakarotin és a karotinoidok piacain kötött titkos megállapodások létezésének bizonyítására. Mindazonáltal, mivel a Roche és a BASF irányító vagy meghatározó szerepet játszott az A–, E–, B2–, B5–, C– és D3–vitaminnal, a bétakarotinnal és a karotinoidokkal kapcsolatos jogellenes tevékenységekben, a Bizottság véleménye szerint nem teljesült az engedékenységi közlemény B. szakaszának e) pontjában meghatározott feltétel. Tehát e két vállalkozás egyikének bírságát sem csökkentették e közlemény B. vagy C. szakasza alapján (a határozat [743]–[745] preambulumbekezdése).

20 Ugyanakkor mindkét társaság bírságait csökkentették az engedékenységi közlemény D. szakaszának megfelelően. A Bizottság különösen azt emelte ki, hogy mivel a Roche és a BASF pontos bizonyítékokat szolgáltatott az A–, E–, B2–, B5–, C– és D3–vitamin, a bétakarotin és karotinoidok piacain kötött titkos megállapodások felépítésével kapcsolatban, meghatározó mértékben hozzájárultak e jogsértések

egyes lényeges pontjainak megállapításához vagy megerősítéséhez. Így a Bizottság arra a következtetésre jutott, hogy a Roche és a BASF teljesítették az engedékenységi közlemény D. szakasza (2) bekezdésének első francia bekezdésében meghatározott feltételeket, és mindezen jogsértések esetében 50%-kal csökkentette részükre azon bírság összegét, amelyet a Bizottsággal való együttműködés hiányában róttak volna ki rájuk (a határozat [747], [748], [760] és [761] preambulumbekezdése).

21 Ezért a BASF-re kirótt bírságokat végül a következőképpen állapították meg: 46,17 millió euro az A-vitamin esetében; 89,78 millió euro az E-vitamin esetében; 18,9 millió euro a B2-vitamin esetében; 34,02 millió euro a B5-vitamin esetében; 14,68 millió euro a C-vitamin esetében; 7,56 millió euro a D3-vitamin esetében; 43,2 millió euro a bétakarotin és végül 41,85 millió euro a karotinoidok esetében (a határozat 3. cikkének b) pontja). E bírságok teljes összege (a továbbiakban: teljes bírság) 296,16 millió euró.

**Eljárás és a felek kérelmei**

22 Az Elsőfokú Bíróság Hivatalához 2002. január 31-én benyújtott keresetlevelével a felperes megindította a jelen keresetet.

23 Az Elsőfokú Bíróság Hivatalához 2002. június 24-én benyújtott keresetlevelével az Aventis kérte, hogy az alperes kérelmeinek támogatására beavatkozhasson. Az alapeljárásban részt vevő felek meghallgatását követően 2003. február 25-i végzésében (EBHT 2003., II-213. o.) az Elsőfokú Bíróság (negyedik tanács) elutasította ezt a kérelmet, amely dátummal az írásbeli szakasz ekképpen lezárult.

24 Az előadó bíró jelentése alapján az Elsőfokú Bíróság (negyedik tanács) a szóbeli szakasz megnyitásáról határozott, és az Elsőfokú Bíróság eljárási szabályzatának 64. cikke szerinti pervezető intézkedések keretében felkérte a feleket, hogy válaszoljanak az írásbeli kérdésekre, valamint az alperest, hogy mutasson be bizonyos iratokat. A felek a kitűzött határidőre eleget tettek ennek a felkérésnek.

25 A felek szóbeli előadásait és az Elsőfokú Bíróság által feltett kérdésekre adott válaszait a 2005. január 12-én megtartott tárgyaláson hallgatták meg. Ez alkalommal az Elsőfokú Bíróság arra kérte fel az alperest, hogy mutassa be azt a levelet, amelyet a közigazgatási vizsgálatban való együttműködése keretében a Roche küldött a részére, és felfüggesztette a szóbeli eljárást.

26 Az alperes a kitűzött határidőre eleget tett ennek a felkérésnek azzal, hogy 2005. január 18-án bemutatta a kért levelet, valamint a közigazgatási eljárásban való együttműködése keretében a Roche által részére küldött egyéb leveleket. Az Elsőfokú Bíróság kérelmére a felperes 2005. február 8-án észrevételeket nyújtott be az alperes által bemutatott okiratok tekintetében.

27 A felperes azt kéri, hogy az Elsőfokú Bíróság:

– semmisítse meg vagy jelentős mértékben csökkentse a határozat 3. cikkének b) pontjában kiszabott teljes bírságot;

– az alperest kötelezze a költségek, illetve a felperes jelen ügy kapcsán felmerült egyéb költségeinek a viselésére.

28 Az alperes azt kéri, hogy az Elsőfokú Bíróság:

– utasítsa el a keresetet;

– a felperest kötelezze a költségek viselésére.

**A teljes bírság megsemmisítésére és csökkentésére irányuló kérelemről**

29 A felperes teljes mértékben és fenntartás nélkül elismeri, hogy részt vett az A–, E–, B2–, B5–, C– és D3–vitaminnal, a bétakarotinnal és a karotinoidokkal kapcsolatos jogsértésekben, amelyek súlyosságát elismeri. Ugyanakkor hangsúlyozza, hogy a határozat példátlanul szigorú a kiszabott bírságok tekintetében, és hogy rendkívül radikális változást jelent a Bizottság büntetési politikájában.

30 A teljes bírság megsemmisítése vagy csökkentése iránti kérelme alátámasztására a felperes nyolc jogalapot jelöl meg. Az első két jogalap: a védelemhez való jog több szempontból való megsértése; a harmadik jogalap: az arányosság és az egyenlő bánásmód elveinek megsértése a felperesre kiszabott egyes bírságok alapösszegének meghatározásakor; a negyedik jogalap: a felperesre kiszabott bírságok alapösszegeinek elrettentés céljából történő megemelése; az ötödik jogalap: mérlegelési hibák elkövetése abban, hogy hét jogsértésben irányító és felbujtó szerepet tulajdonítottak a felperesnek; a hatodik és a hetedik jogalap: a felperes közigazgatási eljárásban való együttműködésének értékelése; a nyolcadik jogalap: a szolgálati titoktartás és a gondos ügyintézés elvének megsértése.

A – *A védelemhez való jog megsértésére alapított első és második jogalapról*

1. *A felek érvei*

a) Az első jogalap: a védelemhez való jog megsértése azáltal, hogy a Bizottság nem közölte előzetesen a több elkülönült kartell létezésére vonatkozó értékelését

31 A felperes azzal érvel, hogy a határozat előtt soha nem terjesztették elé a Bizottság azon, több különálló bírság kiszabásához vezető értékelését, amely szerint minden egyes vitamin esetében önálló kartell született. Ezen értékelés előzetes közlésének hiánya az összes kiszabott bírság nagyságát illetően jelentős mértékben akadályozta a védelemhez való jog gyakorlását.

32 Emlékeztet arra, hogy a megállapított elv az, hogy valamely bizottsági határozat nem alapítható olyan jogi vagy ténybeli értékelésekre, amelyek alapvetően eltérnek a kifogásközlésben foglaltaktól. A Bizottság azonban megsértette ezt az elvet azzal, hogy első ízben a határozatban fogalmazott meg egy új, döntő értékelést a jogellenes megállapodások jogi minősítését illetően. A felperes szerint ugyanis a kifogásközlés, különösen annak 206., 210. és 212. pontja megállapította, hogy mindössze egyetlen egységes átfogó kartell létezik, amely különféle vitaminokra vonatkozóan több titkos megállapodásból áll, míg a határozat (584) preambulumbekezdése első alkalommal tesz említést arról, hogy az egyes vitaminokra vonatkozó megállapodások a közösségi versenyjog különálló megsértésének minősülnek.

33 Így a felperes ellen kiszabható esetleges bírság alapösszege nem 20 millió euró, amely a bírságkiszabási iránymutatás értelmében egyetlen jogsértésért kiindulópontként javasolt összeg, hanem nyolc külön jogsértésért 160 millió euro lett volna. Azonban az értékelés, amely szerint a szóban forgó megállapodásokkal minden egyes érintett

vitamin esetében jogsértés történt, a gyakorlatban arra vezette volna a Bizottságot, hogy a bírság tekintetében az előirányozható összegnél legalább nyolcszor nagyobb alapösszeget állapítson meg a felperes részére. A felperes úgy véli, hogy ezért lehetőséget kellett volna kapnia arra, hogy az ezzel az értékeléssel, illetve a bírságok megállapítását illetően az értékelésre alapított végkövetkeztetésekkel kapcsolatos álláspontját előadhassa.

34 Az alperes mint megalapozatlant visszautasítja ezeket az érveket. Véleménye szerint a határozat azzal, hogy hűen követi a kifogásközlés szerkezetét és jogi értékelését, semmiképpen nem módosította alapjaiban ez utóbbi okfejtését. Különösen azt hangsúlyozza, hogy a kifogásközlés szerkezete és számos bekezdése egyaránt jól mutatja, hogy a vitamintermékek különböző piacaira vonatkozó megállapodások összességét a Bizottság nem egyetlen folytatólagos jogsértésnek, hanem több különálló jogsértésnek tekintette. A felperesnek a kifogásközlésre adott válasza ezt szintén bizonyította annyiban, hogy az 5. oldal utolsó előtti bekezdésében nem csupán egyetlen, hanem több „jogsértésre" hivatkozott.

35 Válaszában a felperes megjegyzi, hogy a kifogásközlésben a jogellenes megállapodásokat leíró szakasz címe „a kartell" volt, míg a határozat vonatkozó szakasza „kartelleket" említ. Hozzáteszi, hogy a kifogásközlés számos utalást tartalmazott arra, hogy a Bizottság egyetlen kartellről tárgyal. Mindenesetre a kifogásközlés szerkezetétől és különleges bekezdéseitől függetlenül az egyetlen releváns pontot a kifogásközlésben szereplő jogi következtetés képezi, amely szerint a bírságok kiszámítása tekintetében egyetlen kartell volt.

36 Ami a kifogásközlésre adott válaszának az alperes által idézett bekezdését illeti, a felperes azzal érvel, hogy ezzel nem azt a problémát vetette fel, hogy a jogellenes megállapodások egy vagy több jogsértésnek minősülnek-e, hanem csupán a BASF-nek a kartellben játszott szerepével kapcsolatos enyhítő körülményekre hivatkozott.

b) A második jogalap: a védelemhez való jog megsértése azáltal, hogy a kifogásközlésben nem magyarázták meg kellően azokat a bizonyítékokat, amelyeket a Bizottság figyelembe kívánt venni a bírságok kiszámításakor

37 A felperes azt állítja, hogy a terhére rótt bírságok kiszámításához releváns bizonyítékoknak a kifogásközlésben történő kifejtése nem volt megfelelő, és nem tette lehetővé számára azt, hogy a védelemhez való jogát e bírságok szintje tekintetében megfelelően gyakorolja.

38 A felperes megjegyzi, hogy a kifogásközlés általános és homályos magyarázatokat tartalmaz azokról a bizonyítékokról, amelyekre a Bizottság a bírság kiszámításakor támaszkodni kívánt. Az általános bevezető szakasz után a kifogásközlés összesen körülbelül 230 preambulumbekezdéséből csak hármat szenteltek annak, hogy szokványosan és rendkívül általánosan elmagyarázzák, hogy a bírságok összegének megállapításával a Bizottság hogyan kívánta beszámítani a súlyosságot, az elrettentést, az időtartamot, valamint az összes súlyosító és enyhítő körülményt. A valószínű bírságok ilyen szintű magyarázata három fő okból összeegyeztethetetlen a védelemhez való joggal.

39 Elsősorban azért, mert amikor valamely vállalkozás teljes mértékben együttműködik a Bizottsággal, és nem vitatja a tényállást, amint azt a felperes a jelen ügyben tette, a kifogásközlés legfőbb, sőt egyetlen célja az lenne, hogy e vállalkozás számára lehetővé tegye annak a lehető legvilágosabb megértését, hogy a Bizottság milyen alapon szándékozik bírságot kiszabni rá.

40 Másodsorban azért, mert a határozatban kiszabott bírságok a közösségi versenyjogi eljárásokban valaha kiszabott legmagasabb bírságok, valamint radikális és példa nélküli változást tükröznek a Bizottságnak a bírságokkal kapcsolatos politikájában. A felperes például kiemeli, hogy az engedékenységi közlemény alkalmazása előtt a határozat címzett vállalkozásaira kiszabott bírságok összességükben közel 1 800 millió eurót, tehát a korábban egyetlen ügyben valaha elért legmagasabb teljes összegnél, azaz az EK-szerződés 85. és 86. cikkének alkalmazására vonatkozó

eljárásban hozott 1998. szeptember 16-i 1999/243/EK bizottsági határozatban (IV/35.134 – Trans-Atlantic Conference Agreement ügy) (HL 1999. L 95., 1. o.) kiszabott 273 millió eurónál több mint hatszor nagyobb összeget érnek el. Hozzáteszi, hogy az engedékenységi közlemény alkalmazása előtt a terhére rótt teljes bírság – közel 600 millió euro (lásd a fenti 17. pontot) – megközelítőleg hatszor nagyobb, mint a Bizottság által azt megelőzően valaha kiszabott legmagasabb egyedi bírság, azaz az EK-szerződés 85. cikkének alkalmazára vonatkozó eljárásban hozott 1998. január 28-i 98/273/EK bizottsági határozatban (IV/35.733 – VW) (HL L 124., 60. o.) a Volkswagen AG-re kiszabott 102 millió euró. Márpedig az indokolási kötelezettség és az olyan alapvető bizonyítékok kapcsán történő meghallgatáshoz való jog tartalmának, amelyekre az intézmény a bírság összegének megállapításához támaszkodni kíván, arányban kellene állnia ezen összeg nagyságával.

41 Harmadsorban azok az elemek, amelyeket nem fejtettek ki megfelelően a kifogásközlésben, rendkívül fontosak, mert a felperes terhére rótt teljes bírság jelentős emelését okozták. Különösen igaz ez az elrettentés céljából történő 100%-os emelésre, amelynek következtében a Bizottság 128,5 millió euróról 257 millióra euróra emelte a súlyosság függvényében kiszámított teljes bírság összegét (lásd a fenti 14. és 15. pontot), valamint arra a megállapításra, amely szerint a felperes volt a kartell egyik irányítója, amelynek következtében a Bizottság a teljes bírság alapösszegét 35%-kal, azaz több mint 153 millió euróval emelte, valamint elutasította a bírságnak az engedékenységi közlemény alapján történő nagyobb mértékű csökkentését (lásd a fenti 17. és 19. pontot). A felperes különösen azt hangsúlyozza, hogy a kifogásközlés egyáltalán nem tett említést arról, hogy a Bizottság „elrettentés címén" a bírság ilyen jelentős mértékű emelését szándékozik a BASF terhére róni, valamint azt, hogy a BASF-nek tulajdonított irányító szerep összeegyeztethetetlen a kifogásközléssel.

42 Az alperes vitatja a felperes ezen kifogásainak megalapozottságát.

2. *Az Elsőfokú Bíróság álláspontja*

43 Az első és a második jogalappal, amelyeket együttesen kell vizsgálni, a felperes lényegében a határozat 3. cikke b) pontjának, és következésképpen az abban rá kiszabott bírságoknak a teljes megsemmisítését kívánja elérni.

44 Emlékeztetni szükséges arra, hogy a védelemhez való jog tiszteletben tartása minden olyan eljárásban, amely szankciók, különösen bírságok vagy kényszerítő bírságok kiszabásához vezethet, a közösségi jog egyik alapvető elvének minősül, amelyet akkor is be kell tartani, ha közigazgatási jellegű eljárásról van szó (a Bíróság 85/76. sz., Hoffmann-La Roche kontra Bizottság ügyben 1979. február 13-án hozott ítéletének [EBHT 1979., 461. o.] 9. pontja és a C-176/99. P. sz., ARBED kontra Bizottság ügyben 2003. október 2-án hozott ítéletének [EBHT 2003., I-10687. o.] 19. pontja).

45 A jelen ügyre *ratione temporis* alkalmazandó rendelkezések, a 17. rendelet 19. cikkének (1) bekezdése és az EK-szerződés [81.] és [82.] cikke alapján kezdeményezett eljárásokban a felek meghallgatásáról szóló, 1998. december 22-i 2842/98/EK bizottsági rendelet (HL L 354., 18. o.) 2. és 3. cikke ezt az elvet alkalmazva arra kötelezik a Bizottságot, hogy közölje azokat a kifogásokat, amelyekre az érdekelt vállalkozásokkal és társulásokkal szemben hivatkozik, és hogy a határozataiban csak azokat a kifogásokat tartsa meg, amelyek kapcsán ez utóbbiaknak alkalmuk volt kifejteni az álláspontjukat.

46 Az ítélkezési gyakorlat szerint a kifogásközlésnek tartalmaznia kell a kifogások kellően világosan, akár tömören megfogalmazott ismertetését ahhoz, hogy az érdekeltek ténylegesen megismerhessék a Bizottság által nekik felrótt magatartásokat. A kifogásközlés ugyanis csak ezzel a feltétellel képes betölteni a közösségi rendeletekben kijelölt feladatát, amelynek lényege, hogy minden szükséges bizonyítékot a vállalkozások rendelkezésére kell bocsátani ahhoz, hogy ténylegesen érvényre juttathassák védekezésüket azelőtt, hogy a Bizottság végleges határozatot fogadna el (a Bíróság C-89/85., C-104/85., C-114/85., C-116/85., C-117/85. és C-125/85–C-129/85. sz., Ahlström Osakeyhtiö és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 1993. március 31-én hozott ítéletének [EBHT 1993., I-1307. o.] 42. pontja és az Elsőfokú Bíróság T-352/94. sz., Mo och Domsjö kontra Bizottság ügyben 1998.

május 14-én hozott ítéletének [EBHT 1998., II-1989. o.] 63. pontja, amelyet a Bíróság megerősített az ítélet elleni fellebbezés tárgyában a C-283/98. P. sz., Mo och Domsjö kontra Bizottság ügyben 2000. november 16-án hozott ítéletében [EBHT 2000., I-9855. o.]).

47 Ezt a követelményt akkor tartják tiszteletben, ha a határozat nem ró az érdekeltek terhére a kifogások ismertetésében meghatározottaktól eltérő jogsértéseket, és csak olyan tényeket fogad el, amelyekkel kapcsolatban az érdekelteknek alkalmuk nyílt magyarázatot adni (a Bíróság 41/69. sz., ACF Chemiefarma kontra Bizottság ügyben 1970. július 15-én hozott ítéletének [EBHT 1970., 661. o.] 94. pontja és az Elsőfokú Bíróság T-191/98., T-212/98–T-214/98. sz., Atlantic Container Line és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2003. szeptember 30-án hozott ítéletének [EBHT 2003., II-3275. o.] 138. pontja).

48 Ami a védelemhez való jognak a bírságok kiszabása tekintetében történő gyakorlását illeti, az állandó ítélkezési gyakorlat értelmében a Bizottság – ha kifejezetten jelzi a kifogásközlésében, hogy meg fogja vizsgálni: ki kell-e szabni bírságot az érintett vállalkozásokra, és megfogalmazza azokat a fő ténybeli és jogi elemeket, amelyek bírságot vonhatnak maguk után, mint például a feltételezett jogsértés súlya és időtartama, továbbá az a tény, hogy ez utóbbit „szándékosan vagy gondatlanságból" követették-e el – teljesíti a vállalkozások meghallgatáshoz való jogának tiszteletben tartására vonatkozó kötelezettségét. Így megadja a vállalkozásoknak a szükséges adatokat ahhoz, hogy ne csak a jogsértés megállapításával szemben, hanem a bírságkiszabás tényével szemben is megvédhessék magukat. (a Bíróság 100/80–103/80. sz., Musique diffusion française és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 1983. június 7-én hozott ítéletének [EBHT 1983., 1825. o.] 21. pontja és az Elsőfokú Bíróság T-16/99. sz., Lögstör Rör kontra Bizottság ügyben 2002. március 20-án hozott ítéletének [EBHT 2002., II-1633. o.] 193. pontja, amelyet a Bíróság az ítélet elleni fellebbezés tárgyában a C-189/02. P., C-202/02. P., C-205/02. P., C-208/02. P. és C-213/02. P. sz., Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2005. június 28-án hozott ítéletében [EBHT 2005., I-5425. o.], és különösen annak 428. pontjában megerősített).

49 A bírságok összegének meghatározását illetően ebből az következik, hogy az érintett vállalkozások védelemhez való jogát a Bizottság előtt az biztosítja, hogy észrevételeket lehet tenni a kifogásolt tények időtartamával, súlyosságával és

versenyellenes jellegével kapcsolatban (az Elsőfokú Bíróság T-83/91. sz., Tetra Pak kontra Bizottság ügyben 1994. október 6-án hozott ítéletének [EBHT 1994., II-755. o.] 235. pontja és fenti 48. pontban hivatkozott Lögstör Rör kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 194. pontja).

50 Márpedig a jelen ügyben a Bizottság a kifogásközlés 229. pontjának b) alpontjában világosan jelezte, hogy bírságot kíván kiszabni a kifogásközlés címzett vállalkozásai ellen.

51 A Bizottság a kifogásközlés 227. pontjában azt is jelezte, hogy az EK 81. cikk (1) bekezdését és az EGT-megállapodás 53. cikkének (1) bekezdését szándékosan sértették meg.

52 Ami a kifogásolt tények súlyosságát illeti, a Bizottság, miután a kifogásközlés 226. pontjában emlékeztetett arra, hogy figyelembe veszi a jogsértés jellegét, a piacra gyakorolt tényleges hatását, valamint az érintett földrajzi piac kiterjedését – amelyek a bírságkiszabási iránymutatás 1.A. pontja első bekezdésének megfelelően mindannyian releváns tényezőnek minősülnek a jogsértés súlyosságának mérlegelésekor –, a 227. pontban leszögezte, hogy a piacok felosztása és a közös ármegállapítás a jellegüknél fogva az EK 81. cikk (1) bekezdésének és az EGT-megállapodás 53. cikke (1) bekezdésének legsúlyosabb megsértését jelentik; hogy az érintett vállalkozások teljes mértékben tudatában voltak a viselkedésük jogellenes jellegének; hogy egymás között megegyeztek egy titkos és intézményesített rendszer felállításában abból a célból, hogy egy jelentős ipari ágazatban korlátozzák a versenyt; hogy a titkos megállapodások az egész vitaminipart érintették, hogy azokat az érintett vállalkozásokon belül rendkívül magas szinten hozták létre, irányították és ösztönözték, hogy e megállapodások kizárólag ez utóbbiak javára és az ügyfeleik kárára, végső soron az általában vett közönség kárára működtek, valamint hogy az egész közös piacra, illetve az EGT létrehozását követően az EGT-megállapodás összes tagállamára kiterjedtek.

53 A kifogásközlés 226. pontjában a Bizottság azt is kijelentette, hogy a bírságokat az elrettentő hatásuk biztosításához megfelelő szinten kívánja megállapítani.

54 Ezt követően a Bizottság a 228. pontban hozzátette, hogy az egyes vállalkozásokra kiszabandó bírság meghatározása érdekében mindegyikük esetében figyelembe fogja venni a titkos megállapodásokban játszott szerepüket, a vitaminiparban fennálló jelentőségüket, jogsértő magatartásuk a versenyre gyakorolt hatását, és minden egyéb súlyosító vagy enyhítő körülményt. Kifejezetten megnevezte az irányító szerepet, amelyet a felperes játszott a titkos megállapodásokban.

55 Még mindig a 228. pontban a Bizottság utalt arra is, hogy figyelembe kell venni az egyes vállalkozásoknak az ezekben a megállapodásokban való egyéni részvételének az időtartamát, ahogyan azt a 220. pont minden egyes vitaminra és minden egyes vállalkozásra vonatkozóan pontosan meghatározza.

56 Ennek megfelelően úgy tűnik, hogy kifogásközlésében a Bizottság jelezte azokat a ténybeli és jogi körülményeket, amelyeket a felperesre kiszabott bírságok összegének kiszámításakor alapul fog venni, ezért ez utóbbinak a meghallgatáshoz való jogát e tekintetben első megközelítésben megfelelően tiszteletben tartották.

57 Azt azonban meg kell vizsgálni, hogy a felperes által az első és a második jogalap keretében felhozott sajátos érvek milyen mértékben képesek megcáfolni ezt a következtetést.

58 Nem képes ilyen cáfolatra a kifogásközlés azon különleges céljára alapított érv, amellyel a kifogásközlés akkor rendelkezik, ha olyan vállalkozásnak címezik, amely teljes mértékben együttműködött a Bizottsággal, és nem vonta kétségbe a tényállást (lásd a fenti 39. pontot). Az alperes joggal állapította meg, hogy a kifogásközlés feladata nem változik az annak címzettjét jelentő vállalkozás különleges helyzetétől függően. Bármilyen mértékben működik együtt e vállalkozás, ez a feladat továbbra is az, hogy minden szükséges bizonyítékot a vállalkozások rendelkezésére bocsásson ahhoz, hogy ténylegesen érvényre juttathassák védekezésüket a Bizottság végleges határozata elfogadását megelőzően (a fenti 46. pontban hivatkozott Ahlström Osakeyhtiö és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 42. pontja és a fenti 46. pontban hivatkozott Mo och Domsjö kontra Bizottság ügyben 2000. november 16-án hozott ítélet 63. pontja). Ebből a szempontból az a tény, hogy a felperes együttműködött a Bizottsággal, elismerte, hogy jogsértő cselekményeket követett el, és ugyanezeket a cselekményeket leírta, egyáltalán nem fosztja meg az ahhoz fűződő jogától és érdekétől, hogy a Bizottságtól olyan iratot kapjon, amelyben pontosan ismertetésre kerül az összes kifogás, amelyre ez utóbbi ellene hivatkozott, beleértve azokat is, amelyek a más érintett vállalkozások által adott nyilatkozatokon vagy bizonyítékokon alapulhatnak. A felperes érvelése egyébként nem mentes az ellentmondástól annyiban, hogy kifejezetten egy körülményen alapul, tudniillik azon, hogy a felperes nem vitatta a tényállást, ami logikusan feltételezi azt, hogy a Bizottság vádjait és az ezeket megalapozó tényeket ismertető kifogásközlést előzetesen megküldték, következésképpen a közlemény természetét és feladatát semmiképpen sem érintheti egy ilyen utólagos körülmény.

59 Az arra alapított érv – még mindig a második jogalap keretében –, hogy a határozat radikális és példa nélküli változást jelent a Bizottságnak a bírságokkal kapcsolatos politikájában (lásd a fenti 40. pontot) sem fogadható el. Anélkül, hogy vizsgálni kellene, hogy a határozatban kiszabott bírságok – azok magas összegét tekintve – mennyiben jelentenek valóban új szakaszt ebben a politikában, emlékeztetni kell arra, hogy az ítélkezési gyakorlat szerint a Bizottság nem volt köteles megemlíteni kifogásközlésében a bírságok általános szintjére vonatkozó politika esetleges megváltoztatásának lehetőségét, amely lehetőség a versenypolitika általános megfontolásaitól függ, és nem kapcsolódik közvetlenül a jelen ügyek konkrét körülményeihez (a fenti 48. pontban hivatkozott Musique diffusion française és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 22. pontja és a fenti 48. pontban hivatkozott Lögstör Rör kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 203. pontja). A Bizottság ugyanis nem köteles figyelmeztetni a vállalkozásokat az arról szóló előzetes értesítéssel, hogy emelni kívánja a bírságok összegének általános szintjét (az Elsőfokú

Bíróság T-12/89. sz., Solvay kontra Bizottság ügyben 1992. március 10-én hozott ítéletének [EBHT 1992., II-907. o.] 311. pontja és a fenti 48. pontban hivatkozott Lögstör Rör kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 203. pontja).

60 Szintén alaptalan az az érv, amelyet rendkívül zavaros módon és továbbra a második jogalap keretében arra alapítottak, hogy a kifogásközlésben két, a felperes szerint „rendkívül jelentős", a határozatban a bírságok összegének kiszámítása keretében hivatkozott elemre, azaz egyrészről az elrettentés céljából történő 100%-os emelésre, másrészről a felperesnek tulajdonított irányító szerepre nincs megfelelő magyarázat (lásd a fenti 41. pontot).

61 Ami e kettő közül a második elemet illeti, úgy tűnik, hogy a felperes a valóságban nem arra hivatkozik, hogy a kifogásközlésben nincs elegendő magyarázat, hanem arra, hogy nincs koherencia a kifogásközlés és a határozat között annyiban, hogy ez a határozatban elfogadott körülmény nem szerepelt a kifogásközlésben. E tekintetben azonban meg kell állapítani, hogy – mint az a fenti 54. pontban megállapításra került – a kifogásközlés 228. pontja kifejezetten megnevezte a felperes által játszott irányító szerepet, ezért az általa hivatkozott inkoherencia nem áll fenn.

62 Ami a fenti 60. pontban említett első körülményt illeti, a Bizottságnak nem volt feladata az, hogy a kifogásközlésben a felperes tudtára adja a bírság elrettentő hatásának biztosítása céljából végrehajtott esetleges bírságemelés mértékét. Ugyanis attól fogva, hogy megadja azokat a ténybeli és jogi elemeket, amelyekre a bírságok összegének kiszámítását alapozza, a Bizottság nem köteles közelebbről megjelölni, hogy ezeket az egyes elemeket hogyan veszi figyelembe a bírság szintjének meghatározásakor. Az előirányzott bírságok szintjére vonatkozó utalás azt megelőzően, hogy a vállalkozásoknak módjukban állt volna benyújtani az észrevételeiket az ellenük felhozott kifogások tekintetében, a Bizottság határozatának megelőlegezését jelentené, ami nem lenne helyénvaló (a Bíróság fenti 48. pontban hivatkozott Musique diffusion française és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 21. pontja és a 322/81. sz., Michelin kontra Bizottság ügyben 1983. november 9-én hozott ítéletének [EBHT 1983., 3461. o.] 19. pontja; a fenti 48. pontban hivatkozott Lögstör Rör kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 200. pontja).

63 Ezt követően vizsgálni szükséges a felperes által az első jogalap keretében kifejtett érveket és ezek hatását a fenti 56. pontban megfogalmazott ideiglenes következtetésre.

64 Ezzel a jogalappal a felperes azt kifogásolja, hogy a Bizottság nem tette lehetővé számára észrevételei benyújtását egy másik sajátos körülménnyel, azaz a Bizottság azon értékelésével kapcsolatban, amely szerint a kifogásolt magatartások több önálló jogsértést, és nem egyetlen jogsértést valósítottak meg, ami a véleménye szerint jelentős mértékben és kedvezőtlenül befolyásolta a bírságok összegének a határozatban történt kiszámítását.

65 E tekintetben először is viszonylagossá kell tenni annak a sérelemnek a jelentőségét, amit a Bizottság ezen értékelése a felperesnek okozhatott.

66 A felperes abból az elgondolásból indul ki, hogy ha a Bizottság arra a következtetésre jutott volna, hogy a jelen ügyben egyetlen jogsértés áll fenn, akkor csak egy bírságot szabott volna ki rá, amelynek alapösszege a bírságkiszabási iránymutatásnak megfelelően nagyjából 20 millió euro lett volna, míg a felperesre ténylegesen kiszabott nyolc bírság alapösszege halmozottan nyolcszor nagyobb lenne, mint az egy bírság esetében előrelátható alapösszeg.

67 Az ilyen elgondolás azonban a bírságkiszabási iránymutatás téves olvasatából ered. Ugyanis a bírságkiszabási iránymutatás 1.A. pontja második bekezdésének megfelelően az olyan „különösen súlyos jogsértések" esetében, mint az „»árkartell« jellegű horizontális korlátozások és a piacfelosztási kvóták", a „valószínű összegek" „meghaladják a 20 millió [eurót]". Tehát a bírságkiszabási iránymutatás e bekezdéséből semmiképp sem az derül ki, hogy az ilyen jellegű jogsértésért valamely vállalkozásra kiszabandó bírság alapösszegét elvben 20 millió euróra kell korlátozni.

68 Ki kell emelni, hogy a Bizottság a határozat (675) preambulumbekezdésében kifejtette, hogy a bírságok alapösszegének meghatározásához figyelembe vette az érintett vitamintermékek különböző piacainak méretét. Azonban, még ha azt feltételezzük is, hogy a határozatában a Bizottság arra a következtetésre jutott, hogy a szóban forgó vitamintermékek összes különböző piacát lefedő egyetlen átfogó jogsértés áll fenn, akkor a kiszabandó egyetlen bírság alapösszegének megállapításakor a határozat (675) preambulumbekezdésében ismertetett szempontnak megfelelően figyelembe vehette volna ugyanezen piacok halmozott értékét. Így az alapösszeget a különösen súlyos jogsértés esetében szokásos módon irányadó legkisebb küszöbértéknek minősülő 20 millió eurónál jóval magasabb szintben állapította volna meg.

69 Tekintettel arra, hogy a bírságkiszabási iránymutatásban a különösen súlyos jogsértések esetében tájékoztató jelleggel említett 20 millió eurós összeg „alsó határ", nem pedig „felső határ", semmi sem utal arra, hogy ha a Bizottság a határozatában egyetlen jogsértés fennállását állapította volna meg, akkor a felperesre kiszabandó egyetlen bírságnál szükségszerűen a felperesre kiszabott nyolc bírságnál ténylegesen megállapított alapösszegek végösszegénél alacsonyabb alapösszeget kellett volna megállapítania.

70 Igaz, hogy ha bizonyos jogellenes cselekményeket egy jogsértést vagy több különálló jogsértést megvalósítónak minősítenek, az elvben nem marad következmények nélkül a kiszabható büntetésre nézve, mivel több különálló jogsértés megállapítása több különálló bírság kiszabását vonhatja maga után, minden egyes esetben a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdésében meghatározott határokon belül (az Elsőfokú Bíróság T-71/03., T-74/03., T-87/03. és T-91/03. sz., Tokai Carbon és társai kontra Bizottság ügyben 2005. június 15-én hozott ítéletének [az EBHT-ban nem tették közzé – EBHT 2005., II-10*. o.] 118. pontja), tehát a határozat elfogadását megelőző üzleti év során elért forgalom 10%-át kitevő felső határ figyelembevételével.

71 Ugyanakkor meg kell állapítani, hogy az, hogy a Bizottság a jelen ügyben több különálló jogsértésnek minősítette a megállapított tényeket, semmilyen szerepet nem játszott e felső határ alkalmazásának szempontjából. Ugyanis a felperesre

kiszabott bírságok összege, még akkor is, ha azt az engedékenységi közlemény alkalmazása előtt szemléljük (592,32 millió euró), jóval a teljes forgalomhoz viszonyítva értendő 10%-os határ alatt marad (a fenti 48. pontban hivatkozott Musique diffusion française és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 119. pontja), mivel a felperes a határozat elfogadását megelőző évben, azaz 2000-ben 35 946 millió euro összforgalmat realizált (lásd a határozat [123] preambulumbekezdésének első táblázatát).

72 Hozzá kell tenni, hogy ha a Bizottság azt állapította volna meg, hogy a jelen ügyben egyetlen, a határozatban említett összes vitamintermékre kiterjedő jogsértés áll fenn, akkor a felperesre kiszabandó bírság kiszámításához valószínűleg a B1– és H–vitaminnal kapcsolatos titkos cselekményeit is figyelembe vehette volna, amelyeknek a határozatban történő szankcionálásától azonban az intézmény eltekintett, mivel úgy vélte, hogy olyan különálló jogsértésekről van szó, amelyekre vonatkozóan a büntetési jogát a 2988/74 rendelet írja elő.

73 A fenti megfontolások – amelyek célja, hogy teljesebb és objektívebb megvilágításba helyezzék a felperes érvelését – azonban nem elegendőek annak kizárására, hogy a Bizottság értékelése, amely szerint a jelen ügyben több különálló jogsértés történt, bármilyen hatást gyakorolhatott a felperesre kiszabott bírságok szintjére. Tehát meg kell vizsgálni, hogy a kifogásközlésre adott válaszként a felperesnek módjában állt-e kifejteni az álláspontját arról, hogy a kifogásközlésben a terhére rótt cselekmények egyetlen jogsértést vagy több jogsértést valósítanak meg.

74 Kétségkívül el kell ismerni, hogy noha a Bizottság a kifogásközlésben valóban meghatározta és részletesen leírta a címzett vállalkozásoknak felrótt cselekményeket, és megjelölte azokat a rendelkezéseket (az EK 81. cikk és az EGT-megállapodás 53. cikke), amelyeket megítélése szerint ugyanezekkel a cselekményekkel megsérthettek, a nevezett kérdésről azonban nem foglalt világosan állást.

75 Egyrészről ugyanis a felperesnek igaza van, amikor a kifogásközlésből kiemel néhány olyan elemet, amelyek arra utalhatnak, hogy a Bizottság egyetlen jogsértést megvalósítónak tekintette a szóban forgó versenyellenes cselekményeket.

76 Először is a kifogásközlés 206. pontjának harmadik bekezdésére kell hivatkozni, amelyben a Bizottság a következőket állapította meg:

„A gyártók számától, a megbeszéléseken való részvételben mutatkozó eltéréstől és a termékskáláik változatosságától függetlenül, a titkos megállapodások összessége a gyakorlatban és ténylegesen olyan átfogó mechanizmust alkotott, amelynek célja a vitamintermékek teljes skáláján a világpiac ellenőrzése volt, amely egyezmény- és megállapodáshálózat középpontjában a [Roche] állt."

(«Notwithstanding the number of producers, the variation in the participation in the meetings and the diversity of their product ranges, the complex of collusive arrangements, in practice and in effect, constituted an overall coordinated scheme to control the world market across the whole range of vitamin products with [Roche] at the centre of the network of agreements and arrangements.»)

77 Legfőképpen a kifogásközlés 212. pontjának második bekezdését kell megemlíteni, amelyben a Bizottság a következőket jelezte:

„A módszer folytatólagosságára és hasonlóságára tekintettel a Bizottság úgy ítéli meg, hogy a különböző vitaminokra kiterjedő megállapodásokat egyetlen eljárás keretében kell tárgyalni. A vitaminok esetében a Bizottság ezt egyetlen átfogó kartellnek fogja tekinteni, amelynek a [Roche], a BASF és a Rhône-Poulenc alkotja a

„magját", és az általuk előállított különleges vitaminok esetében az egyéb gyártók a kartell tagjai, illetve csatlakoznak ahhoz").

(«Given the continuity and similarity of method, the Commission considers it appropriate to treat in one and the same procedure the complex of agreements covering the different vitamins. The Commission will consider this as one single overarching vitamin cartel with [Roche], BASF and Rhône-Poulenc forming the main 'mass' and the other producers adhering to, and forming a subset of, the cartel for the particular vitamins which they produce»)

78 A kifogásközlés 225. pontjának harmadik és negyedik bekezdésében a Bizottság hangsúlyozta, hogy nem lehet bizonyossággal kijelenteni, hogy a „jogsértés" teljesen megszűnt, és hogy e kifogásközlés címzett vállalkozásaitól meg kell követelni, hogy hagyják abba a „jogsértést".

79 Másrészről az alperes szintén jogosan mutat rá más olyan elemekre a kifogásközlésben, amelyek ezzel ellentétben arról tanúskodhatnak, hogy a Bizottság több jogsértés fennállását akarta megállapítani.

80 E tekintetben meg kell említeni, hogy a kifogásközlés 212. pontjának harmadik albekezdésében a Bizottság a Bíróság 40/73–48/73., 50/73., 54/73–56/73., 111/73., 113/73. és 114/73. sz., Suiker Unie és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 1975. december 16-án hozott ítélete (EBHT 1975., 1663. o.) 111. pontjának szövegét átvéve többek között a következőket állapította meg:

„Semmi sem tiltja azt, hogy a Bizottság több jogsértésről egyetlen határozattal döntsön, még akkor sem, ha egyes címzetteknek e jogsértések némelyikéhez nincs

közük, feltéve, ha a határozatból mindegyik címzett pontosan megismerheti az ellene felhozott kifogásokat. [...] Ha és amikor bírságot kell kiszabni, a Bizottság teljes mértékben figyelembe fogja venni az egyes résztvevők által játszott szerepet és a különlegesen érintett vitamin piacának méretét."

(«There is no reason at all why the Commission should not make a single decision covering several infringements, even if some of the undertakings to which it is addressed are unconnected with some of these infringements, provided that the decision permits each addressee to obtain a clear picture of the complaints made against it. [...] When and if any penalty is to be assessed, the Commission will take full account of the part played by each of the participants and the size of the market for the particular vitamin concerned.»)

81 A kifogásközlés 212. pontjának első bekezdése kimondja:

„A Bizottság úgy véli, hogy a jelen ügyben szereplő összes jogsértés rendelkezik az [EK] 81. cikk szerinti teljes megállapodás összes jellemzőjével."

(«The Commission considers that the complex of infringements in this case present all the characteristics of a full agreement in the sense of Article 81»)

82 A kifogásközlés 225. pontjának harmadik bekezdése többek között jelzi:

„A termékek többségénél a jogsértések a vizsgálat megkezdése után sokáig folytatódtak."

(«The infringements continued for most products long after the start of the investigations»)

83 A kifogásközlés 226. pontjának negyedik bekezdésében a Bizottság kifejtette, hogy az engedékenységi közlemény alkalmazását illetően „külön-külön mindegyik terméknél" (in relation to each product separately) figyelembe fogja venni a gyártók minden együttműködését.

84 A jelen ügy peres felei a kifogásközlés több más olyan szöveges elemét idézik, amelyek a nézetük szerint az erről az aktáról alkotott saját értelmezésüket erősítik meg azzal kapcsolatban, hogy egy vagy több különálló jogsértés történt. Ezek az elemek, amelyeket különösen az „egyezmény", „megállapodás" vagy „kartell" kifejezések egyes vagy többes számban ragozott alakjainak használatával jelölnek, kevésbé tűnnek jelentősnek.

85 Ennek megfelelően egyrészről az alperes többek között azt hangsúlyozza, hogy a kifogásközlésben használt „megállapodások összessége" (complex of agreements), „megállapodások és egyezmények összessége" (complex of agreements and arrangements), „kartellmegállapodások" (cartel agreements), „titkos megállapodások" (collusive agreements) kifejezések arra utalnak, hogy a Bizottság valóban úgy tekintette, hogy a jelen ügyben több különálló jogsértés történt.

86 Az ilyen kifejezések azonban, csakúgy, mint a szintén a kifogásközlésben szereplő „titkos megállapodások" (collusive arrangements) kifejezés, nem értelmezhetők úgy, mint amelyek feltétlenül pontos jogi minősítést foglalnak magukban a tekintetben, hogy több jogsértés történt. Az ítélkezési gyakorlatból ugyanis kitűnik, hogy több egyformán versenyellenes magatartás, amelyek közül önmagában véve mindegyik kimeríti az EK 81. cikk (1) bekezdése szerinti „megállapodás", „összehangolt

magatartás" vagy „vállalkozások társulásai által hozott döntés" fogalmát, minősíthető e cikk egyazon megsértése különböző megnyilvánulásának (a Bíróság C-49/92. P. sz., Bizottság kontra Anic Partecipazioni ügyben 1999. július 8-án hozott ítéletének [EBHT 1999., I-4125. o.] 113. pontja).

87 Másrészről a felperes a kifogásközlés számos olyan bekezdésére hivatkozik, amelyben a Bizottság valamelyik vitamin külön megnevezése nélkül a „kartell" kifejezést használta, különösen amikor az intézmény e kifogásközlés 195. pontjában a jelen ügyben való hatáskörének megalapozására előadta, hogy „a kartell számottevő hatást gyakorolt az EK tagállamai közötti kereskedelemre és a közös piacon belüli versenyre" (the cartel had an appreciable effect on trade between EC Member States and competition in the Common Market).

88 Márpedig, először is a „kartell" kifejezés használatából nem szükségszerűen következik az, hogy mindössze egy EK 81. cikk szerinti megállapodás létezését vizsgálják. Ez a kifejezés ugyanis jelölhet horizontális megállapodást, de általánosabb módon használható a versenyszabályok alapján jogellenes cselekményekért felelős struktúra, szervezet jellemzésére is. Tehát nem zárható ki, hogy a kifogásközlésben a „kartell" kifejezést a vitamingyártók által létrehozott átfogó szervezet jelölésére használták anélkül, hogy ez előfeltételezné több kartell, tehát több jogsértés fennállásának esetleges megállapítását. Másodsorban a kifogásközlésben a „kartellel" kapcsolatban megfogalmazott egyes állítások, úgymint annak a tagállamok kereskedelmére gyakorolt hatásaival kapcsolatban a 195. pontban szereplő állítás vagy az EK 81. cikkének és az EGT-megállapodás 53. cikkének szándékos megsértésével kapcsolatban a 227. pontban szereplő állítás e tekintetben értelmezhetők úgy is, hogy azok a valóságban a kifogásközlésben említett összes megállapodás közös jellemzőinek leírására irányultak annak elkerülésére, hogy ezeket a jellemzőket feleslegesen ismétlődő módon, megállapodásonként külön ismertetni kelljen.

89 Ami a kifogásközlésnek az alperes hivatkozott szerkezetét illeti, az úgy épül fel, hogy „a kartell" című C. címben egyedi és részletes leírást ad a külön-külön az egyes vitaminokra vonatkozó titkos megállapodásokról, a más tekintetben külön piachoz

tartozóként meghatározott A– és E–vitamin esetében fenntartva a közös kezelés jogát. Az ekképpen meghatározott fenntartással élve a Bizottság a C. cím minden egyes szakaszában egy adott vitaminterméket, annak jellemzőit, gyártóit és az arra vonatkozó (külön piacként azonosított) piacot, az érintett vitaminra vonatkozó kartell eredetét, időtartamát, alapvető mechanizmusát, találkozóit és működését, valamint annak résztvevőit vizsgálta meg. Egyes számban szereplő címe (the cartel) ellenére a kifogásközlés C. címe tehát valóban több önálló megállapodásra engedett következtetni.

90 Ezért a kifogásközlés átfogó vizsgálata azt sugallja, hogy ebben az aktusban a Bizottság nyilvánvaló bizonytalanságról tett tanúságot a kifogásolt cselekmények pontos jogi minősítését illetően a tekintetben, hogy egyetlen jogsértésről vagy több jogsértésről van szó, azon túl, hogy nem jelezte egyértelműen azt, hogy miben ellentétesek az EK 81. cikk (1) bekezdésével és az EGK-megállapodás 53. cikkének (1) bekezdésével. A kifogásközlésből tehát nem lehetett világosan kideríteni, hogy a Bizottság egy vagy több jogsértés fennállását kívánta megállapítani.

91 Ebből a megállapításból azonban nem következik az, hogy ilyen körülmények között a Bizottság megsértette a felperes védelemhez való jogát azzal, hogy a határozatban minden egyes érintett vitamin esetében önálló jogsértés fennállását fogadta el.

92 Igaz, hogy a felperes által hivatkozott C-62/86. sz., AKZO kontra Bizottság ügyben 1991. július 3-án hozott ítéletének (EBHT 1991., I-3359. o.) 29. pontjában a Bíróság jelezte, hogy „[a] kifogásközlésben világosan meg kell nevezni azokat a cselekményeket, amelyekre a Bizottság támaszkodik, valamint azok minősítését".

93 Ugyanakkor arra is célszerű emlékeztetni, hogy az ítélkezési gyakorlat szerint a jogsértést megállapító határozatnak nem feltétlenül kell a kifogásközlés pontos másolatának lennie. A Bizottságnak figyelembe kell tudnia venni az érintett vállalkozásoknak a kifogásközlésre adott válaszait az említett határozatban. E tekintetben nem csupán az érintett vállalkozások érveléseit kell tudnia elfogadni vagy elutasítani, hanem a vállalkozások által kifejtett tényekkel kapcsolatban el kell tudnia végezni saját elemzését, azon kifogásoktól való figyelmen kívül hagyása céljából, amelyek megalapozatlannak bizonyultak, illetve az általa fenntartott kifogásokat alátámasztó érvelés mind tárgyi, mind jogi szempontból való kiigazítására vagy kiegészítésére is képesnek kell lennie (a Bíróság fenti 47. pontban hivatkozott ACF Chemiefarma kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 91. és 92. pontja; a fenti 80. pontban hivatkozott Suiker Unie és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 437. és 438. pontja, valamint a 209/78–215/78. és 218/78. sz., Van Landewyck és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 1980. október 29-én hozott ítéletének [EBHT 1980., 3125. o.] 68. pontja).

94 Különösen azt kell figyelembe venni, hogy a tényértékelés magához a határozathozatali aktushoz tartozik, és hogy a meghallgatáshoz való jog valamennyi olyan ténybeli vagy jogi elemre kiterjed, amelyek a határozat alapját képezik, de nem terjed ki a hatóság által elfogadni szándékozott végleges állásfoglalásra (lásd ebben az értelemben az Elsőfokú Bíróság T-129/95., T-2/96. és T-97/96. sz., Neue Maxhütte Stahlwerke és Lech-Stahlwerke kontra Bizottság egyesített ügyekben 1999. január 21-én hozott ítéletének [EBHT 1999., II–17. o.] 231. pontját és a T-16/02. sz., Audi kontra OHMI ügyben 2003. december 3-án hozott ítéletének [EBHT 2003., II-5167. o.] 75. pontját).

95 Ezért egyrészről a kifogásközlés és a végleges határozat közötti ellentmondás esetén a védelemhez való jog csak akkor sérül, ha a végleges határozat olyan kifogást tartalmaz, amely a kifogásközlésben nincs leírva olyan módon, hogy az alapján a határozat címzettjei meg tudnák védeni magukat. Másrészről a tényeknek a kifogásközlésben megállapított jogi minősítése természetszerűleg csak ideiglenes lehet, és a későbbi bizottsági határozat nem semmisíthető meg kizárólag azért, mert e tényekből levont végleges következtetések nem egyeznek meg pontosan ezen ideiglenes minősítéssel. A Bizottságnak pontosan a védelemhez való jog tiszteletben tartása érdekében kell meghallgatnia a kifogásközlés címzettjeit, és szükség esetén elemzésének módosítása útján figyelembe kell vennie a kifogásokra válaszul tett észrevételeiket (az Elsőfokú Bíróság T-44/00. sz., Mannesmannröhren-Werke kontra Bizottság ügyben 2004. július 8-án hozott ítéletének [EBHT 2004., II-2223. o.] 98–100. pontja).

96 A jelen ügyben figyelembe kell venni, hogy a határozatban a Bizottság csak jogi szempontból igazítja ki és fejti ki azt az érvelést, amelyre a megállapított kifogásokat alapította, és ennélfogva nem akadályozta a felperest abban, hogy az ezekkel a kifogásokkal kapcsolatos álláspontját a határozat meghozatala előtt ismertesse (lásd ebben az értelemben az Elsőfokú Bíróság T-9/89. sz., Hüls kontra Bizottság ügyben 1992. március 10-én hozott ítéletének [EBHT 1992., II-499. o.] 59–65. pontját). A felperesnek ugyanis a kifogásközlés elolvasásakor meg kellett volna értenie, hogy a Bizottság nem zárta ki több önálló jogsértés fennállásának megállapítását. A Bizottság kétségkívül elkerülhette volna a kifogásközlésben szereplő jogi értékelést jellemző sajnálatos zavart és ellentmondást, amely azzal kapcsolatban merült fel, hogy egy vagy több jogsértésről van-e szó, ha világosabban megfogalmazta volna az e tekintetben mutatkozó alternatívát, amelynek eldöntését fenntartja végleges határozatának meghozataláig. Mindazonáltal ez a zavar és ez az ellentmondás nem akadályozta meg a felperest abban, hogy a kifogásközlésre adott válaszában ismertesse az ezzel a kérdéssel kapcsolatos álláspontját.

97 Amint arra az alperes jogosan rámutatott, ebből a válaszból egyébként kiderül, hogy a felperes legalábbis maga is tudatában volt annak, hogy a közigazgatási eljárás több jogsértést is érinthet. Ugyanis e válasz 5. oldalán – a versenyjog jövőbeni megsértésének elkerülése érdekében általa hozott intézkedések leírásának a végén –, a felperes megjegyezte, hogy „azonnal felhagyott a jelen eljárás tárgyát képező jogsértésekkel" (immediately brought to an end the infringements which are subject of this proceedings). Az a felperes által hivatkozott tény, hogy ezt a megjegyzést azok között a fejtegetések között fogalmazták meg, amelyek arról kívánták meggyőzni a Bizottságot, hogy enyhítő körülményeket ismerjen el a felperes javára, semmit nem változtat azon, hogy ebből azt a következtetést lehet levonni, hogy a közigazgatási eljárás ezen szakaszában a felperes tudatában volt annak, hogy ezen eljárás végén több jogsértés róható a terhére.

98 Ezenfelül az alperes jogosan hivatkozik arra, hogy a felperessel ellentétben a Roche, amely ugyanazon kifogásközlés címzettje, az erre a közlésre adott válaszában észrevételeket fogalmazott meg azzal kapcsolatban, hogy egy vagy több jogsértés történt. E tekintetben lényegtelen, hogy a Roche azt akarta kifejteni, hogy a véleménye szerint a Bizottságnak több különálló jogsértés fennállását kellene megállapítania. A felperes állításával ellentétben a Roche észrevételeinek ezen

irányultságából nem vonható le az a következtetés, hogy ez a vállalkozás a kifogásközlést úgy értette, hogy egyetlen átfogó kartellt rónak fel a kifogásközlés címzettjeinek. Mindenesetre nem az lényeges, hogy a Roche hogyan értelmezhette a kifogásközlést, mivel e közlés objektív tartalma fontos. Márpedig e tekintetben a felperes tévesen állítja, hogy a kifogásközlés csupán egy átfogó kartellben való részvételt ró a terhére. Az ebbe az irányba mutató elemek mellett a kifogásközlés számos olyan elemet tartalmazott, amelyek a Bizottság által a határozatban végül elfogadott értelmezés felé mutatnak.

99 Ilyen körülmények között a felperesnek módjában állt megkísérelni – a Roche-hoz hasonlóan –, a Bizottság jogi elemzésének az általa kívánt irányba való terelését azzal a még nyilvánvalóan nyitottnak tűnő kérdéssel kapcsolatban, hogy a kifogásolt magatartások egy vagy több jogsértést valósítanak-e meg. A kifogásközlésben található bizonytalanságok ebben semmiképp nem akadályozták meg. Az, hogy a felperes a kifogásközlésre adott válaszában nem fejtett ki érveket ezzel a kérdéssel kapcsolatban, teljes mértékben az ő döntése volt.

100 Ebből kifolyólag azzal, hogy a Bizottság világos és teljes végleges álláspontot fogadott el a vitatott jogellenes tények jogi minősítését illetően, amelynek értelmében annyiszor rótta a felperes terhére az EK 81. cikk (1) bekezdésének és az EGT-megállapodás 53. cikke (1) bekezdésének megsértését, ahány vitamint ezek a cselekmények érintettek, a Bizottság nem sértette meg a felperes meghallgatáshoz való jogát.

101 A fentiekből az következik, hogy az első és a második jogalapot el kell utasítani.

102 Végül, mivel a tárgyaláson az első jogalapot alátámasztó érvek ismertetése végén utolsó megjegyzésként a felperes azt sugallta, hogy az ezzel a jogalappal felvetett kérdés nemcsak eljárásbeli kérdés, és megjegyezte, hogy a bírságkiszabási iránymutatás nem írja elő, hogy egy több termékre kiterjedő kartell esetében a Bizottság e termékek számával felszorozhatja a bírságokat, meg kell állapítani, hogy – amennyiben feltételezzük, hogy ezzel az észrevétellel azt kifogásolja, hogy a Bizottság a bírságkiszabási iránymutatást is megsértette azzal, hogy a határozatban annyi jogsértést állapított meg, ahány érintett vitamintermék volt, valamint azzal, hogy következésképpen ennyi bírságot szabott ki a felperesre – az ilyen kifogás nyilvánvalóan meghaladja az említett jogalap terjedelmét, és az eljárási szabályzat 48. cikkének (2) bekezdése szerinti új, elfogadhatatlan jogalapnak minősül, mivel nem olyan jogi vagy ténybeli helyzetből származik, amely az eljárás során merült fel.

B – *A harmadik jogalap: az arányosság és az egyenlő bánásmód elveinek megsértése a felperesre kiszabott egyes bírságok alapösszegének meghatározásakor*

1. *A felek érvei*

103 A felperes vitatja a Bizottság által a jogsértések súlyossága címén részére megállapított bírságok alapösszegeit, amelyeket önkényesnek, aránytalannak és az egyenlő bánásmód elvével ellentétesnek tart.

104 Emlékeztet arra, hogy a határozat (680) és (681) preambulumbekezdésében világosan kijelentették, hogy a bírságok alapösszegének kiszámításakor mindegyik vállalkozás esetében figyelembe vették a vonatkozó termékek piacain fennálló viszonylagos jelentőségét, és még közelebbről, az egyes vitaminokra vonatkozó

világméretű forgalmát. A Bizottság azonban nem követte ezt a szempontot, és a bírságok alapösszegeinek kiszámításakor következetlen elbánást alkalmazott két fő szempontból.

105 Először is, a felperesre kiszabott egyes bírságok alapösszegei nem állnak arányban az ugyanezen kartellekben részes más felek esetében meghatározottakkal. Ezért a felperes hangsúlyozza, hogy a B5–, C– és E–vitaminnal, a bétakarotinnal és a karotinoidokkal kapcsolatos jogsértések esetében a felperesre kiszabott bírság alapösszege, amelyet az érintett vitaminra vonatkozóan a vállalkozás világméretű forgalmának százalékában fejeztek ki, jóval nagyobb, mint a Roche részére megállapított, annak ellenére, hogy a Roche piaci részesedése minden esetben sokkal nagyobb volt, mint a felperesé, és hogy a Roche-nak a kartellekben játszott irányító szerepe még a Bizottság véleménye szerint is nagyban különbözött a felperesétől.

106 Másodsorban a felperesre kiszabott egyes bírságok alapösszegei aránytalan módon különböznek a különböző jogsértések szerint, holott a felperes piaci részesedései a különböző érintett vitaminok esetében rendkívül hasonlóak voltak. Ezért a felperes megjegyzi, hogy az A– és B2–vitamin esetében a második csoportba sorolták (a Roche után), mert 32, illetve 29%-os piaci részesedéssel rendelkezett, míg az E–vitamin esetében az utolsó csoportba sorolták (a Roche-sal együtt), annak ellenére, hogy a piaci részesedése (29%) azonos vagy kisebb volt, mint az A– és B2–vitamin esetében, illetve hogy hasonlóságok mutatkoznak e három piac szerkezetében. A felperes megállapítja, hogy ezen jogsértések mindegyikénél a második csoportba kellett volna kerülnie, és hogy indokolatlan ez az egyenlőtlen bánásmód, amelyre a Bizottság semmilyen magyarázatot nem adott.

107 Az alperes azzal védekezik, hogy a felperesre kiszabott bírságok alapösszegei abban a sávban helyezkednek el, amelyet a mérlegelési jogköre értelmében megszabhat, és hogy azok objektíve indokoltak.

108 Az egyes jogsértésekre vonatkozó kategóriák meghatározásával az alperes — a bírságok megfelelő súlyozása érdekében — nagyságrendeket vett figyelembe ahelyett, hogy számtani képletekre támaszkodott volna. Amint az a határozat (685), (689) és (691) preambulumbekezdéséből kitűnik, a vállalkozásokat különösen akkor sorolták a Roche utáni második csoportba, amikor piaci részesedéseik lényegesen kisebbek voltak, mint a Roche-é, amint az a felperessel a B5– és C–vitaminnal kapcsolatos jogsértések esetében történt.

109 Azonban a bétakarotinnal és a karotinoidokkal kapcsolatos jogsértések esetében e két piac jellemzőire tekintettel – amelyek lényegében a BASF és a Roche kezében voltak – úgy döntöttek, hogy ez utóbbiak súlya ugyanakkora volt a kartell működésében, és hogy az ezen piacokon való részesedések közti különbség nem mutatja elfogadhatóan az egyes vállalkozások által a jogsértésben játszott szerepet, sem azok teljes méretét. Ez az oka annak, hogy ezen jogsértések esetében nem hoztak létre külön csoportot, és hogy a bírságok alapösszegét kizárólag a piac méretének figyelembevételével határozták meg.

110 Az Elsőfokú Bíróság által elrendelt pervezető intézkedések végrehajtása keretében az alperes bizonyos pontosításokkal szolgált a határozatban kiszabott bírságok alapösszegeinek meghatározásakor általa követett módszerrel kapcsolatban.

111 Az alperes különösen arra mutatott rá, hogy az egyes jogsértések súlyosságának megfelelő alapösszegnek (a továbbiakban: általános alapösszeg) a vitamintermékek egyes piacai mérete alapján történő kiigazításához az EGT szintű piac méretére vonatkozó, a jogsértés utolsó teljes évében keletkezett adatokat használta fel. Ezeket az adatokat mindegyik szóban forgó vitamintermék esetében részletesen fel is sorolta, és kifejtette, hogy ott, ahol a Bizottság csoportba sorolást végzett, az általános alapösszegeket mindegyik jogsértésnél továbbra is az első csoporthoz rendelték hozzá.

112 Ugyanezzel kapcsolatban az alperes megadta, hogy hogyan állapította meg azt a pontos alapösszeget, amelyet a második csoportba sorolt vállalkozásokra alkalmaztak azoknál a jogsértéseknél, amelyeknél a kartell tagjait a bírságkiszabási iránymutatás 1.A. pontjának negyedik és hatodik bekezdése értelmében csoportokra osztotta. E tekintetben elmagyarázta, hogy a második csoportnál az alapösszeget az ezen csoportba sorolt vállalkozásoknak a termékre vonatkozó világméretű forgalma átlaga (a továbbiakban: releváns forgalmak) és az első csoportba sorolt vállalkozások releváns forgalmainak átlaga közötti viszony alapján, kerekítéssel számította ki. Az e célból felhasznált adatok a jogsértés utolsó teljes naptári évére vonatkozó, a határozat (123) preambulumbekezdésében a vitamintermékek különböző piacaira vonatkozóan bemutatott táblázatok első oszlopaiban zárójel nélkül megadott adatok voltak.

113 Így például az A–vitaminnal kapcsolatos jogsértés esetében az első csoportba sorolt Roche-ra az e vitamin európai piacának 1998. évi mérete alapján 30 millió euróban megállapított általános alapösszeget szabták ki, és azt a második csoportba sorolt BASF és Aventis esetében 18 millió euróra, azaz a 30 millió euro 60%-ára korrigálták, mivel ez utóbbiak releváns forgalmainak átlaga a Roche releváns forgalmának 60,64%-át tette ki.

114 E magyarázatokat tudomásul véve – amelyeket lényegesnek tart, és amelyekről azt állítja, hogy nem szerepeltek a határozatban, illetve hogy azokat az arra irányuló többszöri kérés ellenére sem kapta meg kellő időben a Bizottságtól a jelen kereset benyújtása előtt – a felperes a tárgyaláson további kifogásokat forgalmazott meg a határozatban részére megállapított alapösszegek ellen.

115 Ennek megfelelően a felperes elsőként megjegyzi – elsősorban azt hangsúlyozva, hogy a pervezető intézkedések keretében a Bizottság által úgy a vitamintermékek európai piacainak méretével, mint az általános alapösszegekkel kapcsolatban megadott adatok némelyike nem felelt meg a határozatban szereplő adatoknak –,

hogy az általános alapösszegeknek a kiigazításakor, amely az érintett termék európai piacai méretének függvényében történt, a Bizottság a kisebb méretű piacok esetében olyan összeget állapított meg, amely a piac méretének százalékában kifejezve sokkal magasabb, mint a nagyobb piacok esetében. Ezáltal azt kifogásolta, hogy a Bizottság egyetlen olyan elemet sem adott meg, amely e körülmény igazolását lehetővé tenné.

116 Másodszor a felperes azzal érvel, hogy torzulást okozott a Bizottság azon módszere, amelynek alapján csoportokat hoznak létre, és a második csoportra vonatkozó alapösszeget az ez utóbbi csoportba sorolt vállalkozások releváns forgalmainak átlaga és az első csoportba sorolt vállalkozások releváns forgalmainak átlaga közötti arány függvényében számították ki. E módszer következtében a B5–, C– és E-vitaminnal kapcsolatos jogsértésekért lényegesen magasabb alapösszegeket szabtak ki a felperesre, mint amelyeket a „hagyományos, egyszerű és racionálisabb" módszer alapján kaphatott volna akkor, ha ezeket az összegeket közvetlenül a vezető piaci szereplőre kiszabott alapösszeg százalékában, a felperes releváns forgalma és ezen piaci szereplő releváns forgalma közti arány alapján számították volna ki. A felperes véleménye szerint azonban ez a csoportokon és átlagokon alapuló módszer összeegyeztethetetlen a bírságkiszabási iránymutatással, amely sehol sem tesz említést ilyen átlagokról, amelyek egyébként nem képesek kifejezni a kartellben részes egyes vállalkozások súlyát, és ennek következtében a magatartásuk tényleges hatását.

117 A tárgyaláson az alperes az ezen további kifogásokra adott válaszában többek között azzal érvelt, hogy a határozat jogilag megkövetelt módon elmagyarázza, hogyan számították ki a bírságok alapösszegeit, hogy az általános alapösszeget nem a vezető piaci szereplőhöz, hanem az első csoporthoz, tehát az ebbe a csoportba sorolt összes vállalkozáshoz rendelték hozzá, és hogy annak ellenére, hogy más megközelítéseket is lehetett volna alkalmazni, a jelen ügyben alkalmazott megközelítés ésszerű és következetes volt.

2. *Az Elsőfokú Bíróság álláspontja*

a) Előzetes megjegyzések

118 Elöljáróban meg kell jegyezni, hogy a határozat (655)–(775) preambulumbekezdéséből kitűnik, hogy a Bizottság által az EK 81. cikk (1) bekezdésének és az EGT-megállapodás 53. cikke (1) bekezdésének megsértése miatt kiszabott bírságokat a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése értelmében rótták ki, és hogy a Bizottság – még ha maga a határozat nem hivatkozik is kifejezetten a bírságkiszabási iránymutatásra – az abban meghatározott módszerrel állapította meg a bírságok összegét.

119 Márpedig amennyiben a Bizottság mérlegelési jogkörrel rendelkezik az egyes bírságok összegének megállapításakor, anélkül, hogy pontos matematikai képletet lenne köteles alkalmazni (az Elsőfokú Bíróság T-150/89. sz., Martinelli kontra Bizottság ügyben 1995. április 6-án hozott ítéletének [EBHT 1995., II-1165. o.] 59. pontja), akkor nem térhet el a maga által lefektetett szabályoktól (lásd értelemszerűen az Elsőfokú Bíróság T-7/89. sz., Hercules Chemicals kontra Bizottság ügyben 1991. december 17-én hozott ítéletének [EBHT 1991., II-1711. o.] 53. pontját, amelyet a Bíróság megerősített az ítélet elleni fellebbezés tárgyában a C-51/92. P. sz., Hercules Chemicals kontra Bizottság ügyben 1999. július 8-án hozott ítéletében [EBHT 1999., I-4235. o.]). Mivel a bírságkiszabási iránymutatás olyan eszköz, amelynek célja, hogy a felsőbbszintű jogszabályok tiszteletben tartásával pontosan meghatározza azokat a szempontokat, amelyeket a Bizottság a mérlegelési jogkörének gyakorlása során a bírságok meghatározásakor kíván alkalmazni, a Bizottságnak a bírságok összege megállapításával ténylegesen figyelembe kell vennie a bírságkiszabási iránymutatás pontjait, különösen az abban kötelezően meghatározott elemeket (az Elsőfokú Bíróság T-67/00., T-68/00., T-71/00. és T-78/00. sz., JFE Engineering és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2004. július 8-án hozott ítéletének [az EBHT 2004., II-2501. o.] 537. pontja).

120 A bírságkiszabási iránymutatásban meghatározott módszer szerint a Bizottság az érintett vállalkozásokra kiszabandó bírságok összegének kiszámításakor a jogsértés súlyosságának függvényében meghatározott összeget veszi alapul. A jogsértés

súlyosságának megállapításánál figyelembe kell venni a jogsértés jellegét, a piacra gyakorolt tényleges hatását, ha ez a hatás mérhető, valamint az érintett földrajzi piac kiterjedését (az 1.A. pont első bekezdése). Ezek szerint a jogsértések három kategóriára oszthatók: nevezetesen „enyhe jogsértésekre", amelyekre a valószínű bírság 1000 és 1 millió euro között van, „súlyos jogsértésekre", amelyekre a valószínű bírság 1 millió és 20 millió euro között van, és „különösen súlyos jogsértésekre", amelyekre a valószínű bírság 20 millió euro fölött van (az 1.A. pont második bekezdésének első–harmadik francia bekezdése). A bírságkiszabási iránymutatás szerint e kategóriákon belül a bírság javasolt mértéke lehetővé fogja tenni a vállalkozásoknak az elkövetett jogsértés jellege szerinti megkülönböztetett kezelését (az 1.A. pont harmadik bekezdése). A bírságkiszabási iránymutatás szerint figyelembe kell venni továbbá, hogy a jogsértők milyen tényleges gazdasági lehetőségekkel rendelkeznek ahhoz, hogy más piaci szereplőknek, különösen a fogyasztóknak kárt okozzanak, és a bírságot olyan nagyságrendű összegben kell megállapítani, amely biztosan kellően elrettentő hatású (az 1.A. pont negyedik bekezdése).

121 A bírságkiszabási iránymutatás szerint az ekképpen meghatározott három jogsértéskategórián belül néhány esetben szükségesség válhat a meghatározott összeg súlyozása annak figyelembevétele érdekében, hogy az egyes vállalkozások jogsértő magatartása milyen súlyú, és így milyen tényleges hatást gyakorol a versenyre, különösen ha az azonos típusú jogsértéseket elkövető vállalkozások mérete között jelentős különbség áll fenn, és következésképpen szükségessé válhat, hogy az alapösszegek kiindulópontját az egyes vállalkozások jellegéhez igazítsák (az 1.A. pont hatodik bekezdése).

122 A jelen ügyben a felperes nem vitatja sem a határozatban neki felrótt jogsértések különösen súlyos jellegét, sem azokat az értékeléseket, amelyek alapján a Bizottság megállapította e jogsértések különösen súlyos jellegét, és amelyek azok jellegére, a piacra gyakorolt tényleges hatásukra és a szóban forgó piac földrajzi kiterjedésére vonatkoznak (a határozat [662]–[674] preambulumbekezdése).

123 A felperes nem kérdőjelezi meg azt a jelen ügyben a Bizottság által követett szempontot sem ([675] preambulumbekezdés), amely szerint a bírságok alapösszegének meghatározása céljából figyelembe veszik az érintett vitamintermékek különböző piacainak méretét. Ez a szempont lényegében abban nyilvánult meg, hogy az általános alapösszeget az egyes érintett piacok méretétől függően kiigazították, amelyet azt követően a Bizottság által minden egyes jogsértés esetében kialakított első vállalkozáscsoporthoz rendeltek hozzá akkor, amikor megkülönböztetett elbánást alkalmaztak a bírságkiszabási iránymutatás 1.A. pontjának negyedik és hatodik bekezdése értelmében, vagy ha nem történt ilyen megkülönböztetett elbánás, az összes érintett vállalkozáshoz.

124 Ezenfelül az írásbeli szakasz során a felperes egyáltalán nem vitatta az általános alapösszegek abszolút mértékét. Az említett eljárás során a felperes még a bétakarotinnal és a karotinoidokkal kapcsolatos jogsértéseket illetően – amelyeknél a Bizottság nem végzett csoportba sorolást – sem a Roche-ra és a rá kiszabott 20 millió euro összeg abszolút értelemben vett túlzó jellegére mutatott rá, hanem arra, hogy az összeget nem differenciálták a két vállalkozás között, vagy más szóval arra, hogy a vele szemben megállapított összeg túlzó a Roche részére megállapított összeghez képest.

125 Mindazonáltal az alperes által a pervezető intézkedések végrehajtása keretében adott magyarázatok alapján a felperes a tárgyalás során vitatta annak módját, ahogyan az általános alapösszegek kiigazítását a Bizottság elvégezte. A fenti 115. pontban ismertetett érvekkel az alperes állítása szerint felhasznált és a határozatban szereplő adatok közti állítólagos következetlenségekre hivatkozik, valamint arra, hogy nem igazolták azt a körülményt, hogy a kisebb méretű piacok esetében a piac méretének százalékában kifejezett általános alapösszeg sokkal magasabb, mint a nagyobb piacok esetében.

126 Mielőtt a felperesre külön kiszabott alapösszegekre vonatkozó kifogások vizsgálatát elvégeznénk, meg kell vizsgálni ezen új kifogásoknak, amelyek az általános alapösszegeknek az érintett piac mérete függvényében történő kiigazításával kapcsolatosak, az eljárási szabályzat 48. cikke (2) bekezdése szerinti elfogadhatóságát, és adott esetben megalapozottságát.

b) Az általános alapösszegeknek az érintett piac mérete függvényében történő kiigazításáról

127 Meg kell állapítani, hogy azok a kifogások, amelyeket a felperes az általános alapösszegeknek az érintett piac mérete függvényében történő kiigazítása kapcsán a tárgyaláson hozott fel, annyiban elfogadhatóak, amennyiben azok az alperes által az eljárás során feltárt elemeken alapulnak. Különösen azt kell megjegyezni, hogy a Bizottság, amikor a határozat (675) preambulumbekezdésében kijelentette, hogy „a bírságok alapösszegének meghatározásához figyelembe vette az érintett vitamintermékek különböző piacainak méretét", nem jelezte, hogy EGT-szintű vagy világszintű piacokra utalt, sem azt, hogy mi volt a piacok méretének értékeléséhez választott referencia-időszak. Ezeket a kérdéseket a pervezető intézkedések kontextusában az alperes által adott pontosítások tisztázták (lásd a fenti 110. pontot).

128 Mindazonáltal ezek a kifogások megalapozatlannak bizonyulnak.

129 Ami a releváns adatokat illeti, valóban eltérés van az alperesnek az írásbeli kérdésekre adott válaszában foglalt állítások és a határozat között egyrészről a B5–vitamin EGT-szintű piacának 1998. évi méretét illetően, másrészről az A–, B2– és C–vitaminnal kapcsolatos jogsértések esetében rögzített általános alapösszegeket illetően. Ennek az eltérésnek azonban semmilyen gyakorlati következménye nincsen, mivel nyilvánvalóan az említett válasz készítésekor az alperes által elkövetett elírások

eredménye, amint azt az alperes a tárgyaláson elismerte, leszögezve, hogy a helyes adatok a határozatban szereplő adatok.

130 Ami azon körülmény igazolásának hiányát illeti, hogy a kisebb méretű piacok esetében a piac méretének százalékában kifejezett általános alapösszeg sokkal magasabb, mint a nagyobb piacok esetében, a határozatban foglalt, és az érintett nyolc piac mindegyikére vonatkozóan az alábbi táblázatban ismertetett adatok vizsgálata (amely a jogsértés utolsó teljes évében a piac EGT-szintű méretét mutatja be, valamint az általános alapösszeget abszolút értéken és a piac méretének százalékában kifejezve) ténylegesen azt mutatja, hogy a felperes érvelése valóban nem hibás.

| Piac | EGT-piac mérete (A) (millió euróban) | Általános alapösszeg (B) (millió euróban) | B az A százalékában |
|---|---|---|---|
| E–vitamin | 277 | 35 | 12,63% |
| C–vitamin | 166 | 30 | 18,07% |
| A–vitamin | 158 | 30 | 18,98% |
| Bétakarotin | 63 | 20 | 31,74% |
| B5–vitamin | 54 | 20 | 37,04% |
| B2–vitamin | 45 | 20 | 44,44% |
| Karotinoidok | 42 | 20 | 47,62% |
| D3–vitamin | 22 | 10 | 45,45% |

131 Amennyiben azonban a felperes az általános alapösszegek jelen kiigazításával kapcsolatos indokolási kötelezettség megsértésére hivatkozik, az ilyen kifogás kizárásához elegendő emlékeztetni arra, hogy igaz ugyan, hogy a határozat nem jelöli meg azt a módszert, amellyel a Bizottság a szóban forgó különböző piacok

mérete alapján ezeket a pontos összegeket kapta, a Bíróság úgy ítélte meg, hogy az indokolási kötelezettséggel járó alapvető alaki követelmények akkor teljesülnek, amikor a Bizottság a határozatában megjelöli az értékelés azon elemeit, amelyek lehetővé tették számára a jogsértés súlyának és időtartamának mérését, anélkül, hogy ott köteles lenne részletesebb ismertetést vagy a bírság számítási módjával kapcsolatos számadatokat szerepeltetni (a Bíróság C-279/98. P. sz., Cascades kontra Bizottság ügyben 2000. november 16-án hozott ítéletének [EBHT 2000., I-9693. o.] 39–47. pontja és a C-238/99. P., C-244/99. P., C-245/99. P., C-247/99. P., C-250/99. P–C-252/99. P. és C-254/99. P. sz., Limburgse Vinyl Maatschappij és társai kontra Bizottság, ún. „PVC II" egyesített ügyekben 2002. október 15-én hozott ítéletének [EBHT 2002., I-8375. o.] 463. és 464. pontja; lásd továbbá az Elsőfokú Bíróság T-236/01., T-239/01., T-244/01–T-246/01., T-251/01. és T-252/01. sz., Tokai Carbon és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2004. április 29-én hozott ítéletének [EBHT 2004., II-1181. o.] 252. pontját). Másfelől attól kezdve, hogy az alperes az eljárás során pontosította azokat az adatokat, amelyeket a piacok méretének értékeléséhez használt, a felperesnek módjában állt értékelni az itt szóban forgó kiigazítás megalapozottságát, és adott esetben e tekintetben kifogást emelni.

132 Amennyiben a fenti 130. pontban hivatkozott érvvel a felperes valóban az említett kiigazítás megalapozottságát vitatja, meg kell állapítani, hogy a kifogása nem kellően részletezett annyiban, hogy a felperes nem mutat rá arra, hogy mennyiben teszi jogellenessé a határozatot az, hogy a kisebb méretű piacok esetében a piac méretének százalékában kifejezett általános alapösszeg sokkal magasabb, mint a nagyobb piacok esetében.

133 Mindenesetre, ha azt feltételezzük, hogy a felperes magától értetődően az arányosság elvének, az egyenlő elbánás elvének vagy a bírságkiszabási iránymutatásnak a megsértésére hivatkozik, fontos megjegyezni, hogy az általános alapösszegnek nem mindegyik különösen súlyos jogsértés esetében kell szükségszerűen az érintett piac összesített forgalomban kifejezett méretének ugyanazt a százalékarányát kitennie.

134 Ellenkezőleg, a bírságkiszabási iránymutatás a jogsértések különböző súlyossági fokát tükröző sávok alapján meghatározott összeget ír elő a bírságszámítás kiindulópontjaként (lásd a bírságkiszabási iránymutatás 1.A. pontjának második

bekezdésében említett „valószínű összegeket"), amely súlyossági fokok - mint olyanok – nem állnak összefüggésben a releváns forgalommal. A felperes nem vitatja ezt a módszert, amely végső soron a bírságkiszabási iránymutatás fő újítását képezi, és amely így lényegében a bírságok – jóllehet viszonylagos és rugalmas – díjszabásán nyugszik (a fenti 48. pontban hivatkozott Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 225. pontja). Ez a módszer azonban semmiképp nem írja elő – egyébként nem is tiltja – azt, hogy az általános alapösszeg meghatározásához figyelembe kell venni az érintett piac méretét, tehát még kevésbé írja elő azt a Bizottságnak, hogy ezt az összeget a piac összesített forgalmának valamely meghatározott százaléka alapján rögzítse.

135 Másfelől, még ha azt feltételezzük is, hogy a Bizottságnak – amikor egyazon határozatban több különösen súlyos jogsértést állapít meg, és úgy határoz, hogy a különböző érintett piacok méretének figyelembevétele érdekében kiigazítja az általános alapösszeget – szigorúan be kell tartania az ezen összegek és a piacok mérete között fennálló arányt, a jelen ügyben semmi sem utal arra, hogy a legkisebb piacokat érintő jogsértésekért kiszabott általános alapösszegek túl magasak lennének. Az ilyen szempont alkalmazása ugyanis szintúgy vezethetne oda is, hogy a legnagyobb piacokat érintő jogsértésekért még magasabb általános alapösszegeket állapítanak meg. A felperes nem indokolja meg, és különösen nem bizonyítja, hogy az arányosság elve azt követelte meg, hogy a jelen ügy összes jogsértéséért az érintett piac méretének 12,63%-ával egyenlő általános alapösszeget szabjanak ki úgy, mint az E–vitaminnal kapcsolatos jogsértés esetében.

136 A releváns adatok vizsgálata inkább azt mutatja, hogy az alperes ésszerűen és következetesen végezte el az általános alapösszegeknek a piac mérete függvényében történő kiigazítását. A fenti 130. pontban szereplő táblázatból ugyanis az következik, hogy a Bizottság annál nagyobb általános alapösszegeket állapított meg, minél nagyobb volt a piac mérete (lásd a 2. és 3. oszlopot), anélkül azonban, hogy valamely pontos matematikai képlethez tartotta volna magát, amire mindenesetre nem volt köteles. Így az E–vitamin jóval nagyobb piaca esetében az általános alapösszeget 35 millió euróban állapították meg; a jelentőség sorrendjében következő két piac, a C–vitamin és az A–vitamin piacai esetében, amelyek gyakorlatilag azonos méretűek, az általános alapösszeget 30 millió euróban állapították meg; a nyilvánvalóan kisebb

méretű többi piac esetében a Bizottság – noha a bírságkiszabási iránymutatás a különösen súlyos jogsértésekre a súlyosság miatt „20 millió [euró] fölötti" összeg megállapítását írja elő – azt ítélte helyénvalónak, ha ezt az összeget 20 millió euróra korlátozza, vagy a legkisebb piac esetében, amelynek mérete nagyjából 20 millió euro volt, azt 10 millió euróra csökkenti.

137 Ilyen körülmények között meg kell állapítani, hogy a felperes érvei nem alkalmasak arra, hogy bármilyen hibát feltárjanak az általános alapösszegeknek a különböző érintett piacok mérete szerint történő, a határozatban elvégzett kiigazítása jogszerűségét illetően.

c) A felperesre kiszabott egyedi alapösszegekről

138 Ezt követően azokat a kifogásokat kell vizsgálni, amelyeket a felperes a beadványaiban (lásd a fenti 104–106. pontot) és a tárgyaláson (lásd a fenti 116. pontot) a B5–, C– és E–vitaminnal, a bétakarotinnal és a karotinoidokkal kapcsolatos jogsértésekért kifejezetten az ő terhére rótt alapösszegek ellen hozott fel.

139 A felperes azt kifogásolja, hogy azzal ellentétben, amit a Bizottság a (680) és (681) preambulumbekezdésben jelzett, az ő alapösszegeit nem a vezető piaci szereplő – a Roche – esetében megállapított alapösszegek százalékaként határozták meg a felperes releváns forgalma és a Roche releváns forgalma közti arányban, vagy – ami ugyanazt jelenti – hogy a BASF és a Roche alapösszegei a releváns forgalmaiknak nem ugyanazt a százalékarányát képviselik.

140 A felperes az E–vitamin esetében megjegyzi, hogy igaz ugyan, hogy a Roche és ő maga is ugyanazt a 35 millió eurós alapösszeget kapták, ez az összeg azonban a jogsértés utolsó teljes naptári évében (1998.) elért releváns forgalmának 14%-át, míg a Roche vonatkozó forgalmának mindössze 10%-át teszi ki. Így a felperessel szemben megállapított, az egyéni releváns forgalom százalékában kifejezett alapösszeg 40%-kal magasabb, mint a Roche-sal szemben megállapított, annak ellenére, hogy ez utóbbi részesedése az E–vitamin világpiacán körülbelül 50%-kal nagyobb volt, mint a felperesé. Hasonló eltérés mutatkozik a B5– és a C–vitamint illetően, és még nagyobb arányban a bétakarotint és a karotinoidokat illetően: a felperessel szemben megállapított alapösszegek között, továbbra is a releváns forgalmának százalékában kifejezve, ezek e két utóbbi termék mindegyike esetében háromszor nagyobbnak bizonyulnak, mint a Roche alapösszegei, bár a Roche piaci részesedése ezen a két piacon körülbelül háromszor akkora volt, mint a felperesé.

141 E tekintetben elöljáróban emlékeztetni szükséges arra, hogy az E–vitaminnal, a bétakarotinnal és a karotinoidokkal kapcsolatos jogsértések esetében abszolút értéken a Roche-éval azonos alapösszeget állapítottak meg a felperessel szemben. Ez vagy annak a következménye, hogy a Roche és a BASF ugyanabba a csoportba (az elsőbe) került akkor, amikor a Bizottság a vállalkozásokat csoportokra osztotta (E–vitamin), vagy annak, hogy a vállalkozásokat nem osztották csoportokra, vagy a megkülönböztetett elbánás bármilyen más formájának a következménye (bétakarotin és karotinoidok).

142 Ezzel szemben a B5– és C–vitaminnal kapcsolatos jogsértések esetében abszolút értéken a Roche-énál alacsonyabb alapösszeget állapítottak meg a felperessel szemben. Ez annak a következménye, hogy a felperest más, alacsonyabb csoportba sorolták (a másodikba), mint amelybe a Roche került.

143 Egyrészről azonban az alperessel együtt meg kell állapítani, hogy a határozat (680) és (681) preambulumbekezdésében a Bizottság egyáltalán nem arra utalt, hogy a

bírságok alapösszegeit közvetlenül az érintett vállalkozások releváns forgalma függvényében, például e forgalommal arányosan fogja megállapítani. Ezzel szemben az említett preambulumbekezdésekből az tűnik ki, hogy a releváns forgalmat a vállalkozások csoportba sorolásakor az egyes vállalkozásoknak az érintett piacon fennálló viszonylagos jelentősége értékelésére fogják használni, amely művelet célja az általános alapösszeg kiigazítása – amelyet a jogsértés jellege, a jogsértésnek az érintett piacra gyakorolt hatása, a szóban forgó földrajzi piac kiterjedése, valamint az érintett piac mérete alapján határoznak meg –, hogy a bírságkiszabási iránymutatás 1.A. pontja negyedik és hatodik bekezdésének megfelelően figyelembe vegyék, hogy „[az egyes vállalkozások] milyen tényleges gazdasági lehetőséggel rendelkeznek ahhoz, hogy jelentős kárt okozzanak a versenytársaknak", valamint hogy figyelembe vegyék az egyes vállalkozások „súlyát", „és ebből kiindulva a jogellenes magatartásuknak a versenyre gyakorolt tényleges hatását" (lásd a fenti 11. és 12. pontot). Ráadásul a bétakarotinnal és karotinoidokkal kapcsolatos jogsértéseket illetően a (682), (695) és (696) preambulumbekezdésből világosan kitűnik, hogy az alapösszegek megállapításakor a Bizottság által követett szempont éppen az volt, hogy az ezen jogsértésekben érintett mindössze két vállalkozás esetében bármilyen megkülönböztetett kezelést kizárjon (lásd a fenti 13. pontot).

144 Másrészről meg kell jegyezni, hogy a bírságszámításnak a bírságkiszabási iránymutatásban ismertetett módszere nem az érintett vállalkozások forgalmán alapul, és hogy a bírságkiszabási iránymutatás ettől még nem tér el annyira a 17. rendeletnek az ítélkezési gyakorlattal értelmezett 15. cikkétől (az Elsőfokú Bíróság T-23/99. sz., LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben 2002. március 20-án hozott ítéletének [EBHT 2002., II-1705. o.] 282. pontja, amelyet különösen ezzel a ponttal kapcsolatban a fenti 48. pontban hivatkozott Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 254–257. és 261. pontja erősített meg).

145 Az ítélkezési gyakorlat szerint ugyanis a bírságok összegének a szóban forgó jogsértés súlyossága és időtartama függvényében történő meghatározásakor a Bizottság nem köteles a bírságszámítást az érintett vállalkozások forgalmára alapozott összegekből kiindulva elvégezni, sem azt biztosítani – abban az esetben, ha egyazon jogsértésben több vállalkozás érintett –, hogy az érintett vállalkozásokra vonatkozóan a számítása eredményeképpen született bírságok végső összegei az érintett vállalkozások között a teljes forgalmuk vagy a szóban forgó termék piacán meglévő forgalmuk tekintetében tett összes különbségtételt kifejezik (a fenti

144. pontban hivatkozott LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 278. pontja, amelyet különösen ezzel a ponttal kapcsolatban a fenti 48. pontban hivatkozott Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 255. és 312. pontja erősített meg).

146 E tekintetben emlékeztetni kell arra a következetes ítélkezési gyakorlatra, amely szerint a jogsértések súlyát számos tényező függvényében kell értékelni, úgymint például az ügy sajátos körülményei, kontextusa és a bírságok elrettentő hatása (a Bíróság C-137/95. P. sz., SPO és társai kontra Bizottság ügyben 1996. március 25-én hozott végzésének [EBHT 1996., I-1611. o.] 54. pontja és a Bíróság C-219/95. P. sz., Ferriere Nord kontra Bizottság ügyben 1997. július 17-én hozott ítéletének [EBHT 1997. I-4411. o.] 33. pontja; a fenti 144. pontban hivatkozott LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 279. pontja).

147 Így a Bizottság kétségkívül megteheti, hogy a bírság összegének meghatározása érdekében a jogsértés súlyosságának értékelésére szolgáló tényezőként figyelembe vegye a jogsértés tárgyát képező termékekre vonatkozó forgalmat, ennek a számnak azonban nem kell aránytalan jelentőséget tulajdonítani más értékelési tényezőkhöz viszonyítva, mivel a bírságok összege nem állapítható meg a csupán az ezen számon alapuló számítás eredményeként (a fenti 48. pontban hivatkozott Musique diffusion française és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 120. és 121. pontja és a fenti 144. pontban hivatkozott LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 280. pontja).

148 Másfelől annak ellenére, hogy a bírságkiszabási iránymutatás nem írja elő, hogy a bírságok összegét a releváns forgalom alapján számítsák ki, nem zárja ki, hogy a bírság összegének meghatározásakor a forgalomra vonatkozó mutatószámokat a közösségi jog általános elveinek betartása érdekében figyelembe vegyék, amennyiben a körülmények ezt megkívánják. Ráadásul a bírságkiszabási iránymutatás hangsúlyozza, hogy az azonos magatartásért járó azonos büntetés elve – ha a körülmények így kívánják – az érintett vállalkozások vonatkozásában eltérő összegű bírságok kiszabásához vezethet anélkül, hogy ezt a különbségtételt számtani számítások szabályoznák (az 1.A. pont hetedik bekezdése) (a fenti 144. pontban hivatkozott LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 283–285. pontja, amelyet különösen ezzel a ponttal kapcsolatban a fenti 48. pontban hivatkozott Dansk

Rørindustri és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 258. és 259. pontja erősített meg).

149 Ami az arányosság és az egyenlő bánásmód felperes által hivatkozott elveit illeti, ezek sem követelik meg, hogy a bírság alapösszege a kartell összes különböző tagja esetében az egyéni forgalom azonos százalékát tegye ki (lásd ebben az értelemben a fenti 48. pontban hivatkozott Lögstör Rör kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 303. pontját)

150 Egyébként az, hogy a bírság alapösszege a kartell nem minden tagja esetében teszi ki feltétlenül a forgalmuk azonos százalékát, szorosan kapcsolódik a vállalkozások csoportba sorolásának módszeréhez, amely az azonos csoportba tartozó vállalkozások esetében megállapított alapösszeg átalányosítását vonja maga után. Az Elsőfokú Bíróság azonban már megállapította, hogy az ilyen módszer, jóllehet figyelmen kívül hagyja az ugyanabba a csoportba tartozó vállalkozások méretbeli különbségeit, elvben nem kifogásolható (az Elsőfokú Bíróság T-213/00. sz., CMA CGM és társai kontra Bizottság ügyben 2003. március 19-én hozott ítéletének [EBHT 2003., II-913. o.] 385. pontja, és a fenti 131. pontban hivatkozott Tokai Carbon és társai kontra Bizottság ügyben 2004. április 29-én hozott ítéletének 217. pontja).

151 Ebből következik, hogy csupán az a tény, hogy a határozatban kiszabott bírságok némelyikénél a BASF releváns forgalmának az a százalékaránya, amelyet e vállalkozás egyedi alapösszege képvisel, magasabbnak bizonyul, mint a Roche vonatkozó forgalmának azon százalékaránya, amelyet ez utóbbi egyedi alapösszege képvisel, önmagában nem bizonyítja, hogy a Bizottság megsértette az arányosság és az egyenlő bánásmód elveit. Nincs ez másképp akkor sem, ha egyúttal figyelembe vesszük – amint arra a felperes hivatkozik – a két vállalkozásnak a világpiaci részesedésük tekintetében fennálló különbségét, mivel az ilyen különbség semmit nem tesz hozzá a releváns forgalom százalékaként kifejezett egyedi alapösszegek között a felperes által végzett összehasonlításhoz. Ez az összehasonlítás ugyanis, mivel a két vállalkozásnak a szóban forgó termékkel kapcsolatos világméretű forgalmain alapul, már figyelembe veszi a világpiaci részesedéseik közti különbséget, mivel ezeket a részesedéseket e számok alapján kapják meg.

152 Végeredményben a felperesnek a rá, illetve a Roche-ra kiszabott alapösszegek összehasonlításán alapuló érvelését úgy kell érteni, mint amelynek célja végső soron a következők megállapítása:

a) ami az E–vitaminnal kapcsolatos jogsértést illeti, amely esetében a Roche-ra és a felperesre azonos alapösszeget állapítottak meg azzal, hogy ugyanabba a csoportba sorolták őket: a határozat (681) preambulumbekezdésében hivatkozott releváns forgalom kritériuma alapján a Roche-énál alacsonyabb alapösszeget kellett volna alkalmazni a felperesre, tehát e célból a Roche-ától eltérő és alacsonyabb csoportba kellett volna sorolni;

b) ami a B5– és C–vitaminnal kapcsolatos jogsértéseket illeti, amelyek esetében a felperest a Roche-ától eltérő és alacsonyabb csoportba sorolták, és így a Roche részére megállapított alapösszegnél alacsonyabb alapösszeget állapítottak meg a részére: a kiválasztott alapösszegek nem tükrözik megfelelően a két vállalkozásnak az említett kritérium szempontjából fennálló eltérő helyzetét;

c) ami a bétakarotinnal és a karotinoidokkal kapcsolatos jogsértéseket illeti, amelyek esetében a Roche-ra és a felperesre azonos alapösszeget állapítottak meg annak következtében, hogy a vállalkozásokat nem sorolták csoportokba, vagy a megkülönböztetett elbánás bármilyen más formája miatt: a Bizottságnak ugyanezen kritérium tekintetében differenciálnia kellett volna az erre a két vállalkozásra alkalmazandó elbánást úgy, hogy a felperesre a Roche-énál alacsonyabb alapösszegeket állapít meg.

153 Először is az a) pontban említett érvet azzal az érvvel együtt kell vizsgálni, amelyet a felperes az E–vitaminnal kapcsolatos jogsértés első csoportjába történő besorolásának vitatása céljából az e besorolás, illetve az A– és B2–vitaminra vonatkozó jogsértéseket illetően kapott besorolása közötti összehasonlításra alapít (lásd a fenti 106. pontot).

154 Másodjára a b) pontban említett érvet fogjuk tárgyalni azzal a felperes által a tárgyaláson előterjesztett (lásd a fenti 116. pontot), és annak következtében, hogy az eljárás során feltárt tényezőkön alapul, az eljárási szabályzat 48. cikkének (2) bekezdése alapján elfogadható kifogással együtt, amely arra a módszerre irányul, amelynek lényege, hogy a második csoporthoz rendelendő alapösszeget átlagok alapján határozzák meg, leszögezve, hogy a kifogás, amelyet ezzel egyidejűleg a tárgyaláson terjesztettek elő a csoportok létrehozásán alapuló módszer ellen, az említett cikk alapján elfogadhatatlan, és mindenképpen a fenti 150. pont végén már megforgalmazott következtetésbe ütközik.

155 Harmadsorban vizsgáljuk a bétakarotinnal és a karotinoidokkal kapcsolatos jogsértésekre vonatkozóan a c) pontban szereplő érvelést.

E–vitamin

156 Amennyiben a felperes annak módját kifogásolja, ahogyan a Bizottság az E–vitaminnal kapcsolatos jogsértésre vonatkozóan konkrétan elvégezte a vállalkozások csoportba sorolását, meg kell jegyezni, hogy a csoportba soroláskor be kell tartani az egyenlő elbánás elvét, amely szerint tilos a hasonló helyzeteket különböző módon kezelni és a különböző helyzeteket azonos módon kezelni, hacsak az ilyen elbánás objektíve nem indokolt. Másfelől a bírságok összegének legalább arányban kell állnia a jogsértés súlyosságának értékeléséhez figyelembe vett tényezőkkel (a fenti 131. pontban hivatkozott Tokai Carbon és társai kontra Bizottság ügyben 2004. április 29-én hozott ítélet 219. pontja és az idézett ítélkezési gyakorlat).

157 Annak ellenőrzéséhez azonban, hogy valamely kartell tagjainak csoportba sorolása megfelel-e az egyenlő bánásmód és az arányosság elveinek, az Elsőfokú Bíróságnak – a Bizottság e tárggyal kapcsolatos mérlegelési jogköre gyakorlásának jogszerűségére

irányuló vizsgálata keretében – annak vizsgálatára kell szorítkoznia, hogy ez az elosztás koherens és objektív módon indokolt-e (a fenti 156. pontban hivatkozott CMA CGM és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 406. és 416. pontja, és a fenti 131. pontban hivatkozott Tokai Carbon és társai kontra Bizottság ügyben 2004. április 29-én hozott ítélet 220. és 222. pontja), anélkül, hogy a Bizottság értékelését azonnal a sajátjával helyettesítené.

158 A jelen ügyben azonban – a bétakarotinnal és a karotinoidokkal kapcsolatos jogsértéseket leszámítva, amelyeknél a Bizottság úgy ítélte meg, hogy nem kell csoportokat létrehozni (lásd a határozat [695] és [696] preambulumbekezdését) – a Bizottság a határozatban megállapított mindegyik jogsértés esetében két csoportot alakított ki: egy első csoportot, amely az érintett vitamin világpiaci vezető gyártóját vagy vezető gyártóit foglalja magában, és egy másodikat, amely e vitamin olyan egyéb gyártóját (gyártóit) foglalja magában, „amelyek piaci részesedései lényegesen kisebbek" (lásd a határozat [683], [685])], [687], [689], [691] és [693] preambulumbekezdését).

159 Figyelembe kell venni, hogy a gyártók két csoportra, vezető és egyéb gyártókra osztása nem ésszerűtlen módja annak, hogy a piacon fennálló viszonylagos jelentőségüket az egyedi alapösszeg kiigazítása céljából figyelembe vegyék, amennyiben ez nem vezet a szóban forgó piacok durván eltorzult bemutatásához.

160 Ami ennek a határozatban követett elosztási módszernek az egyes jogsértések esetében történő megvalósítását illeti, meg kell jegyezni, hogy igaz ugyan, hogy a határozat (681) preambulumbekezdésében a Bizottság jelezte, hogy „a szóban forgó terméknek a jogsértés utolsó teljes naptári évében fennálló világméretű forgalmával kapcsolatos adatokat" veszi figyelembe, a határozat más bekezdéseire tekintettel azonban úgy tűnik – és az Elsőfokú Bíróság által a pervezető intézkedések keretében

feltett írásbeli kérdésre adott válaszban az alperes ezt lényegében megerősítette –, hogy a vállalkozások csoportba sorolása céljából a Bizottság valójában az ezen vállalkozások által a jogsértés teljes ideje alatt világviszonylatban birtokolt piaci részesedésekre támaszkodott.

161 A határozat (682) preambulumbekezdése ugyanis leszögezi, hogy „a gyártók különböző csoportba sorolásához használható tényezőket" „mindegyik vitaminra külön" a (683)–(696) preambulumbekezdés határozza meg.

162 E preambulumbekezdésekből kitűnik, hogy – ami az A–, E–, B2–, B5–, C– és D3–vitaminnal kapcsolatos egyes jogsértéseket illeti – a Bizottság két csoportot határozott meg „a vállalkozásoknak a piacon fennálló viszonylagos jelentőségére vonatkozó szempont alapján", és az alapösszegeket „e csoportok figyelembevételével" állapította meg. Annak érdekében, hogy az egyes vállalkozásokat az egyes jogsértések első vagy második csoportjába sorolhassa, a Bizottság a piaci részesedésekre vonatkozó adatokra támaszkodott. Mindazonáltal a határozat (691) és (693) preambulumbekezdésében ismertetett adatok fényében úgy tűnik, hogy ezeket a piaci részesedéseket nem a szóban forgó terméknek a jogsértés utolsó teljes naptári évében fennálló világméretű forgalma alapján kapták meg (melyek a határozat [123] preambulumbekezdésében a különböző vitamintermékek piacaira vonatkozóan szereplő táblázatok második oszlopában zárójel nélkül szerepelnek), hanem azok a vállalkozások által lényegében a jogsértés teljes időtartama alatt birtokolt átlagos piaci részesedéseknek minősülnek (ezek az átlagos piaci részesedések a fent említett táblázatok második oszlopában zárójelben feltüntetett piaci részesedések).

163 Ilyen körülmények között meg kell állapítani, hogy a jogsértés utolsó teljes naptári évére való hivatkozás, amely a határozat (681) preambulumbekezdésében szerepel, és elírásból ered, nem állja meg a helyét, és ennélfogva nem képezi szerves részét a vállalkozásoknak az egyik vagy másik csoportba történő besorolását megalapozó indokolásnak.

164 Ebből kifolyólag a világviszonylatban mért, a termékhez kapcsolódó világméretű forgalomból a jogsértés teljes időtartamára levezetett piaci részesedésekre támaszkodva a Bizottság az említett két csoportba sorolta a piaci szereplőket, az alábbiak szerint:

| | 1. csoport<br>Vezető gyártó(k)<br>(piaci részesedés) | 2. csoport<br>Egyéb gyártó(k)<br>(piaci részesedés) |
|---|---|---|
| A–vitamin | 44% | 32%–20% |
| E–vitamin | 43%–29% | 14%–10% |
| B2–vitamin | 47% | 29%–12% |
| B5–vitamin | 36%–29% | 21% |
| C–vitamin | 40%–24% | 8%–6% |
| D3–vitamin | 40%–32% | 15%–9% |

165 Ezekből az adatokból kitűnik, hogy a Bizottság mindig a legnagyobb eltéréshez tette a küszöbértéket, még akkor is, ha a különbség egy százalékpontos. A vezető gyártók csoportját csak akkor korlátozták egy vállalkozásra, ha annak nagyon nagyok a piaci részesedései (44%–47%). Igaz, hogy a 29%-os piaci részesedést vagy az első, vagy a második csoporthoz tartozónak tekintették, azonban az ezekkel a részesedésekkel rendelkező vállalkozásnak más volt a viszonylagos helyzete: a második csoportba sorolás a vezető gyártóhoz viszonyított 18 százalékpontos eltérést jelentett (B2–vitamin), szemben a mindössze 7 és 14 pontos eltéréssel az első csoportba sorolás esetében (B5– és E–vitamin). Az egyetlen eset, amikor 24%-os piaci részesedés mellett valamely vállalkozást „vezető gyártóként" soroltak be (C–vitamin), mindössze 16 százalékpontos eltérést jelent a piacvezetőhöz viszonyítva, a többi gyártó rendkívül marginális helyzete mellett (8% és 6%).

166 Ami különösen az E–vitaminnal kapcsolatos jogsértést illeti, a Roche, az első piaci szereplő és a felperes közötti kis különbség (14 százalékpont) lehetővé tette a Bizottságnak, hogy a Roche nem különösebben nagy piaci részesedését figyelembe

véve az első piaci szereplő mintájára, illetve a harmadik és negyedik piaci szereplőtől eltérően – teljesen következetesen és teljesen objektív módon, tehát az egyenlő bánásmód és az arányosság elveinek megsértése nélkül – „vezető gyártóként" kezelje a felperest, és ennélfogva ugyanakkora alapösszeget állapítson meg a részére, mint a Roche részére.

167 Továbbá a felperes által az E–vitaminnal kapcsolatos jogsértésben fennálló helyzete, illetve az A– és B2–vitaminnal kapcsolatos jogsértésekben fennálló helyzete (lásd a fenti 106. pontot) között végzett összehasonlításból nem lehet arra a következtetésre jutni, hogy megsértették az egyenlő elbánás elvét – amely azt feltételezi, hogy valamely személyt vagy személyek csoportját megkülönböztetésben részesítenek valamely másik személyhez vagy személyek csoportjához képest. Ez az összehasonlítás legfeljebb csak annak megállapításához vezethet, hogy az egyik esetben vagy a többi esetben a Bizottság mérlegelési hibát követett el a csoportba soroláshoz választott kritérium alkalmazásában. Azonban, még ha azt megalapozottnak feltételezzük is, a felperes által hivatkozott bánásmódbeli különbség önmagában nem teszi lehetővé annak a megfelelő bánásmódnak az azonosítását, amelyet e három jogsértés esetében a vállalkozások csoportba sorolásakor a felperesre kellett alkalmazni, és nem elegendő annak igazolására, hogy a felperest az E–vitaminnal kapcsolatos jogsértés második csoportjába sorolták. A felperes érvelése tehát nem állja meg a helyét.

168 Mindenesetre, amint azt az alperes jogosan állította, nem lehet úgy tekinteni, hogy a felperes által ekképpen megnevezett helyzetek összehasonlíthatóak voltak amiatt, hogy a szóban forgó mindhárom piacon ugyanakkora vagy nagyon hasonló piaci részesedéssel rendelkezett. Mivel a vállalkozásoknak az egyes piacokon fennálló jelentőségét a Bizottságnak relatív értelemben kellett értékelnie, ez a felperes által hivatkozott körülmény nem értékelhető a piaci részesedések megoszlásának figyelmen kívül hagyásával. Márpedig ez a megoszlás az E–vitamin piacán nem volt összehasonlítható azzal, ami az A– és B2–vitaminok piacait jellemezte. Egyrészről az első piaci szereplő pozíciója ez utóbbi piacokon erősebb volt. Másrészről az A– és B2–vitaminok piacai esetével ellentétben az E–vitamin piacán a BASF piaci részesedése közelebb állt az első piaci szereplőéhez, mint a harmadik piaci szereplőéhez, mivel a BASF-et 14, illetve 15 százalékpont választotta el az egyiktől, illetve a másiktól. Tehát nem nélkülözi az objektív igazolást az a tény, hogy

az E–vitaminnal kapcsolatos jogsértésnél a BASF besorolása eltér attól a besorolástól, amit az A– és B2–vitaminokkal kapcsolatos jogsértéseknél kapott.

169 Ebből következően a felperes nem bizonyította, hogy az E–vitaminnal kapcsolatos jogsértésért a terhére rótt bírság egyedi alapösszegét az arányosság és az egyenlő bánásmód elveinek megsértésével állapították meg.

B5– és C–vitamin

170 Mivel az egyéni releváns forgalmak különbségei alapján a felperes nem tartja elegendőnek a B5– és C–vitaminnal kapcsolatos jogsértések tekintetében a részére és a Roche részére megállapított alapösszegek közti különbségtételt, meg kell vizsgálni, vajon az ezen összegek kiszámítására a Bizottság által választott módszer megfelel-e az arányosság és egyenlő bánásmód elveinek. E tekintetben a Bizottság annak ellenére, hogy nem köteles a bírságok összegét pontos matematikai képlet alapján meghatározni, a mérlegelési jogát azonban köteles következetes és objektíve indokolt módon gyakorolni (a fenti 150. pontban hivatkozott CMA CGM és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 431. pontja).

171 Emlékeztetni szükséges arra, hogy csakúgy, mint az E–vitamin és más vitaminok esetében, a Bizottság a határozatban az érintett piacon fennálló egymáshoz viszonyított jelentőségük alapján – melyet átlagos piaci részesedések segítségével határoztak meg a jogsértés időszakára – csoportokra osztotta a B5– és C–vitaminnal kapcsolatos jogsértésekben érintett vállalkozásokat.

172 Arra is célszerű emlékeztetni, hogy az egyes jogsértések első csoportjához rendelt alapösszeg az általános alapösszeg, nevezetesen az az összeg, amely a határozat a megállapított jogsértések különösen súlyos jellegét megállapító értékeléséből, valamint az érintett piac EGT-szintű méretének a figyelembevételéből származik.

173 Mivel azonban sem a határozat, sem az alperes beadványai nem ismertetik az egyes jogsértések esetében a Bizottság által létrehozott második vállalkozáscsoportra alkalmazott pontos alapösszegek kiszámításához követett számítási módszert, az Elsőfokú Bíróság a pervezető intézkedések keretében felszólította az alperest e módszer elmagyarázására, amely a fenti 112. és 113. pontban összefoglalt átlagrendszeren alapul.

174 A felperes azzal érvelve kifogásolja ezt az átlagrendszert, hogy az ő egyedi alapösszegét kizárólag a saját releváns forgalma és a Roche mint vezető piaci szereplő releváns forgalma közti viszony alapján kellett volna kiszámítani.

175 Amennyiben ez a kifogás valójában arra irányul, hogy megkérdőjelezze az egy csoportba tartozó vállalkozások alapösszegeinek átalányosítását – és ennek következtében magát az ilyen átalányosítással járó csoportba sorolás módszerét – vagy a Bizottság által a jelen ügyben létrehozott csoportok – állítólag elégtelen – számát, az a fenti 150. pontban és a 159., 164. és 165. pontban már ismertetett okok miatt nem fogadható el.

176 Amennyiben ez a kifogás – az egy csoportba tartozó vállalkozásokra vonatkozó alapösszegek átalányosításának vagy a Bizottság által a jelen ügyben létrehozott csoportok számának megkérdőjelezése nélkül – mindössze az ellen irányul, hogy a Bizottság az egyes csoportok átlagos forgalmát használta fel a második csoportba

sorolt vállalkozások egyedi alapösszegeinek a kiszámításához, meg kell állapítani, hogy a felperes nem mutatott rá arra, hogy ez a megközelítés miben következetlen, vagy mennyiben nélkülözi az objektív igazolást, miközben úgy tűnik, hogy első megközelítésben a második csoportra vonatkozó alapösszegek logikus és kiegyensúlyozott súlyozását teszi lehetővé.

177 Ebből következően a felperes nem bizonyította, hogy a B5– és C–vitaminnal kapcsolatos jogsértésekért a terhére rótt bírságok egyedi alapösszegeit az arányosság és az egyenlő bánásmód elveinek megsértésével állapították meg.

Bétakarotin és karotinoidok

178 Végül, amennyiben a felperes azt kifogásolja, hogy a Bizottság nem alkalmazott a Roche-sal szembeni elbánástól eltérő elbánást vele szemben a bétakarotinnal és a karotinoidokkal kapcsolatos jogsértésekért kiszabott egyedi alapösszegeket illetően, emlékeztetni kell arra, hogy a bírságkiszabási iránymutatás 1.A. pontjának hatodik bekezdése „a több vállalkozást érintő (»kartell« típusú) jogsértések esetében" lehetővé teszi, hogy „a három [jogsértés]csoporton belül meghatározott összegeket a vállalkozások súlyának, és ennélfogva a jogsértő magatartásuknak a versenyre gyakorolt tényleges hatása figyelembevétele érdekében bizonyos esetekben súlyozzák". E bekezdés szerint ez a megközelítés megfelelő, „különösen amikor jelentős különbség áll fenn az ugyanolyan jellegű jogsértést elkövető vállalkozások mérete között".

179 A jelen ügyben a Bizottság a határozat (695) és (696) preambulumbekezdésében jelezte, hogy mivel a bétakarotin és a karotinoidok világpiacai „lényegében két nagy gyártó kezében voltak", nem kellett külön vállalkozáscsoportokat kialakítani a

bírságok alapösszegeinek megállapításához. Mivel a jogsértés ideje alatt a Roche és a BASF együtt birtokolta e két piac 100%-át, így a szóban forgó két jogsértés mindegyikéért 20 millió euro nagyságú alapösszeget szabtak ki velük szemben (lásd a fenti 13. pontot).

180 E tekintetben a bírságkiszabási iránymutatás 1.A. pontjának hatodik bekezdésében szereplő „bizonyos esetekben" kifejezés és „különösen" szó használatából következik, hogy a vállalkozások egyéni mérete függvényében történő súlyozás nem jelent a Bizottság által saját magának előírt szisztematikus számítási szakaszt, hanem egy lehetséges rugalmasság, amelyet azokra az ügyekre tartott fenn magának, amelyekben arra szükség lehet. Ebben az összefüggésben emlékeztetni szükséges arra az ítélkezési gyakorlatra, amely szerint a Bizottság mérlegelési jogköre lehetővé teszi számára, hogy bizonyos elemeket figyelembe vegyen vagy figyelmen kívül hagyjon az általa kiszabni kívánt összegek meghatározása során, különös tekintettel az ügy körülményeire (lásd ebben az értelemben a fenti 146. pontban idézett ítélkezési gyakorlatot). Figyelemmel a bírságkiszabási iránymutatás fent említett 1. A. pontja hatodik bekezdésének rendelkezéseire, meg kell állapítani, hogy a Bizottság fenntartott bizonyos mérlegelési keretet azzal a lehetőséggel kapcsolatban, hogy a bírságok súlyozását az egyes vállalkozások mérete függvényében végezze el (a fenti 119. pontban hivatkozott JFE Engineering és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 553. pontja).

181 Mivel azonban valamely olyan piacon, amelyen mindössze két piaci szereplő van jelen, egy kartell csak akkor képes fennállni, ha abban mindkét piaci szereplő részt vesz, az alperessel együtt meg kell állapítani, hogy a piaci részesedést tekintve a második piaci szereplő részvétele ugyanolyan nélkülözhetetlen magához a kartellnek a létezéséhez, mint az első piaci szereplőé. Ezenfelül a jelen ügyben két nagy gyártóról volt szó.

182 Ilyen körülmények között a jogsértés ideje alatt az ezen vállalkozások releváns forgalmaiban és az általuk birtokolt piaci részesedésekben fennálló kétségkívül tagadhatatlan különbség ellenére, amint az a határozat (123) preambulumbekezdésében szereplő, a bétakarotin és a karotinoidok piacaira vonatkozó táblázatokból

kitűnik, a Bizottság mérlegelési jogköre határainak túllépése nélkül tudta elkerülni a különböző elbánás alkalmazását a felperessel és a Roche-sal szemben az említett piacokon elkövetett jogsértésekért rájuk kiszabott bírságok alapösszegeinek megállapítása szakaszában.

183 Ebből következően a felperes nem bizonyította, hogy a bétakarotinnal és a karotinoidokkal kapcsolatos jogsértésekért a terhére rótt bírságok sajátos alapösszegeit az arányosság és az egyenlő bánásmód elveinek megsértésével állapították meg.

184 A fentiekből az következik, hogy a harmadik jogalapot teljes egészében el kell utasítani.

C – *A negyedik jogalap: a felperesre kiszabott bírságok alapösszegeinek elrettentés céljából történt megemelése*

1. *A felek érvei*

185 A felperes azt kifogásolja, hogy teljes bírságának alapösszegét elrettentés céljából 128,5 millió euróról 267 millió euróra emelték. Úgy véli, hogy ez az emelés nem megfelelően indokolt, és hogy az különböző jogi tévedések eredménye.

a) Első rész: „az elrettentés címén" történt 100%-os emelés nem megfelelően indokolt

186 A felperes azzal érvel, hogy a bírságok alapösszegének elrettentés címén történt 100%-os emelése nem megfelelően indokolt. A határozat ugyanis nem magyarázza meg, hogy miért volt szükség elrettentésre vele szemben, sem azt, hogy miért adódott ilyen nagymértékű emelés. Az a kijelentés, amely szerint az emelést a vállalkozás mérete miatt vagy egy általános elrettentési koncepció végrehajtásaként szabták ki, nem indokolja az elrettentés címén történő ilyen nagymértékű emelést.

187 A felperes hangsúlyozza, hogy még nyilvánvalóbbnak tűnik a határozatnak az elrettentéssel kapcsolatos indokolása elégtelensége, ha ezt összevetjük azzal a sokkal részletesebb indokolással, amelyet a Bizottság egy elrettentési szorzó meghatározásának igazolására adott az EK-Szerződés 85. cikkének alkalmazására vonatkozó eljárásban hozott 1998. október 21-i 1999/60/EK határozatában (IV/35.691/E-4 – „Előszigetelt csövek"-ügy) (HL 1999. L 24., 1. o.; a továbbiakban: „Előszigetelt csövek" határozat).

188 Az alperes úgy gondolja, hogy a határozat megfelelően megmagyarázta, hogy a bírságok alapösszegét miért kellett 100%-kal emelni a BASF, a Roche és az Aventis esetében. A határozat (698) preambulumbekezdésére hivatkozik, amely kifejti, hogy az emelésre méretüknél és összesített erőforrásaiknál fogva volt szükség. Ezt a preambulumbekezdést a határozat általános indokolására vonatkoztatva kellene értelmezni (az Elsőfokú Bíróság T-308/94. sz., Cascades kontra Bizottság ügyben 1998. május 14-én hozott ítéletének [EBHT 1998., II-925. o.] 156. pontja), amely részletesen taglalja e vállalkozások jogsértő magatartásának a különböző vitaminpiacokra gyakorolt hatását.

b) Második rész: a felperes esetében nem volt szükség az „elrettentés címén" történő emelésre

189 A felperes szerint a határozat nem tesz megfelelő különbséget a bírság büntető és elrettentési céljai között. Véleménye szerint annak megvizsgálása céljából, hogy indokolt-e bármilyen elrettentés címén történő emelés, a Bizottságnak meg kell bizonyosodnia arról, hogy a súlyosság és az időtartam címén kiszabott bírság bármilyen, elrettentés címén történő emelése nélkül a vállalkozás elriad-e a jövőben a jogsértést elkövetésétől.

190 Valamely vállalkozásra nem szükséges elrettentési okokból pótlólagos bírságot kiszabni csak azért, mert nagyméretű. A hátrányos megkülönböztetés tilalmának bármilyen józan megítélésével ellentétes az a politika, amely egyéb indoklás nélkül a nagyméretű vállalkozások szigorúbb büntetésére irányul. A Bíróság és az Elsőfokú Bíróság ítélkezési gyakorlatának megfelelően a Bizottságnak azt kellene megvizsgálnia, hogy minden egyes vállalkozás esetében szükség van-e elrettentésre a vállalkozás visszaesése valószínűségének értékelése alapján (az Elsőfokú Bíróság T-202/98., T-204/98. és T-207/98. sz., Tate & Lyle és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2001. július 12-én hozott ítéletének [EBHT 2001., II-2035. o.] 134. pontja). Márpedig semmilyen ésszerű kapcsolat nem áll fenn valamely vállalkozás világméretű forgalma és az elrettentési követelmények között, mivel ez a szám semmilyen felvilágosítást nem ad e vállalkozás visszaesésének valószínűségéről. Az 1.A. pont külön bekezdéseiben maga a bírságkiszabási iránymutatás is világos különbséget tesz a vállalkozások mérete és az elrettentés között.

191 A felperes hangsúlyozza, hogy amikor az intézmény a jelen ügyben azt mérlegelte, hogy szükség van-e a felperes bírságainak „elrettentés címén" történő emelésére, helytelenül nem vizsgált meg egy sor olyan körülményt, amelyeknek a szükségesség elvetésére kellett volna vezetniük.

192 Először is, a felperes rendkívüli intézkedéseket hozott azzal, hogy három igen magas szintű, a kartellért közvetlenül felelős vezetőjét elbocsátotta, és széles körben informálata összes alkalmazottját ezen elbocsátásokról, valamint azokról a

különösen súlyos belső és külső következményekről, amelyek a hasonló jogsértő tevékenységeket folytató munkavállalóknak járnak. Másodsorban, a felperes önként elismerte, hogy részt vett a kartellben, és teljes mértékben együttműködött a Bizottság vizsgálatában. Harmadsorban, a felperes összesen körülbelül 270 millió euro összegben fizetett bírságokat a kartell miatt az EGT-n kívüli jogszolgáltatásokban (Amerikai Egyesült Államok, Kanada és Ausztrália), és arra számít, hogy az általa fizetendő polgári kártérítések csak az Egyesült Államokban több száz millió eurót tesznek ki. Negyedsorban, az elrettentő hatást a teljes bírság 128,5 millió euróban megállapított, tehát nagyon magas alapösszege már magában foglalja, ezért elrettentés céljából semmilyen emelésre nincs szükség. Ötödsorban, a felperes rendkívüli lépéseket tett annak érdekében, hogy a vállalaton belül növelje a versenyszabályok tudatosítását és tiszteletben tartását, ami bizonyítja a jövőbeni jogsértéseket megakadályozására irányuló szándékát (az Elsőfokú Bíróság T-31/99. sz., ABB Asea Brown Boveri kontra Bizottság ügyben 2002. március 20-án hozott ítéletének [EBHT 2002., II-1881. o.] 221. pontja).

193 Az alperes kifejti, hogy a felperes állításával ellentétben a 100%-os emelés alapját nem a vállalkozás világméretű forgalma adja. Az inkább egy hozzávetőleges korrekciót jelent, amely figyelembe veszi a BASF-nek az egyes különböző vitaminpiacokon fennálló méretét és az összesített erőforrásait. Az alperes megjegyzi, hogy ha a felperes értelmezése helyes lenne, a szorzónak a BASF esetében nagyobbnak kellett volna lennie, mivel a világméretű forgalma nagyobb volt, mint a Roche-é, amely ennek ellenére ugyanakkora emelést kapott.

194 Az alperes vitatja, hogy az alapösszeg már önmagában elrettentő hatású volt. E tekintetben megjegyzi, hogy a felperes által idézett 128,5 millió eurós szám sehol sem szerepel a határozatban, és megtévesztő, hiszen a felperes részvételével lezajlott különböző jogsértésekért kiszabott nyolc bírság alapösszegének az összességét jelenti.

195 Ezt követően az alperes azzal érvel, hogy nem relevánsak azok a körülmények (például a fenti 192. pontban ismertetettek), amelyek a felperes véleménye szerint kizárják az alapösszegek elrettentés céljából történő emelésének szükségességét.

c) Harmadik rész: az „elrettentés címén" történt 100%-os emelés ellentétes a bírságkiszabási iránymutatással és az abból eredő jogos elvárásokkal

196 A felperes szerint az „elrettentés címén" történt ilyen mértékű emelés ellentétes a bírságkiszabási iránymutatással és a felperes abból eredő jogos elvárásaival. A bírságkiszabási iránymutatás jelzi, hogy az elrettentés egyike azoknak az elemeknek, amelyeket a Bizottság szükség esetén felhasználhat annak meghatározására, hogy a bírságnak kisebbnek vagy nagyobbnak kell-e lennie a különösen súlyos jogsértésekre megadott 20 millió eurós szintnél. Mindazonáltal a bírságkiszabási iránymutatásban semmi nem mutat arra, hogy a Bizottság az elrettentést olyan kiegészítő és különálló elemnek tekintheti vagy kell tekintenie, amely önmagában indokolja valamely bírság alapösszegének 100%-kal, azaz a jelen ügyben nem kevesebb, mint 128,5 millió euróval történő emelését.

197 A felperes azt állítja, hogy amennyiben a Bizottság 120 millió euro fölötti kiindulási összeg alapján kíván bírságokat kiszabni, és ezen összeg 100%-os emelését kívánja előírni, ami a felperes esetében azt eredményezi, hogy a súlyosság tekintetében meghatározott alapösszeg 257 millió euro lesz, akkor a Bizottságnak új bírságkiszabási iránymutatást kell elfogadnia. Ugyanis a jelenlegi bírságkiszabási iránymutatás alapján teljességgel megjósolhatatlanok az ilyen nagy bírságok, és értelmetlen és indokolatlan lenne, ha a Bizottság azt állítaná, hogy az ilyen nagyságú, ily módon kiszámított bírságok összeegyeztethetőek a bírságkiszabási iránymutatással.

198 Az alperes azzal védekezik, hogy a felperesre kiszabott bírságok alapösszegeinek 100%-os emelésével nem sértette meg a bírságkiszabási iránymutatást. Ez utóbbi egyébként nem keletkeztethet jogos elvárásokat a bírságok nagyságát illetően, mivel azt a Bizottság a 17. rendeletben meghatározott határokon belül jogosult megítélése szerint emelni.

d) Negyedik rész: az elrettentés címén történt 100%-os emelés eltúlzott és aránytalan

199 A felperes véleménye szerint a Bizottság a bírságkiszabási iránymutatástól függetlenül csak annyiban szabhat ki bírságot elrettentés címén, amennyiben az arányban áll a vállalkozást újabb jogsértés elkövetésében való megakadályozásának céljával. A jelen ügyben azonban a Bizottság nem tartotta tiszteletben ezt az elvet és „in terrorem" elrettentést szabott ki. A bírság alapösszegének csupán általános elrettentési okokból történő 100%-os emelése ugyanis eltúlzott és aránytalan.

200 E tekintetben a felperes megjegyzi, hogy ez az emelés reálértéken az engedékenységi közlemény alkalmazása után végül a terhére rótt teljes bírság több mint 40%-át teszi ki, és hogy ugyanilyen 100%-os emelést állapítottak meg az általa elkövetett összes jogsértés esetében, tehát függetlenül az érintett vitamintermékek különböző piacain általa elért forgalmaktól és e különféle jogsértések eltérő időtartamától.

201 Az alperes hangsúlyozza, hogy a bírságoknak a jogsértés súlyosságával és időtartamával kell arányban állniuk. Lényegtelen tehát, hogy az elrettentés céljából alkalmazott emelés az engedékenységi közlemény alkalmazása után a felperesre kiszabott teljes bírság 40%-át teszi ki. Ezenkívül megismétli, hogy a bírságok végleges összegét egyáltalán nem köteles a vállalkozások különböző forgalma alapján megállapítani.

e) Ötödik rész: az elrettentő hatást a teljes bírsághoz, nem pedig a bírság alapösszegéhez viszonyítva kellett volna mérlegelni

202 A felperes azt állítja, hogy a Bizottság hibát követett el azzal, hogy az elrettentés követelményét még azelőtt ítélte meg, hogy a teljes bírságot a súlyosságra, az

időtartamra, illetve a súlyosító és enyhítő körülményekre tekintettel kiszámították volna. A Bizottság ugyanis csak ekkor képes meghatározni, hogy a bírság, mint olyan, kellően elrettentő hatású lesz-e, vagy hogy „elrettentés címén" kell-e további emelést megállapítani.

203 A felperes szerint valamely jogsértés súlyossága csak magának a jogsértésnek a jellegétől és időtartamától függ, nem pedig olyan külső tényezőktől, mint amilyen valamely jövőbeli magatartástól való elrettentés szükségessége. A felperes a fenti 190. pontban hivatkozott Tate & Lyle és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 109. pontját említi, amelyből kiderül, hogy valamely jogsértés súlyossága csak azokkal a körülményekkel áll összefüggésben, amelyek között a jogsértést elkövették, és hogy az elrettentést mindegyik vállalkozásnál külön kell vizsgálni azt követően, hogy a bírság összegét minden más tekintetben kiszámították.

204 Az alperes emlékeztet arra, hogy az Elsőfokú Bíróság megerősítette, hogy valamely bírság elrettentő hatásának figyelembevétele az egyik olyan tényező, amely szerepet játszik a jogsértés súlyosságának meghatározása során (a fenti 192. pontban hivatkozott ABB Asea Brown Boveri kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 167. pontja). Ezenfelül hangsúlyozza, hogy a bírság elrettentő hatásának figyelembevételéről említést tesz a bírságkiszabási iránymutatásnak a jogsértés súlyosságára vonatkozó 1.A. pontja, és hogy a fenti 190. pontban hivatkozott Tate & Lyle és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet egyáltalán nem azt sugallja, hogy az elrettentő hatást nem kell tekintetbe venni a jogsértés súlyosságának meghatározásához.

2. *Az Elsőfokú Bíróság álláspontja*

a) Az indokolási kötelezettség betartásáról (első rész)

205 Az EK 253. cikkben megkövetelt indokolásból világosan és egyértelműen ki kell tűnnie az aktust kibocsátó intézmény megfontolásainak oly módon, hogy az érintett személyek megismerhessék a meghozott intézkedést alátámasztó körülményeket, és

érvényesíthessék jogaikat, illetve a közösségi bíróság gyakorolhassa felülvizsgálati jogkörét. Az indokolási kötelezettséget az ügy körülményei függvényében, különösen az aktus tartalma, a hivatkozott okok jellege és annak függvényében kell értékelni, hogy a címzetteknek vagy az aktus által közvetlenül vagy személyesen érintett más személyeknek milyen érdeke fűződhet ahhoz, hogy magyarázatot kapjanak. Nem szükséges azonban, hogy az indokolás külön kitérjen valamennyi jelentőséggel bíró tény- és jogkérdésre, mivel azt a kérdést, hogy valamely aktus indokolása megfelel-e az EK 253. cikk követelményeinek, nem pusztán a megfogalmazására tekintettel kell megítélni, hanem az összefüggéseire, valamint az érintett tárgyra vonatkozó jogszabályok összességére való tekintettel is (a Bíróság C-367/95. P. sz., Bizottság kontra Sytraval és Brink's France ügyben 1998. április 2-án hozott ítéletének [EBHT 1998., I-1719. o.] 63. pontja).

206 A közösségi versenyszabályok megsértése miatt több vállalkozásra bírságot kiszabó határozat esetében az indokolási kötelezettség terjedelmét egyebek között arra tekintettel kell meghatározni, hogy a jogsértések súlyát számos tényező függvényében kell értékelni, úgy mint például az ügy sajátos körülményei, kontextusa és a bírságok elrettentő hatása, anélkül azonban, hogy létezne kötelezően figyelembe veendő szempontok kötött vagy kimerítő listája (a fenti 146. pontban hivatkozott SPO és társai kontra Bizottság ügyben hozott végzés 54. pontja és a fenti 131. pontban hivatkozott „PVC II"-ügyben hozott ítélet 465. pontja; a fenti 192. pontban hivatkozott ABB Asea Brown Boveri kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 252. pontja).

207 Ami a felperes részére megállapított bírságok alapösszegeinek 100%-os emelését illeti, a jelen ügyben meg kell jegyezni, hogy a határozat (697) preambulumbekezdésében a Bizottság jelezte, hogy „a bírság kellően elrettentő hatásának biztosítása érdekében [a Bizottság] meghatározza, hogy az érintett vállalkozások valamelyikénél szükség van-e az alapösszeg kiigazítására". Ezt követően a (698) preambulumbekezdésben a Bizottság úgy ítélte meg, hogy a BASF, a Roche és az Aventis esetében szükség van „a bírságnak az érintett piacon fennálló viszonylagos jelentőség alapján számított alapösszegének a megemelésére e vállalkozások méretének és összesített erőforrásainak figyelembevétele érdekében". Végül a (699) preambulumbekezdésben a Bizottság e vállalkozások és e jogsértések mindegyike esetében külön megadta „az elrettentő hatás biztosítása érdekében" alkalmazott növelési kulcsot. Ez a kulcs mindegyik esetben a bírság alapösszegének 100%-a.

208 Ezekből a határozat „Kellően elrettentő hatás" című szakaszában foglalt preambulumbekezdésekből kitűnően a Bizottság úgy ítélte meg, hogy a bírságok kellően elrettentő hatásának biztosítása érdekében emelni kell a felperes részére megállapított alapösszegeket, tekintettel annak méretére és összesített erőforrásaira.

209 Az igaz, hogy a határozat e szakasza nem jelöli meg pontosan, hogy a Bizottság milyen ténybeli adatok alapján értékelte a felperes méretét és összesített erőforrásait. Mindazonáltal a határozatból jogilag megkövetelt módon kiderül – amit a felperes egyáltalán nem von kétségbe –, hogy a Bizottság e tekintetben a vállalkozásoknak a határozat (123) preambulumbekezdése első táblázatában szereplő teljes forgalmaira támaszkodott.

210 A határozat (123) preambulumbekezdésében ugyanis a Bizottság jelezte, hogy az ebben a preambulumbekezdésben szereplő táblázatok „áttekintést adnak az egyes vállalkozásoknak a világpiacon és az EGT piacán fennálló viszonylagos jelentőségéről, valamint a vállalkozások méretéről". Márpedig ezek a táblázatok egy első, a határozat egyes címzett vállalkozásai által 2000-ben világviszonylatban realizált teljes forgalmat bemutató táblázatból, illetve egy sor olyan táblázatból állnak, amelyek mindegyik vitamintermék piaca esetében az ezen a piacon működő gyártók által a jogsértés utolsó teljes naptári évében realizált forgalmat, és a jogsértés időszakában realizált piaci részesedéseket mutatják be világviszonylatban és az EGT szintjén.

211 Mivel a határozatból kitűnik, hogy a Bizottság az egyes vállalkozásoknak az érintett piacon fennálló viszonylagos jelentőségét az érintett vitamintermék világpiacára vonatkozó adatokra támaszkodva értékelte (forgalmak vagy piaci részesedések: lásd ebben az értelemben a fenti harmadik jogalap elemzését), mivel ezeket az adatokat a bírságok alapösszegeinek megállapítása céljából használták fel, és mivel az EGT-piacra vonatkozó számadatok a jelen összefüggésben nem relevánsak (lásd ebben az értelemben a fenti 131. pontban hivatkozott Tokai Carbon és társai kontra Bizottság ügyben 2004. április 29-én hozott ítélet 246. pontját), meg kell állapítani, hogy az egyes vállalkozások méretét és összesített erőforrásait – amelyeket az alapösszegek

emelése céljából vettek figyelembe – a (123) bekezdés első táblázatában szereplő, 2000-re vonatkozó teljes forgalmak segítségével értékelte a Bizottság. Ebből a táblázatból kiderül, hogy a határozat címzett vállalkozásai közül éppen a BASF, a Roche és az Aventis teljes forgalmai voltak a legnagyobbak.

212 Egyébként az állandó ítélkezési gyakorlat szerint a teljes forgalom utal – még ha hozzávetőlegesen és hiányosan is – a vállalkozás méretére és gazdasági teljesítményére (a Bíróság fenti 48. pontban hivatkozott Musique diffusion française és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 121. pontja; a 183/83. sz., Krupp StaHL kontra Bizottság ügyben 1985. november 12-én hozott ítéletének [EBHT 1985., 3609. o.] 37. pontja és a C-185/95. P. sz., Baustahlgewebe kontra Bizottság ügyben 1998. december 17-én hozott ítéletének [EBHT 1998., I-8417. o.] 139. pontja; az Elsőfokú Bíróság T-77/92. sz., Parker Pen kontra Bizottság ügyben 1994. július 14-én hozott ítéletének [EBHT 1994., II-549. o.] 94. pontja; a T-327/94. sz., SCA Holding kontra Bizottság ügyben 1998. május 14-én hozott ítéletének [EBHT 1998., II-1373. o.] 176. pontja és a T-220/00. sz., Cheil Jedang kontra Bizottság ügyben 2003. július 9-én hozott ítéletének [EBHT 2000., II-2473. o.] 61. pontja). Ezzel szemben az alperes által a beadványaiban hivatkozott egyéb tényezők (az egyéni jogsértő magatartás hatása, az egyes különböző vitaminpiacokon fennálló méret, az egészében vett vitaminágazatban fennálló méret, a Roche és a BASF képessége arra, hogy csökkentsék a hozzájuk hasonlóan az előkeverékek termelési vagy forgalmazási láncban lejjebb lévő piacán működő ügyfeleik árrését, vagy a Roche, a BASF és az Aventis vezetőinek közreműködése a jogellenes kartellekben) relevanciája a méret és az összesített erőforrások – a határozat (698) preambulumbekezdésében említett egyedüli tényezők – nagysága tekintetében nem tűnik azonnal nyilvánvalónak, és a teljes forgalom esetével ellentétben a határozat egyetlen bekezdése alapján sem lehet úgy ítélni, hogy ilyen tényezőket ténylegesen számításba vettek a bírságok alapösszegeinek elrettentés céljából történő emelésekor. Egyébiránt a tárgyaláson az alperes végül megerősítette, hogy a (698) preambulumbekezdéssel összefüggésben valóban csak a határozat (123) preambulumbekezdésében jelzett teljes forgalmakat használták fel az érintett vállalkozások méretének és összesített erőforrásainak értékelésére.

213 Amennyiben a jelen résszel a felperes az indokolási kötelezettség megsértésére is hivatkozik a szóban forgó emelés pontos mértékét illetően (100%, azaz kettes szorzó), ahogyan azt a határozat (699) preambulumbekezdésében ugyanebben a mértékben az összes jogsértésre megállapították, ki kell emelni, hogy annak ellenére,

hogy a határozat nem jelöli meg a módszert, amellyel a Bizottságnak a szóban forgó különböző piacok mérete alapján ezt a pontos mértéket sikerült meghatároznia, a Bíróság úgy ítélte meg, hogy az indokolási kötelezettséggel járó alapvető alaki követelmények teljesülnek akkor, amikor a Bizottság a határozatában megjelöli azokat az értékelési tényezőket, amelyek lehetővé tették számára a jogsértés súlyának és időtartamának mérését anélkül, hogy ott köteles lenne részletesebb ismertetést vagy a bírság számítási módjával kapcsolatos számadatokat szerepeltetni (lásd a fenti 131. pontban idézett ítélkezési gyakorlatot).

214 Különösen a fenti 131. pontban hivatkozott Cascades kontra Bizottság ügyben 2000. november 16-án hozott ítéletből (47. és 48. pont) tűnik ki, hogy a bírságok megállapításakor a Bizottság mérlegelési jogkörének gyakorlását különösen a kívánt elrettentő hatás tekintetében befolyásoló számszerűsített elemek megjelölése olyan lehetőség, amellyel a Bizottságnak kívánatos élnie, de amely túllép az indokolási kötelezettségből eredő követelményeken.

215 A Bizottság tehát határozatában ismertette azokat az elemeket, amelyeket a felperessel szemben a bírságok alapösszegeinek elrettentés céljából történő emeléséhez figyelembe vett, amely ezáltal lehetővé tette, hogy a felperes megismerhesse az emelés indokolását és érvényesíthesse jogait, és módot biztosított a közösségi bíróságnak arra, hogy a felügyeleti jogát gyakorolja. Az, hogy ez az indokolás elegendő jogi alapot biztosít-e az ilyen emeléshez, olyan alapvető kérdés, amelyet a jelen jogalap többi részének (különösen a második és az ötödik rész) elemzése során kerül megvizsgálásra.

216 Mivel a felperesre kiszabott bírságok alapösszegeinek elrettentés céljából történt emelése kellően indoklásra került a határozat (123) preambulumbekezdésével összefüggő (697)–(699) preambulumbekezdésben, ezt a részt el kell utasítani.

b) Az elrettentés céljából történt 100%-os emelés megalapozottságáról (második–ötödik rész)

217 A jelen jogalap második–ötödik részével a felperes vitatja az említett emelés megalapozottságát. Az Elsőfokú Bíróság először a második részt vizsgálja meg, amellyel a felperes azt vonja kétségbe, hogy vele szemben bármilyen elrettentés címén történő emelésre szükség lenne, együttesen az ötödik résszel, amellyel a felperes azt kifogásolja, hogy a Bizottság ennek szükségességét a bírságszámítás korai szakaszában vizsgálta meg. Ezt követően a harmadik és negyedik rész elemzésére kerül sor, amelyek lényegében a szóban forgó emelés mértékét vitatják.

A második és az ötödik részről

– Az elrettentési követelményeknek a bírságösszeg megállapítása során történő figyelembevételéről

218 Emlékeztetni szükséges arra, hogy a 17. rendelet 15. cikkében meghatározott szankcióknak egyaránt célja a jogsértő magatartások megbüntetése, illetve azok megismétlésének megelőzése (a fenti 47. pontban hivatkozott ACF Chemiefarma kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 173. pontja; az Elsőfokú Bíróság T-305/94–T-307/94., T-313/94–T-316/94., T-318/94., T-325/94., T-328/94., T-329/94. és T-335/94. sz., Limburgse Vinyl Maatschappij és társai kontra Bizottság ügyben 1999. április 20-án hozott ítéletének [EBHT 1999., II-931. o.] 1166. pontja és a fenti 119. pontban hivatkozott JFE Engineering és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 543. pontja).

219 Abírság egyik célja tehát az elrettentés.

220 A bírságkiszabási iránymutatás a „súlyossággal" foglalkozó 1.A. pontjában nevezi meg ezt a célt. Pontosabban e pont negyedik bekezdése kimondja, hogy „a bírságot olyan nagyságrendű összegben kell megállapítani, amely biztosan kellően elrettentő hatású".

221 A jelen ügyben erre a követelményre a határozat érintett szakaszának címe („Kellően elrettentő hatás"), és két ízben e szakasz preambulumbekezdései utalnak ([697] preambulumbekezdés: a bírság kellően elrettentő hatásának biztosítása érdekében [...]"; [699] preambulumbekezdés: „[...] a Bizottság úgy ítéli meg, hogy erre az elrettentő hatás biztosítása érdekében van szükség [...]").

222 Hogy ennek eleget tegyen, a Bizottság célszerűnek ítélte, ha három vállalkozás – köztük a felperes – tekintetében szorzóval szorozza meg (a jelen ügyben kettővel, ami + 100%) a bírságok egyedi alapösszegeit, amelyeket az egészében vett jogsértés súlyosságának értékelése, a piac méretének és adott esetben az egyes vállalkozásoknak a piacon fennálló viszonylagos jelentősége figyelembevétele után kapott. A bírságok összegének kiszámításában ez a művelet megelőzi a jogsértésnek a bírságkiszabási iránymutatás 1.B. pontjában említett időtartama, illetve a 2. és 3. pontjában említett súlyosító és enyhítő körülmények figyelembevételét.

223 A fenti 221. pontban ismertetett szövegelemek alapján a felperes a határozat említett szakaszát e tekintetben úgy értelmezi, hogy a Bizottság ott a határozat előző szakaszában megállapított alapösszegek helyességét az elrettentés követelményeire tekintettel ellenőrizte. Ezen előfeltétel alapján először is azt kifogásolja, hogy a Bizottság nem ellenőrizte ténylegesen visszaesésének valószínűségét, és hogy az elrettentés követelményeit egy nem releváns szempont, azaz a vállalkozás mérete és összesített erőforrásai alapján vizsgálta, illetve másodsorban azt, hogy ezt a vizsgálatot a bírságszámítás korai szakaszában végezte el, ezáltal jogtalanul figyelmen kívül hagyva azt a további elrettentő hatást, amely azokból a további összegekből származik, amelyeket a Bizottság a jogsértések időtartama és a jogsértésekben játszott irányító és felbujtó szerep súlyosító körülménye címén alkalmazott vele szemben.

224 Tény, hogy a Bizottság nem végezte el a vállalkozások visszaesése valószínűségének értékelését abból a célból, hogy a bírságok alapösszegeinek emelését a felperesre és a két másik érintett vállalkozásra (Roche és Aventis) alkalmazza. Amint az a határozat (697)–(699) preambulumbekezdéséből kitűnik, csak a vállalkozások méretét és összesített erőforrásait vette figyelembe.

225 Mindazonáltal meg kell állapítani, hogy a felperes visszaesésének valószínűségére vonatkozó értékelés elmaradása egyáltalán nem érinti az emelés jogszerűségét.

226 Fontos megjegyezni ugyanis, hogy mivel a bírság egyik célja az elrettentés, ennek biztosítása olyan általános követelmény, amelyet a Bizottságnak a bírságszámítás során mindvégig szem előtt kell tartania, és nem feltétlenül követeli meg azt, hogy ennek a számításnak legyen egy olyan sajátos szakasza, amely e cél megvalósítása érdekében az összes releváns körülmény átfogó értékelésére szolgál.

227 Ekképpen a bírságkiszabási iránymutatás, annak ellenére, hogy az 1.A. pont negyedik bekezdésében – tehát a bírságnak a jogsértés súlyossága címén történő megállapításával összefüggésben – megemlíti, hogy „a bírságot olyan nagyságrendű összegben kell megállapítani, amely biztosan kellően elrettentő hatású", a súlyosító körülmények között említi azt, hogy „emelni kell a szankciót annak érdekében, hogy az meghaladja azt a jogellenes hasznot, amelyre a jogsértésnek köszönhetően tettek szert, amikor az ilyen értékelés objektíve lehetséges" (a 2. pont ötödik francia bekezdése). Márpedig a jogsértés elkövetői által esetlegesen szerzett gazdasági vagy pénzügyi előny figyelembevételét – amelyet a bírságkiszabási iránymutatás 5. pontjának b) alpontja is olyan „objektív adatként" említ meg, amelyet az iránymutatás előző pontjaiban említett számítások után kell figyelembe venni „a bírság valószínű összegeinek végső kiigazítása érdekében" – éppen a bírság elrettentési célja igazolja. A bírságok elrettentő hatását ugyanis kisebbítené, ha a versenyjogot megsértő vállalkozások azt remélhetnék, hogy a magatartásukat olyan bírsággal büntetik, amelynek összege kisebb a nevezett magatartásból szerezhető haszonnál (az Elsőfokú Bíróság T-9/99. sz., HFB és társai kontra Bizottság ügyben 2002. március 20-án hozott ítéletének [EBHT 2002., II-1487. o.] 456. pontja, amelyet az ítélet elleni fellebbezés tárgyában, különösen ezzel a ponttal kapcsolatban a fenti 48. pontban hivatkozott Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 292. pontjában erősített meg).

228 Hasonlóképpen az elrettentés követelménye képezi alapját a bírság azon emelésének, amelyet „az ugyanolyan fajtájú jogsértés esetében ugyanazon vállalkozás vagy vállalkozások visszaesése" címén alkalmaznak, amely a bírságkiszabási iránymutatás értelmében maga is súlyosító körülménynek minősül (a 2. pont első francia bekezdése) (lásd ebben az értelemben az Elsőfokú Bíróság T-203/01. sz., Michelin kontra Bizottság ügyben 2003. szeptember 30-án hozott ítéletének [EBHT 2003., II-4071. o.] 293. pontját).

229 Mivel az elrettentés követelménye nem minősül olyan sajátos értékelési tényezőnek, amely a bírságszámítás meghatározott szakaszát jellemzi, a felperes azon érvelése, miszerint az elrettentést a visszaesés valószínűségére tekintettel kell értékelni, nem elegendő az alapösszegeknek a Bizottság által a jelen ügyben végrehajtott emelése kétségbe vonásához. Ez az emelés ugyanis a vállalkozások mérete és összesített erőforrásai címén történt emelés, mivel a vállalkozások méretének és összesített erőforrásainak a bírságösszegek megállapítása céljából történő figyelembevételénél a bírságok elrettentő célja volt az az ok, amelyre a határozatban hivatkoztak (lásd a határozat [698] preambulumbekezdését).

230 Más szavakkal, ha azt feltételezzük, hogy a Bizottság alaptalanul hagyta figyelmen kívül azokat a tényezőket, amelyek a felperes véleménye szerint csökkenthették volna a visszaesése kockázatát (lásd a fenti 192. pontot), ez a mulasztás nem érinti a határozat (697)–(699) preambulumbekezdésében végrehajtott emelés elvének jogszerűségét, amely kizárólag attól függ, hogy a Bizottság által alkalmazott szempont, azaz a vállalkozások mérete és összesített erőforrásai, alkalmas-e a bírságok elrettentő hatásának biztosítására. Az ilyen mulasztás ellenben indokolttá tenné, hogy az Elsőfokú Bíróság a nevezett tényezőket az említett emelés jogszerűségének elemzésétől eltérő, más összefüggésben vegye figyelembe.

231 Másfelől, ami a fenti 190. pontban hivatkozott Tate & Lyle és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítéletnek a felperes által hivatkozott 134. pontját illeti (amelyet a Bíróság megerősített az ítélet elleni fellebbezés tárgyában a C-359/01. P. sz., British Sugar kontra Bizottság ügyben 2004. április 29-én hozott ítéletében [EBHT 2004., I-4933. o.]), az Elsőfokú Bíróság ott csupán azt jegyezte meg, hogy a elrettentő hatásuk megerősítése céljából a bírságok összegének szintjéről való döntés a Bizottság hatáskörébe tartozik, amikor meghatározott fajta jogsértések – az azokból

az egyes érdekelt vállalkozások által nyerhető haszon miatt – még viszonylag gyakoriak, noha jogellenességük a közösségi versenypolitika kezdetétől fogva megállapítást nyert. A felperes állításával ellentétben e megjegyzésből egyáltalán nem az következik, hogy a bírság elrettentő hatására kizárólag abban az esetben lehetne törekedni, ha a szóban forgó vállalkozásnak szándékában állna visszaesni.

232 Következésképpen azt kell értékelni, hogy a vállalkozások méretének és összesített erőforrásainak szempontja megfelelő-e a bírságok elrettentő hatásának biztosítása céljából (lásd a lenti 233–236. pontot), és amennyiben igen, meg kell vizsgálni, hogy ezt a szempontot hogyan alkalmazták a felperes vonatkozásában (lásd a lenti 237–245. pontot). Csak ezt követően kell feltenni a kérdést, hogy azok a körülmények, amelyeket a felperes a visszaesése kis valószínűségének bemutatására felhozott, a maguk részéről megfelelőek-e a bírságszámítás keretében, és alkalmasak-e arra, hogy igazolják a bírság összegét csökkentő tényezők alkalmazását (lásd a lenti 264–271. pontot).

– A vállalkozások méretének és összesített erőforrásainak a bírságok elrettentő hatása biztosítása céljából történő figyelembevétele relevanciájáról

233 Ki kell emelni, hogy a közösségi ítélkezési gyakorlat többször elismerte, hogy a vállalkozás mérete és gazdasági teljesítménye releváns értékelési tényezők a 17. rendelet 15. cikke értelmében kiszabandó bírság összegének megállapítása során. Például úgy ítélték meg, hogy ezek a tényezők felhasználhatók az érintett vállalkozás piacra gyakorolt hatásának mutatóiként (lásd ebben az értelemben a Bíróság fenti 48. pontban hivatkozott Musique diffusion française és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 120. pontját és a 96/82–102/82., 104/82., 105/82., 108/82. és 110/82. sz., IAZ és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 1983. november 8-án hozott ítéletének [EBHT 1983., 3369. o.] 52. pontját; a fenti 212. pontban hivatkozott SCA Holding kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 176. pontját), vagy – a bírságkiszabási iránymutatás 1.A. pontja ötödik bekezdésének megfelelően – a versenyjogi követelményekről és következményekről a vállalkozás rendelkezésére álló ismeretek mutatóiként (a fenti 192. pontban hivatkozott ABB Asea Brown Boveri kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 169. pontja).

234 Mindazonáltal a vállalkozások méretének és összesített erőforrásainak a határozatban történő figyelembevételét a bírság elrettentő hatása biztosításának szükségessége indokolja.

235 Márpedig nem vitatható, hogy kapcsolat van egyrészről a vállalkozások mérete és összesített erőforrásai, illetve másrészről e szükséglet között. Ezzel kapcsolatban tekintetbe kell venni, hogy valamely nagyméretű vállalkozás, amely a kartell többi tagjához képest jelentős pénzügyi erőforrásokkal rendelkezik, könnyebben képes mozgósítani a bírság kifizetéséhez szükséges pénzösszegeket, ami a bírság kellően elrettentő hatása érdekében arányosan nagyobb bírság kiszabását teszi indokolttá, jelesül egy szorzó alkalmazásával, mint amikor ugyanazt a jogsértést valamely olyan vállalkozás követi el, amely nem rendelkezik ilyen erőforrásokkal (lásd ebben az értelemben a fenti 131. pontban hivatkozott Tokai Carbon és társai kontra Bizottság ügyben 2004. április 29-én hozott ítélet 241. és 243. pontját; továbbá lásd a fenti 192. pontban hivatkozott ABB Asea Brown Boveri kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 170. pontját, amelyet az ítélet elleni fellebbezés tárgyában a fenti 48. pontban hivatkozott Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet erősített meg, valamint lásd a fenti 119. pontban hivatkozott JFE Engineering és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 244. pontját).

236 Ha tehát a felperes alaptalanul vitatja a vállalkozások méretének és összesített erőforrásainak - mint értékelési tényezőknek - a relevanciáját annak eldöntésében, hogy elrettentés céljából szükség van-e a növelési tényező alkalmazására, akkor másfelől meg kell állapítani, hogy a felperes ellenben semmilyen kifogást nem terjeszt elő azoknak az adatoknak a relevanciájával kapcsolatban, amelyeket a Bizottság a jelen ügyben használt fel a megbüntetett vállalkozások méretének és összesített erőforrásainak értékelésére, azaz – amint azt a fenti 210. és 211. pontban kiemeltük – az e vállalkozások által a határozat elfogadásának időpontját megelőző évben (2000.) realizált teljes forgalmakkal kapcsolatban.

– A bírságszámítás azon szakaszáról, amelynél elrettentés céljából figyelembe kell venni a vállalkozások méretét és összesített erőforrásait

237 A jelen jogalap ötödik részével a felperes lényegében annak megállapítására törekszik, hogy nem az alapösszeg, hanem a súlyosságra, az időtartamra, illetve a

súlyosító és enyhítő körülményekre vonatkozó értékelésekből következő végleges bírságösszeg alapján kell megvizsgálni azt, hogy a bírság elrettentő hatásának biztosítása érdekében szükség van-e emelésre.

238 Amint az a fenti 226–229. pontban ismertetett megfontolásokból kitűnik, az elrettentési követelmények nem valamely pontos értékelés tárgyát képezik, amelyet a bírságok kiszámításának egy sajátos szakaszában az összes releváns körülmény alapján kell elvégezni, hanem e követelményeknek a bírság összege megállapítására irányuló egész folyamatot meg kell alapozniuk.

239 Amennyiben a fent nevezett rész célja mindenesetre az, hogy kétségbe vonja a bírságszámítás azon szakaszát, amelynél a Bizottság elrettentés céljából figyelembe vette a vállalkozások méretét és összesített erőforrásait, az nem fogadható el, mivel alapját téves előfeltevés, nevezetesen az adja, hogy a szóban forgó emelés annak megítélésén alapul, hogy adott bírságösszeg megfelel-e a bírságnak a vállalkozások mérete és összesített erőforrásai alapján értékelt elrettentési céljára.

240 A határozat (699) preambulumbekezdése maga is azt mutatja, hogy a Bizottság a méret és az összesített erőforrások elrettentés céljából történő figyelembevétele során nem ilyen megfontolásokból indult ki. Az e művelet eredményeként kapott összegek ugyanis egyazon vállalkozás esetében is nagyban eltérnek a vállalkozásnak felrótt különböző jogsértésektől függően. Például a felperesre kiszabott bírság alapösszege 70 millió euro volt az E–vitamin esetében (a 35 millió eurós alapösszeget 100%-kal megemelték), és mindössze 8 millió euro volt a D3–vitamin esetében (a 4 millió eurós alapösszeget 100%-kal megemelték). Az azonban nem igazán érthető, hogy a Bizottság miért gondolta úgy, hogy az E–vitamin esetében megállapított 35 millió eurós alapösszeg nem kellően elrettentő hatású a felperes teljes forgalma alapján, és hogy azt 70 millió euróra kell emelni, amikor a D3–vitaminnal kapcsolatban úgy ítélte meg, hogy a 8 millió eurós összeg elegendő az elrettentő hatás biztosítására.

241 Az alapösszegeknek a határozat (699) preambulumbekezdésében elvégzett emelésével a Bizottság – ezen összegek nagyságától függetlenül – a bírság elrettentési céljának biztosítása végett valójában csak az egyazon kartell tagjaival szemben alkalmazott különböző elbánást annak érdekében, hogy figyelembe vegye a bírság rájuk gyakorolt tényleges hatását. Ez a megkülönböztetés a vállalkozások mérete és összesített erőforrásai alapján megállapított szorzók segítségével történik, függetlenül azon összegek nagyságától, amelyekre ezek a szorzók vonatkoznak.

242 Ez a megközelítés, amely összhangban van a fenti 235. pontban hivatkozott szabállyal, azt jelenti, hogy a méret és az összesített erőforrások alapján az elrettentési tényező alkalmazására vonatkozó döntést nem befolyásolja az, hogy az a bírságszámítás melyik szakaszában történik, mivel nem valamely adott összeg megfelelőségére vonatkozik.

243 Egyébiránt meg kell állapítani, hogy ha valamely olyan számítás során, amely – mint a határozatban – az alapösszeg tekintetében szorzók vagy osztók alkalmazásán alapul – ami lényegében megegyezik a százalékpontban kifejezett emelések vagy csökkentések alkalmazásával –, az itt szóban forgó 100%-os növelési tényezőt a felperes által javasolt szakaszban alkalmazták volna, azaz az időtartam, illetve a súlyosító és enyhítő körülmények értékelése után, nem pedig azt megelőzően, a bírság végleges összege nem tért volna el a Bizottság által a határozatban megállapítottól.

– Annak szükségességéről, hogy elrettentés céljából a mérete és összesített erőforrásai alapján kell-e bírságnövelési tényezőt alkalmazni a felperessel szemben

244 Megjegyzendő, hogy a Bizottság nyilvánvalóan jogosan ítélte meg úgy, hogy a felperes méretére és összesített erőforrásaira tekintettel, melyeket a 2000-ben realizált forgalom segítségével állapítottak meg, elrettentés céljából bírságnövelési

tényezőt kell alkalmazni a felperessel szemben. A határozat (123) preambulumbekezdésében szereplő első táblázatból ugyanis kitűnik, hogy a fent említett forgalom 35 946 millió euro volt, ami e vállalkozás igen tekintélyes, a határozat összes többi címzett vállalkozásának méretét meghaladó méretéről tanúskodik.

245 A felperes arra alapított érvelése sem vezet más következtetésre, mint hogy a 128,5 millió eurós összeg már kellően elrettentő hatású. Egyrészről – amint azt az alperes megjegyzi – a határozat egyetlen alapösszeget sem állapított meg ebben a számban, amely nem szerepel a határozatban, és amely csak abból ered, hogy a felperes összeadta a neki tulajdonított különböző jogsértések miatt rá kiszabott összes bírság alapösszegét, amelyek közül a legmagasabb a valóságban 35 millió euró. Másrészről, és legfőképpen, amint az a fenti 239–241. pontban kifejtésre került, a szóban forgó művelet nem annak megítélésén alapul, hogy a bírság alapösszege megfelel-e a bírság elrettentési céljára, ezért még magának a 35 millió eurós számnak sincs jelentősége ebben az összefüggésben.

246 A fentiekből kifolyólag a jelen ügyben semmi nem enged arra következtetni, hogy azzal, hogy a felperes méretét és összesített erőforrásait tekintve úgy ítélte meg, hogy elrettentés céljából szükség volt a felperes részére megállapított egyedi alapösszegek emelésére, a Bizottság megsértette a bírságkiszabási iránymutatást vagy az egyenlő elbánás elvét, vagy a bírságok összegének kiszámítását szabályozó bármilyen más szabályt vagy jogelvet.

A harmadik és a negyedik részről

247 A harmadik és a negyedik résszel a felperes lényegében az alapösszegeknek a határozat (699) preambulumbekezdésében vele szemben alkalmazott emelése – véleménye szerint túlzott – nagyságát vitatja. Egyrészről azzal érvel, hogy a jelen

ügyben 128,5 millió euróra vonatkoztatott és a súlyosság tekintetében 257 millió eurós alapösszeget eredményező 100%-os emelést nem volt ésszerűen valószínűsíthető a bírságkiszabási iránymutatás alapján. Másrészről a szóban forgó emelést – amellyel kapcsolatban a felperes hangsúlyozza, hogy az az engedékenységi közlemény alkalmazása után rá kiszabott teljes bírság 40%-át teszi ki – nem áll arányban az újabb jogsértés elkövetése megakadályozásának céljával, és mivel az mindegyik jogsértés esetében azonos, nincs összefüggésben a BASF által a különböző vitaminpiacokon realizált forgalmakkal és e jogsértések különböző időtartamával.

248 Elöljáróban az alperessel együtt hangsúlyozni kell, hogy a felperes által hivatkozott 128,5 millió eurós összeg nem valamely meghatározott jogsértésért megállapított alapösszeg emelésének abszolút értékével egyezik meg, hanem mindazon emelések összeadásának eredménye, amelyeket a méret és az összesített erőforrások alapján és elrettentés céljából alkalmaztak a felperesnek a határozattal megtorolt számos jogsértése miatt. A határozatban a felperesre alkalmazott legmagasabb emelés abszolút értéken az E–vitamin esetében a (699) preambulumbekezdésében megállapított 35 millió eurós emelés.

249 Márpedig a bírságkiszabási iránymutatásban a jelen esetben szereplő jogsértésekhez hasonló „különösen súlyos" jogsértések esetében semmi sem zárja ki az abszolút értéken ilyen mértékű emelést vagy a 100%-os növelési kulcsot.

250 E tekintetben meg kell jegyezni, hogy – amint azt a bírságkiszabási iránymutatás preambuluma pontosítja – az abban felvázolt elveknek „biztosítaniuk kell, hogy a Bizottság határozatai a vállalkozások és a Bíróság előtt átláthatóak és pártatlanok legyenek, ugyanakkor fenn kell tartaniuk a vonatkozó jogszabályok alapján a bírságok kiszabása tekintetében a vállalkozások teljes forgalma 10%-ának korlátain belül a Bizottságra ruházott mérlegelési jogkört". Tehát a bírságkiszabási iránymutatás célja az átláthatóság és a pártatlanság, nem pedig a bírságok mértékének kiszámíthatósága.

251 Ezenfelül, ami kifejezetten a „különösen súlyosnak" minősítendő jogsértéseket illeti, a bírságkiszabási iránymutatás mindössze azt jelzi, hogy a valószínű bírságösszegek „20 millió [euró] fölött" vannak. A bírságkiszabási iránymutatásban említett, ilyen jogsértésekre kötelezően alkalmazandó egyedüli felső határ a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdésében megállapított teljes forgalom 10%-ának megfelelő általános határ [lásd a bírságkiszabási iránymutatás preambulumát és 5. pontjának a) alpontját] – amelynek megsértésére nem hivatkoznak a jelen ügyben –, valamint a jogsértés időtartama címén megállapítható pótösszegre vonatkozó felső határok (lásd a bírságkiszabási iránymutatás 1.B. pontja első bekezdésének második és harmadik francia bekezdését) – amelyek megsértésére szintén nem hivatkoznak a jelen ügyben.

252 Ezért a bírságkiszabási iránymutatás semmilyen jogos bizalmat nem alapozhat meg az alapösszeg nagyságát, az erre az összegre a jogsértés időtartamától eltérő címen alkalmazott pótösszegek nagyságát, és ennek következtében a különösen súlyos jogsértésekért kiszabandó bírságok végleges összegeinek nagyságát illetően. Ugyanez igaz a végleges bírság azon hányadát illetően, amit a számítás keretében kiszabott pótösszeg tehet ki.

253 Egyébiránt az, hogy a Bizottság a vállalkozások méretének és összesített erőforrásainak elrettentés céljából történő figyelembevételét célzó szorzót alkalmaz, nem kizárt azon az alapon, hogy azt a bírságkiszabási iránymutatás nem írja elő kifejezetten. Az 1.A. pont negyedik bekezdése ugyanis – a jogsértés súlyosságának értékelésével kapcsolatos adatokkal összefüggésben – jelzi, hogy a bírságot olyan nagyságrendű összegben kell megállapítani, amely biztosan kellően elrettentő hatású. Márpedig, amint az a fenti 235. és 236. pontból kitűnik, a vállalkozások méretének és összesített erőforrásainak figyelembevétele hozzájárulhat ezen előírás teljesítéséhez, méghozzá vagy azzal, hogy közvetlenül olyan alapösszeget állapítanak meg, amely többek között számításba veszi ezeket a tényezőket, vagy azzal, hogy a más tényezők (úgymint a jogsértés jellege vagy az egyéni jogsértő magatartás hatása) függvényében megállapított alapösszegre olyan kiigazítást alkalmaznak, amelynek célja a vállalkozások méretének és összesített erőforrásainak figyelembevétele. Ez a határozatban követett második módszer amellett, hogy nem ütközik a bírságkiszabási iránymutatásba, az első módszerhez képest még növeli is a Bizottság számításának átláthatóságát.

254 Ami a felperes arra alapított érvelését illeti, hogy a szóban forgó emelés nem áll arányban a felperes bármilyen visszaeséstől való elrettentésének követelményével, a jelen jogalap második részének elemzésekor (lásd a fenti 218–236. pontot) már megállapítottuk, hogy a határozat (699) preambulumbekezdésében végrehajtott emelés a vállalkozások méretének és összesített erőforrásainak figyelembevételén, nem pedig az ismételt jogsértés elkövetése valószínűségének értékelésén alapul, valamint hogy ez a megközelítés nem kifogásolható. Ebből következik, hogy az emelésnek az arányosságát kizárólag a mérethez és az összesített erőforrásokhoz viszonyítva kell értékelni.

255 Az azonban már megállapítást nyert, hogy a határozatban a Bizottság a 2000-ben elért teljes forgalomra vonatkozó adatok alapján értékelte az érintett vállalkozások méretét és összesített erőforrásait, amely adatok relevanciáját ebben az összefüggésben a felperes nem kérdőjelezi meg. Ilyen körülmények között az, hogy a felperesnek tulajdonított összes jogsértés esetében a releváns forgalmától és a jogsértés időtartamától függetlenül ugyanakkora szorzót alkalmaztak, nem meglepő, és nem bizonyítja az arányosság elvének bármilyen megsértését.

256 Végül, ami e szorzó pontos nagyságát illeti (kettő, azaz + 100%), meg kell állapítani, hogy a felperes messze a legnagyobb a határozattal érintett vállalkozások közül. A 2000. évi teljes forgalma 35 946 millió euro volt. Bár a teljes forgalma kétszer akkora volt, mint a Roche-é (17 678 millió euró), és jóval meghaladta az Aventisre számított forgalmat (22 304 millió euró), a felperesre ugyanakkora szorzót alkalmaztak, mint ez utóbbiakra.

257 Egyébiránt emlékeztetni szükséges arra, hogy a fenti 187. pontban említett „előszigetelt csövek" határozatban, amelyet 1998-ban fogadtak el és többek között a fenti 192. pontban hivatkozott ABB Asea Brown Boveri kontra Bizottság ügyben hozott ítélet tárgyát képezte (lásd a 162–172. pontot), 2,5-ös szorzót (azaz 150%-os emelést) alkalmaztak egy vállalkozással – az ABB-vel – szemben, amely olyan

csoport holdingtársasága, amelynek konszolidált forgalma 1997-ben körülbelül 27 600 millió euro volt. A fent említett ítéletben az Elsőfokú Bíróság nem vonta kétségbe ennek a nevezett vállalkozás által vitatott szorzónak az arányosságát.

258 Ezt követően a fenti 131 pontban hivatkozott Tokai Carbon és társai kontra Bizottság-ügyben 2004. április 29-én hozott ítéletében (245–249. pont) az Elsőfokú Bíróságnak ellenben arra a megállapításra kellett jutnia, hogy túlzott mértékű a Showa Denko KK (a továbbiakban: SDK) méretének és összesített erőforrásainak figyelembevételét célzó 2,5-ös szorzó, amely vállalkozás az ebben az ügyben megtámadott határozat szerint (az EK-Szerződés 81. cikkét és az EGT-megállapodás 53. cikkének alkalmazására vonatkozó eljárásban [COMP/E-1/36.490 – „Grafitelektródák"-ügy] hozott 2001. július 18-i 2002/271/EK bizottsági határozat [HL 2002. L 100., 1. o., a továbbiakban: „grafitelektródák"-határozat]) „az érintett vállalkozások közül messze a legnagyobb volt". Azt, hogy a szorzó mértéke eltúlzott, az Elsőfokú Bíróság e szorzó és a kartell egyik olyan másik tagjára alkalmazott 1,25-ös szorzó (azaz az alapösszeg 25%-os emelése) összehasonlításából vonta le, amelyről az Elsőfokú Bíróság megállapította, hogy teljes forgalma nem érte el az SDK teljes forgalmának (2000-ben 7 508 millió euró) felét (2000-ben 3 693 millió euró). Ezért korlátlan felülvizsgálati jogkörének gyakorlása keretében az Elsőfokú Bíróság megállapította, hogy az SDK esetében megállapított alapösszegre csak 1,5-ös szorzót (azaz 50%-os emelést) kell alkalmazni.

259 A jelen ügyben a BASF-nek a határozatban figyelembe vett 2000. évi teljes forgalma körülbelül ötször nagyobb, mint az SDK 2000. évi forgalma, melyet a határozat előtt néhány hónappal elfogadott, „grafitelektródák"-határozatban (a fenti 258. pont), valamint a fenti 131. pontban hivatkozott Tokai Carbon és társai kontra Bizottság ügyben 2004. április 29-én hozott ítéletben vettek figyelembe. Ezenfelül körülbelül 30%-kal nagyobb, mint az ABB 1997-re számított, és az 1998-ban elfogadott előszigetelt csövek határozatban (a fenti 187. pont), valamint a fenti 192. pontban hivatkozott ABB Asea Brown Boveri kontra Bizottság ügyben hozott ítéletben figyelembe vett forgalma. Tehát a jelen ügyben a felperesre alkalmazott kettes szorzó a fentiekkel összehasonlítva sem tűnik eltúlzottnak.

260 Következésképpen a jelen ügyben semmi nem enged arra következtetni, hogy a felperes egyedi alapösszegeinek a határozat (699) preambulumbekezdésében elvégzett emelése mértéke ellentétes a bírságkiszabási iránymutatással, azokkal a jogos elvárásokkal, amelyeket a felperes a bírságkiszabási iránymutatásra alapíthatott vagy az arányosság elvével.

261 Következésképpen a jelen jogalap harmadik és negyedik részét el kell utasítani.

A határozat (699) preambulumbekezdésében említett bírságnövelési tényező alkalmazására vonatkozó végkövetkeztetés

262 A fenti megfontolásokra tekintettel nem kifogásolható az olyan 100%-os bírságnövelési tényezőnek a felperessel szemben való alkalmazása, amely elrettentés céljából a felperes méretének és összesített erőforrásainak figyelembevételére irányul.

263 Ebből a végkövetkeztetésből azonban nem lehet következtetni arra a kérdésre, hogy a bírságcsökkentő tényezők alkalmazása érdekében a Bizottságnak a jelen ügyben figyelembe kellett-e vennie azokat a körülményeket, amelyeket a jelen jogalap második részében a felperes hozott fel visszaesése kis valószínűségének bizonyítására.

A felperes visszaesésének kis valószínűségét bizonyító állítólagos körülményekről

264 A felperes véleménye szerint a különleges megelőzés követelményeit vele szemben enyhítő körülményeket a jogsértő cselekményekben érintett felsővezetők elbocsátása, a versenyszabályokhoz való igazodásra irányuló belső programok és az ezzel kapcsolatos személyzeti figyelemfelkeltő kezdeményezések elfogadása, a felperesnek a Bizottság vizsgálata során való együttműködése, valamint a harmadik államok bíróságai által a vitamintermékekkel kapcsolatos titkolt cselekményekért hozott határozatok végrehajtásaként a bírságok és a kártérítések fizetése vagy az ezekre irányuló fizetési kötelezettség (lásd a fenti 192. pontot) alkotják.

265 Noha az előző elemzésből kitűnik, hogy ezek a körülmények nem akadályozták meg a vállalkozás méretének és összesített erőforrásainak figyelembevételére irányuló bírságnövelési tényező alkalmazását elrettentés céljából a felperessel szemben, meg kell vizsgálni, hogy ezek a körülmények egyébiránt mennyiben kívánták meg a Bizottságtól, hogy a felperes javára bírságcsökkentő tényezőket alkalmazzon.

– A visszaesés megelőzése érdekében a felperes által elfogadott intézkedésekről

266 Ami azokat az intézkedéseket illeti, amelyeket a felperes a jogsértések megszüntetése után a visszaesése megelőzése érdekében a vállalkozáson belül hozott meg (a jogsértő cselekményekben érintett felsővezetők elbocsátása, a versenyszabályokhoz való igazodásra irányuló belső programok és az ezzel kapcsolatos személyzeti figyelemfelkeltő kezdeményezések elfogadása), ki kell emelni, hogy kétségkívül fontos, hogy a vállalkozás intézkedéseket tett annak megakadályozása érdekében, hogy alkalmazottai újabb közösségi versenyjogi jogsértéseket kövessenek el, ám ezen intézkedések meghozatala nem változtat a megállapított jogsértés megtörténtén. Pusztán abból a tényből, hogy korábbi határozathozatali gyakorlatában a Bizottság egyes esetekben a követendő program bevezetését enyhítő körülményként vette

figyelembe, nem következik, hogy minden hasonló esetben köteles lenne ugyanígy eljárni (az Elsőfokú Bíróság fenti 119. pontban hivatkozott Hercules Chemicals kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 357. pontja; a T-13/89. sz., ICI kontra Bizottság ügyben 1992. március 10-én hozott ítéletének [EBHT 1992., II-1021. o.] 395. pontja; a T-28/99. sz., Sigma Tecnologie kontra Bizottság ügyben 2002. március 20-án hozott ítéletének [EBHT 2002., II-1845. o.] 127. pontja és a fenti 144. pontban hivatkozott LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 345. pontja, amelyet különösen ezzel a ponttal kapcsolatban a fenti 48. pontban hivatkozott Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 373. pontja erősített meg).

267 Ennek megfelelően, a felperes állítása szerint elfogadott megelőző intézkedések semmiképpen nem kötelezik a Bizottságot arra, hogy bírságcsökkentő tényezőket alkalmazzon.

– A Bizottsággal való, vizsgálat során tanúsított együttműködésről

268 Mivel a Bizottság elismerte annak a tényét, hogy a felperes együttműködött a vizsgálat során, és hogy ezt az engedékenységi közlemény alkalmazása keretében bírságcsökkentésekkel viszonozta, a kérdést, hogy ez az együttműködés esetleg nagyobb bírságcsökkentéseket érdemelt volna-e, a felperes által a hatodik és a hetedik jogalapban felhozott, éppen a felperesnek a Bizottság vizsgálatában való együttműködésére vonatkozó érvek elemzése keretében kell vizsgálni.

– A harmadik országokban kapott büntetésekről

269 Ami azt a kérdést illeti, hogy a közösségi versenyszabályok megsértéséért büntetésben részesítendő vállalkozás tekintetében az elrettentés követelményeinek értékelésekor a Bizottságnak figyelembe kell-e vennie az ugyanazokért a titkolt cselekményekért harmadik országokban kapott büntetéseket, ki kell emelni, hogy a Bizottság által a bírságok összegének meghatározásakor követhető visszatartási cél

annak biztosítására irányul, hogy a vállalkozások a Közösségben, illetve az EGT-ben végzett tevékenységük során tiszteletben tartsák a Szerződés által meghatározott versenyszabályokat. Ebből az következik, hogy a közösségi versenyszabályok megsértése miatt kiszabott bírságok elrettentő erejét nem lehet kizárólag a bírsággal sújtott vállalkozás egyedi helyzete függvényében megítélni, sem annak függvényében, hogy betartja-e az EGT-n kívüli harmadik államokban rögzített versenyszabályokat (az Elsőfokú Bíróság T-224/00. sz., Archer Daniels Midland et Archer Daniels Midland Ingredients kontra Bizottság ügyben 2003. július 9-én hozott ítéletének [EBHT 2003., II-2597. o.] 110. pontja és a fenti 131. pontban hivatkozott Tokai Carbon és társai kontra Bizottság ügyben 2004. április 29-én hozott ítélet 147. pontja).

270 Következésképpen nem kifogásolható az, hogy a Bizottság úgy ítélte meg, hogy azok a büntetések, amelyeket a felperes a vitamintermékekkel kapcsolatos titkolt cselekményekért harmadik országokban kapott, nem adnak jogot a felperesre kiszabott bírságok összegére csökkentő tényező alkalmazására.

– A felperes által hivatkozott körülményekre vonatkozó végkövetkeztetés

271 A fenti elemzésből kitűnik, hogy a felperes által a visszaesése kis valószínűségének bizonyítására felhozott körülmények nemcsak hogy nem zárják ki a méretének és összesített erőforrásainak a figyelembevételét célzó bírságnövelő tényező elrettentés céljából való alkalmazását a felperessel szemben, hanem másfelől nem is kötelezik a Bizottságot bírságcsökkentő tényezők alkalmazására a felperes javára.

c) A negyedik jogalapra vonatkozó végkövetkeztetés

272 A fenti megfontolásokból következik, hogy a negyedik jogalapot teljes egészében el kell utasítani.

D – *Az ötödik jogalap: mérlegelési hibák elkövetése az A–, E–, B5–, C– és D3–vitaminnal, a bétakarotinnal és a karotinoidokkal kapcsolatos jogsértéseket illetően a felperesnek irányító és felbujtó szerep tulajdonítása során*

1. *Általános jellegű előzetes kérdések*

a) A felek érvei

273 A felperes azt állítja, hogy a Bizottság hibát követett el, amikor a Roche-sal együtt a BASF-et tekintette irányítónak és felbujtónak az A–, E–, B5–, C– és D3–vitaminnal, a bétakarotinnal és a karotinoidokkal kapcsolatos jogsértéseket illetően. Azzal érvel, hogy az ezen jogsértésekben játszott szerepe sokkal kisebb volt, mint a Roche-é, és nem volt nagyobb, mint bármely másik azon érintett vállalkozásé, amelyet nem tekintettek irányítónak vagy felbujtónak.

274 Kartell esetében az a vállalkozás tölt be irányító szerepet, amelyik döntő szerepet játszik a kartell létrehozásában, például azzal, hogy a kartellt megtervezi, vagy más társaságokat is bevon, a kartell működéséhez fontos mechanizmusokra, például az árak és a mennyiségek rögzítésére vonatkozó megállapodásokra tesz javaslatot, és ellenőrzi a kartell működését, különösen azzal, hogy más vállalkozásokat büntetéssel sújt a meghatározott stratégia be nem tartása miatt. Ezzel a szemponttal kapcsolatban azok az irányítói cselekmények, amelyeket a Bizottság a BASF esetében nevezett meg, valójában egyszerű részvételi cselekmények egy olyan stratégiában, amelyeket a Roche talált ki, dolgozott ki és ellenőrzött. A felperes megjegyzi, hogy amennyiben a Bizottság értelmezése megerősítést nyer, akkor csupán a részvétele miatt a kartell összes résztvevője kartellirányítónak minősül.

275 Ezért a felperes szerint csak a Roche magatartása tekinthető irányító magatartásnak, és az irányító szerep címén egyáltalán nem kellett volna emelést alkalmazni a BASF-fel szemben. A Bizottság elemzése e tekintetben több szempontból téves, és nem felel meg azoknak a bizonyítási szempontoknak, amelyeket az ítélkezési gyakorlat határozott meg, amely megköveteli a Bizottságtól, hogy ne torzítsa el a dokumentumok vagy a bizonyítékok értelmét azzal, hogy releváns szavakat figyelmen kívül hagy, hogy állításai alátámasztására részleges, pontatlan vagy elégtelen bizonyítékokat mutat be, vagy hogy a hivatkozott dokumentumokat helytelenül elemzi (az Elsőfokú Bíróság T-68/89., T-77/89. és T-78/89. sz., SIV és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 1992. március 10-én hozott ítéletének [EBHT 1992., II-1403. o.] 95., 223., 228., 271. és 281. pontja).

276 A felperes hangsúlyozza, hogy az, ahogyan a határozat a kartellirányító szerepét kezeli, alapvetően eltér a kifogásközlésben követettől. A kifogásközlés lényegében a Roche-t tartotta a kartell általános irányítójának, és a BASF, az Aventis és a Takeda Chemical Industries Ltd (a továbbiakban: Takeda) csak kisebb szerepet játszottak. Lényegében ugyanezekre a cselekményekre hivatkozva a határozat ellenben már nem tesz említést a korábban az Aventisnek és a Takedának tulajdonított irányító szerepről, és a Roche-sal együtt a BASF-et tartja a kartell irányítójának. A Bizottság megközelítésének ez a következetlensége, ami nyilvánvaló jogi tévedésnek minősül, különösen nyilvánvaló az A– és E–vitaminnal kapcsolatos jogsértések esetében.

277 A felperes kiemeli, hogy a kartellekben játszott irányító szerepével kapcsolatos bizottsági értékelés jelentős hatással volt a rá kiszabott teljes bírság mértékére, mivel a Bizottság ezt az értékelést vette alapul egyrészről akkor, amikor 35%-kal (azaz több mint 153 millió euróval) megemelte e bírság alapösszegét, másrészről akkor, amikor megtagadta a felperestől a bírságnak az engedékenységi közlemény B. vagy C. szakasza értelmében történő nagyobb mértékű csökkentését.

278 Az alperes emlékeztet arra, hogy az Elsőfokú Bíróság elismerte, hogy a vállalkozások által betöltött különböző szerepek figyelembevétele érdekében különböző növelési kulcsokat alkalmazhat a bírságok alapösszegeire (a fenti 144. pontban hivatkozott

LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 204. pontja). Hangsúlyozza azonban, hogy a Roche és a BASF szerepe közti különbséget a felperes által a jelen jogalap keretében hivatkozott összes jogsértésnél a bírságaikra alkalmazott különböző növelési kulcsok tükrözik, ami a Roche esetében 50%, szemben a BASF mindössze 35%-ával.

279 Az alperes azt állítja, hogy valóban elemezte a rendelkezésre álló bizonyítékokat, és hogy egy sor mutató és tényező alapján joggal ítélhette úgy, hogy a BASF az érintett kartellek mindegyikében irányító szerepet játszott. E tekintetben emlékeztet arra, hogy az állandó ítélkezési gyakorlatnak megfelelően valamely határozat indokolását a felek által a közigazgatási eljárás folyamán tanúsított magatartás kontextusában kell értelmezni (az Elsőfokú Bíróság T-374/94., T-375/94., T-384/94. és T-388/94. sz., European Night Services és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 1998. szeptember 15-én hozott ítéletének [EBHT 1998., II-3141. o.] 95. pontja), és megjegyzi, hogy a felperes sem a kifogásközlésre adott válaszában, sem a tárgyaláson nem vitatta az ebben a közleményben foglalt állítást, miszerint irányító szerepet játszott a neki felrótt jogsértésekben. Az alperes ellenben hangsúlyozza, hogy a kifogásközlésre adott válaszában a felperes már azt is kijelentette, hogy elfogadja a Bizottságnak az üggyel kapcsolatos általános értékelését.

b) Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

Előzetes megjegyzések

280 Amikor valamely jogsértést több vállalkozás követett el, a bírságok összegének meghatározásakor mindegyikük részvételének viszonylagos súlyát vizsgálni kell (a Bíróság fenti 80. pontban hivatkozott Suiker Unie és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 623. pontja és a C-204/00. P., C-205/00. P., C-211/00. P., C-213/00. P., C-217/00. P. és C-219/00. P. sz., Aalborg Portland és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2004. január 7-én hozott ítéletének [EBHT 2004., I-123. o.] 92. pontja), ami különösen annak megállapítását foglalja magában, hogy a

jogsértésben való részvételük időtartama alatt mi volt az abban játszott szerepük (lásd a fenti 86. pontban hivatkozott Bizottság kontra Anic Partecipazioni ügyben hozott ítélet 150. pontját és az Elsőfokú Bíróság T-6/89. sz., Enichem Anic kontra Bizottság ügyben 1991. december 17-én hozott ítéletének [EBHT 1991., II-1623. o.] 264. pontját).

281 Ebből különösen az következik, hogy a bírság összegének kiszámításához figyelembe kell venni azt a „vezető" szerepet, amelyet egy vagy több vállalkozás tölt be a kartellben, mivel az ilyen szerepet betöltő vállalkozásoknak ennek következtében különleges felelősséget kell viselniük a többi vállalkozáshoz képest (az Elsőfokú Bíróság T-347/94. sz., Mayr-Melnhof kontra Bizottság ügyben 1998. május 14-én hozott ítéletének [EBHT 1998., II-1751. o.] 291. pontja és a fenti 131. pontban hivatkozott Tokai Carbon és társai kontra Bizottság ügyben 2004. április 29-én hozott ítéletének 301. pontja).

282 Ezen elveknek megfelelően a bírságkiszabási iránymutatás 2. pontja a súlyosító körülményekről szóló részében nem kimerítő felsorolást ad azokról a körülményekről, amelyek a bírság alapösszegének emelését eredményezhetik, amely felsorolás tartalmazza a „jogsértés irányítója és felbujtója szerepet" (harmadik francia bekezdés).

283 A határozat (712) preambulumbekezdésében a Bizottság úgy ítélte meg, hogy a „Roche és a BASF együtt voltak a vitamintermékek sorára vonatkozó titkolt megállapodások irányítói és felbujtói", és hogy „ennek következtében a különböző jogsértésekben játszott szerepüket súlyosító körülményként kellett figyelembe venni". Következésképpen a bírságaik alapösszegeit, melyeket a jogsértéseknek a (bírságkiszabási iránymutatás 1.A. pontja szerinti) súlyossága és a (bírságkiszabási iránymutatás 1.B. pontja szerinti) időtartama függvényében állapítottak meg, 50%-kal emelték a Roche és 35%-kal a BASF esetében (a határozat (718) preambulumbekezdése).

284 A határozat (712)–(717) preambulumbekezdéséből kiderül, hogy a Bizottság kettős indok alapján állapította meg mind a nyolc, a bírságok alapjául szolgáló jogsértésben a Roche és a BASF irányító és felbujtó szerepét.

285 Elsődlegesen a határozat egy sor ténybeli körülményt nevez meg – azzal, hogy (712) preambulumbekezdésének lábjegyzete utalást tartalmaz a határozatnak az egyes jogsértésekre vonatkozó tényállások leírását tartalmazó szakasza (1.4 szakasz) több preambulumbekezdésére –, amelyek alátámasztják a Bizottságnak a Roche és a BASF által a különböző jogsértésekben játszott szerepével kapcsolatos értékelését.

286 Másodlagosan a (713)–(717) preambulumbekezdések olyan általánosabb, az összes jogsértésre érvényes megfontolásokat tartalmaznak, amelyek nem pontos ténybeli körülményeken alapulnak, hanem azokon az előnyökön, amelyeket a Roche és BASF az általuk szállított vitamintermékek széles skálájából szerezhetett, azon a „közös fronton", amelyet a titkolt szerződések kidolgozásakor és megvalósításakor alakítottak ki, valamint azokon a közös célkitűzéseiken, amelyek a vitaminágazatban a verseny megszüntetésére irányulnak.

287 Két előzetes kérdés elemzését követően (lásd a lenti 289–293. pontot) az Elsőfokú Bíróság a határozat (713)–(717) preambulumbekezdésében ismertetett megfontolások relevanciáját (lásd a lenti 294–301. pontot), majd a határozatban a felperes irányító és/vagy felbujtó szerepének bizonyítékaiként felhozott ténybeli körülmények relevanciáját vizsgálja meg, amelyekről a felek a kifejezetten a határozatban szereplő egyes jogsértésekről szóló fejtegetések keretében vitatkoznak (lásd a lenti 304–463. pontot).

288 Egyébiránt fontos megállapítani, hogy a felperes a nyolc jogsértésből, amelyért bírságot kapott, hétben vitatja az irányító vagy felbujtó szerepét. Ugyanis nem emel kifogást az ellen a bírságemelés ellen, amelyet a B2–vitaminnal kapcsolatos jogsértésben játszott irányító és felbujtó szerepe miatt alkalmaztak vele szemben.

A kifogásközlés és a határozat között a kartellek irányítója szerep tekintetében mutatkozó eltérésről

289 El kell utasítani a felperes azon érvelését, amely a Bizottság által elkövetett nyilvánvaló jogi hiba bizonyítására azt állítja, hogy a kartellek irányítója szerepet a Bizottság másképp közelíti meg a kifogásközlésben, mint a határozatban (lásd a fenti 276. pontot).

290 Ez az érvelés ugyanis nyilvánvalóan téves annyiban, hogy az – a védelemhez való jog megsértésének megállapítására irányuló, a fenti 41., 60. és 61. pontban említett és az Elsőfokú Bíróság által már elutasított érvelés mintájára – a felperesnek a jogsértésekben betöltött szerepe értékelésére vonatkozik. Amint az a fenti 61. pontban már megállapításra került, a kifogásközlés 228. pontja kifejezetten megnevezte a felperes által betöltött irányító szerepet.

291 Mindenesetre ki kell emelni, hogy pusztán az a tény, hogy a Bizottság a határozatban módosította a kartellek irányító szerepével kapcsolatos jogi értékelését a kifogásközlésben megfogalmazott – meghatározásánál fogva ideiglenes – értékeléséhez képest, önmagában a határozat érdemét érintő legkisebb hibát sem képes bizonyítani.

Arról, hogy a közigazgatási eljárás során a felperes nem vitatta irányító szerepét

292 Alakilag jelen jogalap elfogadhatatlanságára történő hivatkozás nélkül az alperes mégis rámutat arra, hogy a felperes sem a kifogásközlésre adott válaszában, sem a tárgyaláson – a közigazgatási eljárás keretében – nem vitatta azt az ebben a

közleményben foglalt állítást, miszerint irányító szerepet játszott a neki felrótt jogsértésekben. Ellenkezőleg, a kifogásközlésre válaszolva a felperes még azt is kijelentette, hogy elfogadja a Bizottságnak az üggyel kapcsolatos általános értékelését (lásd a fenti 279. pontot).

293 E tekintetben a tények jogi minősítését illetően meg kell állapítani, hogy az, hogy a közigazgatási eljárás végső szakaszában a felperes nem vitatta ezt a pontot, nem akadályozza e kifogás megfogalmazásában a peres eljárás során. Ez a jogalap tehát elfogadható.

A határozat (713)–(717) preambulumbekezdésében kifejtett általános megfontolásokról

294 Fontos megjegyezni, hogy mivel a határozatban a Bizottság több különálló jogsértést állapított meg, és ezeket külön bírságokkal büntette, a bírságkiszabási iránymutatás 2. pontjának harmadik francia bekezdésében említett súlyosító körülmény alkalmazásához e jogsértések mindegyike esetében be kellett bizonyítania – az egyes vállalkozások különleges cselekményeinek megnevezésével és bizonyításával –, hogy a különböző kartellek résztvevői közül az egyik vagy a másik irányító vagy felbujtó szerepet töltött be.

295 E tekintetben meg kell állapítani, hogy a határozat (713)–(717) preambulumbekezdésében szereplő megfontolások önmagukban nem elegendőek a Bizottságra háruló bizonyítási tehernek való megfelelésnek.

296 Ami azt a (713)–(716) preambulumbekezdésben hivatkozott tényt illeti, hogy a Roche és a BASF „különálló, de egymással szoros kapcsolatban álló termékpiacokon vitaminok széles skáláját" gyártotta, az egyáltalán nem bizonyítja, hogy ezek a vállalkozások ténylegesen irányító vagy felbujtó szerepet játszottak a jogsértésekben. A Bizottság egyébként sem az említett preambulumbekezdésekben, sem az Elsőfokú Bíróság előtt nem magyarázta el a vitamin-termékskála nagysága és a jogsértésekben ténylegesen játszott szerep közti viszonyt. A valóságban ugyanezekből a preambulumbekezdésekből világosan kiderül, hogy a Bizottság szerint a Roche és a BASF vitamintermékeinek széles skálája ez utóbbiakat olyan előnyökhöz juttatta – mint például az ügyfelekkel szembeni erősebb pozíció, rugalmasság az árak strukturálásában, promóciók és engedmények, méret- és skálagazdaságosság az értékesítési és forgalmazási tevékenységekben, az ellátás megtagadásával való fenyegetés nagyobb valószínűsége –, amelyek növelik „a versenyellenes megállapodások végrehajtására és fenntartására való összképességüket".

297 Az irányító és felbujtó szereppel foglalkozó részben a Bizottság ezekben a preambulumbekezdésekben olyan körülményekre hivatkozik, amelyek nem alkalmasak annak jelzésére, hogy a Roche és a BASF ténylegesen milyen szerepet játszott a jogsértésekben, amelyekről azonban nem kizárt, hogy a jogsértésnek a bírságkiszabási iránymutatás 1.A. pontja szerinti súlyossága tekintetében értékelési tényezők lehetnek, a többi piaci szereplő megkárosítására való tényleges gazdasági lehetőség vagy az egyéni jogsértő magatartás „súlyának" mutatóiként.

298 Ellenben abból, hogy a Roche és a BASF vitaminok széles skáláját gyártotta, vagy a részükre ebből származó előnyök alapján nem vélelmezhető az, hogy ezek a vállalkozások ténylegesen irányító vagy felbujtó szerepet játszottak a jelen ügy jogsértéseiben.

299 Ezért annak a kérdésnek a megválaszolása céljából, hogy a felperes irányító vagy felbujtó szerepet játszott-e a határozatban neki felrótt különböző jogsértésekben, e körülmény vagy az ilyen előnyök figyelembevétele legfeljebb csak azoknak a sajátos magatartásoknak a megvilágítására szolgálhat, amelyeket a Bizottság a kartell

irányítója vagy felbujtója szerep bizonyítékaként a felperessel szemben kifogásolt. Az ilyen tényezőket ugyanis az ügy kontextusa alapján, különösen a vállalkozások piaci pozíciója és a rendelkezésükre álló erőforrások alapján kell értékelni (lásd ebben az értelemben a fenti 269. pontban hivatkozott Archer Daniels Midland és Archer Daniels Midland Ingredients kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 241. pontját).

300 Nincs ez másképp a Bizottság által a határozat (717) preambulumbekezdésében kifejtett rendkívül általános megfontolásokat illetően sem. Ugyanis a Roche és a BASF által alkotott „közös front" és az a céljuk, hogy „a Közösségen és az EGT-n belül a főbb vitaminok szinte teljes skálájánál minden tényleges versenyt megszüntessenek maguk között", olyan tényezők, amelyek felfedhetik e vállalkozások motivációját a titkolt cselekményekben, viszont önmagukban nem jelzik, hogy e vállalkozásoknak különleges és konkrét felelősségük volt a szóban forgó kartellek létrehozásában és működésében. Másfelől a verseny kölcsönös megszüntetésére irányuló célkitűzés minden olyan vállalkozást jellemez, amely valamely jogellenes kartellben részt vesz, és az, hogy ez a célkitűzés a BASF és a Roche teljes vitaminválasztékára kiterjedt, csak e termékskála méretét tükrözi, és nincs különös jelentősége, legalábbis részletesebb információk hiányában.

301 Egyébként meg kell állapítani, hogy az Elsőfokú Bíróság előtt az alperes a szóban forgó súlyosító körülmény alkalmazásával kapcsolatos védelme legnagyobb részét olyan pontos ténybeli körülményekre alapozza, amelyek véleménye szerint képesek felfedni a BASF-nek a különböző jogsértésekben betöltött irányító és/vagy felbujtó szerepét.

Az alperes által a felperesnek az egyes jogsértésekben betöltött irányító és/vagy felbujtó szerepe bizonyítékaként felhozott ténybeli körülményekről

302 Meg kell jegyezni, hogy a határozatban a Bizottság nem elemezte részletesen, hogy a felperes milyen szerepet játszott abban a nyolc jogsértésben, amelyért büntetést

kapott, hanem – amint arra a fenti 285. és 286. pontban rámutattunk – általános megfontolásokra ([713]–[717] preambulumbekezdés) és a határozat azon preambulumbekezdéseire vonatkozó utalásra támaszkodott (a [712] preambulumbekezdés lábjegyzete), amelyek egyes ténybeli körülményeket ismertetnek az egyes jogsértések tényállásainak leírásával összefüggésben.

303 Mindazonáltal az alperes a beadványaiban olyan további, többségükben a határozatban is említett ténybeli körülményekre is hivatkozott, legalábbis a jelen ügy bizonyos jogsértései esetében, amelyek véleménye szerint hozzájárulnak a felperes által betöltött irányító vagy felbujtó szerep bizonyításához. Mivel azonban ezeket a körülményeket még közvetetten, utalás formájában sem említik meg a határozat szóban forgó súlyosító körülményre vonatkozó részében, az Elsőfokú Bíróság ezeket csak abban az esetben veszi figyelembe, ha a határozat ezen részének jogszerűségét érintő hibát kellene megállapítania, és következésképpen gyakorolnia kellene az EK 229. cikk és a 17. rendelet 17. cikke szerinti korlátlan felülvizsgálati jogkörét.

2. *A felperes által a különböző jogsértésekben játszott szerep vizsgálata*

a) Az A– és E–vitaminnal kapcsolatos jogsértések

A felek érvei

304 A felperes emlékeztet arra, hogy a határozat a (712) preambulumbekezdésének lábjegyzetében két különálló körülményt említ azon következtetés alátámasztására, amely szerint a BASF a Roche-sal együtt irányító volt az A– és E–vitaminnal kapcsolatos jogsértéseket illetően.

305 A határozat (183) preambulumbekezdésében hivatkozott első körülmény, azaz hogy a Roche néhányszor megkérte a BASF-et, hogy elsőként jelentsen be áremelést, nem hasonlítható össze azzal a számos cselekménnyel, amelyeket a Roche hajtott végre a kartell tervezésében, megszervezésében és bevezetésében, és legfeljebb annak előfordulását sugallhatja, hogy a Roche kérésére a BASF jelzett néhány áremelést annak leplezésére, hogy ezeket a Roche idézte elő. A felperes megjegyzi, hogy a Bizottság a határozat (569) preambulumbekezdésében megfogalmazott általános következtetése az volt, hogy a BASF a Roche utasításait követte. Márpedig a BASF ilyen viselkedése nem egyeztethető össze az irányító szereppel.

306 A határozat (160) preambulumbekezdésében hivatkozott második körülmény, tudniillik az, hogy a BASF részt vett a megállapodások alapmechanizmusával kapcsolatos megbeszélésen, az Aventisre is igaz, miközben ez utóbbit mentesítették, mert nem volt irányító. A felperes szerint ebből kifolyólag az említett körülmény nem hozható fel azon következtetés alátámasztására, amely szerint a BASF irányító volt. A BASF szerepe a valóságban lényegében ugyanaz volt, mint az Aventisé.

307 Ennek megfelelően a felperes véleménye szerint a Bizottságnak arra a következtetésre kellett volna jutnia – amint azt jogosan tette az Aventis esetében –, hogy a BASF résztvevő, de nem irányító volt az A– és E–vitaminnal kapcsolatos jogsértéseket illetően.

308 Az alperes azzal védekezik, hogy a BASF-nek az A– és E–vitaminnal kapcsolatos kartellekben játszott felbujtó és irányító szerepét a határozatban szereplő több tényező bizonyítja, nemcsak azok, amelyekre a felperes hivatkozik. E tekintetben nevezetesen megemlíti, hogy a felperes feladata volt a termékmarketinggel kapcsolatban regionális szinten szervezett értekezleteken rendszeresen részt vevő személyek kijelölése ([177] preambulumbekezdés). Hangsúlyozza, hogy azt, hogy a

BASF és a Roche – a köztük kialakult első kapcsolatok és a részvételükkel megtartott 1989. június 7-i első értekezlet miatt –, voltak e kartellek felbujtói, az Aventis és a Takeda közigazgatási eljárás során tett nyilatkozatai is megerősítik.

309 Az alperes visszautasítja a felperes arra vonatkozó állítását, hogy az Aventisnek és a felperesnek a szóban forgó kartellekben játszott szerepe összehasonlítható. Különösen azt hangsúlyozza, hogy a BASF és a Roche együtt vették fel a kapcsolatot az Aventisszel, és hogy a BASF, nem pedig az Aventis volt az, amely egy nagyobb, jóllehet eseti áremelést bejelentett.

310 Válaszában a felperes azokra a közigazgatási eljárás során a Roche és az Aventis által az A– és E–vitaminra vonatkozó megállapodásokról készített beszámolókra hivatkozik, amelyekből kiderült, hogy ezeket a megállapodásokat a Roche gondolta ki és szervezte meg, és hogy a BASF és az Aventis szerepe egyenértékű és másodlagos volt. Különösen azt hangsúlyozza, hogy a Roche beszámolójából kitűnően a Roche szervezett meg egyes előkészítő értekezleteket a megállapodások keretének megvitatására, amelyek közül az elsőre az Aventisszel 1989. április 24-én Bázelben került sor, és azt csak később követte a Roche és a BASF közti megbeszélés 1989. június 7-én, szintén Bázelben. Egyébiránt a Takeda nyilatkozatai egyáltalán nem erősítik meg az alperes állításait annyiban, hogy semmit nem árulnak el az értekezletek időbeli sorrendjéről és azok résztvevőiről, akik között a Takeda egyébként nem szerepelt, mivel nem gyártott A– és E–vitamint. Mindenesetre a felperes azzal érvel, hogy a Bizottságnak bizonyítania kell az irányító szerepet, nem pedig kizárólag az értekezletek időrendje alapján csak megerősítenie azt.

311 Ami a termékmarketinggel kapcsolatban regionális szinten szervezett értekezletek résztvevőinek kijelölésére irányuló állítólagos feladatot illeti, a felperes megjegyzi, hogy a határozat megfelelő preambulumbekezdése, a (178) preambulumbekezdés csak azt jelzi, hogy vizsgálata során a Bizottsággal együttműködve a BASF egy, az ezen értekezletek résztvevőinek nevét tartalmazó listát adott át a Bizottságnak, ezért ebből komolyan nem vonható le az a következtetés, hogy a BASF felelős volt ezen értekezletek megszervezéséért.

312 Ami az áremelések bejelentéseit illeti, a felperes hangsúlyozza, hogy a Roche beszámolójának egyértelmű állítása szerint a résztvevők megállapodtak egymással arról, hogy az egyiküknek kell elsőként bejelentenie az áremelést, és a többiek azt követik. Egyébiránt az alperes azon állítása, miszerint csak a BASF és a Roche tettek ilyen bejelentéseket, téves, mivel az Aventis nyilatkozataiból kiderül, hogy ez utóbbi volt az első, amely 1997. január 1-jén áremelést jelentett be.

313 Viszonválaszában az alperes azt állítja, hogy a Roche-nak a felperes által hivatkozott beszámolója szerint is, ez utóbbi nem tekinthető az események pontos és tárgyilagos leírásának. Mindenesetre ez a beszámoló egyáltalán nem jelzi, hogy a Roche volt az egyetlen, amely lépéseket tett a gyártók összehívására, vagy hogy a BASF és az Aventis szerepe egyenértékű és másodlagos volt. Ami az Aventis beszámolóját illeti, a felperes arra csak bizonyos és pontatlan utalásokat tesz, mivel ebből a szövegből különösen az derül ki, hogy az Aventis-szel ellentétben a BASF többször jelentett be áremelést.

314 A Roche és BASF 1989. április 24-i találkozójának nincs jelentősége annak meghatározása szempontjából, hogy ki volt a kartellek irányítója, mivel az a határozatban a jogsértés kezdeteként meghatározott időpont (1989. szeptember) előtt történt.

Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

315 Emlékeztetni szükséges arra, hogy a határozat szerint az A– és E–vitaminra vonatkozó kartellekben részt vett a három európai gyártó, a Roche, a BASF és az Aventis, valamint csak az E–vitamint illetően a japán gyártó, az Eisai Co. Ltd A három európai gyártó esetében a két jogsértés 1989 szeptemberében kezdődött, míg az Eisai csak 1991 januárjában csatlakozott az E–vitaminra vonatkozó kartellhez (a határozat [701]–[703] preambulumbekezdése).

316 Amint azt az alperes a beadványaiban többször megjegyezte, és amint az a bírságkiszabási iránymutatás 2. pontja harmadik francia bekezdésének megfogalmazásából is következik, a jelen ügy jogsértéseiben a felperes által játszott szerep vizsgálata során különbséget kell tenni a jogsértés irányítójának és felbujtójának fogalma között, és két külön elemzést kell végezni annak igazolására, hogy a felperes ezek közül az egyik vagy a másik szerepet játszotta. Ugyanis míg a felbujtó szerep a kartell létrehozásának vagy bővítésének pillanatával függ össze, addig az irányító szerep a kartell működéséhez kapcsolódik.

317 Beadványaiban az alperes azt állítja, hogy a határozatban bebizonyította, hogy a felperes felbujtó és irányító szerepet egyaránt játszott a szóban forgó két kartellben.

318 A (712) preambulumbekezdés lábjegyzete ugyanis különösen a határozat (160) és (183) preambulumbekezdésére utal, amelyek külön-külön e kartellek eredetére, illetve működésére vonatkoznak. Ez alapján meg kell állapítani, hogy az A– és E–vitaminnal kapcsolatos jogsértésekért a felperesre kiszabott bírságok alapösszegének 35%-os emelése az ezekben a jogsértésekben játszott felbujtó és irányító szerepének megállapításán alapul.

– Felbujtó szerep

319 Az alperes véleménye szerint az A– és E–vitaminnal kapcsolatos jogsértésekben a felperes és a Roche által játszott felbujtó szerep a határozatnak a felperes által nem kifogásolt és a két kartell eredetét leíró (160) preambulumbekezdéséből tűnik ki, amelyet az Aventis és a Takeda által a közigazgatási eljárás során tett nyilatkozatok is megerősítenek. Különösen azt állapították meg, hogy az első kapcsolatfelvételre a Roche és a BASF között került sor, míg az Aventisszel való kapcsolatfelvétel csak később történt a Roche és a BASF közös kezdeményezésére.

320 Jóllehet a (160) preambulumbekezdés szerepel a határozat (712) preambulumbekezdésének lábjegyzetében felsorolt preambulumbekezdések között, ezért az abban ismertetett körülmények tekinthetők úgy, hogy megalapozzák a Bizottságnak a BASF az A– és E–vitaminnal kapcsolatos kartellekben játszott felbujtó szerepét megállapító értékelését, azonban meg kell állapítani, hogy ez az értékelés nem állja meg a helyét. Ha az említett körülményeket ugyanis az Aventisnek és a Takedának az alperes által hivatkozott nyilatkozataira, illetve a Roche-nak a felperes által hivatkozott nyilatkozataira tekintettel értékeljük, azok nem bizonyítják, hogy a BASF ilyen szerepet játszott a fent említett kartellekben.

321 Megjegyzendő, hogy ahhoz, hogy valamely vállalkozást egy kartell felbujtójának lehessen minősíteni, annak más vállalkozásokat kell rávennie vagy ösztönöznie arra, hogy kartellt alakítsanak, vagy ahhoz csatlakozzanak. Nem elegendő csupán az, hogy a kartell alapító tagjai között szerepelt. Így például valamely olyan kartellben, amelyet mindössze két vállalkozás alapított, e vállalkozásokat nem indokolt automatikusan felbujtójának minősíteni. Ezt a minősítést arra a vállalkozásra kell fenntartani, amelyik adott esetben a kezdeményezést megtette, például azzal, hogy a másiknak az összejátszás lehetőségét javasolta, vagy azzal, hogy megkísérelte meggyőzni arról, hogy ekképpen járjon el.

322 Márpedig a határozat (160) preambulumbekezdése három, 1989-ben tartott találkozóról tesz említést: az első találkozóra június 7-én, Bázelben került sor a Roche és a BASF között, a másodikra a nyár folyamán, Zürichben került sor az Aventis részvételével, a harmadikra pedig szeptemberben került sor a Roche, a BASF és az Aventis között. A határozat szerint (lásd nevezetesen a [162] preambulumbekezdést), ez utóbbi találkozó – amelyet szintén Zürichben tartottak meg – volt az, amelyen a két kartellt megalapították.

323 Tehát a döntő körülményt, amelyre a határozat az A– és E–vitaminra vonatkozó kartellekben a BASF által játszott felbujtó szerep megállapítását alapította az a tény jelenti, hogy e kartellek első előkészítő értekezlete kizárólag a Roche és a BASF között történt.

324 Az Aventis 1999. május 19-i nyilatkozatának a felperes által hivatkozott 3.1 és 3.2 pontja utal arra, hogy a Roche és a BASF képviselői az 1980-as évek elején vették fel a kapcsolatot az Aventis képviselőjével azzal a céllal, hogy a vitaminágazat tevékenységeiről tárgyaljanak, hogy e három vállalkozás között az 1980-as évek folyamán fennmaradtak a kapcsolatok, anélkül azonban, hogy ebből a piac befolyásolására irányuló megállapodások születtek volna, és hogy 1989. vége felé, amikor piaci pozíciója megerősödött, az Aventist megbeszélésre hívták meg a BASF-fel és a Roche-sal, hogy megvitassák a piac méretét, amely megbeszélésen a versenyellenes megállapodásokat létrehozták. Ezek az információk nem azt sugallják, hogy az A– és E–vitaminra vonatkozó kartellek alapítását 1989 szeptemberében a felperes kezdeményezte.

325 Az igaz, hogy e nyilatkozat 2.5 pontja – amelyre az alperes egyébiránt nem hivatkozik a beadványaiban – jelzi, hogy „az [Aventist] 1989. vége felé kereste meg a Roche és a BASF azzal, hogy vegyen részt a [versenyellenes] tevékenységekben".

326 Mindazonáltal a Roche, az E–vitaminra vonatkozó kartellről szóló beszámolójában, amely a Bizottság információkérésére adott, és amely 1999. július 16-i válaszának 5. mellékletét képezi (a továbbiakban: a Roche 1999. július 16-i válasza), magára vállalta annak felelősségét, hogy egyedül kezdeményezte azt, hogy e három vállalkozás képviselői találkozzanak egy olyan kartell alapítása érdekében, amelybe a japán gyártót, az Eisait a második lépcsőben vonják be (az említett 5. melléklet 2. oldalának 1. pontja).

327 Ezenfelül ugyanebben a beszámolóban a Roche két kétoldalú előkészítő értekezletről tett említést, amelyeket 1989-ben Bázelben (a Roche székhelye) tartottak meg az egyes vállalkozások vitaminágazatának legmagasabb vezetői szintjén: a Roche és a BASF 1989. június 7-i értekezletéről, amelyet a határozat (160) preambulumbekezdése is említ, és egy korábban, 1989. április 24-én tartott értekezletről a Roche és az Aventis között (az említett melléklet 3. oldala).

328 A Roche-nak az A–vitaminra vonatkozó kartellről szóló beszámolójából, amely a Roche 1999. július 16-i válaszának 1. mellékletében szerepel (lásd 2–4. oldal) kitűnik, hogy e két értekezlet tárgya szintén az A–vitamin volt.

329 A Takeda kifogásközlésre adott 2000. október 5-i válaszának 32. és 33. pontja, amelyekre az alperes szintén hivatkozik, nem tartalmaznak olyan információkat, amelyek alátámaszthatnák ez utóbbi álláspontját. Azokból ugyanis csak az derül ki, hogy a vitaminokkal kapcsolatos első versenyellenes megállapodások a Roche, a BASF és az Aventis között az A– és E–vitaminra vonatkozóan 1989-ben létrejött megállapodások voltak. Márpedig ez a körülmény, amely ugyanúgy az Aventist is érinti – akit azonban a Bizottság a határozatban nem minősített felbujtónak – egyáltalán nem teszi lehetővé annak megítélését, hogy a BASF felbujtó szerepet játszott-e ezekben a megállapodásokban. A Takeda egyébként e tekintetben nehezen adhatott megbízható információkat azért, mert mivel nem gyártott A– és E–vitamint, nem volt részese az ezen vitaminokra vonatkozó megállapodásoknak. Ezzel szemben a Takeda e válaszának 30. pontjában általánosságban kijelenti, hogy „egyértelműen a Roche [...] volt a gyártók közti együttműködés felbujtója".

330 Ennek megfelelően úgy tűnik, hogy a Roche 1999. július 16-i válaszában szereplő, az értekezletekről szóló beszámolója, és különösen a Roche és az Aventis közötti 1989. április 24-i kétoldalú értekezlet megcáfolja az alperes azon állítását – amely az Aventis 1999. május 19-i nyilatkozatát tűnik megerősíteni –, hogy a BASF és a Roche együtt kezdeményezték az Aventis megkeresését.

331 Ami ezt az értekezletet illeti, az alperes elsőként azt kifogásolja, hogy a Roche beszámolója nem tekinthető az események pontos és tárgyilagos leírásának, mivel az 1999. július 16-i válaszában a Roche maga is jelezte, hogy „[a megadott] információk nem minden részletre kiterjedően teljesek, hanem a lehető legjobban tükrözik a Roche érintett vezetőinek személyes emlékeit". Másodsorban az alperes hangsúlyozza, hogy az említett értekezlet nem megfelelő annak meghatározására, hogy ki volt a kartellek irányítója, mivel az a határozatban a jogsértés kezdeteként meghatározott időpont (1989. szeptember) előtt történt.

332 Az alperes ezen kifogásai nem fogadhatók el.

333 Ami az első kifogást illeti, meg kell állapítani, hogy a Roche pontosan megadta az említett kétoldalú értekezlet időpontját (1989. április 24.), helyszínét (Bázel) és résztvevőinek nevét, és hogy a Bizottság a határozatban nem élt fenntartással a Roche által közölt információkkal kapcsolatban, hanem ellenkezőleg, elismerte az A– és E–vitaminnal kapcsolatos jogsértésekre vonatkozóan a Roche által átadott elemek „nagyon lényeges" jellegét ([743] preambulumbekezdés), és az engedékenységi közlemény D. szakasza (2) bekezdésének első francia bekezdése alapján 50%-os csökkentést adott a Roche-nak, különösen ezeknél a jogsértéseknél. Ráadásul az Aventisszel ellentétben, amelynek érdekében állhatott, hogy kisebbítse a kartellek alapításában játszott szerepét azzal, hogy a hangsúlyt e tekintetben a Roche és a BASF szerepére helyezi, a Roche-nak nem fűződött különleges érdeke ahhoz, hogy ugyanezt a felelősséget kizárólag magának tulajdonítsa.

334 A második kifogás – amellyel általános megközelítésének ellentmondva az alperes összekeveri az irányító és a felbujtó fogalmát – nem megalapozott, mivel a felperes a Roche és az Aventis közötti 1989. április 24-i értekezletre hivatkozik annak bizonyítására, hogy nem volt felbujtó szerepe. Egyébként, még ha ez a kifogás megalapozottnak bizonyulna is, az alperesnek a Roche és a BASF 1989. június 7-i – a határozat (160) preambulumbekezdésében említett – értekezletére való hivatkozására is vonatkozna, amelyre szintén a jogsértés kezdete előtt került sor.

335 Ebből következik, hogy az alperes által szolgáltatott bizonyítékokból nem vonható le az a következtetés, hogy a felperes felbujtó szerepet játszott – különösen tekintettel az Aventis tevékenységéhez viszonyítva – az A– és E–vitaminra vonatkozó kartellek létrehozásában.

336 Ami az E–vitaminra vonatkozó kartellben a japán gyártó, az Eisai közreműködését illeti, az alperes beadványai nem tartalmaznak fejtegetéseket a felperes ezzel kapcsolatos esetleges szerepéről. A (712) preambulumbekezdés lábjegyzete a határozat egyetlen olyan preambulumbekezdését sem idézi, amely az Eisai közreműködését írja le ([212]–[220] preambulumbekezdés). Egyébiránt a (212) és (234) preambulumbekezdésből kiderül, hogy egyedül a Roche járt közben az Eisainél annak érdekében, hogy ez utóbbi esetlegesen csatlakozzon az említett kartellhez.

337 Ilyen körülmények között meg kell állapítani, hogy a határozatban foglalt értékelés, amely szerint a felperes felbujtó szerepet játszott az A– és E–vitaminnal kapcsolatos jogsértésekben, nem kellően megalapozott.

338 Mivel a határozat ezen a ponton jogsértő és mivel a Bizottság a bírságkiszabási iránymutatás 2. pontjának harmadik francia bekezdésében meghatározott súlyosító körülmény címén kiszabott bírság alapösszegének egyedülálló 35%-os emelését rótta a felperesre, az Elsőfokú Bíróságnak az említett bírságemelés megerősítése, megsemmisítése vagy módosítása céljából gyakorolnia kell korlátlan felülvizsgálati jogkörét a felperes által a szóban forgó jogsértésekben játszott szerep értékelésére. Mivel a határozat (160) preambulumbekezdésében ismertetett körülményekhez képest az Elsőfokú Bíróság előtt az alperes semmilyen utólagos bizonyítékot nem szolgáltatott a felperesnek a két szóban forgó jogsértésben játszott felbujtó szerepe bizonyítására, az Elsőfokú Bíróság a felperes által az ugyanezekben a jogsértésekben játszott állítólagos irányító szerepre összpontosítja a figyelmét.

– Irányító szerep

339 Azon értékelésének alátámasztására, amely szerint a felperes irányító szerepet játszott az A– és E–vitaminnal kapcsolatos kartellekben, az alperes kétféle, a határozatban említett cselekményre hivatkozik, amelyet a felperes a jogsértő megállapodások végrehajtása keretében tett.

340 Az alperes elsősorban a BASF-re háruló azon feladatot említi, hogy kijelölje azokat a személyeket, akik rendszerint részt vettek a termékmarketinggel kapcsolatban regionális szinten szervezett értekezleteken, amely feladat a határozat (177) preambulumbekezdéséből tűnik ki.

341 Másodsorban az alperes a felperes által nyilvánosságra hozott áremeléseket említi, és e tekintetben a határozat (183) és (224) preambulumbekezdésére hivatkozik.

342 Ami a bizonyos értekezletek résztvevőinek kijelölésére irányuló állítólagos feladatot illeti, a határozat vonatkozó preambulumbekezdése – azaz a (178) preambulumbekezdés, mivel az alperes által hivatkozott (177) preambulumbekezdés nyilvánvalóan elírás eredménye – jelzi, hogy a „BASF nevezte ki azokat a személyeket, akik a vizsgált időszakban rendszerint részt vettek az értekezleteken".

343 A beadványaiban az alperes tévesen értelmezte ezt a preambulumbekezdést. Amint azt a felperes hangsúlyozza, és amint az az Elsőfokú Bíróság által elrendelt pervezető intézkedések végrehajtása keretében az alperes által benyújtott akta irataiból kiderül, a határozat (178) preambulumbekezdése csak jelzi, hogy a Bizottság vizsgálatában való együttműködésével összefüggésben a felperes név szerint azonosította azokat a személyeket, akik a saját vállalkozásuk nevében részt vettek az értekezleteken. Az alperes, akit az Elsőfokú Bíróság felszólított arra, hogy szolgáltasson bizonyítékot arról, hogy a szóban forgó kartellek keretében a felperes feladata volt, hogy kijelölje azokat a személyeket, akik részt vettek a termékmarketinggel kapcsolatban regionális szinten szervezett értekezleteken, nem tudott ilyen bizonyítékot bemutatni.

344 Ami a felperes által bejelentett áremeléseket illeti, az alperes többek között a határozat (183) preambulumbekezdésére támaszkodik, amelyre egyébként utal a (712) preambulumbekezdés lábjegyzete, és amely a következőképpen hangzik:

„Ha áremelésről született döntés, azt általában a Roche jelentette be elsőként (jóllehet nyilvánvalóan néhányszor megkérte a BASF-et arra, hogy az emelést ő jelentse be elsőként)."

345 A felperes nem vitatja, hogy a Roche kérésére néhányszor ő jelentette be elsőként az A– és E–vitaminra vonatkozó kartellek keretében megbeszélt áremeléseket. Hangsúlyozza, hogy ebből a körülményből azonban nem lehet arra következtetni, hogy irányító szerepet játszott ezekben a kartellekben.

346 A felperes ezen álláspontja nem fogadható el.

347 A határozat (201) preambulumbekezdéséből kétségkívül kitűnik, hogy „a »vitamin« marketingigazgatók voltak azok, akik a rendszeres értekezleteiken eldöntötték, hogy emelik-e az árakat, vagy sem, és ha igen, mikor és mennyivel". A Roche 1999. július 16-i válaszának 5. mellékletében foglalt és a felperes által hivatkozott állítások alapján a (203) preambulumbekezdés hasonlóképpen jelzi, hogy „a felek rendszerint megállapodtak abban, hogy az egyik gyártó »jelenti be«" elsőként az emelést vagy valamely szakfolyóiratban, vagy a főbb ügyfeleknek szóló közvetlen közleményben", és hogy „amint a kartell valamelyik tagja bejelentette az emelést, a többiek általában követték".

348 Az a tény azonban, hogy az áremeléseket, beleértve azok nagyságát, időpontját és a végrehajtásuk mechanizmusát, közös megegyezéssel döntötték el a kartell tagjai

közti megbeszéléseken, nem változtat semmit azon a különleges felelősségen, amit valamely vállalkozás akkor vállalt, amikor úgy döntött, hogy ténylegesen elsőként fogja bevezetni a megbeszélt emelést. Az ilyen kezdeményezéssel – anélkül, hogy a kartell értekezletén meghatározott áremelési megállapodásban ezzel név szerint és kifejezetten megbízták volna –, a vállalkozás önkéntesen nagy lökést adott e megállapodás végrehajtásának azzal, hogy az már nem csupán papíron létezett, hanem ténylegesen kifejtette hatását a piacra.

349 A felperes, akiről nem vitatott, hogy nemegyszer tett ilyen kezdeményezést, nem kerülheti el a felelősséget arra hivatkozva, hogy azt az Aventis is legalább egyszer megtette.

350 Ugyanis annak ténynek a bizonyítékát – amelyre a felperes támaszkodik –, hogy az Aventis egyszer elsőként jelentett be egy, a kartell keretében eldöntött áremelést, magának az Aventisnek az 1999. május 19-i nyilatkozata (3.4 pontja) jelenti, amelyben e vállalkozás jelzi, hogy „egyetlenegyszer" tett ilyen kezdeményezést, ami a szóban forgó jogsértésekhez hasonló kilenc és fél év időtartamú jogsértések esetében kétségkívül nem tekinthető elegendőnek ahhoz, hogy az Aventist irányítónak minősítsék.

351 Ezenfelül, ami az E–vitaminra vonatkozó kartellt illeti, a határozatban ismertetett ténybeli körülményekből kiderül, hogy a felperes szerepe nem hasonlítható az Aventis szerepéhez. E tekintetben egyrészről meg kell jegyezni, hogy az Aventis termelőüzemének egy 1990 decemberében bekövetkezett tűzvész miatti üzemen kívül helyezését követően a Roche-hoz hasonlóan a felperes látta el az Aventist E–vitaminnal az üzem újbóli üzembe helyezéséig (lásd a [216] és [220] preambulumbekezdést); másrészről azt, hogy 1997-ben a felperes, akárcsak a Roche, takarmányozásra szánt E–vitamin-kompenzációs beszerzéseket eszközölt az Aventisnál, hogy az emberi fogyasztásra szánt E–vitamin kereslet növekedése ellenére, amely ágazatban az Aventis nem volt jelen (lásd a [225] preambulumbekezdést), ez

utóbbi fenntarthassa az E–vitamin világpiacán részére megállapított 16%-os piaci részesedést. Ezek a – kifogásközlésben már ismertetett (53., 55. és 58. pont) és az alperes által az ellenkérelmében felidézett (81. pont) – körülmények, amelyeket a felperes nem vitat, jellemzik az Aventisnek a kartellen belüli, a Roche és a BASF támogatására utalt helyzetét, és felfedik ez utóbbiaknak a jogellenes megállapodások stabilitásának és sikerének biztosítására irányuló szándékát.

352 Ami a határozat (224) preambulumbekezdésében hivatkozott körülményt illeti, tudniillik azt, hogy a felperes 1994. február 14-én a szaksajtóban bejelentette az A– és E–vitaminok árainak 5%-os emelését, semmit nem tesz hozzá ahhoz, ami a (183) preambulumbekezdésből derül ki, mivel még ha feltételezzük is, hogy ez a bejelentés megelőzte a kartell többi tagjának hasonló bejelentéseit – amit az alperes nem is állít és nem is állapít meg –, az legfeljebb csak konkrét példát adhat a felperesnek az utóbbi preambulumbekezdésben hivatkozott magatartására.

353 A fentiekre tekintettel meg kell állapítani, hogy a Bizottság nem követett el mérlegelési hibákat azzal, hogy a határozatban arra a következtetésre jutott, hogy a felperes irányító szerepet játszott az A– és E–vitaminnal kapcsolatos jogsértésekben.

– Végkövetkeztetés az A– és E–vitaminnal kapcsolatos jogsértések tekintetében alkalmazott súlyosító körülményről

354 Annak ellenére, hogy az általa felhozott bizonyítékok alapján a Bizottság nem juthatott jogosan arra a következtetésre, hogy a felperes felbujtó szerepet játszott az A– és E–vitaminnal kapcsolatos jogsértésekben, az Elsőfokú Bíróság korlátlan felülvizsgálati jogkörének gyakorlása keretében az akta a felek érveire tekintettel történő vizsgálata alapján mégis azt állapítja meg, hogy a bírságok alapösszegének a BASF-re alkalmazott 35%-os emelése e jogsértések esetében továbbra is teljes

mértékben indokolt, tekintettel arra, hogy a BASF a Roche-sal együtt irányító szerepet töltött be – noha ez utóbbinál kisebb mértékben – ezekben a jogsértésekben.

b) A B5–vitaminnal kapcsolatos jogsértés

A felek érvei

355 Ami a B5–vitaminnal kapcsolatos jogsértést illeti, a felperes megjegyzi, hogy egyrészről a határozat (296) preambulumbekezdése megerősíti, hogy a kartellt „a Roche szervezte, irányította és ellenőrizte", illetve másrészről elismeri, hogy a BASF nem kezdeményezte a jogellenes megállapodásokat. A felperes hangsúlyozza, hogy a Roche és a Daiichi Pharmaceutical Co. Ltd (a továbbiakban: Daiichi) egy 1990 decemberében tartott megbeszélésen a kartell létrehozásáról, valamint az árrögzítési és kvótaelosztási mechanizmusokról tárgyalt, és hogy a Roche a Daiichi kérésére vette fel a BASF-et (a határozat [298] preambulumbekezdése). A Roche igen aktív szerepet játszott a kartell szervezésében, irányításában és ellenőrzésében azzal, hogy annak alapvető struktúráját létrehozta, minden résztvevővel külön megbeszéléseket szervezett, az egyes résztvevők áraira és a mennyiségeire vonatkozó adatokat gyűjtött össze, és panaszt emelt, ha a felek nem tartották be a megállapodást. Ezzel szemben a határozat csak egy esetet említ, amikor a BASF bejelentette az árait, és semmilyen bizonyítékot nem szolgáltat arról, hogy a BASF irányító vagy aktív szerepet játszott a kartell irányításában.

356 A felperes úgy véli, hogy szerepe nem volt jelentősebb, sőt valószínűleg kisebb jelentőségű volt, mint a Daiichié, amelyet nem minősítettek irányítónak. E tekintetben hangsúlyozza, hogy a Daiichi pártfogolta az egyezség új tagokra történő kiterjesztését, és a Roche-t a BASF felvételére unszolta (a határozat [298] preambulumbekezdése). A Daiichi a Roche-sal együtt szervezte meg a B5–vitaminnal kapcsolatos összes csúcs- és operatív értekezletet, ami arra utal, hogy az irányítói felelősséget folyamatosan és aktívan megosztották a Roche-sal.

357 Az alperes úgy véli, hogy a határozatban bebizonyította, hogy a BASF – a Roche-énál ugyan kisebb jelentőségű – irányító szerepet játszott a B5–vitaminra vonatkozó kartellben. Megemlíti, hogy a határozat utal egy csúcsértekezletre, amelyre 1992 júniusában, a kartell három tagjának csúcsértekezletei előtt került sor a Roche és a BASF között ([314] preambulumbekezdés) pontosítja, hogy a kifogásközlés és a határozat ([319] preambulumbekezdés) arról számolnak be, hogy a Roche vagy a BASF rendszeresen jelezte a Daiichinak, hogy kettőjük közül valamelyik emelni fogja az árakat, tájékoztatták arról, hogy az emelésre mikor kerül sor, és felkérték, hogy csatlakozzon ehhez a kezdeményezéshez. A határozat azt is kiemeli, hogy a Roche és a BASF közös frontot alkottak a többi gyártóval szemben, mivel a határozat pontosítja, hogy mindig képesek voltak emelni az árakat, és ténylegesen meg is tették, még akkor is, ha a Daiichi ellenezte az emeléseket ([321]–[324] preambulumbekezdés).

358 Ezenfelül az alperes úgy véli, hogy a Daiichi szerepe a B5–vitaminra vonatkozó kartellben semmi esetre sem tekinthető irányító szerepnek.

359 Válaszában a felperes vitatja, hogy a Roche és a BASF 1992. júniusi értekezlete ez utóbbi irányító vagy felbujtó szerepét sejtetheti. Az, hogy a Roche és a BASF felváltva jelentették be az áramemeléseket, semmit nem jelez sem arról, hogy azokat ki javasolta, sem arról, hogy gyakoroltak-e nyomást azokra a tagokra, amelyek nem értettek egyet az emeléssel. Ez tehát irreleváns annak a kérdésnek a szempontjából, hogy ki irányította a kartellt.

360 Ami a Roche és a BASF állítólagosan a Daiichivel szemben alkotott, az áremelésekkel kapcsolatos közös frontját illeti, a felperes hangsúlyozza, hogy a kartellek egyik közös jellemzője az, hogy a tagjaik érdekei nem mindig azonosak. Az, hogy a Roche és a BASF árakkal kapcsolatos érdekei eltérhettek a Daiichi érdekeitől, semmit nem árul el a kartellirányító szerepéről. Ráadásul a három résztvevőnek az 1998 tavaszi áremelés-javaslat alkalmával tanúsított tényleges magatartása azt mutatja, hogy egyáltalán nem volt kartellirányító, mivel a résztvevők mindegyike a saját céljai elérése érdekében a saját politikáját folytatta olyannyira, hogy a piacon végül meg is

hiúsult az áremelés (a határozat [323]–[325] preambulumbekezdése). E tekintetben a felperes megjegyzi, hogy ellenkérelmében az alperes maga is elismeri (95. pont), hogy a kartellirányító szerep akkor áll fenn, ha a kartell működése azt mutatja, hogy valamely vállalkozás piaci magatartását ténylegesen más vállalkozások irányítják.

361 Viszonválaszában az alperes leszögezi, hogy a határozat soha nem állította, hogy a BASF kezdeményezte a B5–vitaminra vonatkozó kartellt. Hozzáteszi, hogy a piaci irányító szerep nem feltétlenül jár együtt azzal, hogy a vállalkozás a kartell felbujtójeként is eljárt. Következésképpen irrelevánsak a felperes azon érvei, amelyek annak megállapítására irányulnak, hogy a Roche és a Daiichi voltak a kartell felbujtói.

Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

362 Emlékeztetni kell arra, hogy a határozat szerint a Roche, a BASF és a japán gyártó, a Daiichi vett részt a B5–vitaminra vonatkozó kartellben.

363 Ezt követően meg kell állapítani, hogy a BASF-re vonatkozóan az alperes a beadványaiban kizárólag az ebben a jogsértésben játszott irányító szerepét hangsúlyozza, anélkül, hogy felbujtónak is minősítené.

364 E tekintetben, annak ellenére, hogy a határozat (712) preambulumbekezdése a Roche és a BASF irányító és felbujtó szerepét egyaránt említi, ezt azonban általánosságban és az összes jogsértésre vonatkoztatva teszi, míg e preambulumbekezdés lábjegyzete a B5–vitaminra vonatkozó kartellt illetően kizárólag a (319) és a (322) preambulumbekezdésre utal, melyek nem e kartell létrehozására vagy bővítésére vonatkoznak, hanem e vitamin azon áremeléseire, melyeket a kartell végrehajtása keretében valósítottak meg.

365 Tehát meg kell állapítani, hogy a B5–vitaminnal kapcsolatos jogsértésért a felperesre kiszabott bírság alapösszegének 35%-os emelése kizárólag a felperes állítólagos irányító szerepén alapul. Tehát az emelés jogszerűségének vizsgálata keretében az Elsőfokú Bíróságnak elemzését azokra a ténybeli körülményekre kell korlátoznia, amelyeket a határozatban a BASF irányító szerepének bizonyítékaként hoztak fel, és amelyek a B5–vitaminnak a kartell megvalósítása keretében végrehajtott áremeléseire vonatkoznak.

366 A határozat (319) preambulumbekezdése értelmében „a Daiichi szerint a Roche vagy a BASF rendszeresen jelezte neki, hogy kettőjük közül valamelyik emelni fogja az árakat, tájékoztatta arról, hogy az emelésre mikor kerül sor, és felkérte, hogy »csatlakozzon«", mivel „ezeket a bejelentéseket" „gyakran a szaksajtón keresztül tették meg".

367 A határozat (321) és (322) preambulumbekezdése megnevezi azokat a közös indítékokat, amelyek a Roche-t és a BASF-et a B5–vitamin árának emelésére ösztönözték: egyrészről az az érdek, hogy az előkeverékek downstream piacán szűkítsék a versenytársaik árréseit, hogy kiszorítsák őket erről a piacról, és másrészről annak elkerülése, hogy a monetáris ingadozások a régiók közti árkülönbségeket és – a forgalmazók általi továbbszállítás formájában – a kereskedelem áthelyeződését idézzék elő. Amint arra az alperes emlékeztet, a határozat (323)–(325) preambulumbekezdéséből az is kiderül, hogy a Roche és a BASF akkor is emelték az árakat, ha a Daiichi ellenezte az emeléseket.

368 A felperes nem vitatja az előző két pontban idézett preambulumbekezdésekben hivatkozott körülményeket.

369 A (319) preambulumbekezdést e tekintetben úgy értelmezi, hogy a Roche és a BASF felváltva jelentették be az áremeléseket, és kiemeli, hogy ez a körülmény egyáltalán nem jelzi, hogy ki javasolta ezeket az emeléseket.

370 Márpedig ebből a preambulumbekezdésből kiderül – csakúgy, mint egyébként a kifogásközlés 101. pontjának harmadik albekezdéséből és a Daiichi 1999. július 19-i nyilatkozatának vonatkozó kivonatából, melyet az alperes a pervezető intézkedések végrehajtása keretében az aktához csatolt –, hogy a felperes vagy a Roche nemcsak arra szorítkoztak, hogy elsőként jelentsék be az emeléseket, hanem ők döntöttek az ilyen emelések bevezetéséről, és azokról értesítették a Daiichit.

371 Az A– és E–vitaminnal kapcsolatos kartellekre vonatkozó megállapításokkal ellentétben (lásd a fenti 347. pontot), a határozat a B5–vitaminnal kapcsolatos kartellre vonatkozó tényállás leírásában nem jelzi, hogy ez utóbbi kartell résztvevői a rendszeres megbeszéléseik során közös megegyezéssel döntöttek az áremelésekről, azok mértékéről és a bevezetésük időpontjáról. A határozat (317) preambulumbekezdése „több összehangolt áremelést" említ, és a (319) preambulumbekezdés olyan mechanizmust ír le, melyet a Daiichi tárt fel a Bizottság előtt, amely szerint az áremeléseket a Roche vagy a BASF kezdeményezte és arról előre értesítették a Daiichi-t, miközben felkérték, hogy azokhoz igazodjon. Ennek megfelelően úgy tűnik, hogy az összehangolt emelések konkrét végrehajtása az emelés bevezetését, mértékét és idejét illetően valóban a Roche vagy a BASF egyéni kezdeményezésétől függött.

372 Mindenesetre, még ha feltételezzük is, hogy a felek nemcsak az árak egyeztetésének alapmechanizmusáról (egyéni kezdeményezés, előzetes közlés a többi gyártóval, ez utóbbiak összehangolása), hanem esetenként a konkrétan végrehajtandó áremelé-

sekről, azok mértékéről és a megvalósításuk idejéről is előre megegyeztek, ezek továbbra is ugyanúgy a Roche vagy a BASF spontán kezdeményezésétől függtek (lásd ebben az értelemben a fenti 348. pontban ismertetett preambulumbekezdéseket).

373 A Roche és a BASF közti felelősségmegosztás ezen a területen egyébként e vállalkozások egy irányba mutató érdekei – ahogyan ezeket a határozat (321) preambulumbekezdése és főként a (322) preambulumbekezdése ismerteti – és az általuk alkotott közös front – ahogyan az különösen a (324) és (325) preambulumbekezdésben említett áremelések alkalmával megmutatkozott – fényében válik érthetővé, amely tényezők a jelen ügy azon összefüggéseit jellemzik, amely tekintetében az irányító szerep bizonyítékait értékelni kell (lásd ebben az értelemben a fenti 269. pontban hivatkozott Archer Daniels Midland és Archer Daniels Midland Ingredients kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 241. pontját).

374 Ami a felperes által hivatkozott tényt illeti, miszerint a Roche-sal ellentétben a Daiichi nem igazodott a fent említett áremeléshez, és hogy az végül meghiúsult a piacon (a határozat [323]–[325] preambulumbekezdése), az semmivel sem kisebbíti azt a jókora felelősséget, amit a Roche-hoz hasonlóan a felperes a kartell résztvevőinek jogsértő magatartásra való ösztönzése terén vállalt azzal, hogy a határozat (319) preambulumbekezdésében leírt rendszer szerint kezdeményezte a B5–vitamin áremeléseit. Meg kell jegyezni, hogy a felperes állításával ellentétben az a tény, hogy valamely vállalkozás nyomást gyakorol a kartell többi tagjának magatartására, sőt előírja azt, nem szükséges feltétel ahhoz, hogy ezt a vállalkozást a kartell irányítójának lehessen minősíteni. Valójában elegendő, hogy a vállalkozás jelentős hajtóerőt képviselt a kartell számára, amire különösen abból lehet következtetni, hogy vállalta a kartell tagjai által betartandó viselkedés kidolgozását és ajánlását, miközben nem feltétlenül volt abban a helyzetben, hogy azt megkövetelje tőlük.

375 Tehát a (319) preambulumbekezdésben említett körülményből a Bizottság jogosan vonta le azt a következtetést a határozatban, hogy a felperesnek a Roche-hoz hasonlóan – noha annál kisebb mértékben – különleges felelőssége volt a B5–vitaminra vonatkozó kartell működésében.

376 Ez a felelősség nem vonható kétségbe azzal az indokkal, hogy a Daiichi a maga részéről a kartell felbujtójának szerepét tölthette be, vagy hogy a kartell néhány értekezletét megszervezte.

377 Következésképpen meg kell állapítani, hogy a felperes nem bizonyította be a Bizottság azon értékelésének téves jellegét, amely szerint a BASF a Roche-sal együtt irányító szerepet játszott a B5–vitaminnal kapcsolatos jogsértésben.

378 Ennek következtében ezt a jogalapot el kell utasítani, amennyiben ez ellen az értékelés ellen irányul, egyébiránt megjegyezve, hogy abban a felperes semmilyen külön kifogást nem emel az ezen a címen vele szemben alkalmazott bírságnövelési kulcs ellen.

c) A C–vitaminnal kapcsolatos jogsértés

A felek érvei

379 Ami a C–vitaminnal kapcsolatos jogsértést illeti, a felperes azt állítja, hogy a határozatban megnevezett bizonyítékok nem alapozzák meg azt, hogy a Roche-sal együtt ő volt a jogellenes megállapodások felbujtója, vagy hogy a Roche-sal együtt irányította ezeket a megállapodásokat. Összességében véve a határozat egyértelműen megállapítja, hogy a Roche egyedül irányította a C–vitaminra vonatkozó megállapodásokat. A határozatban a felperes ellen felhozott egyedüli bizonyíték az, hogy az ő helyiségeiben tartottak meg két értekezletet a kartell többi tagjával annak a kihívásnak a megvitatására, amelyet a kínai gyártók képviselnek, amely értekezletek során egyébiránt a Roche javasolt áremeléseket és volumencsökkentéseket, nem pedig a BASF. Ezenfelül a felperes azzal érvel, hogy a C–vitaminra vonatkozó jogellenes megállapodások kidolgozásában és az ezek megkötésére való felhívásban a Takeda legalább annyira – ha nem még jobban – részt vett, mint ő. Ugyanakkor a Takedát nem minősítették irányítónak.

380 Az alperes fenntartja azon értékelésének helyességét, amely szerint a felperes irányító szerepet töltött be a C–vitaminra vonatkozó kartellben, még a Takeda szerepéhez képest is. A felperes nem említi a határozat más fontos bekezdéseit, amelyek azt bizonyítják, hogy a Takedának egy, az európai gyártók, köztük a Roche és a BASF által alkotott erős egységgel kellett szembenéznie. E tekintetben az alperes többek között emlékeztet arra, hogy a (433) preambulumbekezdés értelmében a BASF volt az, amely az általa szervezett egyik értekezleten irányító szerepet kívánt betölteni az árra vonatkozó célkitűzések kikényszerítésére. E preambulumbekezdésből ugyanis kitűnik, hogy a Roche árjavaslatai ellenére a BASF 25, 26 és 27 német márkában (DEM) akarta rögzíteni az árakat 1993. második, harmadik és negyedik negyedévére, és világosan jelezte a kartell többi tagjának, hogy ezen árak alkalmazásával vezető kíván lenni ezen a piacon. Ezenfelül a (437) preambulumbekezdés arról tesz említést, hogy a BASF munkadokumentumokat készített javaslatainak az 1993. május 25-i értekezleten történő előadására. Az alperes szerint a felperes még azt is elismeri, hogy ő irányította a C–vitaminra vonatkozó kartellt, amikor keresetlevelének 149. pontjában azt jelzi, hogy „igaz, hogy a BASF-nek esetenként szerepe volt".

381 Ami a BASF és a Takeda állítólag azonos szerepét illeti, az alperes hangsúlyozza, hogy a kartellirányító minősítéshez nem elegendő a versenytársakkal kialakított kapcsolat (azaz a felbujtó szerep betöltése), ha a kartell működése azt mutatja, hogy a piaci magatartásokat ténylegesen más vállalkozások irányítják. Márpedig a Takeda esetében pontosan ez a helyzet. Az alperes ugyanis rámutat arra, hogy a BASF egyetértett a Roche árpolitikájával (a határozat [424] preambulumbekezdése), és hogy az európai gyártók ultimátumot adtak a Takedának, amely kénytelen volt elfogadni C–vitamin-értékesítéseinek csökkentését, máskülönben a többiek visszalépnek a megállapodástól ([442] preambulumbekezdés). Ezzel szemben egy, a Takeda által bejelentett áremelést a Roche és a BASF nem követett ([425] preambulumbekezdés), és a Takeda javaslatait az európai gyártók rendszeresen elutasították, vagy azokat nem hajtották végre (a határozat [446], [447] és [456] preambulumbekezdése). A Takeda nem tartotta be az ez utóbbiak által rögzített kvótákat, akik ezért kérdőre vonták. Ez utóbbiak egyébiránt megbeszéléseket tartottak maguk között, a Takeda távollétében.

Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

382 Emlékeztetni kell arra, hogy a határozat értelmében a három európai gyártó, a Roche, a BASF, a Merck KgaA és a japán gyártó, a Takeda vett részt a C–vitamin-kartellben.

383 Ezt követően meg kell állapítani, hogy a BASF-re vonatkozóan az alperes beadványaiban kizárólag az ebben a jogsértésben játszott irányító szerepére hivatkozik, anélkül, hogy egyúttal felbujtónak is minősítené.

384 Igaz, hogy a határozat (712) preambulumbekezdésének lábjegyzete a BASF különböző jogsértésekben játszott irányító és felbujtó szerepét alátámasztó preambulumbekezdések között említi a határozat (388) preambulumbekezdését, amely a fent említett kartell eredetére vonatkozik. Mindazonáltal meg kell állapítani, hogy a (388) bekezdésben a BASF-et meg sem említik, ami ellenben azt mutatja, hogy a kartell létrehozásának első előkészítő találkozói a Roche és a Takeda között jöttek létre. Tehát nyilvánvalóan elírásnak tudható be az, hogy a (712) preambulumbekezdés lábjegyzete a (388) preambulumbekezdésre utal.

385 Ebből következik, hogy a C–vitaminnal kapcsolatos jogsértésért a felperesre kiszabott bírság alapösszegének 35%-os emelése kizárólag a felperes állítólagos irányító szerepére alapított. Tehát az emelés jogszerűségének vizsgálata keretében az Elsőfokú Bíróságnak azokra a ténybeli körülményekre kell korlátoznia az elemzését, amelyeket a határozatban a BASF irányító szerepének bizonyítékaként hoztak fel, azaz a (432), (437) és (439) preambulumbekezdésben említett körülményekre, amelyek a kartell egyes találkozóinak megszervezésére és lebonyolításának módozataira vonatkoznak.

386 A határozat (432) preambulumbekezdése egy, a felperes saját székhelyén, Ludwigshafenben 1993 elején a Roche és a Merck részvételével megszervezett találkozóról számol be, melynek célja az volt, hogy megvitassák a kínai gyártók által gyakorolt versennyel kapcsolatos problémákat. A (439) preambulumbekezdés egy másik találkozóról is említést tesz, amelyre a felperes frankfurti irodájában került sor a kartell négy tagja között.

387 Meg kell jegyezni, hogy az, hogy a felperes így a kartell két találkozójának adott helyet, kevésbé tűnik jelentőségteljesnek, ha figyelembe vesszük, hogy a határozat számos kétoldalú találkozóra hivatkozik, amelyeket a Roche és a Takeda tartott Bázelben (a Roche székhelyén) vagy Tokióban (a Takeda székhelyén) ([388], [390], [391], [403], [407], [413], [418], [420] és [456] preambulumbekezdés), illetve azt, hogy 1991-től 1993 májusáig az európai gyártók negyedéves találkozóit rendszerint Bázelben bonyolították le ([415] preambulumbekezdés).

388 A (437) preambulumbekezdés utal arra, hogy a felperes „átadta [az 1993. május 25-i zürichi többoldalú találkozóra készített] munkadokumentumait, amelyek részletesen bemutatják az 5%-os [kvóta]csökkentési javaslatot és a létrejött kompromisszumot".

389 Tekintve, hogy ez a mondat, amelyre az alperes a beadványaiban támaszkodik, bizonyos mértékben kétértelmű, az Elsőfokú Bíróság a pervezető intézkedések keretében felkérte az alperest ezen munkadokumentumok bemutatására, és annak pontosítására, hogy ezzel a mondattal azt kívánta-e megállapítani, hogy az említett dokumentumokat a BASF a kartell többi tagjának adta át az 1993. május 25-i találkozó céljából.

390 E kérésnek eleget téve az alperes bemutatott egy dokumentumot, amelyet a közigazgatási eljárás során a BASF továbbított a részére, és amely a C–vitamin tekintetében az 1993-ra kiosztandó kvótákra vonatkozik (a továbbiakban hasonlóképpen: az 1993. évi kvótajegyzék). Ezenfelül pontosította, hogy a határozat (437) preambulumbekezdésében nem azt kívánta megállapítani, hogy a felperes a kartell többi tagjának adta át ezt a dokumentumot, hanem azt, hogy a BASF-nek az 1993.

május 25-i találkozó folyamán megmutatkozó helyzete kedvező volt egy 5%-os kvótacsökkentéshez, és hogy a BASF e javaslat megvitatásának szándékával hívta meg a többi résztvevőt. Az alperes megjegyezte, hogy – a BASF által a közigazgatási eljárás során adott magyarázatokkal összhangban – az 1993. évi kvótajegyzékben a géppel írt kvótákat a Roche írta, míg a kézzel írt kvótákat a BASF egyik képviselője tette hozzá, és azok az említett találkozón megvitatott egyezségi ajánlatnak felelnek meg.

391 Az alperes e magyarázatai inkább zavarosak, és nem teszik lehetővé annak megállapítását, hogy ezen az 1993. május 25-i találkozón a BASF a Roche javaslatát támogatta-e, vagy elsőre az 1993. évi kvótajegyzékben kézzel írt kvótákkal felvázolt lehetőséget javasolta a kartell többi tagjának. Az aktából az sem derül ki világosan, hogy ezeket a kézzel írt kvótákat a BASF képviselője az 1993. május 25-i találkozó előtt, és nem inkább az alatt vagy azt követően írta-e fel erre a jegyzékre.

392 A határozat (436) és (437) preambulumbekezdéséből ellenben világosan kiderül, hogy ezen a találkozón a Roche terjesztette elő 1993-ra a kvóták általános 5%-os csökkentésének javaslatát, hogy a Takeda ellenezte ezt a javaslatot, és ellenjavaslatot fogalmazott meg, valamint hogy kompromisszumos megoldás született, amelynek értelmében az európai gyártók kvótáit 2,5%-kal, a Takedáét pedig 2,2%-kal csökkentették. Márpedig, még ha azt feltételezzük is, hogy ezt a megoldást a BASF dolgozta ki a találkozó előtt, és hogy azt a BASF javasolta e találkozó során, ez a körülmény – tekintettel arra, hogy milyen összefüggésbe ágyazódik – nem tekinthető ez utóbbi irányító szerepének fontos jeleként. Ebből az összefüggésből ugyanis kiderül, hogy a termelés 1993. évi korlátozásának kezdeményezése a Rochetól származik (lásd ebben az értelemben a határozat [432] és [434] preambulumbekezdését is), és hogy legalább három gyártó fogalmazott meg számszerűsített javaslatokat a kvóták csökkentésének nagyságát illetően. Az a tény, hogy a végső soron elfogadott megoldás a Roche és a Takeda álláspontjai közti kompromisszumként éppen a BASF által javasolt megoldás volt, a felperest nem minősítheti a kartell irányítójának.

393 Ennek megfelelően úgy tűnik, hogy a BASF C–vitamin-kartellben játszott irányító szerepének bizonyítékaként a határozatban hivatkozott ténybeli körülmények, még a jelen ügy összefüggéseiben értékelve is azokat, nem igazán jelentősek a felperesnek tulajdonított ilyen szerep megállapításához.

394 Ebből következik, hogy a határozat e tekintetben jogellenes, ezért az Elsőfokú Bíróság feladata, hogy korlátlan felülvizsgálati jogkörével élve a jelen ügy valamennyi releváns körülményére tekintettel megállapítsa (lásd ebben az értelemben a Bíróság fenti 62. pontban hivatkozott Michelin kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 111. pontját és a C-338/00. P. sz., Volkswagen kontra Bizottság ügyben 2003. szeptember 18-án hozott ítéletének [EBHT 2003., I-9189. o.] 151. pontját), hogy a felperes mindazonáltal tekinthető-e a szóban forgó kartell irányítójának, és hogy következésképpen az ebben a kartellben való részvételéért e súlyosító körülményre tekintettel emelni kell-e a terhére rótt bírság alapösszegét.

395 Azon következtetés alátámasztására, miszerint a felperes valóban ilyen szerepet töltött be, az alperes a beadványaiban a határozat olyan preambulumbekezdéseiben ismertetett ténybeli körülményekre is hivatkozott, amelyek nem szerepelnek a (712) preambulumbekezdés lábjegyzetében.

396 E tekintetben, ami először is azt illeti, hogy az alperes a (433) preambulumbekezdésre hivatkozik annak bizonyítására, hogy a felperes irányító szerepet töltött be az árra vonatkozó célkitűzések kikényszerítése érdekében, meg kell állapítani, hogy az nem releváns.

397 A (433) preambulumbekezdés rámutat arra, hogy a BASF részletes feljegyzést adott át az általa szervezett, a ludwigshafeni székhelyén 1993 elején megtartott találkozóról (lásd a fenti 386. pontot), és hogy ez a feljegyzés 1993. utolsó három negyedévének az árakra vonatkozó célkitűzéseit mutatja be.

398 Az Elsőfokú Bíróság által a pervezető intézkedések értelmében hozzá intézett kérésnek eleget téve az alperes bemutatta ezt a feljegyzést, és pontosította, hogy az bizonyítja a BASF irányító szerepét, amennyiben az a BASF-től származik, ez utóbbi azt nem vitatta, és amennyiben abból kiderül, hogy a BASF a fent említett egyes negyedévekre 24, 25, illetve 26 DEM-ben kívánta rögzíteni az árcélkitűzéseket.

399 E tekintetben – leszögezve, hogy amikor a (433) preambulumbekezdés azt állítja, hogy a fent említett feljegyzést a BASF adta át, ez nyilvánvalóan azt jelenti, hogy azt a felperes mutatta be a Bizottságnak a közigazgatási eljárás folyamán, és nem azt, hogy azt a felperes a kartell többi tagjának adta át a ludwigshafeni találkozó előtt – a felperessel együtt meg kell jegyezni, hogy a (432) preambulumbekezdésből világosan kiderül, hogy ezen a találkozón a Roche javasolta, hogy az említett negyedévek folyamán emeljék az árakat.

400 Ezenfelül az alperes nem magyarázza meg, hogy ez a feljegyzés, amelyről nem állapították meg, hogy azt a BASF az említett találkozó előtt, alatt vagy után készítette, mennyiben tanúsítaná a BASF pontos szándékát az árakra vonatkozó célkitűzések szintjével kapcsolatban vagy azt a külön szerepet, amelyet ő e célkitűzések meghatározásában játszott. Meg kell jegyezni, hogy amikor 1999. június 23-i levelének mellékleteként azt átadta a Bizottságnak, a felperes egy magyarázó jegyzetben (az igazgatási akta 4428. oldala) mindössze csak azt jelezte, hogy ez a feljegyzés a „C–vitaminra vonatkozó megállapodást" tükrözi.

401 Az alperes tehát alaptalanul hivatkozik a határozat (433) preambulumbekezdésére annak megerősítésére céljából, hogy a felperes e találkozó alkalmával irányító szerepet kívánt betölteni az árcélkitűzések kikényszerítése érdekében.

402 Ami másodlagosan azokat a körülményeket illeti, amelyek az alperes véleménye szerint bizonyítják, hogy az árak és az eladások szükséges alakulását illetően az európai gyártók egyetértettek, valamint hogy ez utóbbiak és a Takeda között

nézeteltérés volt (lásd a fenti 381. pontot), meg kell állapítani, hogy az, hogy valamely kartellen belül a kartell tagjainak egy csoportja által képviselt érdekek, célkitűzések és álláspontok egybeesnek, nem feltétlenül foglalja magában azt, hogy e csoport tagjainak kell tulajdonítani az irányító szerepet, sem azt, hogy ezt a minősítést – amelyet más körülmények függvényében valamelyikükre vonatkozóan megállapítottak – a többiekre is ki kell terjeszteni. Egyébiránt a Merck szintén részét képezte annak az alperes által hivatkozott „erős egységnek", amelyet az európai gyártók alkottak, őt azonban mégsem minősítették irányítónak. Az igaz, hogy a határozat több körülményt ró a BASF terhére, mint a Merck terhére – két találkozó megszervezése (lásd a fenti 386. pontot) és az a Roche-nak tett ígéret, hogy adott esetben módosítja a helyi szervezetet arra az esetre, ha a Roche azt állapítaná meg, hogy a BASF által helyi szinten alkalmazott árak destabilizálják a piacot (a határozat [424] preambulumbekezdése) –, ezek a körülmények azonban nem elég jelentősek ahhoz, hogy a szóban forgó súlyosító körülmény tekintetében indokolnák a Merck és a BASF tekintetében alkalmazott alapvetően eltérő bánásmódot. Ami a Takeda szerepével történő összehasonlítást illeti, igaz ugyan, hogy a határozatból kitűnik, hogy néhány alkalommal formálisan el kellett fogadnia a kvótákra vonatkozó eredeti megállapodásoknak az európai gyártók által kívánt fenntartását, azonban az is kiderül belőle, hogy a valóságban a Takeda nem tartotta magát ezekhez a kompromisszumokhoz, és hogy más alkalmakkor (mint a [436] és [437] preambulumbekezdésben említett 1993. május 25-i zürichi találkozón) nem fogadta el a neki tett javaslatokat, és sikerült elérnie, hogy kompromisszumra kelljen lépni.

403 Még általánosabban, a felperessel együtt úgy kell tekinteni, hogy az összes körülmény, amelyre az európai gyártók és a Takeda közti ellentéttel kapcsolatban az alperes hivatkozott, mindössze csak arról a bizonytalanságról tanúskodik, amely a kínai gyártók eladásainak jelentős és váratlan fejlődése következtében jellemezte a kartellt, és azokról az olykor kemény tárgyalásokról, amelyekbe a kartell tagjai állandó jelleggel kezdtek – mindannyian kétségkívül aktív, de azért nem irányító szerepet játszva – a kínai versenytársak által előidézett nehézségek leküzdésére. A határozat (439) és (440) preambulumbekezdéséből például kitűnik, hogy az is előfordult, hogy a kartell mind a négy tagja saját javaslattal állt elő. Egyébiránt az európai gyártók által a Takedának adott ultimátumok (az alperes által említett és a [442] preambulumbekezdésben hivatkozott ultimátumon kívül lásd azt a [444] és [446] preambulumbekezdésben hivatkozott hasonló ultimátumot, amelyet a Roche közvetítésével a BASF és a Merck adott a Takedának) célja nem a külön megtorlás, hanem egész egyszerűen a kartell felmondása volt, és mindenesetre a határozat (425) preambulumbekezdéséből kitűnik, hogy a Takeda is adott ultimátumot a Roche-nak és a BASF-nek, amelynek tárgyát a „velük szembeni intézkedések" képezték arra az esetre, ha azok nem igazodnának az ő árához.

404 Ilyen körülmények között az egyetlen vállalkozás, amely végső soron irányítónak minősíthető, a Roche, amely számos találkozót szervezett meg ([415] preambulumbekezdés), külön találkozott egyrészről a BASF-fel és a Merckkel ([415] és [432] preambulumbekezdés), illetve másrészről a Takedával ([403], [407], [412], [413], [415], [418], [419], [420], [443] és [456] preambulumbekezdés), magára vállalva, hogy a Takedával való tárgyalásokon képviseli a BASF-et és a Mercket ([444] és [456] preambulumbekezdés), illetve a Takedát az európai gyártók közti negyedéves találkozókon ([416] preambulumbekezdés), begyűjtötte az eladási számadatokat a kartell tagjaitól, és viszonzásul megadta nekik a vállalkozásonkénti összeredményeket ([417] preambulumbekezdés). Ezenfelül a Roche a kartell azon tagja, amelyről a határozatban kiderül, hogy a leggyakrabban ő vállalta magára a kartell működésével kapcsolatos javaslatok megfogalmazását (például a Roche javasolta, hogy a kartell tagjai mint beszállítók hangolják össze álláspontjaikat a Coca-Colával, mint vevővel szemben: [410] preambulumbekezdés; a Takedával 1991. május 15–16-án tartott kétoldalú találkozón javasolta, hogy az 1991. évi európai eladási kvótákat országonként határozzák meg: [423] preambulumbekezdés; az 1993 elején, illetve 1993. május 25-én tartott találkozókon a termelés korlátozását és/vagy az árak emelését javasolta: [432]–[434] és [436] preambulumbekezdés; egy, a Takedával 1993. november 10-én Tokióban tartott találkozón új rendszert javasolt az 1994. évi kvótákra vonatkozóan: [445] preambulumbekezdés).

405 Egyébiránt a keresetlevél 149. pontjában szereplő állítás, amely szerint a „BASF-nek esetenként szerepe volt" semmiképpen sem tekinthető úgy, hogy a felperes elismerte irányító szerepét, mivel a felperes ugyanakkor az említett pontban pontosította, hogy egyébiránt nem ő vezette vagy irányította a megállapodásokat.

406 A fenti megfontolásokra tekintettel meg kell állapítani, hogy a Bizottság sem a határozatban, sem az Elsőfokú Bíróság előtt nem bizonyította jogilag megkövetelt módon, hogy a felperes a Roche-sal együtt irányító szerepet játszott a C–vitaminnal kapcsolatos jogsértésben.

407 Következésképpen az ezért a jogsértésért a felperesre kiszabott bírság alapösszegének 35%-os emelését meg kell semmisíteni.

d) A D3–vitaminnal kapcsolatos jogsértés

A felek érvei

408 Ami a D3–vitaminnal kapcsolatos jogsértést illeti, a felperes azt állítja, hogy a határozat (461) preambulumbekezdésében a Bizottság maga is elismerte, hogy képtelen volt megállapítani, hogy a Roche, a BASF vagy a Solvay Pharmaceuticals BV (a továbbiaban: Solvay) közül melyik volt e jogsértés felbujtója. A felperes hangsúlyozza, hogy őt a Roche-sal együtt mégis felbujtónak és irányítónak minősítették, míg a Solvayt nem. A Bizottság a legkisebb bizonyítékot sem szolgáltatta ennek a felperest illető következtetésnek az alátámasztására. A határozat ugyanis e tekintetben csak a (459) és (460) preambulumbekezdésre támaszkodik, amelyek azonban csak azt állapítják meg, hogy egyrészről a Roche kijelentette, hogy a Solvay kezdeményezte a megállapodásokat, illetve másrészről, hogy a Solvay kijelentette, hogy nem volt felbujtó szerepe, hanem ő volt az utolsó tag, aki csatlakozott a kartellhez. Ezekből a körülményekből azonban egyáltalán nem vonható le az a következtetés, hogy ezeknek a megállapodásoknak a BASF volt a felbujtója vagy az irányítója.

409 A felperes hangsúlyozza, hogy a kartellben betöltött szerepe ellentétben áll azzal a Roche, illetve a Solvay által betöltött, a határozatban hivatkozott, több körülményből kitűnő aktív vezetői szereppel.

410 Az alperes pontosítja, hogy a D3–vitamin esetében a felperes tekintetében nem a felbujtó, hanem inkább az irányító szerepet, azaz a kartell működésében játszott aktív szerepet állapította meg. A bírságkiszabási iránymutatás egyébként emlékeztet arra, hogy a kartell irányítójára vagy felbujtójára emelést lehet alkalmazni. Egyébiránt nem létezik olyan bizonyíték, amely igazolja, hogy a Solvay kezdeményezte a kartellt, és még ha azt feltételezzük is, hogy egy ilyen körülmény bebizonyosodik, a tény,

hogy a Bizottság – helytelenül – nem emelte a Solvay bírságát a feltételezett felbujtó szerepére tekintettel, nem jelenti azt, hogy hibát követett el azzal, hogy irányító szerepe miatt növelte a felperesre kiszabott bírságot.

411 Megjegyzi, hogy a határozat (472) preambulumbekezdéséből kiderül, hogy 1994. januári első találkozójukon a gyártók mindegyik régióra vonatkozóan meghatározták a „katalógusárakat" és a minimumárakat, és hogy a Solvay egyik jegyzetében szereplő kézzel írt megjegyzésből kitűnik, hogy a BASF jelentette be az árakat elsőként.

412 Ezenfelül a BASF és a Roche D3–vitamin-kartellben játszott irányító szerepére emlékeztet a Solvay a kifogásközlésre adott válaszában, míg maga a Roche is elismerte, hogy ez a kartell a BASF-fel létesített kétoldalú kapcsolatokkal kezdődött.

413 A határozat a kvótákkal kapcsolatban meghatározott célkitűzések vizsgálatakor ([476] preambulumbekezdés) figyelembe veszi azt, hogy a Solvay pozíciója viszonylagosan gyengébb a másik két gyártóhoz képest. Ezenfelül jelzi, hogy az első áremelés élén a BASF állt, és hogy a Solvay a maga részéről csak később vezetett egy áremelést ([472], [473] és [479] preambulumbekezdés). Az alperes ezen elemek alapján ítélte meg úgy, hogy igaz ugyan, hogy a BASF kisebb irányító szerepet töltött be, mint a Roche, szerepe ugyanakkor jelentősebb volt, mint Solvayé.

414 Válaszában a felperes azzal védekezik, hogy az alperes által hivatkozott bizonyítékok nem alapozzák meg azt, hogy irányító szerepet játszott a D3–vitamin-kartellben.

Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

415 Emlékeztetni kell arra, hogy a határozat értelmében a Roche, a Solvay, a BASF és az Aventis vett részt a D3–vitamin-kartellben.

416 Beadványaiban az alperes pontosította, hogy ezen kartell tekintetében nem a felbujtó, hanem az irányító szerepet állapította meg a felperessel szemben (lásd a fenti 410. pontot). Ugyanakkor jelzi, hogy a Roche elismerte, hogy a kartell a BASF-fel létesített kétoldalú kapcsolatokkal kezdődött (lásd a fenti 412. pontot).

417 Ki kell emelni, hogy igaz ugyan, hogy a (712) preambulumbekezdés általános módon és az összes jogsértés viszonylatában hivatkozik a Roche és a BASF irányító és felbujtó szerepére, ugyanakkor e preambulumbekezdés lábjegyzete a határozatnak a D3–vitamin-kartellel kapcsolatos tényállások leírásával foglalkozó egyetlen preambulumbekezdésére sem utal.

418 Ilyen körülmények között meg kell állapítani, hogy az ebben a kartellben való részvétele miatt a felperesre kiszabott bírság alapösszegének a súlyosító körülményekre tekintettel történő 35%-os emelésére vonatkozó indokolás elégtelen, mivel abból nem állapítható meg, hogy ezt az emelést a BASF által a jogsértésben játszott felbujtó vagy irányító szerepre vagy egyszerre mindkét szerepre tekintettel állapították meg.

419 Ráadásul mindezekben az esetekben az indokolás mindenképpen csak azokon, a határozat (713)–(717) preambulumbekezdésében ismertetett általános megfontolásokon alapul, amelyekről a fenti 295–300. pontban már megállapításra került, hogy önmagukban nem indokolhatják, hogy a jelen ügyben a felperes terhére rótt jogsértésekben az irányító vagy a felbujtó szerepet neki tulajdonítsák.

420 Mivel a szóban forgó bírságemelés így jogellenes, ezért az Elsőfokú Bíróságnak a D3–vitaminnal kapcsolatos jogsértésben a felperes által játszott szerep értékelését illetően élnie kell korlátlan felülvizsgálati jogkörével az említett emelés megerősítése, megsemmisítése vagy módosítása érdekében.

– Felbujtó szerep

421 Bárhogyan is értendő az alperesnek a felperes felbujtó szerepével kapcsolatos álláspontja a D3–vitamin-kartellben, a felperessel együtt meg kell állapítani, hogy az Elsőfokú Bíróság elé terjesztett egyetlen bizonyíték sem teszi lehetővé annak megállapítását, hogy a felperes ilyen szerepet játszott.

422 A határozat az e kartell eredetére vonatkozó preambulumbekezdéseiből, azaz a (459)–(463) preambulumbekezdésből egyáltalán nem derül ki a BASF ilyen szerepe, azok ugyanis a Roche és a Solvay egymásnak ellentmondó állításairól számolnak be a kartell létrehozását felbujtó vállalkozással kapcsolatban, mivel a Roche ennek felelősségét a Solvaynek tulajdonította, ez utóbbi pedig visszautasította ezt a felelősséget. A Bizottság a (461) preambulumbekezdésben még kifejezetten nyitva is hagyta azt a kérdést, hogy melyik vállalkozás állt a kartell létrehozásának hátterében. Az alperes azon állítása, miszerint a Roche elismerte, hogy ez a kartell a BASF-fel kialakított kétoldalú kapcsolatokkal kezdődött, nyilvánvalóan megalapozatlannak tűnik, ha elolvassuk azt a Roche-tól származó dokumentumot, amelyre az alperes ezt az állítást alapítja. Ugyanis a Roche által a Bizottságnak küldött 1999. július 30-i levél kivonata – amelyet az alperes ebben az összefüggésben mutatott be – nem tartalmazza a Roche ilyen irányú elismerését, ehelyett két alkalommal említi, hogy a Duphar (a Solvay csoport vállalkozása) volt az, amely a kezdeményezést tette („Duphar took the initative"; „Duphar invigorated its attempts to organise a cartel agreement with Roche and BASF").

423 A felperes tehát jogosan állítja, hogy nincs bizonyíték az általa a D3–vitamin-kartell felbujtójaként játszott szerep tekintetében.

– Irányító szerep

424 Az alperes lényegében négy tényezőre hivatkozik azon álláspontjának alátámasztására, miszerint a felperes a Roche-sal együtt irányító szerepet játszott a szóban forgó kartellben.

425 Elsődlegesen arra hivatkozik, hogy a kartell 1994. januári első találkozóján „katalógusárakat" és minimumárakat határozott meg 1994. második negyedévére, amely körülményről a határozat (472) preambulumbekezdése tesz említést. E tekintetben az alperes megjegyzi, hogy a Solvay által e találkozó alkalmával készített egyik jegyzetben szereplő, kézzel írt megjegyzésből kiderül, hogy a „BASF jelenti be az árakat elsőként", és hogy ebben az esetben ez a kartell első áremelését jelentette.

426 Ennek a tényezőnek nincs jelentősége a felperesnek tulajdonított irányító szerep szempontjából.

427 Ki kell emelni ugyanis, hogy pusztán az a tény, hogy a kartell egyik tagja elsőként jelentett be új árat vagy áremelést, nem tekinthető kartellirányító szerepe jelének, amikor a jelen eset körülményei azt mutatják, hogy a szóban forgó árat vagy emelést közös megegyezéssel határozták meg a kartell többi tagjával, és hogy ez utóbbiak

arról is döntöttek, hogy azt melyikük jelenti be elsőként, mivel ez a kijelölés arról árulkodik, hogy az ár vagy az emelés elsőként való bejelentése csupán egy közös akarattal, előre meghatározott séma szigorú betartása, nem pedig olyan spontán kezdeményezés, amely lökést ad a kartellnek.

428 Márpedig a jelen esetben éppen ez a helyzet áll fenn, ellentétben azzal, ami az A–, E– és B5–vitamin-kartellek keretében a BASF által vezetett áremelésekkel kapcsolatban megállapításra került (lásd a fenti 348. és 372. pontot). Ugyanis azon, az alperes által idézett jegyzeten, amit a Solvay az 1994. januári találkozón készített, szerepel a „katalógusár" és a minimumár megállapított szintje, és a szóban forgó, kézzel írt megjegyzés éppen azt bizonyítja, hogy ezen a találkozón vitatták meg és döntötték el azt, hogy ezeket az árakat a BASF jelenti be elsőként, ezért a felperes vonatkozásában ebből nem lehet valamilyen lényeges felbujtó szerepre következtetni.

429 Ezenfelül meg kell jegyezni, hogy a határozat ([478] és [479] preambulumbekezdés) egy olyan áremelésre is hivatkozik, amelyet a Solvay jelentett be elsőként, és amelyről a Solvay és a Roche állapodott meg (és a BASF jóváhagyott) mind annak szintje, mind a bejelentésének időpontja, és végül azon vállalkozás (Solvay) tekintetében, amely azt elsőként jelenti be (akit azonban a Bizottság mégsem minősített irányítónak).

430 Ami azt a tényt illeti, hogy a (472) preambulumbekezdésben említett, a BASF által elsőként bejelentett új árak a kartell keretében valaha megállapított első új árak voltak, az irányító szerep szemszögéből semmi esetre sem használható fel arra, hogy a felperes helyzetét megkülönböztessék a kartell többi olyan tagjának, mint például a Solvaynek a helyzetétől, amelyekről kitűnik, hogy ők is jelentettek be elsőként áremeléseket egy olyan többéves kartell keretében, mint amilyen a szóban forgó kartell.

431 Másodsorban az alperes rámutat arra, hogy a Roche és a BASF irányító szerepére a Solvay a kifogásközlésre adott 2000. október 2-i válaszában, a szóban forgó jogsértés, illetve az A– és E–vitaminnal kapcsolatos jogsértések közti kapcsolatot bemutató fejtegetések keretében emlékeztet.

432 Ez az érv nem fogadható el.

433 Az említett válaszban a Solvay sem a Roche-nak, sem a BASF-nek nem tulajdonít irányító szerepet, hanem annak bizonyítására törekszik – ellentétben a Roche-nak a Bizottsághoz intézett 1999. július 30-i levele 3. mellékletében található kijelentésével –, hogy mind a Roche-nak, mind a BASF-nek és az Aventisnek érdekében állt a D3–vitaminra vonatkozó kartell létrejötte és működése. A Solvay e bizonyításának célja lényegében a Roche által az említett mellékletben előadott azon állítás megcáfolása volt, miszerint a Solvay kezdeményezte a D3–vitamin-kartell létrehozását, és a Roche, mivel nem állt érdekében e vitamin árszintjének emelése, azt ellenezte.

434 Válaszában a Solvay hangsúlyozza a véleménye szerint az egyrészről az A– és E–vitaminra, másrészről a D3–vitaminra vonatkozó kartellek között fennálló kapcsolatot, amelyről a Roche-nak az említett 3. mellékletben szereplő egyik állítása árulkodik, amely szerint „amikor a Roche, a BASF és az [Aventis] háromoldalú találkozókat tartott az A–vitaminnal vagy az E–vitaminnal kapcsolatban, azokon a D3–vitaminra vonatkozó árpolitikát szintén összefoglalták" (when Roche, BASF and [Aventis] had trilateral gatherings regarding Vitamine A or Vitamine E, the pricing policies of Vitamin D 3 were also summarized at these meetings).

435 Márpedig a Roche e kijelentései, amelyekre a Solvay annak érdekében hivatkozott, hogy a D3–vitaminnal kapcsolatos jogsértésben érintett másik három gyártó felelősségénél kisebb felelősségét elismertesse, nem árulkodnak arról, hogy a BASF bármilyen irányító szerepet játszott ugyanebben a jogsértésben, méghozzá azért sem,

mert a Roche által az 1999. július 30-i levelének 3. mellékletében elmondottakból hallgatólagosan, de egyértelműen kiderül, hogy igaz ugyan, hogy az A– és E–vitaminnal kapcsolatban a Roche, a BASF és az Aventis által tartott háromoldalú találkozókon összefoglalták a D3–vitaminra vonatkozó árpolitikát, ezt azonban nem a D3–vitaminra vonatkozó határozathozatallal összefüggésben tették a Solvay távollétében, hanem azért, hogy felidézzék a D3–vitaminról szóló találkozókon az Aventis távollétében – amely a Solvayjel képviseltette magát – hozott döntéseket.

436 Harmadsorban az alperes azzal érvel, hogy a Roche – továbbra is az említett 3. mellékletben – elismerte, hogy a D3–vitamin-kartell a BASF-fel kialakított kétoldalú kapcsolatokkal kezdődött. Ez az érv, amelyről a fenti 422. pontban már megállapításra került, hogy megalapozatlan, emellett még irreleváns is azon kérdés szempontjából, hogy a felperes az említett kartell egyik irányítója volt-e, mivel az alperes maga is jogosan hangsúlyozta a felbujtó és az irányító fogalma közti különbségtételt.

437 Negyedsorban annak bizonyítására, hogy a felperes állításával ellentétben a BASF szerepe fontosabb volt a kartellben, mint a Solvayé, az alperes a határozat azon preambulumbekezdéseire is hivatkozik, amelyekben a kvótákkal kapcsolatos célkitűzéseket vizsgálja (különösen a [476] preambulumbekezdés), amelyek állítólag bizonyítják a Solvay viszonylagosan gyengébb helyzetét a Roche-hoz és a BASF-hez képest.

438 Ez az érv megalapozatlan. A (476) preambulumbekezdés, csakúgy mint egyébként a határozat (463) és (474) preambulumbekezdése, azt bizonyítja, hogy a Solvay részére megállapított kvóták – amelyek egyébiránt magukban foglalják az Aventis részét is (lásd a [483] preambulumbekezdést) – gyakorlatilag a kétszeresét tették ki a BASF részére megállapított kvótáknak, ami egyébként tükrözi a gyártók piaci részesedései közti arányt, ahogyan azt a kartell első, 1994. január 11-i találkozóján a Roche, a BASF és a Solvay közti megegyezés alapján kiszámították (lásd a [462] preambulumbekezdést).

439 Ellenben a felperessel együtt meg kell állapítani, hogy a szóban forgó kartell irányító szerepének szemszögéből a határozat fontosabb, a Roche-t és a Solvayt terhelő tényezőkre derít fényt. E tekintetben megjegyzendő, hogy a (478) preambulumbekezdésből kitűnően a Roche és a Solvay egyik, Bázelben tartott kétoldalú találkozóján a Roche olyan áremelésre tett javaslatot, amelynek Európában valószínűleg a Solvay volt a vezetője, és vállalta, hogy gondoskodik arról, hogy ahhoz a kartell másik két tagja (a BASF és az Aventis) is igazodjon. Ami a Solvayt illeti, a határozatból kitűnik, hogy külön találkozott az Aventisszel, amely nem vett részt a kartell többi gyártójával tartott találkozókon, és amelytől azért gyűjtötte be az adatokat, hogy azokat ezeken a találkozókon felhasználja, majd ezt követően a találkozók végeredményét közölte az Aventisszel ([468] és [482] preambulumbekezdés). A Solvay az Aventis részére kapott termelési kvótákat ([483] preambulumbekezdés), és miután a találkozók az amerikai vizsgálatok megkezdése következtében megszakadtak, begyűjtötte az adatokat és kiosztotta az egyeztetett eredményeket ([480] preambulumbekezdés).

440 Az előzőekre tekintettel az akta iratai alapján nem állapítható meg, hogy a felperes a Roche-sal együtt irányító szerepet játszott a D3–vitaminnal kapcsolatos jogsértésben.

441 Következésképpen a felperesre kiszabott bírság alapösszegének emelését meg kell semmisíteni.

e) A bétakarotinnal és a karotinoidokkal kapcsolatos jogsértések

A felek érvei

442 Ami a bétakarotinnal és a karotinoidokkal kapcsolatos jogsértéseket illeti, a felperes azzal érvel, hogy a határozat semmilyen bizonyítékot nem nyújt azon következtetés megerősítésére, miszerint a BASF a Roche-sal együtt dolgozta ki és kezdeményezte,

illetve irányította a megállapodásokat. A bizonyítékok valójában arra utalnak, hogy inkább a Roche játszott aktív szerepet e megállapodások végrehajtásában és irányításában, nem pedig a BASF.

443 Ami különösen a felbujtást és a megállapodások megtervezését illeti, a felperes azt állítja, hogy a határozat, miközben az (520) és (521) preambulumbekezdésben két utalást tartalmaz a Roche és a BASF kezdeti találkozóira, egyetlen olyan tényezőt sem nevez meg, amely felfedné, hogy a két fél közül melyik kezdeményezte ezeket a találkozókat. Azt állítja, hogy valamely kartellt nem együtt tervez meg és támogat az első találkozón jelen lévő minden résztvevő.

444 Ami a megállapodások irányítását illeti, a felperes egy sor olyan, a határozatban említett körülményre hivatkozik ([520]–[522], [525] és [526] preambulumbekezdés), amelyek a véleménye szerint bizonyítják, hogy a Roche-nak e tekintetben aktív szerepe volt. Így a felperes emlékeztet arra, hogy a Roche szervezte meg az első találkozót, a negyedéves értekezleteket, valamint egy olyan találkozót, amelynek célja a bétakarotin-kartell tartalmának bővítése volt – amint azt a BASF piaci részesedésének korlátozása érdekében a Roche kívánta –, hogy az magában foglalja a vörös karotinoidokat is. A Roche vezető pozíciója abból, a határozat (525) preambulumbekezdésében ismertetett körülményből is kitűnik, hogy a BASF megítélése szerint a Roche jóváhagyásának elnyerése nélkül nem tudott volna a rózsaszín asztaxantin piacára lépni.

445 Az alperes azzal érvel, hogy a kifogásközlés és a határozat rámutat – egyébként magának a felperesnek a közigazgatási eljárás során tett nyilatkozatai alapján – arra, hogy a bétakarotinra és a karotinoidokra vonatkozó megállapodások működése az A– és E–vitaminra vonatkozó megállapodások szerkezetét tükrözte (különösen az [522] és [530] preambulumbekezdés). Ezért a határozat (175)–(188) preambulumbekezdésében ez utóbbi megállapodások működésével kapcsolatban kifejtett megfontolások a bétakarotinra és a karotinoidokra vonatkozó megállapodások vonatkozásában is relevánsak. Az alperes különösen a (183) preambulumbekezdésre hivatkozik, amely kimondja, hogy ha áremelésről született döntés, azt általában a

Roche jelentette be elsőként, jóllehet alkalmanként megkérte a BASF-et arra, hogy az emelést ő jelentse be elsőként. Ezek a felperes által nem vitatott tények tehát bizonyítják, hogy a BASF-nek a bétakarotinra és a karotinoidokra vonatkozó kartellekben is irányító szerepe volt, még akkor is, ha ez a szerep csak alkalomszerű volt, és kevésbé volt fontos, mint a Roche-é.

446 Válaszában a felperes elsődlegesen emlékeztet arra, hogy a jelen kereset keretében vitatja a Bizottság azon értékelését, amely szerint irányító volt az A– és E–vitaminnal kapcsolatos jogsértésekben.

447 Másodsorban hangsúlyozza, hogy az intézmény nem tett eleget bizonyítási kötelezettségének azzal az irányító szereppel kapcsolatban, amelyet a Bizottság a bétakarotinnal és a karotinoidokkal kapcsolatos jogsértésekben neki tulajdonított. A Bizottságnak ugyanis kifejezetten bizonyítania kellene, hogy a BASF a saját cselekedetei révén ilyen szerepet játszott, és nem használhatna fel egyszerűen más jogsértésekkel összefüggésben elhangzott állításokat, vagy hivatkozhatna valamely jogellenes megállapodás működésének leírására.

448 Harmadsorban arra hivatkozik, hogy az alperes állítása logikátlan annyiban, hogy valamely, csupán két tagból álló kartellben nem lehet mindkét tag irányító, mivel az irányító létezéséhez egy irányító és legalább egy követő szükséges.

449 Viszonválaszában az alperes annak megállapításával utasítja vissza a felperes ez utóbbi állítását, hogy a jelen ügyben szereplő jogsértéshez hasonlóan hosszú időtartamú jogsértések során előfordulhat, hogy a kartell működésének különböző pillanataiban az egyik vagy a másik vállalkozás az irányító, amit az ezen vállalkozások által játszott különböző szerepek figyelembevétele érdekében megfelelően tükrözhet a bírságok különböző mértékű emelése (a fenti 144. pontban hivatkozott LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 204. pontja).

Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

450 Emlékeztetni kell arra, hogy a határozat értelmében a bétakarotinra vonatkozó kartellben, illetve a karotinoidokra vonatkozó kartellben kizárólag a Roche és a BASF vett részt.

451 Beadványaiban az alperes csak a BASF által ezekben a kartellekben játszott irányító szerepre hivatkozik anélkül, hogy felbujtó szerepet is tulajdonítana neki. Egyébként e két jogsértés esetében a szóban forgó súlyosító körülménynek a felperesre történt alkalmazása igazolására felhozott bizonyítékok a kartell működésére, nem pedig annak létrehozására vonatkoznak.

452 Meg kell jegyezni, hogy a (712) preambulumbekezdés lábjegyzete a határozat egyetlen olyan preambulumbekezdésére sem utal, amely a bétakarotin-kartellel, illetve a karotinoidokra vonatkozó kartellel kapcsolatos tények leírását tartalmazza.

453 Ilyen körülmények között meg kell állapítani – csatlakozva a D3–vitaminnal kapcsolatos jogsértéssel kapcsolatban a fenti 418. pontban tett megállapításokhoz –, hogy az ezen kartellekben való részvétele miatt a felperesre kiszabott bírságok alapösszegének a súlyosító körülményekre tekintettel történt 35%-os emelésére irányuló indokolás elégtelen, mivel abból nem állapítható meg, hogy ezt az emelést a BASF által az ezekben a jogsértésekben játszott felbujtó vagy irányító szerepre vagy egyszerre mindkét szerepre tekintettel állapították meg.

454 Ráadásul mindezekben az esetekben az indokolás csak azokon, a határozat (713)–(717) preambulumbekezdésében ismertetett általános megfontolásokon alapul, amelyekről a fenti 295–301. pontban már megállapításra került, hogy önmagukban

nem indokolhatják a jelen ügyben terhére rótt jogsértésekben az irányító vagy a felbujtó szerep felperesnek történő tulajdonítását.

455 Mivel a bétakarotinnal és a karotinoidokkal kapcsolatos jogsértésekért a felperesre kiszabott bírságok alapösszegeinek emelése így jogellenes, ezért az Elsőfokú Bíróságnak az ezekben a jogsértésekben a felperes által játszott szerep értékelését illetően élnie kell korlátlan felülvizsgálati jogkörével az említett emelés megerősítése, megsemmisítése vagy módosítása érdekében.

456 Amint az a fenti 451. pontban említésre került, az alperes nem állítja, hogy a BASF felbujtó szerepet játszott ezekben a jogsértésekben. Egyébiránt, a felperes jogosan hivatkozik arra, hogy az akta egyetlen eleme sem utal arra, hogy ilyen szerepet töltött volna be, megjegyezve, hogy ahhoz, hogy valamely vállalkozást a többi alapító taggal együtt a kartell felbujtójának minősítsenek, nem elegendő az, hogy a kezdetek óta részt vett a kartellben (lásd a fenti 321. pontot).

457 Azon értékelésének alátámasztására, amely szerint a felperes a Roche-sal együtt irányító szerepet játszott a szóban forgó két jogsértésben, az alperes a határozat (175)–(188) preambulumbekezdésében az A– és E–vitamin-kartellek kapcsán kifejtett megfontolásokra hivatkozik. Az alperes ugyanis kifejti, hogy a BASF azon nyilatkozatai alapján, amelyeket az 1999. június 15-i levélben a Bizottságnak küldött beszámolója tartalmaz, úgy a bétakarotinra, mint a karotinoidokra vonatkozóan a kifogásközlésben (186. pont) és a határozatban ([522] preambulumbekezdés) egyaránt jelezte – csakúgy, mint az A– és E–vitamin esetében –, hogy „a felek részletes »előirányzatot« készítettek, az eladásokat összevetették az »előirányzott« kvótákkal, becsléseket készítettek a piac jövőbeli növekedéséről, és megállapodtak az áremelések ütemezéséről és nagyságáról". A határozat azt is jelzi, hogy „a bétakarotinra vonatkozó negyedéves találkozókat Bázelben, az A– és E–vitamin-kartellek találkozóival azonos helyen és időben tartották meg" ([522] preambulumbekezdés), és hogy „a karotinoidra vonatkozó találkozókat negyedévente, a bétakarotinra vonatkozó találkozókkal azonos időben tartották meg, és azokon lényegében ugyanazon személyek gyűltek össze" ([530] preambulumbekezdés).

Márpedig az A– és E–vitamin-kartellek működésére való kifejezett utalásokból következtetni lehet a BASF által a bétakarotin-kartellben és a karotinoidokra vonatkozó kartellben betöltött irányító szerepre, amely körülményekről a határozat azon (175)–(188) preambulumbekezdései tesznek említést, amelyek a BASF-nek az első két kartellben betöltött irányító szerepét bizonyítják. Az alperes különösen a (183) preambulumbekezdésre hivatkozik, amely az A– és E–vitamin esetében az áremelések bejelentésének mechanizmusára vonatkozik (lásd a fenti 344. pontot).

458 Az alperes ezen érvelése nem fogadható el.

459 Először is abból, hogy a bétakarotinra és a karotinoidokra vonatkozó találkozókra az A– és E–vitaminnal kapcsolatos találkozókkal azonos időben került sor, és hogy a témájuk lényegében ugyanazt a rendszert követte (kvóták szétosztása, ezek betartásának figyelemmel kísérése, a piac jövőbeli növekedésének becslése, egyeztetés az árakról) nem lehet következtetni arra, hogy az egyes kartellekben ténylegesen melyik vállalkozás töltötte be az irányító szerepet. Ezért a vizsgált két kartellcsoport között fennálló, fent említett hasonlóságok alapján nem lehet arra következtetni, hogy a BASF a bétakarotinra és a karotinoidokra vonatkozó kartellben szintén elsőként jelentett be áremeléseket, amelyet az A– és E–vitamin-kartellek keretében bizonyíthatóan néhányszor megtett, és amely az ez utóbbi kartellekben való részvételéért a felperesre kiszabott bírságok alapösszegének 35%-os emelését indokolta (lásd a fenti 344–354. pontot).

460 Másodsorban, kétségtelenül igaz ugyan, hogy – amint azt az alperes hangsúlyozza – a jelen ügyben szereplő jogsértéshez hasonlóan hosszú időtartamú jogsértésben a kartell tagjai különböző időpontokban, felváltva tölthetik be az irányító szerepét – ezért nem zárható ki, hogy az irányító szerepet mint súlyosító körülményt mindegyikük tekintetében figyelembe lehet venni –, a jelen ügyben ugyanakkor meg kell állapítani, hogy az alperes egyáltalán nem jelzi és nem is bizonyítja be, hogy a BASF és a Roche e szerepet betöltve így jártak el a bétakarotinra és a karotinoidokra vonatkozó kartellekben, és azt sem, hogy ez mikor történt.

461 Harmadsorban, amint azt a felperes hangsúlyozza, a határozatban ([520]–[534] preambulumbekezdés) a szóban forgó két jogsértésre vonatkozó tényállások leírása említést tesz néhány körülményről, amelyek a Roche irányító szerepének jeleiként értelmezhetők. A határozatból tehát kitűnik, hogy a bétakarotinnal és a karotinoidokkal kapcsolatban a Roche és a BASF között létrejött számos találkozót Bázelben, a Roche székhelyén tartottak meg ([520], [522] [526] preambulumbekezdés), és hogy ez utóbbi szállította a BASF-nek az asztaxantint (egyfajta karotinoid), amelyre a BASF-nek a marketingtevékenységekhez és az előgyártási stádium vizsgálataihoz volt szüksége saját, új asztaxantintermelő-üzemének felépítéséig ([528] preambulumbekezdés). Ezzel szemben az (520)–(534) preambulumbekezdés semmilyen olyan konkrét körülményt nem említ, amelyet a felperes irányító szerepe jelének lehetne tekinteni.

462 Ilyen körülmények között meg kell állapítani, hogy az akta iratai nem teszik lehetővé a felperest irányítónak való minősítését a bétakarotinnal és a karotinoidokkal kapcsolatos jogsértések vonatkozásában.

463 Ebből következik, hogy az e jogsértésekért a felperesre kiszabott bírságok alapösszegének emelését meg kell semmisíteni.

3. *Végkövetkeztetés a felperesre kiszabott bírságok alapösszegének a súlyosító körülményekre tekintettel történt emeléséről*

464 A fenti elemzésből kitűnik, hogy a határozatban a felperesre kiszabott bírságoknak a felperes irányító vagy felbujtó szerepére tekintettel történt 35% emelése megerősítésre kerül az A–, E– és B5–vitaminnal kapcsolatos jogsértések vonatkozásában – a B2–vitaminnal kapcsolatos jogsértésen felül, amelyre a jelen jogalap nem vonatkozik –, míg a C– és D3–vitaminnal, a bétakarotinnal és a karotinoidokkal kapcsolatos jogsértések vonatkozásában megsemmisítésre kerül.

E – *Az engedékenységi közlemény B. szakaszának megsértésére és az e közlemény miatt a felperesben kialakult jogos elvárásokra alapított hatodik jogalapról*

1. *A felek érvei*

465 A felperes azzal érvel, hogy a Bizottság hibát követett el, amikor úgy döntött, hogy az engedékenységi közlemény B. szakasza alapján nem jogosult nagyobb bírságcsökkentésre. A felperes ugyanis úgy véli, hogy minden olyan jogsértés esetében, amely miatt bírságot róttak ki rá, a fenti szakasz a)–e) pontjában felsorolt összes feltételnek megfelelt, míg a Bizottság az A– és E–vitaminra vonatkozó jogsértések tekintetében úgy ítélte meg, hogy a felperes nem felelt meg a b) pontban meghatározott feltételnek, mert az Aventis volt az első, amely az 1999. május 19-én és 25-én átadott írásos nyilatkozataival meghatározó bizonyítékokat szolgáltatott ezekről a jogsértésekről, a többi jogsértés tekintetében pedig úgy ítélte meg, hogy a felperes a Roche-sal alapított kartelleket irányító vagy felbujtó szerepe alapján nem felelt meg az e) pontban foglalt feltételnek.

466 Az A– és E–vitaminra vonatkozó jogsértésekkel kapcsolatos, a b) pontban foglalt feltétellel kapcsolatban a felperes azt állítja, hogy a Roche-sal együtt az elsőként tájékoztatta a Bizottságot a vitaminágazatban létrejött kartellről, és a szóban forgó vitaminokra, a részt vevő vállalkozásokra és a kartell időtartamára vonatkozólag részletes adatokat szolgáltatott neki. Ezt a bizonyítékot a Bizottságnak egy 1999. május 17-én tartott értekezleten szóban szolgáltatta, amely az engedékenységi közlemény B. szakaszának b) pontja értelmében „meghatározó" volt, mert a Bizottság által az EK-Szerződés 81. cikkének és az EGT-megállapodás 53. cikkének alkalmazásra vonatkozó eljárásban (COMP/36.545/F3 – Aminosavak-ügy) (HL 2001. L 152., 24. o.; [409] preambulumbekezdés) hozott 2000. június 7-i 2001/418/EK határozatban, valamint az EK-Szerződés 81. cikkének és az EGT-megállapodás 53. cikkének alkalmazására vonatkozó eljárásban (COMP/E-1/36.604 – Citromsav-ügy) (HL 2002. L 239., 18. o., a továbbiakban: citromsav-határozat, [306] preambulumbekezdés) hozott 2001. december 5-i 2002/742/EK határozatban megállapított feltétel alapján önmagában is elegendő volt a fenti kartell létezésének megállapításához.

467 E találkozó hátterét és lebonyolítását a felperes a következő módon írja le. Az akkori versenyügyért felelős bizottsági tagnak, K. Van Miertnek címzett 1999. május 6-i levelében a BASF arról tájékoztatta a Bizottságot, hogy a vitaminágazatban létezik egy kartell, magát és a Roche-t a jogellenes megállapodások résztvevőiként határozta meg, és kérte, hogy egy értekezleten tárgyalhasson a Bizottsággal e megállapodásokról annak érdekében, hogy ily módon együttműködhessen a Bizottsággal, és alkalmazhassák javára az engedékenységi közleményt. A felperes hozzáteszi, hogy ugyanezen a napon a BASF jogi osztályáról J. Scholz telefonon felvette a kapcsolatot Van Miert irodájával, hogy megállapodjanak egy találkozó időpontjáról, ahol részletesen megbeszélhetik a kérdést.

468 A Bizottság részére való megfelelő időpont megtalálásának nehézségeit követően, 1999. május 17-én értekezletre került sor a BASF képviselői, köztük J. Scholz, valamint a Roche és a Bizottság képviselői részvételével. Az értekezlet folyamán a BASF egy sor, a vitaminiparban kötött világméretű jogellenes titkos megállapodást írt le, az érintett vitamintermékek részletes adatainak, a fontosabb részt vevő vállalkozások nevének és a jogsértés időtartamának közlésével. Kifejezte azt a határozott szándékát is, hogy a tevékenységére vonatkozó vizsgálat teljes egésze alatt együtt kíván működni a Bizottsággal, tájékoztatta az intézményt arról, hogy az Egyesült Államok Department of Justice-ával (Igazságügyi Minisztériumával) a közeljövőben peregyezség (plea agreement) megkötésére kerül sor, és kötelezettséget vállalt arra, hogy ezen egyezségről másolatot ad át a Bizottságnak, amint azt az illetékes amerikai joghatóság elé benyújtják. A felperes a keresetleveléhez mellékeli Scholz úr nyilatkozatát (a továbbiakban: Scholz-nyilatkozat), amely összefoglalja a BASF által ezen az értekezleten tett nyilatkozatokat és azt, hogy akkor a BASF milyen együttműködési szintet ajánlott fel.

469 A felperes kitart amellett, hogy az általa ezen az értekezleten szóban szolgáltatott információk lehetővé tették a Bizottság számára a szóban forgó jogsértések bizonyítását, különösen az A– és E–vitaminra vonatkozókat, még akkor is, ha a BASF később nem működött volna együtt az intézménnyel. A Bizottság ugyanis a fenti 466. pontban hivatkozott citromsav-határozatában ([305] preambulumbekezdés) maga is megállapította, hogy lehet szóban meghatározó bizonyítékokat szolgáltatni. Az engedékenységi közlemény szövegében továbbá semmi nem utalt arra, hogy a kérdéses bizonyítékokat írásban kellene benyújtani. A felperes ugyanis megjegyzi, hogy e közlemény B. szakasza azzal, hogy különbséget tesz az

„információk", a „dokumentumok" és a „bizonyítékok" között, arra utal, hogy a meghatározó bizonyítékok nem feltétlenül írásos bizonyítékot jelentenek. Egyébként nincs semmi olyan, a jogbiztonsággal vagy az adminisztratív hatékonysággal összefüggő ok, amely miatt a szóbeli bizonyítékok ne lennének elegendőek. A felperes szerint a Bizottság megőrizhet az értekezletekről készült jegyzőkönyveket, és a jogbiztonság érdekében a résztvevők beleegyezésével ezekről az értekezletekről beszámolót is készíthet.

470 Így a felperes szerint az, hogy a Bizottság kérésére a jogsértésekről további részleteket közlő írásos jelentést készített, az engedékenységi közlemény alkalmazására nézve nem jelentett lényeges körülményt, és az intézmény számára csak adminisztratív könnyebbséget jelentett.

471 Következésképpen a felperesnek véleménye szerint a Bizottság hibát követett el, amikor úgy ítélte meg, hogy az Aventis által 1999. május 19-én és 25-én átadott írásos nyilatkozatok voltak az első meghatározó elemeket biztosítotó nyilatkozatok az A– és E–vitaminra vonatkozó jogsértések tekintetében.

472 Másodlagosan arra az esetre, ha a BASF-nek az 1999. május 17-i értekezleten tett szóbeli vallomását nem lehetne meghatározónak tekinteni, a felperes azt állítja, hogy ez főleg a Bizottság hangsúlyozottan írásos bizonyítékokra irányuló követelése miatt van így, amely követelmény ellentétes a gondos ügyintézés elvével.

473 Egyrészről a felperes azt állítja, hogy a Bizottság nem fogadta el a BASF által ezen az értekezleten felkínált további bizonyítékokat, és különösen a kiegészítő vallomások elfogadását tagadta meg, amelyeket rövid határidőn belül biztosítani tudtak volna részére. A felperes úgy gondolja, hogy a BASF legfontosabb, a vitaminkartellben részt vevő alkalmazottaival folytatott beszélgetések lefolytatása gyors, hatékony és praktikus módszer lett volna a vitaminkartellre vonatkozó adatok összegyűjtéséhez, és hogy a Bizottságnak a munkateher alól való mentesítésére irányuló törekvését nem lehetett volna ellene fordítani, vagy nem lehetett volna hatással a jogi

helyzetére. A Bizottságnak különösen akkor nem szabadna felajánlott bizonyítékokat visszautasítania, amikor az ilyen visszautasítás megakadályozhat valamely vállalkozást abban, hogy az engedékenységi közlemény értelmében elsőként szolgáltathasson meghatározó elemeket.

474 Másrészről a felperes azzal érvel, hogy ha a Bizottság úgy ítélte volna meg, hogy az írásos nyilatkozatok önmagukban elegendőek lehetnek az engedékenységi közlemény alkalmazásához, erről tájékoztatnia kellett volna a BASF-et, mivel a Bizottság a BASF 1999. május 6-i leveléből tudta, hogy ez utóbbi el akarta ismerni a vitaminkartellben való részvételét, és együtt kívánt működni a Bizottsággal a vizsgálatban annak érdekében, hogy a fenti közleményt az ő javára alkalmazzák. Márpedig a Bizottság soha nem közölte, hogy az 1999. május 17-i értekezleten tett szóbeli nyilatkozatok addig nem elegendőek ehhez, amíg azokat írásban meg nem erősítették. A felperes rámutat arra, hogy ellenkező esetben haladéktalanul írásban megerősíthette volna a fenti értekezleten tett nyilatkozatokat. Továbbá, ha az értekezletet megelőzőleg tudatták volna a BASF-fel, hogy a Bizottság csakis az írásos bizonyítékokat fogadja el, már erre az értekezletre is hozott volna írásos nyilatkozatot.

475 Az e) pontban foglalt, az összes olyan jogsértésre vonatkozó feltételt illetőleg, amelyért a felperesre bírságot róttak ki, a felperes az ötödik jogalap keretében kifejtett érvekre hivatkozással megismétli, hogy a Bizottság tévedett, amikor őt a kartellek irányítójának vagy felbujtójának minősítette.

476 Az alperes fenntartja azt az állítását, hogy az A– és E–vitaminokra vonatkozó jogsértéseket illetőleg nem a felperes volt az első olyan vállalkozás, mely az engedékenységi közlemény értelmében meghatározó bizonyítékokat szolgáltatott, és jogosan ítélte úgy, hogy ezt az Aventis tette meg elsőként. Azok az elemek ugyanis, melyeket a felperes az állítása szerint a Roche, a BASF és a Bizottság közötti, 1999. május 17-i értekezleten szóban szolgáltatott, a közlemény értelmében nem minősülnek szóban adott meghatározó bizonyítékoknak.

477 A határozat (127) preambulumbekezdése szerint a Roche és a BASF ezen az értekezleten egyszerűen ismertette az együttműködésre irányuló szándékát, a jogsértések létezésének megállapításához szükséges bizonyítékok a Bizottság számára történt megadása nélkül.

478 Az alperes emlékeztet arra, hogy ha megítélése szerint az Aventis és nem a BASF az, aki az engedékenységi közlemény B. szakaszának b) pontjában foglalt feltételnek megfelelt, ez azért volt, mert az Aventis 1999. május 19-én meghatározó bizonyítékokat szolgáltatott, ami közel egy hónappal azelőtt történt, hogy a BASF bemutatta volna a fenti közlemény keretében figyelembe vehető első dokumentumot, mégpedig az 1999. június 15-i nyilatkozatát (a határozat [125], [132], [741] és [743] preambulumbekezdése).

479 Az alperes szerint a Scholz-nyilatkozat, amely két nappal korábbi keltezésű, mint a felperes által az Elsőfokú Bírósághoz benyújtott kereset, semmiképp sem tekinthető az 1999. május 17-i értekezleten történtek átiratának, és nem támaszthatja alá a felperes igényét.

480 A BASF azon egyszerű ajánlata – amelyről a Scholz-nyilatkozat is említést tesz –, hogy vallomástétel céljából alkalmazottakat bocsát a Bizottság rendelkezésére, nem minősül meghatározó bizonyítéknak, mivel az intézmény számára nem tette lehetővé a jogsértések megállapítását.

481 Az alperes közli, hogy az 1999. május 17-i értekezlet lefolyására vonatkozó emlékei szerint a felperes nem tudta ezen az értekezleten megmondani, hogy mi volt az A– és E–vitaminra vonatkozó jogellenes megállapodások tartalma. A felperes még közölte is, hogy egyéb dokumentumot nem tud biztosítani addig, amíg a polgári bíróságoknál ellene indított csoportos kereseteket (class actions) le nem zárják. A Bizottságnak az értekezleten jelen lévő meghatalmazottai tehát joggal tartottak ki amellett, hogy az értekezletet követően részletes bizonyítékokat szeretnének kapni, mivel a felperes maga jelentette ki, hogy rendelkezik dokumentumokkal, amelyeket

csak a későbbiekben tud majd rendelkezésre bocsátani. Mivel ez a körülmény nem szerepelt a Scholz-nyilatkozatban, az alperes javasolja az Elsőfokú Bíróságnak, hogy eljárási szabályzatának 65. cikke (2) bekezdése a) és c) pontja és 66. cikke értelmében hallgassa meg azokat a keresetlevél 179. pontjában említett személyeket, akik az 1999. május 17-i értekezleten részt vettek.

482 Végül, ami az engedékenységi közlemény B. szakaszának e) pontjában foglalt és mindazon jogsértésre vonatkozó feltételt illeti, amelyekért a felperesre bírságot szabtak ki, az alperes megállapítja egyrészt, hogy a felperes nem vitatja, hogy irányító vagy felbujtó szerepe volt a B2–vitaminnal kapcsolatos kartellben, másfelől, hogy a felperes által a többi kartellben játszott irányító vagy felbujtó szerep a határozatban kellően bizonyításra került. Ilyen körülmények között a felperes nem állíthatja, hogy a Bizottság hibásan alkalmazta az engedékenységi közleményt.

483 Válaszában a felperes az ellenkérelem alapján három, általa fontosnak tartott megállapítást kíván tenni. Először is hangsúlyozza, hogy az alperes nem vitatja az 1999. május 17-i értekezletnek a Scholz-nyilatkozatban foglalt leírását, és különösen azt a tényt, hogy a BASF leírta – az A– és E–vitaminokra vonatkozóan is – a megállapodások fontos elemeit, résztvevőit és időtartamát. Ezt követően másodsorban kiemeli, hogy a Bizottság nem vitatja azon állítását, amely szerint a szóbeli információk az engedékenységi közlemény szerinti meghatározó bizonyítékot jelenthetnek. Harmadsorban felhívja a figyelmet arra, hogy a helyes igazgatási gyakorlattal és azzal ellentétben, ami a fenti 466. pontban hivatkozott citromsav-határozat tárgyát képező ügyben történt, világos, hogy a Bizottság nem őrizte meg az értekezleten készült jegyzőkönyvet, és később sem tett erőfeszítést annak érdekében, hogy erről az értekezletről egy, a résztvevőkkel egyeztetett változatot hozzon létre.

484 A meghatározó elemek fogalmával kapcsolatban a felperes azt állítja, hogy a határozatban szereplőhöz hasonló, bonyolult, hosszú távú és többoldalú kartell

vonatkozásában nem szükséges, hogy valamely vállalkozás minden egyes találkozóról szóban részleteket közöljön, hanem elegendő, hogy a megegyezés fennállását elismerjék és elmagyarázzák, mert akkor a Bizottság - ahogy a jelen ügyben is tette - gyakorolhatja a 17. rendeletben rá ruházott, a részletes információk megszerzésére vonatkozó jogköröket. A felperes felhívja a figyelmet arra, hogy ellenkérelmében az alperes nem vitatja, hogy a 11. cikk alapján történt 1999. május 26-i információkérés a BASF által az 1999. május 17-i értekezlet folyamán átadott információkon alapul.

485 Viszonválaszában az alperes pontosítja, hogy a felperes állításával ellentétben a meghatározó bizonyítéknak önmagában lehetővé kell tennie a Bizottság számára a jogsértést megállapító határozat elfogadását, és nem csupán azt, hogy a 17. rendelet 11. cikke alapján információkéréseket küldjön ki. Arra hivatkozik, hogy az értekezleten a felperes egyszerűen elismerte azt, hogy részt vett egy kartellben, miközben más résztvevőket is megjelölt és néhány részletről is említést tett. Ez tűnik ki a Scholz-nyilatkozatból (9. pont), valamint az aktát kezelő személy által az értekezlet után elkészített és az értekezlet írott nyomát képező belső írásos feljegyzéseiből is, melyeknek egy gépelt változata a viszonválasz D.3 mellékletében szerepel. Az alperes szerint az ezen értekezleten átadott információk így csak azt tették számára lehetővé, hogy a 17. rendelet 11. cikke alapján információkérést küldjön ki.

2. *Az Elsőfokú Bíróság álláspontja*

486 Ezzel a jogalappal a felperes egyúttal a Bizottság azon értékeléseit vitatja, amelyek szerint a felperes egyfelől az A– és E–vitaminra vonatkozó jogsértések tekintetében nem felelt meg az engedékenységi közlemény B. szakasza b) pontjában foglalt feltételnek, másfelől a Bizottság által bírsággal sújtott nyolc jogsértés tekintetében nem felelt meg az ugyanezen szakasz e) pontjában foglalt feltételnek.

a) Arról a kérdésről, hogy az A– és E–vitaminra vonatkozó jogsértések tekintetében a felperes megfelelt-e az engedékenységi közlemény B. szakasza b) pontjában foglalt feltételnek

487 Előzetesen meg kell jegyezni, hogy a Bizottság az engedékenységi közleményben meghatározta, hogy a kartell létezésére vonatkozó vizsgálata során a vele együttműködő vállalkozások milyen feltételek mellett mentesíthetők a bírság megfizetése alól, vagy részesülhetnek az egyébként rájuk kiszabandó bírság összegének csökkentésében (lásd a közlemény A. szakaszának [3] bekezdését).

488 Amint azt az engedékenységi közlemény E. szakaszának (3) bekezdése megemlíti, ez olyan jogos elvárásokat teremtett, amelyekre azok a vállalkozások hivatkoznak, amelyek valamely kartell létezéséről kívánják tájékoztatni a Bizottságot. Tekintetbe véve a jogos bizalmat, amely e közlemény alapján a Bizottsággal együttműködni kívánó vállalkozásokban kialakulhatott, a Bizottság tehát köteles volt a közleménynek eleget tenni, amikor a felperesre kirótt bírság összegének meghatározása során értékelte annak együttműködését (lásd ebben az értelemben az Elsőfokú Bíróság fenti 227. pontban hivatkozott HFB és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 608. pontját és a T-48/00. sz., Corus UK kontra Bizottság ügyben 2004. július 8-án hozott ítéletének [EBHT 2004., II-2325. o.] 192. és 193. pontját).

489 E közlemény B. szakasza kimondja: „az a vállalkozás, amely

a) feljelenti a Bizottságnak a titkos kartellt azelőtt, hogy ez utóbbi határozat alapján megkezdené a kartellben részt vevő vállalkozások vizsgálatát, és anélkül, hogy elegendő információval rendelkezne ahhoz, hogy bizonyítsa a feljelentett kartell létezését;

b) elsőként szolgáltat meghatározó elemeket a kartell létezésének bizonyításához;

c) véget vet a jogellenes tevékenységben való részvételének legkésőbb addigra, amikor feljelenti a kartellt;

d) átadja a Bizottságnak az összes fontos információt, valamint az összes okiratot és bizonyítékot, amellyel a kartell kapcsán rendelkezik, valamint állandó és teljes együttműködést folytat a vizsgálat egész ideje alatt;

e) nem kényszerít valamely másik vállalkozást arra, hogy részt vegyen a kartellben, és nem volt felbujtó vagy meghatározó szerepe a jogellenes tevékenységben, annak a bírságnak a minimum 75%-os mérséklése vagy a bírság alóli teljes mentesség kedvezményében részesül, amelyet az együttműködés hiánya miatt szabtak volna ki rá".

490 Ami különösen a b) pontban foglalt feltételt illeti, a felperes azt állítja, hogy az A– és E–vitaminokra vonatkozó jogsértések tekintetében a Roche-sal együtt ő volt az első olyan vállalkozás, amely meghatározó bizonyítékokat szolgáltatott a kartell létezésének bizonyításához, amit a Bizottság szolgálataival 1999. május 17-én tartott értekezleten, azaz két nappal az Aventis első írásos beadványának benyújtását megelőzően, szóban tett meg.

Az engedékenységi közlemény B. szakaszának b) pontja szerinti „meghatározó elemek" fogalmáról

491 A felperes szerint – aki erre vonatkozóan egy, az Elsőfokú Bíróság által a pervezető intézkedések keretében feltett kérdésre adott válaszában fejtette ki álláspontját –

amikor a Bizottság önként tett vallomással rendelkezik valamely jogellenes megállapodás létezésére, az érintett termékekre, a részt vevő vállalkozásokra, a földrajzi kiterjedésére és időtartamára vonatkozólag, kétség sem férhet hozzá, hogy az engedékenységi közlemény B. szakaszának b) pontja szerinti „meghatározó elemek" állnak a rendelkezésére a kartell létezésére vonatkozóan. A meghatározó elemek fogalom szerinte nem vonatkozhat az összes olyan elemre, amelyre a Bizottságnak szüksége van a jogsértést megállapító határozat elkészítéséhez, hanem csak azokra az elemekre, amelyek lehetővé teszik az intézmény számára, hogy tudomást szerezzen valamely kartell létezéséről, hogy éljen vizsgálati jogkörével, és hogy minden olyan további információt megszerezzen, amit a kifogásközléshez, majd a határozathoz szükségesnek ítél. Az alperes viszont azt állítja, hogy a bizonyíték akkor meghatározó, ha önmagában is lehetővé teszi a Bizottságnak a jogsértést megállapító határozat elfogadását, és nem akkor, ha egyszerűen csak azt teszi lehetővé számára, hogy információkérést küldjön ki.

492 E tekintetben figyelembe kell venni egyrészről azt, hogy az alperes állításával ellentétben a meghatározó elemek fogalom nem azokra a bizonyítékokra vonatkozik, amelyek önmagukban elegendőek a kartell létezésének megállapításához, amint azt az engedékenységi közlemény B. szakaszának a) pontjában használt kifejezésekkel való összehasonlítás bizonyítja, amely kifejezetten tartalmazza az „elegendő" jelzőt, amelyet ugyanezen közlemény B. szakaszának b) pontja viszont nem használ (lásd ebben az értelemben a fenti 70. pontban hivatkozott Tokai Carbon és társai kontra Bizottság ügyben 2005. június 15-én hozott ítélet 362. pontját).

493 Másrészt a közlemény B. szakaszának b) pontja szerinti elemeknek ugyan nem feltétlenül kell önmagukban elegendőnek lenniük a kartell létezésének bizonyításához, viszont meghatározónak kell lenniük ebből a célból. Tehát nem csupán iránymutatásként kell szolgálniuk a Bizottság vizsgálatához, hanem a jogsértést megállapító határozathoz fő bizonyítékként közvetlenül felhasználható elemeknek kell lenniük.

494 A „meghatározó elemek" ebben az értelemben vett kifejezésére tekintettel kell megvizsgálni azt a kérdést, hogy a jelen ügyben a felperes megfelelt-e az engedékenységi közlemény B. szakaszának b) pontjában foglalt feltételnek.

Arról a kérdésről, hogy az engedékenységi közlemény B. szakaszának b) pontja szerinti meghatározó elemeket lehet-e szóban szolgáltatni

495 Ami azt a kérdést illeti, hogy az engedékenységi közlemény B. szakaszának b) pontja szerinti meghatározó elemeket lehet-e szóban szolgáltatni, az alperes – anélkül, hogy nyíltan vitatná ezt a lehetőséget – egy, az Elsőfokú Bíróság által a pervezető intézkedések keretében írásban feltett kérdésre adott válaszában leszögezte, hogy a szóban szolgáltatott bizonyítékokat írásban alá kell támasztani annak érdekében, hogy azokat a fenti B. szakasz keretében figyelembe lehessen venni. Ez az alperes által a tárgyaláson megismételt álláspont, amelyet az indokol, hogy a többi vállalkozás számára lehetővé kell tenni álláspontjuk érvényesítését minden olyan bizonyítékkal kapcsolatban, amelyet a Bizottság ellenük felhoz, nem mentes a kétértelműségtől, mivel az alperes nem jelöli meg, hogy ahhoz, hogy a szóban forgó vállalkozás teljesítse az engedékenységi közlemény B. szakaszának b) pontjában foglalt feltételt, az írásbeli megerősítésnek mindenképpen meg kell-e előznie a fenti közlemény alkalmazásában részesülni kívánó többi vállalkozás által a bizonyítékoknak a szóban forgó vállalkozás általi szóbeli átadását követően nyújtott esetleges közreműködését.

496 E tekintetben, amint arra a felperes jogosan emlékeztetett a tárgyaláson, az Elsőfokú Bíróság a fenti 131. pontban hivatkozott Tokai Carbon és társai kontra Bizottság ügyben 2004. április 29-én hozott ítéletében (431. pont) megerősítette – jóllehet az engedékenységi közlemény D. szakasza (2) bekezdése első francia bekezdésének alkalmazásával összefüggésben –, hogy az információk szóbeli átadása a Bizottság számára figyelembe vehető az ebben a közleményben meghatározott kedvezmények alkalmazása céljából. Az Elsőfokú Bíróság megjegyezte, hogy a fenti rendelkezés előírja, hogy nemcsak „dokumentumok", de „információk" is szolgálhatnak olyan „bizonyítékul", amely hozzájárul az elkövetett jogsértés fennállásának igazolásához, és ebből azt a következtetést vonta le, hogy a fenti információkat nem kell szükségszerűen okirati formában szolgáltatni.

497 Ezek a megfontolások értelemszerűen az engedékenységi közlemény B. szakaszának összefüggésében is relevánsak, mivel a b) pontban foglalt feltétel „meghatározó

elemekre" hivatkozik és nem dokumentumokra, és mivel a d) pontban foglalt feltétel ugyanakkor felsorolja a „hasznos információkat", a „dokumentumokat" és a „bizonyítékokat".

498 Másfelől az információk szóbeli átadása a jogbiztonság szempontjából nem jelent semmilyen jelentősebb hátrányt annyiban, hogy a valamely közigazgatási szervnek szóban, egy értekezlet keretében átadott információ rendszerint rögzíthető és megőrizhető hangfelvétel útján és/vagy írásban, jegyzőkönyv készítésével.

499 Az alperesnek a tárgyaláson megfogalmazott állítása, amely szerint a Bizottság nem köteles a valamely személyekkel vagy vállalkozásokkal lefolytatott értekezleteiről jegyzőkönyvet készíteni, finomításra szorul.

500 Igaz, hogy az alperes intézménynek nincs ilyen általános kötelezettsége (lásd ebben az értelemben az Elsőfokú Bíróság T-221/95. sz., Endemol kontra Bizottság ügyben 1999. április 28-án hozott ítéletének [EBHT 1999., II-1299. o.] 94. pontját és a fenti 47. pontban hivatkozott Atlantic Container Line és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 351. pontját).

501 Mindazonáltal az, hogy nincs olyan rendelkezés, amely kifejezetten előírja, hogy jegyzőkönyvet kell felvenni, nem zárja ki, hogy adott esetben a Bizottság köteles lehet az általa meghallgatott nyilatkozatokat ilyen iratban írásban is rögzíteni. Ez a kötelezettség ugyanis az ügy különleges körülményektől függően származhat közvetlenül a gondos ügyintézés elvéből is, amelyre a felperes a szóbeli előadásában hivatkozik, amely egyike a közösségi jogrend által a közigazgatási eljárásokban biztosított garanciáknak (lásd a fenti 192. pontban hivatkozott ABB Asea Brown Boveri kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 99. pontját és az abban hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

502 Márpedig amikor valamely vállalkozás az engedékenységi közlemény alapján történő ellentételezésre alkalmas együttműködés céljából kapcsolatba lép a Bizottsággal, és ennek keretében értekezletet szerveznek az intézmény szolgálatai és e vállalkozás között, akkor a gondos ügyintézés elve alapján erről az értekezletről jegyzőkönyvet kell felvenni, amely összefoglalja az ott elhangzottak lényegét, vagy legalább hangfelvételt kell készíteni, ha a szóban forgó vállalkozás ezt legkésőbb az értekezlet kezdetéig kéri.

503 A szóbeli tájékoztatásnak kétségtelenül az a hátránya, hogy a Bizottságnak történő átadása ez utóbbi együttműködését igényli, és így az az intézmény alkalmazottainak időbeosztásától és a szükséges eszközök (tárgyalótermek, felvevőkészülékek, stb.) rendelkezésre állásától függ. Ez azonban nem jelent abszolút hátrányt arra a kérdésre nézve, hogy a szóbeli tájékoztatás az engedékenységi közlemény B. szakaszának alkalmazása céljából elfogadható-e.

504 Egyrészről, amikor több vállalkozás is kéri, hogy a Bizottság meghatalmazottaival találkozhasson valamely olyan együttműködés érdekében, amely bírság alóli mentesítést vagy bírságcsökkentést biztosíthat számukra, az intézmény ügyelhet és ügyelnie is kell arra, hogy maga ne jelentsen olyan tényezőt, amely ronthatja a vállalkozások között az engedékenységi közlemény B. szakaszának b) pontjában foglalt feltétel alkalmazásával járó verseny feltételeit.

505 Másrészről, miután a szóbeli információátadás a Bizottság együttműködését teszi szükségessé, elvileg kevésbé gyors együttműködési módnak kell tekinteni, mint az írásbeli információátadást, amely semmilyen együttműködést nem igényel a Bizottság részéről, és így nem függ az intézmény forrásainak rendelkezésre állásától. Ha a szóban forgó vállalkozás úgy dönt, hogy szóban ad át információkat, tudnia kell, hogy ez azzal a kockázattal jár számára, hogy a kartell létét bizonyító meghatározó bizonyítékokat valamely másik vállalkozás írásban előbb eljuttathatja a Bizottsághoz.

506 Ezért arra a következtetésre kell jutni, hogy az engedékenységi közlemény B. szakaszának b) pontja szerinti meghatározó elemeket szóban is lehet szolgáltatni.

Arról a kérdésről, hogy a felperes a Bizottság szervezeti egységeivel 1999. május 17-én tartott értekezleten szolgáltatott-e meghatározó elemeket az A– és E–vitaminra vonatkozó kartellek létezésének bizonyításához

507 Mielőtt az 1999. május 17-i értekezletre hivatkozott volna, a felperes azt állította, hogy a Van Miertnek címzett 1999. május 6-i levelében már tájékoztatta a Bizottságot arról, hogy a vitaminágazatban jogellenes kartellmegállapodások vannak, a Roche-t és önmagát e megállapodások résztvevőiként megjelölve. E levél egyszerű elolvasásából valójában kitűnik, hogy a felperes annak említésére szorítkozott, hogy az Egyesült Államokban „a vitaminágazatban kötött, a versenyjogba ütköző, titkos megállapodások gyanújával" vizsgálatok folynak vitamingyártók, köztük a felperes ellen is. Így meg kell állapítani, hogy ezzel a levéllel a felperes nem azt jelezte a Bizottság felé, hogy jogellenes kartellek léteznek a vitaminágazatban, amelyekben ő maga is részt vett, csak megemlítette, hogy „vizsgálatok [...] vannak folyamatban [...] az Egyesült Államokban", és „titkos megállapodások gyanúja" vetődött fel, ami nemigen jelenti valamely jogsértésnek a részéről való elismerését. Az a tény, hogy a felperes megemlítette azt is, hogy támogatja az amerikai vizsgálatot, és a Roche-hoz hasonlóan beszélni kívánt az ügyről a Bizottsággal „a közösségi engedékenységi program keretében történő együttműködés érdekében", ezen a megállapításon semmit nem változtat.

508 Ennek megállapítását követően azokat az információkat kell meghatározni, amelyeket a felperes a Bizottságnak az 1999. május 17-i értekezleten szolgáltatott.

509 Nem vitatott, hogy erről az értekezletről semmilyen jegyzőkönyv nem készült sem aznap, sem utólag, és hogy az értekezletről nem készült átírásra alkalmas

hangfelvétel. A felperes rámutat arra, hogy a Bizottság elmulasztotta ezeket az eljárási követelményeket, nem állítja azonban, hogy ténylegesen kérte volna az intézményt annak megtételére. E feltételek mellett nem kifogásolható, hogy a Bizottság ilyen mulasztást követett el.

510 Továbbá, még ha a jelen esetben azt feltételezzük is, hogy ez a mulasztás hiba volt, az önmagában nem igazolja azt, hogy a felperes kérelmeinek helyt kellene adni.

511 A felperes beadványaiból (lásd a keresetlevél 180. és 183. pontját, valamint a válasz 117. és 120. pontját) ugyanis világosan kitűnik, hogy állítása szerint a felperes az 1989. [helyesen: 1999] május 17-i értekezleten tájékoztatta a Bizottságot:

a) a bizonyos vitamintermékekre, köztük az A– és E–vitaminra vonatkozó jogellenes megállapodások létezéséről, amelyek az EGT-piacot is érintették;

b) e megállapodások fő résztvevőiről, köztük az A– és E–vitaminra vonatkozó megállapodások négy közreműködőjéről (Roche, BASF, Aventis és Eisai);

c) e megállapodások jellegéről, úgymint az árszabályozási, a piac- és kapacitás-felosztási megállapodásokról;

d) az e megállapodásokkal lefedett időszakról (1989-től 1999-ig).

512 Az alperes nem vitatta, hogy a fenti értekezlet folyamán a felperes átadta ezeket a bizonyítékokat, noha úgy véli, hogy ezek a bizonyítékok az engedékenységi közlemény B. szakaszának b) pontja értelmében nem voltak „meghatározóak".

513 Arról viszont nem tett említést a felperes, hogy ugyanezen az értekezleten a képviselői különleges információkat nyújtottak a Bizottságnak a bejelentett kartellek működésére, a gyártók közötti találkozókra és arra vonatkozólag, hogy a gyártók e találkozók keretében pontosan miről állapodtak meg. A Scholz-nyilatkozatból egyébként kitűnik, hogy az értekezlet csak körülbelül egy órán át tartott, amely időtartam valószínűleg nem elegendő ahhoz, hogy két vállalkozás részletes leírást adhasson a kartellekről.

514 Mindent egybevetve megjegyzendő, hogy az akta kezelésével megbízott tisztviselő által a fenti értekezlet alkalmával belső célokra készített kézírásos jegyzetek (a továbbiakban: kézírásos jegyzetek) alperes általi átírásából sem derül ki, hogy az 1999. május 17-i értekezleten a Bizottság meghatalmazottai, illetve a Roche és a BASF képviselői között tartott megbeszélés során ilyen információk átadására került volna sor. Ki kell emelni, hogy a felperes, noha sérelmezte, hogy a Bizottsághoz már a kereset benyújtását megelőzően elküldött számos kérése ellenére sem kapta meg ezt a dokumentumot, nem vitatta sem annak benyújtását, sem annak tartalmát, sőt állította, hogy ez a dokumentum több tekintetben is alátámasztja az ő fenti értekezlettel kapcsolatos ténybeli és jogi állításait.

515 Ráadásul a kézírásos jegyzetek arról a tényről tanúskodnak, hogy ez a megbeszélés – a fenti 511. pontban ismertetett bizonyítékok szolgáltatásán túl – kevésbé vonatkozott a szóban forgó kartellekre, mint inkább a két vállalkozás által nyújtandó együttműködés módozataira. A jegyzetekből kiderül, hogy a Roche és a BASF képviselői bizonyos óvatosságot tanúsítottak, és bevallottan tartózkodtak attól, hogy a Bizottságnak pontosabb információkat szolgáltassanak, vagy dokumentumokat adjanak át az ellenük az Egyesült Államokban indított csoportos keresetek (lásd a fenti 481. pontot) lezárásáig. Ami a Roche-t illeti, e jegyzetekből kitűnik, hogy képviselői még azt is kijelentették, hogy nem rendelkeznek ténybeli adatokkal, és hogy ezeket majd begyűjtik a Roche amerikai ügyvédeitől.

516 Mindenesetre az Elsőfokú Bíróságnak nem azt a kérdést kell eldöntenie, hogy – amint azt az alperes állítja – a felperes az 1999. május 17-i értekezleten kifejezésre juttatta-e, hogy nem hajlandó dokumentumokat átadni a csoportos keresetek lezárása előtt, mivel csak az a fontos, hogy a felperes ténylegesen milyen bizonyítékokat szolgáltatott ezen az értekezleten, és hogy ezek a bizonyítékok „meghatározóknak" tekinthetők-e a szóban forgó jogsértések létezésének bizonyításához, vagy sem.

517 E tekintetben, jóllehet a fenti 511. pontban ismertetett bizonyítékok, amelyeket a felperes az állítása szerint az 1999. május 17-i értekezleten szolgáltatott, bizonyára képessé tették az intézményt arra, hogy információkéréseket küldjön ki, sőt, hogy vizsgálatot rendeljen el, azonban gyakorlatilag a tények rekonstruálásának és bizonyításának teljes feladatát az intézményre hagyták – annak dacára, hogy felperes elismerte a felelősségét –, míg az Aventis által az 1999. május 19-i nyilatkozatában az A– és E–vitaminnal kapcsolatos jogellenes tevékenységre vonatkozóan adott részletes leírás esetében nyilvánvalóan nem így történt.

518 Anélkül, hogy a felperes által kért tanúmeghallgatásra sort kellene keríteni arra vonatkozólag, hogy a felperes állítólag nem volt hajlandó dokumentumokat szolgáltatni a csoportos keresetek lezárása előtt, a fenti 492–494. pontban kifejtett megfontolásokra tekintettel meg kell állapítani, hogy a fenti bizonyítékok – az engedékenységi közlemény B. szakaszának b) pontja szerint – nem minősíthetők az A– és E–vitaminra vonatkozó kartellek „létezésének bizonyításában meghatározó" bizonyítékoknak.

519 Ezért arra a következtetésre kell jutni, hogy a felperes nem bizonyította be, hogy a fenti jogsértéseket illetően megfelelt az e rendelkezés által támasztott követelménynek.

Arról a kérdésről, hogy a Bizottság jogellenesen késleltette-e a felperes által kínált információk megszerzését

520 Az a felperes által másodlagosan kifejtett érvelés, amely szerint a Bizottságnak az írásbeli bizonyítékok benyújtására vonatkozó jogellenes igénye akadályozta meg őt abban, hogy az 1999. május 17-i értekezleten meghatározó bizonyítékokat szolgáltathasson az A– és E–vitaminokra vonatkozó jogsértések bizonyítására (lásd a fenti 472-474. pontokat), lényegében két részből áll. Egyrészről a felperes bírálja azt, hogy a Bizottság állítólag megtagadta a BASF által az 1999. május 17-i értekezlet folyamán ajánlott további bizonyítékok elfogadását, és különösen azt, hogy rövid határidőn belül meghallgassa a kartellekben érintett főbb alkalmazottait. Másfelől a Bizottságnak felrója azt is, hogy nem hívta fel a figyelmét arra, hogy a szóbeli nyilatkozattétel nem elegendő az engedékenységi közlemény B. szakaszának b) pontjában foglalt feltétel alkalmazásához.

521 Mivel ezt a feltételt adott esetben a szóbeli információátadás is kielégítheti – amint ez a fenti 495–506. pontban kifejtésre került –, a felperes másodlagos érvelésének második része tárgytalan. Amennyiben ezzel a résszel a felperes annak megállapítását is kívánja, hogy a Bizottságnak mindenesetre jeleznie kellett volna felé, hogy az 1999. május 17-i értekezlet során szolgáltatott információk nem elegendőek az engedékenységi közlemény B. szakaszának b) pontjában foglalt feltétel alkalmazásához, azért, hogy felhívja a figyelmét ezen információk kiegészítésének haladéktalan szükségességére, az alperessel együtt ki kell emelni, hogy az intézményre nem hárult ilyen kötelezettség. A fenti közlemény E. szakaszának (2) bekezdése ugyanis kimondja, hogy „a Bizottság csak a határozata elfogadásának pillanatában mérlegeli, hogy a B., C. vagy D. [szakaszban] megállapított feltételek teljesültek-e".

522 Ami a felperes másodlagos érvelésének első részét illeti, bevezetésképpen meg kell jegyeznünk, hogy valamely vállalkozás azon ajánlata, hogy vallomástétel céljából alkalmazottakat bocsát a Bizottság rendelkezésre, még ha feltételezzük is, hogy ezt az intézménynek el kell fogadnia, önmagában nem lenne elegendő ahhoz, hogy ez a

vállalkozás eleget tehessen az engedékenységi közlemény B. szakaszának b) pontjában foglalt feltételnek. Ez a feltétel ugyanis megköveteli, hogy a meghatározó bizonyítékokat ténylegesen adják át a Bizottságnak, nem elegendő annak a forrásnak az egyszerű felkínálása vagy megjelölése, ahonnan ezek az információk megszerezhetők.

523 Bár a felperes keresetlevelének 189. pontjában azt állítja, hogy „a Bizottság elutasította a BASF által az értekezlet folyamán felajánlott további bizonyítékok elfogadását", arról azonban nem tesz említést, hogy a Bizottság meghatalmazottai megakadályozták vagy egyszerűen csak lebeszélték volna a képviselőit arról, hogy a fenti értekezlet alatt olyan további információkat szolgáltassanak, amelyek az engedékenységi közlemény B. szakasza b) pontjának megfelelően meghatározóvá tehették volna a felperes által ez alkalommal adott bizonyítékokat. A felperes mindössze azt állapítja meg, hogy az intézmény megtagadta kiegészítő tanúvallomások rövid határidőn belül való meghallgatását, és a Scholz-nyilatkozatból idéz olyan részeket, amelyek semmilyen más típusú bizonyítékot nem említenek, mint a felajánlott vallomástételeket. Egyébként a felperes semmilyen felvilágosítást nem ad azoknak a további információknak a jellegére vonatkozólag, amelyeket az alkalmazottai az értekezleten tudtak volna szolgáltatni, és amelyeket a Bizottság meghatalmazottainak írásos bizonyítékokra vonatkozó állítólagos követelése miatt mulasztottak el átadni.

524 Ezért meg kell vizsgálni, hogy e vallomástételek lehetővé tételének elutasítása – amit az alperes nem vitat – járhatott-e azzal a jogellenes következménnyel, hogy valamely másik vállalkozás (az Aventis) megelőzte a felperest abban, hogy a Bizottságnak meghatározó bizonyítékokat adjon át a szóban forgó jogsértések megtörténtének bizonyítására, megjegyezve, hogy ez az elutasítás semmiképpen sem lehetett oka annak, hogy a felperes nem szolgáltatott meghatározó bizonyítékokat az 1999. május 17-i értekezlet folyamán.

525 E tekintetben, azon kérdés eldöntésének szükségessége nélkül, hogy – amint azt az alperes állítja – a felperes által az 1999. május 17-i értekezleten felajánlott szóbeli vallomások meghaladták-e a 17. rendelet és a 2842/98 rendelet által a Bizottságra

ruházott jogkör kereteit, úgy kell vélni, hogy nem volt indokolatlan az, hogy a Bizottság elutasította e vallomástételek meghallgatását.

526 A felperest ugyanis semmi nem akadályozta meg abban, hogy maga hallgassa meg a szóban fogó alkalmazottakat, és abban, hogy írásban haladéktalanul átadja a Bizottságnak az így megszerzett információkat. A felperesnek egyébként nem volt szüksége a Bizottság együttműködésére az alkalmazottai körében történő információgyűjtéshez, mivel a Bizottságnak amúgy sem volt semmilyen hatásköre arra, hogy vallomástétel céljából megkövetelje a megjelenésüket. Ilyen körülmények között a Bizottság felhívhatta a felperest az ily módon történő eljárásra annak érdekében, hogy a gazdaságosság és a gondos ügyintézés elvének megfelelően ne növelje fölöslegesen az intézmény munkaterhelését. Ráadásul, mivel a szóban forgó vallomástételek éppúgy, mint az 1999. május 17-i értekezleten történt információátadás, a Bizottság felé történő szóbeli információátadásnak minősülnek, a fenti 505. pontban már kifejtett okokból ezeket a vallomástételeket – a felperes állításával ellenkezőleg – valószínűleg elvben kevésbé gyors módozatnak tekintették, mint az írásban történő információátadást, így nem lehet felróni a Bizottságnak azt, hogy a felperest e második út követésére kérte.

527 A jelen ügyben tehát semmi nem utal arra, hogy az a tény, hogy az Aventis megelőzte a felperest abban, hogy a Bizottság részére meghatározó bizonyítékokat adott át az A– és E–vitaminra vonatkozó kartellek létezésének bizonyítására, az intézmény hibás magatartásának lehetne felróható.

Végkövetkeztetés

528 A fentiekből következik, hogy a felperes nem bizonyította be azt, hogy a Bizottság bármilyen mérlegelési hibát követett volna el azzal, hogy a határozatban úgy ítélte meg, hogy az A– és E–vitaminra vonatkozó jogsértések tekintetében a BASF azért nem részesülhet az engedékenységi közlemény B. szakaszának a javára történő alkalmazásában, mert nem felelt meg az e szakasz b) pontjában foglalt feltételnek.

b) Arról, hogy a felperes megfelelt-e az engedékenységi közlemény B. szakasza e) pontjában foglalt feltételnek azon nyolc jogsértés tekintetében, amelyekért bírsággal sújtották

529 A határozat (744) preambulumbekezdésében a Bizottság úgy ítélte meg, hogy „a Roche és a BASF az ([567]–[569] és [584] preambulumbekezdésben) leírtak szerinti felbujtó vagy meghatározó szerepet játszott az A–, E–, B2–, B5–, C– és D3–vitamin, a bétakarotin és a karotinoidok piacaira vonatkozó jogellenes tevékenységekben", és arra a következtetésre jutott, hogy így e két vállalkozás egyike sem felelt meg az engedékenységi közlemény B. szakaszának e) pontjában foglalt feltételnek.

530 Azok a fejtegetések, amelyeket a felperes és az alperes a beadványaikban a Bizottság ezen – a jelen jogalap keretében kétségbe vont – értékelésének szentelnek, kimerülnek az azokra az érvekre történő egyszerű utalásban, amelyeket az ötödik jogalap vizsgálata keretében hoznak fel, az egyik azért, hogy cáfolja, a másik azért, hogy kiemelje a BASF-nek a kartellekben játszott irányító vagy felbujtó szerepét, amely alapján az ez utóbbira kivetett bírságok alapösszegeit 35%-kal megnövelték (lásd a fenti 475. és 482. pontot).

531 Azt azonban meg kell jegyeznünk, hogy a határozatban ([744] preambulumbekezdés) a Bizottság úgy indokolta az értékelését, amely szerint a BASF és a Roche nem felelt meg az engedékenységi közlemény B. szakaszának e) pontjában foglalt feltételnek, hogy utalt e vállalkozásoknak a jogsértésekben játszott, a határozat (567)–(569) és (584) preambulumbekezdésében leírt felbujtó vagy meghatározó szerepére, holott az intézmény a (712)–(718) preambulumbekezdésben, illetve az (567)–(569) és az (584) preambulumbekezdésre való hivatkozás nélkül foglalkozott a BASF és a Roche irányító és felbujtó szerepével mint súlyosító körülménnyel.

532 Márpedig a „jelen ügy tárgyát képező jogsértések jellegének" leírásával foglalkozó részbe ágyazott (567)–(569) és (584) preambulumbekezdés – amennyiben kifejezetten a felperesre vonatkoznak – a következőket tartalmazza:

– a (713)–(717) preambulumbekezdésben (amelyek arra vonatkoznak, hogy a Roche és a BASF a világ két legnagyobb vitamingyártója, továbbá a megállapodások kidolgozása és végrehajtása során a Roche és a BASF által alkotott „közös frontról" és az összes különböző vitaminpiac felosztására irányuló közös céljukról szólnak) tett megfontolásokhoz hasonló, általános jellegű megfontolásokat, valamint más, általános jellegű megfontolásokat (a Roche és a BASF a termelése egy jelentős részét több vitamint tartalmazó előkeverékek formájában adta el);

– általános értékeléseket a Roche és a BASF szerepéről (a titkos megállapodások „felbujtója és fő haszonélvezője" a Roche volt; a BASF „a Roche-t követve igen fontos szerepet játszott");

– ténybeli körülményeket vagy külön megemlített ténybeli körülményekhez kapcsolódó megfontolásokat („a világméretű kartell a B1–, B2–, B5–, B6– és C–vitamin, valamint a folsav tekintetében valójában ugyanakkor, azaz a Roche és a BASF felső vezetőinek 1991. január 30–31-én Japánban tett látogatásakor vette kezdetét"; „[a Roche és a BASF] »együtt« elérték, hogy az Eisai is csatlakozzon a »klubjukhoz« az E-vitamin tekintetében").

533 Az alperes – akit a pervezető intézkedések keretében felkértek azon bizonyítékok megnevezésére, amelyekre támaszkodva meg tudja védeni azon értékelésének megalapozottságát, amely szerint a BASF nem teljesítette az engedékenységi közlemény B. szakaszának e) pontjában foglalt feltételt – számos olyan, a

határozatban felhozott tényszerű körülményre emlékeztetett, amelyekre az ötödik jogalappal szembeni védelme épül, és amelyek igazolják az irányító és/vagy felbujtó szerep súlyosító körülményének a felperessel szembeni alkalmazását. A válaszában viszont kihagyta a hivatkozást azokra a határozat (567)–(569) és (584) preambulumbekezdésében ismertetett megfontolásokra, értékelésekre vagy tényszerű körülményekre, amelyekre a (744) preambulumbekezdés utal.

534 Ilyen körülmények között meg kell állapítani, hogy az alperes az Elsőfokú Bíróság előtt új indokkal magyarázta azon értékelését, amely szerint a Roche és a BASF felbujtó vagy meghatározó szerepet játszott a jelen ügy jogsértéseiben. Az Elsőfokú Bíróság ezt az új indokolást csak abban az esetben veszi figyelembe, ha ezen értékelést a határozatban foglalt indokok alapján jogellenesnek ítélné, és ha következésképp élnie kellene korlátlan felülvizsgálati jogkörével.

535 Meg kell jegyeznünk, hogy míg az engedékenységi közlemény B. szakaszának e) pontja nevezetesen a jogellenes tevékenységben játszott felbujtó vagy meghatározó szerepre utal, addig az iránymutatás 2. pontjának harmadik francia bekezdése súlyosító körülményként utal a jogsértést irányítója vagy felbujtója szerepre.

536 Meg kell állapítani, hogy az e két rendelkezésben használt fogalmak lényegében azonos hatásúak. Az alperes egyébként akkor, amikor a pervezető intézkedések keretében e tekintetben nyilatkoznia kellett, rámutatott arra, hogy az „irányító szerep" és „meghatározó szerep" kifejezéseket a határozat összefüggésében szinonimaként használták, és nem felelt igennel arra az Elsőfokú Bíróság által feltett kérdésre, hogy a BASF szerepe a jelen ügy jogsértéseiben az engedékenységi közlemény B. szakaszának e) pontja szerint tekinthető-e „meghatározónak", még abban az esetben is, ha azt nem lehetne irányító szerepnek tekinteni.

537 Azonban – hasonlóan ahhoz, amit a fenti 296–300. pontban megállapítotásra került – a fenti 532. pont első francia bekezdésében említett általános jellegű megfontolások nem elegendőek annak bizonyításához, hogy a felperes felbujtó vagy irányító szerepet játszott a jelen ügy jogsértéseiben.

538 Ugyanez érvényes arra az állításra, amely szerint a BASF „a Roche-t követve igen fontos szerepet játszott", amely úgy tűnik, azt jelzi, hogy a felperes nem annyira irányító, mint inkább követő magatartást tanúsított.

539 Ami azt a megjegyzést illeti, amely szerint „a világméretű kartell a B1–, B2–, B5–, B6– és C–vitamin, valamint a folsav tekintetében valójában ugyanakkor, azaz a Roche és a BASF felső vezetőinek 1991. január 30–31-én Japánban tett látogatásakor vette kezdetét", ez nemcsak hogy ellentmondásban áll a határozatban elfogadott általános megközelítéssel, amely szerint minden vitamintermékre külön kartell volt, de a jelen összefüggésben jelentősége sincs, mivel az a tény, hogy a Roche és a BASF képviselői 1991 januárjában Japánba mentek, önmagában nem jelenti azt, hogy ezek a vállalkozások a fenti termékekre vonatkozó jogsértések felbujtói vagy irányítói voltak. A felperes másfelől nem is vett részt a B6–vitaminra és a folsavra vonatkozó kartellekben.

540 Végül arra az állításra vonatkozólag, amely szerint a Roche és a BASF együtt érte el, hogy az Eisai is csatlakozzon az E–vitaminra vonatkozó kartellhez, már a fenti 336. pontban megállapításra került egyrészről, hogy a Bizottság a határozatban egyáltalán nem támaszkodott erre az állításra annak bizonyítására, hogy a felperes olyan felbujtó szerepet játszott, amely a súlyosító körülményekre tekintettel indokolta a nagyobb büntetés kiszabását, másrészről az, hogy – amint az a határozat (212) és (234) preambulumbekezdéséből kitűnik – a Roche egyedül járt el az Eisainél ez utóbbinak a fenti kartellhez való esetleges csatlakozása érdekében.

541 A fentiekből az következik, hogy az az indokolás, amely alapján a Bizottság a határozatban arra a következtetésre jutott, hogy a felperes nem tesz eleget az engedékenységi közlemény B. szakaszának e) pontjában foglalt feltételnek, a jelen ügy összes jogsértésére nézve érvénytelen, következésképpen a határozat e tekintetben jogellenes.

542 Tehát e jogellenesség megállapításából következően az Elsőfokú Bíróságnak korlátlan felülvizsgálati jogkörében eljárva kell figyelembe vennie az alperes által előtte felhozott ténybeli körülményeket annak bizonyítására, hogy a felperes felbujtó vagy meghatározó – vagy más szóval felbujtó vagy irányító – szerepet játszott a jelen ügy jogsértéseiben, és ezért nem felelt meg a fenti feltételnek.

543 Az Elsőfokú Bíróság azonban már megvizsgálta ezeket a körülményeket az ötödik jogalapra vonatkozó elemzésében (lásd a fenti 304–463. pontot), és arra a következtetésre jutott, hogy azok jogilag megkövetelt módon bizonyítják, hogy a felperes irányító szerepet játszott az A–, E– és B5–vitaminra vonatkozó jogsértésekben, míg nem bizonyítják jogilag megkövetelt módon, hogy a felperes irányító vagy felbujtó szerepet játszott volna a C– és D3–vitaminra, a bétakarotinra és a karotinoidokra vonatkozó jogsértésekben. Másfelől nem állítják, és az aktából sem tűnik ki, hogy a felperes más vállalkozásokat kényszerített volna arra, hogy ez utóbbi jogsértésekben részt vegyenek.

544 Emlékeztetve arra, hogy a jelen keresetben a felperes nem vitatja az irányító vagy felbujtó szerepét a B2–vitaminra vonatkozó jogsértés tekintetében, arra a következtetésre kell jutni, hogy az A– E–, B2– és B5 vitaminnal kapcsolatos jogsértések tekintetében a felperes nem felel meg az engedékenységi közlemény B. szakaszának e) pontjában foglalt feltételnek, míg a C– és D3–vitaminnal, a bétakarotinnal és karotinoidokkal kapcsolatos jogsértések tekintetében megfelel e feltételnek.

545 Ebből következik, hogy az A–, E–, B2– és B5–vitaminra vonatkozó jogsértések tekintetében a felperesre a fenti közlemény B. szakasza nem alkalmazható.

546 A C– és D3–vitaminra, a bétakarotinra és a karotinoidokra vonatkozó jogsértések esetében viszont az Elsőfokú Bíróság feladata, hogy korlátlan felülvizsgálati jogkörének gyakorlása keretében értékelje, hogy a felperes megfelel-e az engedékenységi közlemény B. szakaszában meghatározott együttes feltételeknek is, annak érdekében, hogy esetleg a bírság alóli teljes mentesítést, vagy ugyanezen szakasz alapján a bírság összegének „igen jelentős" csökkentése kedvezményében részesítse a felperest.

c) Arról, hogy a C– és D3–vitamin, a bétakarotin és a karotinoidok tekintetében a felperes megfelelt-e az engedékenységi közlemény B. szakasza a)–d) pontjában foglalt feltételeknek

Az a), c) és d) pontban foglalt feltételekről

547 Ami az engedékenységi közlemény B. szakaszának c) pontjában meghatározott feltételt illeti, ez láthatólag teljesül a C– és D3–vitaminra, a bétakarotinra és a karotinoidokra vonatkozó jogsértések mindegyikére, az ezek időtartamára vonatkozóan a határozatban foglalt információk alapján. A határozat rendelkező része 1. cikke (2) bekezdésének b) pontjából kitűnik, hogy e négy jogsértés mindegyike legkésőbb 1998 decemberében – tehát még azelőtt, hogy a felperes a Bizottsággal együttműködött volna a vizsgálatban – megszűnt.

548 Ami a fent említett szakasz a) és d) pontjában meghatározott feltételeket illeti, az Elsőfokú Bíróság által elrendelt pervezető intézkedések végrehajtása keretében az alperes megjegyezte, hogy a szóban forgó négy jogsértés tekintetében a felperes ezeket a feltételeket teljesítette. Úgy tűnik, hogy az aktában szereplő egyetlen bizonyíték sem indokolja azt, hogy az Elsőfokú Bíróság eltérjen ettől az értékeléstől.

A b) pontban foglalt feltételről

549 Ami végül az engedékenységi közlemény B. szakaszának b) pontjában foglalt feltételt illeti, emlékeztetnünk kell arra, hogy a határozat (743) preambulumbekezdésének első mondatában a Bizottság úgy ítélte meg, hogy „a Roche és a BASF a szolgálataihoz 1999. június 2. és 1999. július 30. között eljuttatott dokumentumokkal elsőként szolgáltatott meghatározó elemeket a B2–, B5–, C– és D3–vitamin, a bétakarotin és a karotinoidok piacaira vonatkozó titkos megállapodások létezésének bizonyítására". E mondat megfogalmazásából nem állapítható meg, hogy a Roche és a BASF az említett jogsértések mindegyikére vonatkozóan együtt felelt meg a B. szakasz b) pontjában foglalt feltételnek. E mondat célja egyébként csak az, hogy igazolja a (745) preambulumbekezdés első mondatában megfogalmazott következtetést, amely szerint a többi érintett vállalkozás nem teljesíthette ezt a feltételt.

550 Azonban tekintettel az engedékenységi közlemény B. szakasza b) pontjának megfogalmazására, amely a bírság összegének nagyon jelentős csökkentését kizárólag annak az egy vállalkozásnak kívánja biztosítani, amely ténylegesen „elsőként" szolgáltatott meghatározó elemeket (lásd ebben az értelemben a fenti 70. pontban hivatkozott Tokai Carbon és társai kontra Bizottság ügyben 2005. június 15-én hozott ítélet 365. pontját), nem lehet alátámasztani, hogy a Roche és a BASF a C– és D3–vitaminnal, a bétakarotinnal és a karotinoidokkal kapcsolatos jogsértések mindegyikére vonatkozóan együtt felelt volna meg a B. szakasz b) pontjában foglalt feltételnek, amennyiben az iratokból az tűnik ki, hogy a fenti vállalkozások nem nyújthatták be ezeket a bizonyítékokat ugyanabban az időpontban.

551 Egyrészt ugyanis – amint azt az A– és E–vitaminnal kapcsolatos jogsértéseket illetően a jelen ügy többi jogsértése esetében is releváns megfontolások alapján a fenti 517. és 518. pontban megállapításra került – a Bizottság helyiségeiben tartott 1999. május 17-i tárgyaláson, amelyen a Roche és a BASF együtt vett részt, semmilyen jogsértés bizonyítására nem szolgáltattak meghatározó bizonyítékot. Másrészt az iratokból kiderül, hogy a határozat (743) preambulumbekezdésében foglalt 1999. június 2. és július 30. közötti időszakban a BASF és Roche soha nem adott át információkat ugyanabban az időpontban.

552 Tehát az Elsőfokú Bíróság köteles korlátlan felülvizsgálati jogkörével élve megvizsgálni azt, hogy a felperes és a Roche közül melyik szolgáltatott elsőként meghatározó bizonyítékokat a C– és D3–vitaminnal, a bétakarotinnal és a karotinoidokkal kapcsolatos jogsértések fennállására vonatkozóan.

– A D3–vitaminnal kapcsolatos jogsértés

553 Az iratokból kiderül, hogy a D3–vitaminnal kapcsolatos jogsértésre vonatkozó egyetlen hozzájárulást, amellyel a BASF az intézmény helyiségeiben tartott 1999. május 17-i értekezlet után a Bizottságnak szolgált, az az 1999. június 15-i nyilatkozata foglalja magában, amelyet a Bizottság ugyanezen a napon kapott meg. Ezt a hozzájárulást a jogsértés időtartamának meghatározása (1993-tól 1997-ig) és az azt követő 16 sor jelenti, amelyből csak 9 foglalkozik a kartellel, és amelyből az említett időtartamon felül csak a kartell résztvevői és annak „általános gondolata", nevezetesen a piaci részesedések növelésének korlátozása derül ki. A három érintett társaság három képviselőjének nevét tartalmazza ugyan, de semmilyen információt nem közöl olyan konkrét tényekre vonatkozóan, amelyek a jogsértés megvalósítására alkalmasnak tekinthetők. A kartellre vonatkozó, a határozat (459)–(483) preambulumbekezdésében szereplő tények leírása lényegében a Roche és főleg a Solvay által benyújtott bizonyítékokon alapul.

554 Ilyen körülmények között meg kell állapítani, hogy a felperes nem bizonyította be, hogy a közigazgatási eljárás ideje alatt meghatározó bizonyítékokat szolgáltatott a Bizottság számára a D3–vitaminnal kapcsolatos jogsértés fennállásának bizonyítására.

555 Ezzel a jogsértéssel kapcsolatban tehát azt a következtetést kell levonni, hogy a felperes nem teljesítette az engedékenységi közlemény B. szakaszának b) pontjában szereplő feltételt, tehát az említett rész alkalmazására való kérelmeitt nem érvényesítheti.

– A C–vitaminnal, a bétakarotinnal és a karotinoidokkal kapcsolatos jogsértések

556 Ki kell emelni, hogy az 1999. május 17-i értekezletet követően a felperes első alkalommal 1999. május 21-én írt a Bizottságnak levelet, amelyet ez utóbbi ugyanazon a napon megkapott, és amelyben a fenti értekezleten megbeszéltek szerint átadta azon perbeli egyezség másolatát, amelyet 1999. május 20-án az Egyesült Államok Igazságügyi Minisztériumával kötött (lásd a fenti 468. pontot), valamint az erről szóló tájékoztató feljegyzés másolatát.

557 Ezzel a dokumentummal azonban a felperes nem szolgáltatott meghatározó bizonyítékot a Bizottságnak a C–vitaminra, a bétakarotinra és a karotinoidokra vonatkozó kartellek létezésére vonatkozóan.

558 Egyrészről ugyanis az 1999. május 21-i levél mindössze annyit közöl, hogy a BASF megkezdte egy, az európai piacokat érintő cselekményekre vonatkozó kimerítő beszámoló elkészítését, és hogy amint a beszámoló elkészül, újra felveszi a kapcsolatot a Bizottsággal. Másrészről a perbeli egyezségből és az arról szóló tájékoztató feljegyzésből – még ha ezeket ebben az összefüggésben figyelembe is kívánnánk venni annak ellenére, hogy tartalmukat az Egyesült Államok Igazságügyi Minisztériuma 1999. május 20-ával nyilvánosságra hozta, amint azt a viszonválasz

D.4 és D.5 mellékletében csatolt sajtóközlemények bizonyítják – az eljárás tárgyát képező titkos cselekmények vonatkozásában csak ezek jellege, valamint az időszak és az érintett vitamintermékek derülnek ki (amelyek között mindenesetre a karotinoidok nem szerepelnek), ezenfelül, közvetett módon a BASF néhány érintett alkalmazottjának a neve, bármilyen konkrét, jogsértést megvalósító tény közlése nélkül.

559 Ezzel szemben figyelembe kell venni, hogy a következő hozzájárulásával, azaz az 1999. június 15-i nyilatkozatával a felperes meghatározó bizonyítékokat szolgáltatott a Bizottság számára a C–vitaminra, a bétakarotinra és a karotinoidokra vonatkozó kartellek létezésének bizonyítása tekintetében annyiban, hogy ezek a bizonyítékok nemcsak a jogsértésekben részt vevő tagokra, a jogsértések jellegére és időtartamára, hanem jogsértést megvalósító konkrét tényekre is vonatkoztak.

560 A C–vitaminra vonatkozó kartell tekintetében ugyanis ez a nyilatkozat – a kartell tagjain és a jogsértés időtartamán túlmenően – megnevez bizonyos számú értekezletet, azok helyét és résztvevőit, leírást tartalmaz a kartell fejlődéséről, és pontosan megadja a különböző felsorolt értekezletek során lezajlott megbeszélések tartalmát (a kiosztott kvótákra vonatkozó számszerű adatokkal), és kitűnik belőle a Takeda és az európai gyártók közötti ellentét.

561 A bétakarotinnal és a karotinoidokkal kapcsolatos kartelleket illetően a BASF 1999. június 15-i nyilatkozata mindkét jogsértés vonatkozásában a kartell általános leírását tartalmazza, többek között a kartell tagjaira és időtartamára, a kartell létrehozásakor fennálló piaci helyzetre, a felek indítékaira, a kartellt létrehozó megbeszélés időpontjára, helyére és résztvevőire, az ez alkalommal az eladási kvótákra vonatkozóan létrejött megállapodásra (a kiosztott kvótákra vonatkozó számszerű adatokkal), a későbbi megbeszélések gyakoriságára, helyére, röviden összefoglalt céljára és résztvevőire vonatkozó adatokkal.

562 Az alperes nem vitatja, hogy mindezen információk átadása a Bizottság számára önkéntesen történt, és ezen az sem változtat, hogy a Bizottság 1999. május 26-án tájékoztatást kért a felperestől. A BASF 1999. június 15-i nyilatkozata ugyanis annak a bejelentésnek a következménye, amelyet azon az 1999. május 17-i ülésen tett, amelyen a többek között a C–vitamin és a bétakarotin piacait érintő kartellek létezése már említésre került. Továbbá a Bizottság 1999. május 26-i információkérése nem vonatkozott a karotinoidokkal kapcsolatos kartellre. A fenti 556. pontban leírtak szerint a BASF az 1999. május 21-én a Bizottsághoz írott levelében egyébként megerősítette, hogy megkezdte egy teljes körű beszámoló készítését az európai piacokat érintő jogsértésekre vonatkozóan, és a beszámoló elkészültekor ismét kapcsolatba fog lépni a Bizottsággal.

563 Az iratokból kitűnik továbbá, hogy az egyetlen hozzájárulás, amit a Roche az 1999. május 17-i ülést követően, 1999. július 15-ig eljuttatott a Bizottságnak, a Roche 1999. június 2-i nyilatkozata volt, amely 1999. június 4-én érkezett meg a Bizottsághoz.

564 Ez a nyilatkozat azonban, amelynek egy nem bizalmas változatát az Elsőfokú Bíróság által a tárgyaláson elrendelt pervezető intézkedések végrehajtása keretében az alperes az iratokhoz csatolta, csak az A–, E– és C–vitaminnal kapcsolatos jogsértésekről szól.

565 Ezért mivel a Roche 1999. június 2-i nyilatkozata a bétakarotinra és a karotinoidokra vonatkozó kartellekkel kapcsolatban semmilyen bizonyítékot nem tartalmaz, meg kell állapítani, hogy a felperes az 1999. június 15-i nyilatkozatával ténylegesen elsőként szolgáltatott meghatározó bizonyítékokat e kartellek létezésének bizonyítására. Így tehát az ezzel a két termékkel kapcsolatos jogsértések vonatkozásában teljesítette az engedékenységi közlemény B. részének b) pontjában foglalt feltételt.

566 Ebből következik, hogy a felperesnek – ahogyan azt kéri – e jogsértésekkel kapcsolatban meg kellett volna kapnia az e szakasz alkalmazásából származó kedvezményt.

567 Ezzel szemben a C–vitaminnal kapcsolatos jogsértést illetően ellenkező következtetést kell levonni, mivel a Roche 1999. június 2-i nyilatkozatának az alperes által benyújtott nem bizalmas változata alapján meg kell állapítani, hogy a Roche ezzel a nyilatkozatával elsőként szolgáltatott meghatározó bizonyítékokat az erre a vitaminra vonatkozó kartell létezésének bizonyítására.

568 Ugyanis, bár igaz, hogy ezzel a kartellel kapcsolatban a Roche fenti nyilatkozata bizonyosan korlátozottabb információhalmazt tartalmaz, mint a BASF 1999. június 15-i nyilatkozata, ugyanakkor az is igaz, hogy megjelöl bizonyos számú értekezletet, azok helyét és résztvevőit is, és, bár igen szűkszavúan, de jelzi a találkozók célját is. Mivel azonban emlékeztetni kell arra, hogy a meghatározó bizonyítékok fogalma nem értelmezhető úgy, mint amely olyan bizonyítékokra utal, amelyek önmagukban elegendőek a jogsértés bizonyítására (lásd a fenti 492. pontot), ezért úgy kell megítélnünk, hogy amennyiben a Roche a fenti nyilatkozattal a jogsértés fennállásának tényszerű, pontos bizonyítékait szolgáltatta, az első olyan vállalkozás volt, amely a C–vitaminnal kapcsolatos jogsértésre vonatkozóan az engedékenységi közlemény B. szakaszának b) pontja szerinti meghatározó bizonyítékokat szolgáltatott.

569 Hangsúlyozni szükséges, hogy a tárgyalás után az alperes által benyújtott és a Roche együttműködésére vonatkozó dokumentumokkal kapcsolatos megjegyzéseiben a felperes – mivel mellékesen felkészült arra az eshetőségre, hogy az Elsőfokú Bíróság nem fogadja majd el azt az állítását, amely szerint az 1999. május 17-i értekezleten a BASF és a Roche közösen meghatározó bizonyítékokat nyújtott be – a C–vitaminra vonatkozó kartellt nem is szerepeltette azon kartellek között, amelyekre nézve azt kívánja, hogy őt tekintsék annak a vállalkozásnak, amely elsőként szolgáltatott meghatározó bizonyítékokat, mivel a fenti kartellel már az 1999. június 2-i Roche-

nyilatkozat foglalkozik. A felperes nem vitatja, hogy a Roche ezzel a nyilatkozattal biztosított együttműködése önkéntes jellegű, amely nyilatkozatot egyébként a fenti 562. pontban a BASF 1999. június 15-i nyilatkozatára vonatkozóan felhozottakkal azonos okok miatt nem érinthet a Bizottságnak a Roche-hoz intézett, 1999. május 26-i információkérése.

570 Következésképpen, mivel a felperes a C–vitaminnal kapcsolatos jogsértést illetően nem teljesíti az engedékenységi közlemény B. szakaszának b) pontjában előírt feltételt, ezzel a jogsértéssel kapcsolatban erre a szakaszra nem hivatkozhat.

d) Az engedékenységi közlemény B. szakaszának a felperes tekintetében alkalmazása a bétakarotinnal és a karotinoidokkal kapcsolatos jogsértések vonatkozásában

571 Az engedékenységi közlemény B. szakaszával a felperesben keltett jogos bizalom védelmének biztosítása érdekében az Elsőfokú Bíróság feladata, hogy korlátlan felülvizsgálati jogkörével élve megállapítsa, milyen mértékben kell a felperesre a fenti szakasz alapján a bétakarotinnal és a karotinoidokkal kapcsolatos jogsértések vonatkozásában kirovandó bírság összegét csökkenteni (lásd ebben az értelemben az Elsőfokú Bíróság fenti 190. pontban hivatkozott Tate & Lyle és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 162–166. pontját; a fenti 192. pontban hivatkozott ABB Asea Brown Boveri kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 244., 245., 260. és 261. pontját; a T-230/00. sz., Daesang és Sewon kontra Bizottság ügyben 2003. július 9-én hozott ítéletének [EBHT 2003., II-2733. o.] 144. és 145. pontját és a fenti 131. pontban hivatkozott Tokai Carbon és társai kontra Bizottság ügyben 2004. április 29-én hozott ítéletének 416–418., 440. és 455. pontját).

572 E tekintetben az Elsőfokú Bíróság megjegyzi, hogy a felperes jóval azután tette meg az első lépéseket a Bizottságnál, hogy az Egyesült Államok trösztellenes hatóságai vizsgálatot folytattak a vitaminágazatban folyó titkos cselekményekre vonatkozóan, és kevéssel a perbeli egyezség létrejötte előtt. Így a BASF együttműködése – bár önkéntes volt annyiban, hogy arra nem annak következtében került sor, hogy a Bizottság a felperessel szemben gyakorolta nyomozati jogkörét – mégis a perbeli egyezség megkötésének nyomására és a Bizottság ezt követő fellépésének veszélye hatására történt. Igaz ugyan, hogy – ellentétben a bétakarotinnal kapcsolatos titkos cselekményekkel, amelyekre az amerikai vizsgálat kifejezetten irányult, amint ez a peregyezség tájékoztató feljegyzésének 3. és 4. oldalából kiderül – a karotinoidokkal kapcsolatos titkos cselekmények nem vonták magukra az Egyesült Államok Igazságügyi Minisztériumának figyelmét, ezek észlelését azonban a Bizottságnak a perbeli egyezség megkötése és nyilvánosságra kerülése hatására lefolytatott esetleges vizsgálata során bizonyára nem lehetett kizárni.

573 Továbbá a szóban forgó két jogsértéssel kapcsolatban figyelembe kell venni azt a tényt, hogy ha a BASF szerepe jellegénél fogva nem akadályozta őt abban, hogy megfeleljen az engedékenységi közlemény B. szakaszának b) pontja szerinti feltételnek, jelentősége egy, csupán két vállalkozás által létrehozott kartellben továbbra is nyilvánvaló. Ezen túlmenően a BASF aktív szerepe e jogsértésekben különösen kiderül abból a tényből, hogy miután megállapítást nyert, hogy túllépte a bétakarotinra vonatkozó megengedett teljes kvótát, kiegyenlítő beszerzéseket végzett a Roche-nál (lásd a BASF 1999. június 15-i nyilatkozatának 15. és 16. oldalát és a határozat [521] preambulumbekezdését), valamint abból, hogy sikerült megegyeznie a Roche-sal az asztaxantin – rózsaszín karotinoid – piaci szegmensébe történő belépéséről (lásd a BASF 1999. június 15-i nyilatkozatának 16. és 17. pontját és a határozat [525] és [527] preambulumbekezdését).

574 E körülményekre tekintettel az Elsőfokú Bíróság úgy ítéli meg, hogy az engedékenységi közlemény B. szakaszának b) pontja alapján a bétakarotinnal és a karotinoidokkal kapcsolatos jogsértésekért a felperesre kirótt bírságok említett

közlemény alkalmazása előtt kiszámított összegének 75%-os csökkentését kell megítélni a felperesnek.

e) A hatodik jogalapra vonatkozó végkövetkeztetés

575 A jelen jogalap vizsgálatát és azt követően, hogy e vizsgálat nyomán az Elsőfokú Bíróság gyakorolta korlátlan felülvizsgálati jogkörét, egyfelől helyben kell hagyni a felperes kizárását az engedékenységi közlemény B. szakasza szerinti kedvezményből az A–, E–, B2–, B5–, C– és D3–vitaminnal kapcsolatos jogsértések vonatkozásában, másfelől pedig e szakasz alapján a felperes részére meg kell ítélni a bétakarotinnal és a karotinoidokkal kapcsolatos jogsértésekért rá kirótt bírságoknak az említett közlemény alkalmazása előtt kiszámított összege 75%-os csökkentését.

F – *A hetedik jogalap: a felperes részére az engedékenységi közleménytől függetlenül, az együttműködésére tekintettel megítélt bírságcsökkentés elégtelen jellege*

1. *A felek érvei*

576 A felperes azt sérelmezi, hogy a Bizottság az engedékenységi közleménytől függetlenül sem ítélt meg számára a Bizottság vizsgálatában való közreműködése alapján – amely a felperes véleménye szerint példás volt, mert korán történt, illetve mert teljes és folyamatos volt – nagyobb mértékű bírságcsökkentést.

577 Így a felperes hangsúlyozza, hogy ő volt az első olyan vállalkozás, amely a Bizottság vizsgálatának megkezdése előtt felajánlotta közreműködését, és a vizsgálat teljes időtartama alatt teljes mértékben együttműködött vele, különösen azzal, hogy

felkínálta, hogy rövid határidőn belül a Bizottság rendelkezésére bocsátja a BASF felsővezetőit, hogy részletes és teljes beszámolót szolgáltatott a jogellenes tevékenységről, valamint magyarázatokkal és hasznos információkkal szolgált, olyanokkal is, amelyeket a Bizottság nem is kért, hogy a Bizottsághoz olyan gondosan elkészített jelentéseket nyújtott be, amelyek a határozat jelentős részeinek alapjául szolgáltak. A BASF által szolgáltatott bizonyítékok jelentőségét a határozat több különböző részében méltányolják, a (745) preambulumbekezdésben kifejezetten elismerik, hogy azok meghatározóak voltak az A–, E–, B2–, B5–, C– és D3–vitaminokkal, valamint a bétakarotinnal és a karotinoidokkal kapcsolatos jogsértések megállapításában. A felperes emlékeztet továbbá arra, hogy az engedékenységi közlemény B. és C. szakasza alapján megkívántaknál jóval messzebb ment, amennyiben példa nélküli kezdeményezést tett több, a kartellért közvetlenül felelős felsővezetőjének elbocsátásával és a trösztellenes jogszabályok tiszteletben tartását és tudatosítását célzó kiegészítő programok végrehajtásával, és ezzel túlment az ezen a területen korábban kifejtett erőfeszítéseken, amelyek a véleménye szerint már akkor is jelentősek voltak.

578 A felperes emlékeztet arra, hogy az Elsőfokú Bíróság korlátlan jogkörrel rendelkezik a bírságok összegének módosítására, és nem köti a bírságkiszabási iránymutatás vagy az engedékenységi közlemény, és e tekintetben a fenti 190. pontban hivatkozott Tate & Lyle és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítéletre (163. pont) hivatkozik. Különösen felhívja a figyelmet arra, hogy ebben az ítéletben (165. pont) az Elsőfokú Bíróság úgy ítélte meg, hogy azon bírság összegének 50%-os csökkentése, amelyet együttműködés hiányában vetettek volna ki a Tate & Lyle-ra, nem volt elegendő, figyelembe véve az általa felkínált együttműködés jelentőségét, folyamatos és teljes jellegét, és 60%-os csökkentést ítélt meg annak ellenére, hogy a Tate & Lyle jelentős szerepet játszott a kartellben, és együttműködése bizonyos hiányosságokat mutatott. A felperes felkéri tehát az Elsőfokú Bíróságot, hogy gyakorolja mérlegelési jogkörét annak érdekében, hogy a Bizottsággal való együttműködésére tekintettel a rá kirótt bírságok összegének nagyobb mértékű csökkentését ítélje meg.

579 Az alperes úgy tekinti, hogy a felperesnek a rá kirótt bírság 50%-nál nagyobb mértékű csökkentése iránti igénye az engedékenységi közlemény alkalmazási területén kívül alaptalan, egyfelől azért, mert a határozat már figyelembe vette a felperes magatartását akkor, amikor a fenti közlemény D. szakasza értelmében

csökkentést ítélt meg a számára, másfelől pedig azért, mert a felperes semmi esetre sem érdemel bírságcsökkentést a szóban forgó közlemény alkalmazási területén kívül.

2. *Az Elsőfokú Bíróság álláspontja*

580 Az engedékenységi közlemény – A. szakasza (3) bekezdésének első mondata értelmében – „meghatározza azokat a feltételeket, amelyek mellett a valamely kartellre vonatkozó vizsgálata során a Bizottsággal együttműködő vállalkozások mentesülhetnek a bírság alól, vagy az egyébként kifizetendő bírság összegének csökkentésében részesülhetnek". Ezért a közlemény D. szakaszának (1) bekezdése „az együttműködés hiányában rá kiszabandó bírság" összegének 10–50%-os csökkentését írja elő az érintett vállalkozás javára.

581 A felperes, akinek minden olyan jogsértéssel kapcsolatban, amelyért bírságot róttak ki rá, 50%-os csökkentést ítéltek meg az engedékenységi közlemény D. szakasza alapján, lényegében arra kéri az Elsőfokú Bíróságot, hogy az együttműködését ennek az Elsőfokú Bíróságot nem kötő közleménynek a rendelkezéseitől elvonatkoztatva értékelje és jutalmazza.

582 E tekintetben ki kell emelni, hogy a felülvizsgálat, amelynek gyakorlására az Elsőfokú Bíróságot kérik egy olyan határozatra vonatkozólag, amellyel a Bizottság az EK 81. cikkének és az EGT-megállapodás 53. cikkének megsértését állapítja meg, és amellyel bírságot ró ki, e határozat jogszerűségére korlátozódik, mivel a korlátlan felülvizsgálati jogkör, amellyel az Elsőfokú Bíróság az EK 229. cikk és a 17. rendelet 17. cikke szerint rendelkezik, adott esetben csak a határozatot érintő és az érintett vállalkozás által a keresetében sérelmezett jogellenesség megállapítása után

gyakorolható, azzal a céllal, hogy szükség esetén a bírság eltörlésével vagy összegének módosításával orvosolják e jogellenességnek a kivetett bírság összege meghatározását érintő következményeit.

583 Azonban a jelen esetben a jelen jogalappal a felperes nem azt kifogásolja, hogy a Bizottság az engedékenységi közlemény tekintetében szabálytalanságokat követett el a felperes közigazgatási vizsgálatban nyújtott közreműködésének értékelése során, és nem is a közlemény jogellenességére hivatkozik, amelyet a Bizottság vitán felül alkalmazott az ő vonatkozásában.

584 A felperes másfelől semmiképpen nem érvelhet a fenti 190. pontban hivatkozott Tate & Lyle és társai kontra Bizottság ügy alapján. Igaz ugyan, hogy ebben az ítéletben az Elsőfokú Bíróság (lásd a 157–165. pontot) valóban úgy ítélte meg, hogy a Bizottság által a Tate & Lyle-nak adott 50%-os bírságcsökkentés, figyelembe véve a vállalkozás által tanúsított együttműködés jelentőségét, folyamatos és teljes jelleét, nem volt elegendő, és azért a csökkentés arányát 60%-ra kell növelni, ez azonban azért történt, mert a Bizottság a közlemény B. szakaszának d) pontjában foglalt feltétel alkalmazása során hibát követett el. Mivel az említett ítélet megállapította, hogy az érintett vállalkozás által tanúsított együttműködés terjedelmét a Bizottság az engedékenységi közlemény tekintetében nem megfelelően értékelte, az ítélet semmiképpen nem tekinthető olyan precedensnek, amelyben az Elsőfokú Bíróság túllépte volna a szóban forgó közlemény hatályát a vállalkozás együttműködésének saját belátása szerinti értékelése és jutalmazása terén.

585 Ugyanakkor meg kell jegyezni, hogy a bírságkiszabási iránymutatás elfogadja annak lehetőségét, hogy a versenyszabályok megszegésével kapcsolatos jogsértésre vonatkozó eljárás során a Bizottsággal együttműködő vállalkozásnak bírságcsökkentés adható az engedékenységi közleményben rögzített kereteken kívül, és a bírságkiszabási iránymutatás 3. pontjának hatodik francia bekezdése előírja, hogy

„a vállalkozásnak az eljárásban történő hatékony együttműködését [az engedékenységi közlemény] alkalmazási körén kívül enyhítő körülményként" figyelembe kell venni.

586 Márpedig, még ha feltételezzük is, hogy a jelen jogalap a bírságkiszabási iránymutatás 3. pontjának hatodik francia bekezdésére történő kifejezett hivatkozás hiánya ellenére is értelmezhető úgy, mint amely annak megállapítására irányul, hogy a Bizottságnak e rendelkezés alapján utólagos bírságcsökkentést kellett volna megállapítania a felperes javára, meg kell állapítani, hogy a szóban forgó jogsértések pontosan az engedékenységi közlemény alkalmazási körébe esnek, amelynek A. szakasza (1) bekezdésének első albekezdése az árak, illetve az eladási és termelési kvóták meghatározására, a piacok felosztására, illetve az import vagy az export megtiltására irányuló titkos kartellekre utal. Következésképp a felperes nem kifogásolhatja jogosan, hogy a Bizottság nem vette figyelembe enyhítő körülményként együttműködésének mértékét az engedékenységi közlemény jogi keretein kívül (lásd ebben az értelemben a fenti 227. pontban hivatkozott HFB és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 609. és 610. pontját, amelyet a Bíróság az ítélet elleni fellebbezés tárgyában, különösen ezzel a ponttal kapcsolatban a fenti 48. pontban hivatkozott Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 380–382. pontjában erősített meg).

587 Mindent egybevetve, ilyen kifogást még akkor sem lehetne a Bizottsághoz intézni, ha el kellene fogadni, hogy a horizontális, az árak meghatározására és az értékesítés felosztására irányuló kartellekre vonatkozó vizsgálat során való együttműködés a bírságkiszabási iránymutatás 3. pontjának hatodik francia bekezdése alapján ellentételezhető.

588 Ebben az esetben ugyanis az ezen rendelkezés alapján történő csökkentés szükségképpen azt sejteti, hogy a szóban forgó együttműködés nem alkalmas az engedékenységi közlemény keretében történő ellentételezésre, és hogy az hatékony volt, azaz megkönnyítette a Bizottságnak a közösségi versenyszabályokkal kapcsolatos jogsértések megállapításában és büntetésében álló feladata végrehajtását (a fenti 269. pontban hivatkozott Archer Daniels Midland és Archer Daniels Midland Ingredients kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 300. pontja és a fenti 95. pontban hivatkozott Mannesmannröhren-Werke kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 308. pontja).

589 Márpedig a felperes a jelen ügyben egyrészt azokra a körülményekre – nevezetesen az eljárás során szolgáltatott beszámolókra, magyarázatokra és bizonyítékokra – hivatkozik, amelyeket – amint azt az alperes jogosan észrevételezi – már az engedékenységi közlemény D. szakasza alapján a megadható legnagyobb mértékű (50%-os) csökkentéssel értékeltek, másfelől pedig olyan körülményeket hoz fel – a kartellekben részt vevő több felsővezető elbocsátása, a trösztellenes jogszabályok tiszteletben tartását és tudatosítását célzó kiegészítő programok végrehajtása –, amelyek jellegüknél fogva nem a Bizottságnak a szóban forgó jogsértések megállapítására és megbüntetésére irányuló munkája megkönnyítését célozták. Egyébként annak a Bizottság felé való felajánlása, hogy a vállalkozás a felsővezetőit a Bizottság rendelkezésére bocsátja tanúskodás céljából, semmilyen különös jelentőséggel nem bír, amennyiben úgy lehet tekinteni, hogy azokat az információkat, amelyeket a felsővezetők ebben az összefüggésben a Bizottság rendelkezésére bocsáthattak volna, a felperesnek bele kellett foglalnia, vagy mindenesetre belefoglalhatta volna az eljárás során az intézménynek átadott beszámolókba.

590 Ilyen körülmények között a jelen jogalapot el kell utasítani.

G – *A a szolgálati titoktartás és a gondos ügyintézés elvének megsértésére alapított nyolcadik jogalapról*

1. *A felek érvei*

591 A felperes azzal érvel, hogy a Bizottság megsértette az EK 287. cikkben foglalt szolgálati titoktartásra vonatkozó kötelezettségét és a gondos ügyintézésre vonatkozó kötelezettségét, amikor a határozat meghozatala előtt a média számára nyilvánosságra hozta a határozatnak a BASF-re kirovandó teljes bírságra vonatkozó lényeges részeit. Ugyanis 2001. november 21-én reggel, azaz a biztosok testületének ülése előtt egy rendkívül pontos jelentés jelent meg *Financial Times*-ban, amely

közölte a BASF-re kivetendő bírság összegét. Ugyanez a cikk az előző napon a *Financial Times* weblapján is megjelent. 2001. november 20-án és 21-én más hasonló cikkek is megjelentek.

592 A felperes emlékeztet arra, hogy az Elsőfokú Bíróság a T-62/98. sz., Volkswagen kontra Bizottság ügyben 2000. július 6-án hozott ítéletének [EBHT 2000., II-2707. o.] 281. pontjában úgy ítélkezett, hogy az olyan eljárásokban, amelyekben bírság kirovására kerülhet sor, a javasolt büntetés jellege és mértéke természetszerűleg a szolgálati titoktartási kötelezettség hatálya alá esik, amíg a büntetést véglegesen jóvá nem hagyták és ki nem hirdették. A felperes hozzáteszi, hogy a hivatkozott ítélet szerint ez az elv abból következik, hogy az érdekelt jó hírnevét és méltóságát mindaddig tiszteletben kell tartani, amíg el nem ítélik, és ez nem csupán a szolgálati titoktartás kötelezettségével, hanem a gondos ügyintézés kötelezettségével is egybeesik.

593 A felperes azonban emlékeztet arra, hogy az ítélkezési gyakorlat szerint a bírság túl korai nyilvánosságra hozatala a szóban forgó határozat megsemmisítését vonhatja maga után, amennyiben megállapítást nyer, hogy ezen szabálytalanság hiányában a szóban forgó határozat eltérő tartalmú lett volna (a fenti 80. pontban hivatkozott Suiker Unie és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 91. pontja; az Elsőfokú Bíróság T-43/92. sz., Dunlop Slazenger kontra Bizottság ügyben 1994. július 7-én hozott ítéletének [EBHT 1994., II-441. o.] 29. pontja és a fenti 592. pontban hivatkozott Volkswagen kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 283. pontja). A jelen ügyben azonban ésszerűtlenül nagy terhet róna a felperesre, ha ennek bizonyítását követelnék tőle, mivel nem volt jelen a biztosok ülésén, és nem fért hozzá a jegyzőkönyvekhez vagy az ülésen elhangzott vitát összefoglaló dokumentumokhoz. A felperes tehát azzal érvel, hogy helyénvalóbb – azt elkerülendő, hogy e tekintetben megfosszák hatékonyságától a Bíróság és az Elsőfokú Bíróság ítélkezési gyakorlatát, és végső soron az EK-Szerződés 287. cikkét is, valamint a Bizottságot terhelő gondos ügyintézés kötelezettségét – a Bizottságot kötelezni annak bizonyítására, hogy a döntési folyamatot semmilyen módon nem befolyásolták a médiában megjelent túl korai hírek.

594 Mindenesetre a BASF-re kivetendő teljes bírságra vonatkozó pontos információk túl korai nyilvánosságra hozatala olyan eljárási hibát jelent, amely azzal a hatással járt, hogy megakadályozta a biztosok testületét az ügy megfelelő és független értékelésében. A felperes szerint ugyanis ez a nyilvánosságra hozatal igen megnehezítette a biztosok testülete számára azt, hogy alacsonyabb bírságot szabjanak ki, amennyiben a bírság összegének ilyen módosítása magyarázatot igényelt volna, és kellemetlenséget okozhatott volna a kollégájuknak, a Bizottság versenyügyekkel foglalkozó tagjának.

595 Az alperes először is megjegyzi, hogy az Interneten nyilvánossága hozott különböző újságcikkek kivonatai, amelyeket a felperes az iratokhoz csatolt, egyáltalán nem bizonyítják, hogy a határozat felperesre vonatkozó részletei túl korán kerültek volna nyilvánosságra. Ezek a részletek az alperes véleménye szerint csak egyszerű közelítőleges értékei a két fő gyártóra, a Roche-ra és a BASF-re kirótt teljes bírság végleges összegének.

596 Másodsorban az alperes véleménye az, hogy az Elsőfokú Bíróságnak a fenti 592. pontban hivatkozott Volkswagen kontra Bizottság ügyben hozott ítéletében (283. pont) elfogadott álláspontjának megfelelően a felperesnek kell bizonyítania, hogy a határozat tartalma eltérő lett volna, ha erre a média felé történő információközlésre nem került volna sor. A felperes azonban nem bizonyította be, hogy a Bizottság döntési folyamatát ebben az esetben befolyásolta az a tény, hogy a bírság összegére vonatkozóan bizonytalan adatok jelentek meg a határozat elfogadását megelőzően.

597 Válaszában a felperes felhívja a figyelmet arra, hogy a keresetlevélhez csatolt újságcikkek különösképpen hasonló és egységes módon számolnak be a felperesre kirovandó bírság teljes összegéről, és hatásuk az volt, hogy a bírság összege a

határozat elfogadása előtt nyilvánosságra került. A cikkek többsége „közel 300 millió eurós" bírságot említ, és egy cikk még a 296 millió eurós összeget is megemlíti.

598 Viszonválaszában az alperes arra hivatkozik, hogy a válaszban a felperes először állítja azt, hogy az EK 287. cikk megsértését a bírság tervezett összegének a sajtó felé történő közlése valósította meg, nem pedig, mint ahogy a keresetlevélben állította, a határozat fontos részeinek vagy részleteinek nyilvánosságra kerülése. Az alperes úgy véli, hogy amennyiben ezt az állítást új jogalapnak lehet tekinteni, akkor ezt az eljárási szabályzat 48. cikkének (2) bekezdése értelmében elfogadhatatlannak kell minősíteni.

599 Az ügy érdemi részét illetően az alperes azzal érvel, hogy a felperes nem tudta bebizonyítani, hogy a bírságra vonatkozóan a sajtóban nyilvánosságra került információk, amint azt a felperes állítja, a Bizottságtól kerültek volna ki, míg a fenti 592. pontban hivatkozott Volkswagen kontra Bizottság ügyben 2000. július 6-án hozott ítélet alapjául szolgáló ügy esetében a túl korán nyilvánosságra került információk ilyen eredete nem volt vitatott.

2. *Az Elsőfokú Bíróság álláspontja*

600 Elöljáróban mint nyilvánvalóan megalapozatlant el kell utasítanunk azt az elfogadhatatlansági kifogást, amelyre az alperes az eljárási szabályzat 48. cikkének (2) bekezdése alapján a felperesnek azon érvével szemben hivatkozik, amely szerint a teljes bírság tervezett összegének a média előtt történő nyilvánosságra hozatala sérti az EK 287. cikket.

601 Azzal ellentétben, amit az alperes állít, ezt az érvet az alperes nem a válaszában vetette föl először. Igaz, hogy a keresetlevelében a felperes helyenként (204. és 205. pont) a BASF-re kivetett bírságra vonatkozóan tett említést a határozat egyes „részeinek" nyilvánosságra hozataláról. Ugyanakkor a keresetlevél 204–208. pontjának elolvasása alapján nyilvánvaló, hogy a jelen jogalappal a felperes nem annyira a határozat egyes részeinek a lemásolására, mint inkább a rá kiszabott bírság teljes összegének közlésére célzott (lásd ebben az értelemben a jelen jogalap 204. pontot megelőző fejezetcímét: „A BASF-re kiszabott bírság Bizottság általi felfedése a média előtt", a 205. pontot megelőző alcímet: „A médiumok pontos részletek birtokában voltak a BASF-re kirótt bírságra vonatkozóan [...]" és a 207. pont első mondatát: „Pontos adatok felfedése a BASF-re kirovandó rekord összegű bírságra vonatkozólag [...]").

602 Így a lényeget tekintve szintén úgy tűnik, hogy nem érvényes az alperesnek az a megjegyzése, amely szerint a felperes által benyújtott, sajtócikkekből vett részletek nem a határozat felperesre vonatkozó részeinek korai közzétételét, hanem csak a felperesre kirótt bírság végleges összege közelítőleges értékének közzétételét bizonyítják.

603 Mivel az alperes valójában nem vitatja a tényt, hogy túl korán nyilvánosságra került az, hogy a BASF-re bírság kirovását tervezik, és a teljes bírság tervezett összegét is nagy pontossággal felfedték, meg kell vizsgálnunk, hogy az ilyen tény milyen következményekkel jár.

604 Emlékeztetnünk kell arra, hogy az olyan kontradiktórius eljárásokban, amelyek elítéléshez vezethetnek, a javasolt büntetés jellege és mértéke természetszerűleg a szolgálati titoktartási kötelezettség hatálya alá esik, amíg a büntetést véglegesen jóvá nem hagyták és ki nem hirdették. Ez az elv abból következik, hogy az érdekelt jó hírnevét és méltóságát mindaddig tiszteletben kell tartani, amíg el nem ítélik. Másfelől a Bizottságnak az a feladata, hogy ne adjon ki a sajtónak információkat a tervezett pontos büntetésről, nemcsak a szolgálati titoktartás kötelezettségével,

hanem a gondos ügyintézés kötelezettségével is egybeesik (a fenti 592. pontban hivatkozott Volkswagen kontra Bizottság ügyben 2000. július 6-án hozott ítélet 281. pontja, amelyet az ítélet elleni fellebbezés tárgyában a fenti 394. pontban hivatkozott Volkswagen kontra Bizottság ügyben 2003. szeptember 18-án hozott ítélet erősített meg).

605 A jelen ügyben azonban nem bizonyított, hogy a Bizottság szolgálatai lennének felelősek az információk kiszivárgásáért, amelyről a felperes által hivatkozott újságcikkek tanúskodnak. Az információkiszivárgás ilyen eredete egyébként nem vélelmezhető.

606 Mindenesetre még akkor is, ha feltételezzük, hogy a Bizottság szolgálatai volnának felelősek e kiszivárogtatásért, az állandó ítélkezési gyakorlat szerint az ilyen szabálytalanság csak akkor vezethet a szóban forgó határozat megsemmisítéséhez, ha megállapítást nyer, hogy ezen szabálytalanság hiányában a szóban forgó határozatot nem hozták volna meg, vagy eltérő tartalmú lett volna (lásd a fenti 80. pontban hivatkozott Suiker Unie és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 91. pontját; a fenti 593. pontban hivatkozott Dunlop Slazenger kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 29. pontját; a fenti 188. pontban hivatkozott Cascades kontra Bizottság ügyben 1998. május 14-én hozott ítélet 58. pontját; a fenti 592. pontban hivatkozott Volkswagen kontra Bizottság ügyben 2000. július 6-án hozott ítélet 283. pontját és a fenti 227. pontban hivatkozott HFB és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 370. pontját). Ugyanezen ítélkezési gyakorlatnak megfelelően a felperes feladata az, hogy legalább olyan bizonyítékokat terjesszen elő, amelyek az ilyen következtetést alátámaszthatnak.

607 A felperes állításával ellentétben az a feltétel, amely szerint a határozat valamely elemének túl korai nyilvánosságra hozatalából eredő szabálytalanság csak akkor járhat a határozat megsemmisítésével, ha megállapítást nyer, hogy ezen szabálytalanság nélkül a fenti határozat tartalma más lett volna, nem jelenti azt, hogy az ilyen fajta szabálytalanságok gyakorlatilag büntetlenül maradnak. Ugyanis függetlenül annak lehetőségétől, hogy a szóban forgó határozat megsemmisíthető abban az esetben, ha az elkövetett szabálytalanság hatással volt annak tartalmára, az érdekeltnek jogában áll az érintett intézmény felelősségét kutatni azért a kárért, amelyet megítélése szerint a szabálytalanság miatt szenvedett el (a fenti 394. pontban hivatkozott Volkswagen kontra Bizottság ügyben 2003. szeptember 18-án hozott ítélet 165. pontja).

608 Azonban a jelen ügyben azon ésszerű bizonyítékok alapján, amelyekre a beadványaiban hivatkozott, a felperes nem tett eleget a rá háruló bizonyítási kötelezettségnek.

609 A felperes állítja, hogy a rá kiszabandó bírság teljes összegére vonatkozó pontos információk túl korai nyilvánosságra hozatala megakadályozta a biztosok testületét az ügy megfelelő és független értékelésében. A felperes szerint ugyanis ez a nyilvánosságra hozatal igen megnehezítette a biztosok testülete számára alacsonyabb bírság kiszabását, mivel a bírság összegének módosítása magyarázatot igényelt volna, és kellemetlenséget okozhatott volna a kollégájuknak, a Bizottság versenyügyekkel foglalkozó akkori tagjának.

610 Nyilvánvaló azonban, hogy egyrészről semmi nem kötelezte a biztosokat annak megindoklására, hogy miért szabtak ki esetleg a sajtó által bejelentettnél alacsonyabb összegű bírságot. Másrészről, mivel a Bizottság határozatainak az alperes által jogosan emlegetett testületiség elvét kell követniük, nem vélelmezhető, hogy a biztosok mérlegelési szabadságát a versenyügyekért felelős kollégájukkal szemben helytelenül értelmezett szolidaritás érzése befolyásolta volna.

611 Következésképp, mivel semmi nem utal arra, hogy ha a felperesre kiszabandó teljes bírság valószínű összege nem került volna nyilvánosságra, akkor a biztosok testülete módosította volna a bírság javasolt összegét vagy a határozat javasolt tartalmát, ezt a jogalapot el kell utasítani.

H – *A felperesre kiszabott bírságok összegére vonatkozó végkövetkeztetés*

612 A felperes által felhozott jogalapok vizsgálatát, és adott esetben e vizsgálat következtében a korlátlan felülvizsgálati jogkör gyakorlását követően:

– a felperesre az A–, E–, B2– és B5–vitaminra vonatkozó jogsértések miatt a határozat 3. cikkének b) pontjában kirótt bírságok összegét helyben kell hagyni;

– a C– és D3–vitaminra vonatkozó jogsértések miatt rá kirótt bírságok összegét meg kell változtatni, az alapösszegnek a súlyosító körülményekre tekintettel történt 35%-os emelésének megsemmisítésével;

– a bétakarotinra és a karotinoidokra vonatkozó jogsértések miatt rá kirótt bírságok összegét meg kell változtatni, az alapösszegnek a súlyosító körülményekre tekintettel történt 35%-os emelésének megsemmisítésével, és az engedékenységi közlemény alapján alkalmazott bírságcsökkentési kulcs 50%-ról 75%-ra történő emelésével.

613 E változtatás következtében a felperesre a C– és D3–vitaminra, a bétakarotinra és a karotinoidokra vonatkozó jogsértések miatt a határozat 3. cikkének b) pontjában kirótt bírságok összegét a következőképpen kell csökkenteni:

– a C–vitaminra vonatkozó jogsértés esetében: 10,875 millió euró;

– a D3–vitaminra vonatkozó jogsértés esetében: 5,6 millió euró;

– a bétakarotinra vonatkozó jogsértés esetében: 16 millió euró;

– a karotinoidokra vonatkozó jogsértés esetében: 15,5 millió euró.

**A határozatban szereplő egyes adatok bizalmas jellegéről**

614 Ki kell emelni, hogy az üzleti titok megőrzése érdekében a határozat közzétett változatának (123) preambulumbekezdésben szereplő táblázatokban az érintett terméknek a jogsértés utolsó teljes naptári évére vonatkozó világméretű forgalmi adatait és a jogsértés időtartama alatt birtokolt piaci részesedések adatait kihagyták, vagy értéksávval helyettesítették. Ez egészen pontosan az A–, E–, B5–vitamin, a bétakarotin és a karotinoidok piacaira vonatkozó adatokat jelenti.

615 Eredetileg sem a felperes, sem a Bizottság nem kérte az Elsőfokú Bíróságot arra, hogy ezeket az adatokat bizalmasan kezelje.

616 Mivel az 1994. március 3-án elfogadott és legutóbb 2002. június 5-én módosított (HL 2002. L 160., 1. o.), az Európai Közösségek Elsőfokú Bírósága hivatalvezetőjének szóló szolgálati utasítások (HL 1994. L 78., 32. o.) – 17. [helyesen: 18. cikk, a fordító megjegyzése] cikkének (4) bekezdése előírja, hogy „A fél kérelmére vagy hivatalból [...] egyes adatok kihagyhatók az üggyel kapcsolatos kiadványokból, ha [...] az említett adatoknak a bizalmas kezeléséhez jogos érdek fűződik", az Elsőfokú Bíróság a pervezető intézkedések keretében felszólította a feleket, hogy nyilatkozzanak arról, hogy álláspontjuk szerint továbbra is fennáll-e a fenti 614. pontban említett adatoknak a jelen ügyre vonatkozó kiadványokban való bizalmas kezeléséhez fűződő jogos érdek.

617 A felperes azt válaszolta, hogy történeti jellegükre tekintettel az őt érintő adatok esetében nem szükséges, hogy az Elsőfokú Bíróságnak a jelen ügyre vonatkozó kiadványaiban azokat bizalmasan kezeljék. Az alperes ezzel szemben – miközben a maga részéről hozzájárult ahhoz, hogy a felperesre vonatkozó adatokat, amennyiben ez utóbbi azt engedélyezi, esetleg nyilvánosságra hozzák – rámutatott, hogy a többi vállalkozásra vonatkozó adatok nem hozhatóak nyilvánosságra, mivel üzleti titoknak minősülnek, és ezek a vállalkozások kérték azoknak a határozat közzétételekor történő bizalmas kezelését.

618 Mivel a kérdéses adatok már legalább hat évvel korábbi (1998-ig tartó) időszakokra vonatkoznak, és egyébiránt nem bírnak stratégiai értékkel, az Elsőfokú Bíróság, mivel úgy ítélte meg, hogy azok immáron történeti jelentőségűek (lásd ebben az értelemben az Elsőfokú Bíróság T-134/94., T-136/94–T-138/94., T-141/94., T-145/94., T-147/94., T-148/94., T-151/94., T-156/94. és T-157/94. sz., NMH Stahlwerke és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 1996. június 19-én hozott végzésének [EBHT 1996., II-537. o.] 25. és 32. pontját) úgy határozott, hogy azok bizalmas kezelésére nincs szükség a jelen ügyre vonatkozó kiadványokban. Így az A–, E–, B5–vitamin, a bétakarotin és a karotinoidok piacaira vonatkozó egyes adatok, ideértve a felperestől eltérő vállalkozásokra vonatkozó adatokat is, szerepelhetnek a jelen ítéletben, vagy abból közvetve kikövetkeztethetők, ami egyébként segíti az Elsőfokú Bíróságnak a jelen kereset harmadik jogalapjára vonatkozó érvelésének megértését.

## A költségekről

619 Az eljárási szabályzat 87. cikkének 2. §-a alapján az Elsőfokú Bíróság a pervesztes felet kötelezi a költségek viselésére, ha a pernyertes fél ezt kérte. Ugyanezen szabályzat 87. cikke 3. §-ának első bekezdése értelmében részleges pernyertesség esetén az Elsőfokú Bíróság elrendelheti a költségeknek a felek közötti megosztását.

620 Mivel a jelen ügyben a felperes az indítványai jelentős része tekintetében pervesztes lett, az ügy körülményeinek igazságos mérlegelése alapján az Elsőfokú Bíróság úgy határoz, hogy a felperes viseli a saját költségeinek négyötödét és a Bizottság részéről felmerül költségek négyötödét, és hogy ez utóbbi maga viseli a saját költségeinek egyötödét és a felperes részéről felmerült költségek egyötödét.

A fenti indokok alapján,

AZ ELSŐFOKÚ BÍRÓSÁG (negyedik tanács)

a következőképpen határozott:

1) **Az EK-Szerződés 81. cikkének és az EGT-megállapodás 53. cikkének alkalmazására vonatkozó eljárásban (COMP/E-1/37.512 – vitaminok-ügy) hozott 2001. november 21-i 2003/2/EK bizottsági határozat 3. cikkének b) pontjában a C– és D3–vitaminra, a bétakarotinra és a karotinoidokra vonatkozó jogsértések miatt a felperesre kiszabott bírságok összegét a következők szerint állapítja meg:**

– **a C–vitaminra vonatkozó jogsértés esetében: 10,875 millió euró;**

– **a D3–vitaminra vonatkozó jogsértés esetében: 5,6 millió euró;**

– **a bétakarotinra vonatkozó jogsértés esetében: 16 millió euró;**

– **a karotinoidokra vonatkozó jogsértés esetében: 15,5 millió euró.**

2) **A keresetet ezt meghaladó részében elutasítja.**

3) **A felperes viseli a saját költségeinek négyötödét és a Bizottság részéről felmerül költségek négyötödét, és ez utóbbi maga viseli a saját költségeinek egyötödét és a felperes részéről felmerült költségek egyötödét.**

Legal Mengozzi Wiszniewska-Białecka

Kihirdetve Luxembourgban, a 2006. március 15-i nyilvános ülésen.

E. Coulon H. Legal

hivatalvezető elnök

# Tartalomjegyzék

A jogvita előzményei ... II - 517

Eljárás és a felek kérelmei ... II - 523

A teljes bírság megsemmisítésére és csökkentésére irányuló kérelemről ... II - 525

A – A védelemhez való jog megsértésére alapított első és második jogalapról ... II - 526

1. A felek érvei ... II - 526

a) Az első jogalap: a védelemhez való jog megsértése azzal, hogy a Bizottság nem közölte előzetesen a több elkülönült kartell létezésére vonatkozó értékelését ... II - 526

b) A második jogalap: a védelemhez való jog megsértése azzal, hogy a kifogásközlésben nem magyarázták meg kellően azokat a bizonyítékokat, amelyeket a Bizottság figyelembe kívánt venni a bírságok kiszámításakor ... II - 528

2. Az Elsőfokú Bíróság álláspontja ... II - 530

B – A harmadik jogalap: az arányosság és az egyenlő bánásmód elveinek megsértése a felperesre kiszabott egyes bírságok alapösszegének meghatározásakor ... II - 548

1. A felek érvei ... II - 548

2. Az Elsőfokú Bíróság álláspontja ... II - 553

a) Előzetes megjegyzések ... II - 553

b) Az általános alapösszegeknek az érintett piac mérete függvényében történő kiigazításáról ... II - 556

c) A felperesre kiszabott egyedi alapösszegekről ... II - 560

E– vitamin ... II - 566

B5– és C– vitamin ... II - 571

Bétakarotin és karotinoidok ... II - 573

C – A negyedik jogalap: a felperesre kiszabott bírságok alapösszegeinek elrettentés céljából történt megemelése ..... II - 575

1. A felek érvei ..... II - 575

a) Első rész: „az elrettentés címén" történt 100%-os emelés nem megfelelően indokolt ..... II - 576

b) Második rész: a felperes esetében nem volt szükség az „elrettentés címén" történt emelésre ..... II - 577

c) Harmadik rész: az „elrettentés címén" történt 100%-os emelés ellentétes a bírságkiszabási iránymutatással és az abból eredő jogos elvárásokkal. II - 579

d) Negyedik rész: az elrettentés címén történt 100%-os emelés eltúlzott és aránytalan ..... II - 580

e) Ötödik rész: az elrettentő hatást a teljes bírsághoz, nem pedig a bírság alapösszegéhez viszonyítva kellett volna mérlegelni ..... II - 580

2. Az Elsőfokú Bíróság álláspontja ..... II - 581

a) Az indokolási kötelezettség betartásáról (első rész) ..... II - 581

b) Az elrettentés céljából történt 100%-os emelés megalapozottságáról (második–ötödik rész) ..... II - 586

A második és az ötödik részről ..... II - 586

– Az elrettentési követelményeknek a bírságösszeg megállapítása során történő figyelembevételéről ..... II - 586

– A vállalkozások méretének és összesített erőforrásainak a bírságok elrettentő hatása biztosítása céljából történő figyelembevétele relevanciájáról ..... II - 590

– A bírságszámítás azon szakaszáról, amelynél elrettentés céljából figyelembe kell venni a vállalkozások méretét és összesített erőforrásait ..... II - 591

– Annak szükségességéről, hogy elrettentés céljából a mérete és összesített erőforrásai alapján kell-e bírságnövelési tényezőt alkalmazni a felperessel szemben ..... II - 593

A harmadik és a negyedik részről ..... II - 594

A határozat (699) preambulumbekezdésében említett bírságnövelési tényező alkalmazására vonatkozó végkövetkeztetés ..... II - 599

A felperes visszaesésének kis valószínűségét bizonyító állítólagos körülményekről ..... II - 600

– A visszaesés megelőzése érdekében a felperes által elfogadott intézkedésekről ..... II - 600

– A Bizottsággal való, vizsgálat során tanúsított együttműködésről II - 601

– A harmadik országokban kapott büntetésekről ..... II - 601

– A felperes által hivatkozott körülményekre vonatkozó végkövetkeztetés ..... II - 602

c) A negyedik jogalapra vonatkozó végkövetkeztetés ..... II - 602

D – Az ötödik jogalap: mérlegelési hibák elkövetése az A–, E–, B5–, C– és D3–vitaminnal, a bétakarotinnal és a karotinoidokkal kapcsolatos jogsértéseket illetően a felperesnek irányító és felbujtó szerep tulajdonítása során ..... II - 603

1. Általános jellegű előzetes kérdések ..... II - 603

a) A felek érvei ..... II - 603

b) Az Elsőfokú Bíróság álláspontja ..... II - 605

Előzetes megjegyzések ..... II - 605

A kifogásközlés és a határozat között a kartellek irányítója szerep tekintetében mutatkozó eltérésről ..... II - 608

Arról, hogy a közigazgatási eljárás során a felperes nem vitatta irányító szerepét ..... II - 608

A határozat (713)–(717) preambulumbekezdésében kifejtett általános megfontolásokról ..... II - 609

Az alperes által a felperesnek az egyes jogsértésekben betöltött irányító és/vagy felbujtó szerepének bizonyítékaként felhozott ténybeli körülményekről ..... II - 611

2. A felperes által a különböző jogsértésekben játszott szerep vizsgálata ..... II - 612

a) Az A– és E–vitaminnal kapcsolatos jogsértések ..... II - 612

A felek érvei ..... II - 612

Az Elsőfokú Bíróság álláspontja ..... II - 615

– Felbujtó szerep ..... II - 616

– Irányító szerep ..... II - 621

– Végkövetkeztetés az A– és E–vitaminnal kapcsolatos jogsértések tekintetében alkalmazott súlyosító körülményről ..... II - 625

b) A B5–vitaminnal kapcsolatos jogsértés ..... II - 626

A felek érvei ..... II - 626

Az Elsőfokú Bíróság álláspontja ..... II - 628

c) A C– vitaminnal kapcsolatos jogsértés ..... II - 632

A felek érvei ..... II - 632

Az Elsőfokú Bíróság álláspontja ..... II - 634

d) A D3– vitaminnal kapcsolatos jogsértés ..... II - 641

A felek érvei ..... II - 641

Az Elsőfokú Bíróság álláspontja ..... II - 643

– Felbujtó szerep ..... II - 644

– Irányító szerep ..... II - 645

e) A bétakarotinnal és a karotinoidokkal kapcsolatos jogsértések ..... II - 649

A felek érvei ..... II - 649

Az Elsőfokú Bíróság álláspontja ..... II - 652

3. Végkövetkeztetés a felperesre kiszabott bírságok alapösszegének a súlyosító körülményekre tekintettel történt emeléséről ..... II - 655

E – Az engedékenységi közlemény B. szakaszának megsértésére és az e közlemény miatt a felperesben kialakult jogos elvárásokra alapított hatodik jogalapról .... II - 656

1. A felek érvei ..... II - 656

2. Az Elsőfokú Bíróság álláspontja ..... II - 662

a) Arról a kérdésről, hogy az A– és E–vitaminra vonatkozó jogsértések tekintetében a felperes megfelelt-e az engedékenységi közlemény B. szakasza b) pontjában foglalt feltételnek ..... II - 663

Az engedékenységi közlemény B. szakaszának b) pontja szerinti „meghatározó elemek" fogalmáról ..... II - 664

Arról a kérdésről, hogy az engedékenységi közlemény B. szakaszának b) pontja szerinti meghatározó elemeket lehet-e szóban szolgáltatni ..... II - 666

Arról a kérdésről, hogy a felperes a Bizottság szervezeti egységeivel 1999. május 17-én tartott értekezleten szolgáltatott-e meghatározó elemeket az A– és E–vitaminra vonatkozó kartellek létezésének bizonyításához ..... II - 669

Arról a kérdésről, hogy a Bizottság jogellenesen késleltette-e a felperes által kínált információk megszerzését ..... II - 673

Végkövetkeztetés ..... II - 675

b) Arról, hogy a felperes megfelelt-e az engedékenységi közlemény B. szakasza e) pontjában foglalt feltételnek azon nyolc jogsértés tekintetében, amelyekért bírsággal sújtották ..... II - 676

c) Arról, hogy a C– és D3–vitamin, a bétakarotin és a karotinoidok tekintetében a felperes megfelelt-e az engedékenységi közlemény B. szakasza a)–d) pontjában foglalt feltételeknek ..... II - 681

Az a), c) és d) pontban foglalt feltételekről ..... II - 681

A b) pontban foglalt feltételről ..... II - 682

– A D3–vitaminnal kapcsolatos jogsértés ..... II - 683

– A C–vitaminnal, a bétakarotinnal és a karotinoidokkal kapcsolatos jogsértések ..... II - 684

d) Az engedékenységi közlemény B. szakaszának a felperes tekintetében történő alkalmazása a bétakarotinnal és a karotinoidokkal kapcsolatos jogsértések vonatkozásában ..... II - 688

e) A hatodik jogalapra vonatkozó végkövetkeztetés ..... II - 690

F – A hetedik jogalap: a felperes részére az engedékenységi közleménytől függetlenül, az együttműködésére tekintettel megítélt bírságcsökkentés elégtelen jellege ..... II - 690

1. A felek érvei ..... II - 690

2. Az Elsőfokú Bíróság álláspontja ..... II - 692

G – A szolgálati titoktartás és a gondos ügyintézés elvének megsértésére alapított nyolcadik jogalapról ..... II - 695

1. A felek érvei ..... II - 695

2. Az Elsőfokú Bíróság álláspontja ..... II - 698

H – A felperesre kiszabott bírságok összegére vonatkozó végkövetkeztetés ..... II - 702

A határozatban szereplő egyes adatok bizalmas jellegéről ..... II - 703

A költségekről ..... II - 704